Maksim Gorkij

Foma Gordějev

Bibliotek 1800

Maksim Gorkij

Foma Gordéjev

eBibliotek 1800

2026

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af Maksim Gorkij: *Foma Gordéjev* er baseret på originaler, som (på udgivelsestidspunktet) er public domain i lande hvor ophavsret er baseret på ophavsmandens død+70 år.

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Opholder du dig i et land uden for EU, bør du dog tjekke de lokale ophavsretsbestemmelser, før du videredistribuerer værket.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of Maksim Gorkij: *Foma Gordéjev* is based upon sources in the public domain in countries where copyright is based upon Life+70 years (at the time of publishing).

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

If you are outside the EU, you are advised to check the local copyright laws before copying and/or redistributing this ebook.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

1

For en tresindstyve år siden, da der på Volga i utrolig kort tid kunne skabes formuer på millioner, gjorde en ung fyr, Ignat Gordéjev, tjeneste på en af den rige købmand Sajevs barker. Hans beskæftigelse var at øse.

Han var kæmpemæssigt bygget, smuk og af et hurtigt nemme. Han hørte til den slags mennesker, som heldet altid følger, hvad de så end foretager sig – ikke så meget på grund af talent og arbejdsdygtighed, som fordi de sidder inde med en uhyre mængde energi, ikke betænker sig et øjeblik på valget af midler og ikke kender anden lov end deres egne ønsker. De kan nok til tider lide under en besværet samvittighed, men samvittigheden er kun uovervindelig hos de svage karakterer. De stærke føler, at giver de samvittigheden frie tøjler, vil den undergrave hele deres tilværelse …

I en alder af fyrre år var Ignat Gordéjev selv ejer af tre dampskibe og ti barker. På Volga var han agtet som en rig og klog mand – men man havde givet ham øgenavnet "den gale Ignat". Hans liv gik jo ikke i afstukne baner, som det ellers var skik og brug blandt folk i hans stilling. Der var ligesom tre Gordéjever i dette ene menneske, eller rettere sagt, der var tre sjæle i Ignats legeme. Den ene af disse, den mægtigste, var udelukkede grisk, og når Ignat levede under dens indflydelse, da var han grebet af en ligefrem ubetvingelig arbejdslidenskab. Dag og nat brændte denne iver i ham, den opslugte ham fuldstændig, og når han indkasserede hundreder og tusinder af

rubler, kunne han aldrig blive mæt af at lytte til pengenes raslen.

Op og ned ad Volga færdedes han, udsatte og røgtede sine net, i hvilke han fangede guld. Rundt om i landsbyerne opkøbte han kornet og førte det på sine barker til Rybinsk. Han plyndrede og bedrog – undertiden uden selv at vide af det – mens han til andre tider – når det var med hensigt – åbenlyst triumferede og lo ad det menneske, han havde fået til at gå i fælden. Men til trods for, at han ofrede så mange kræfter på at vinde en rubel, var han ikke gerrig i snævrere forstand. Han kunne endog vise en næsten ubegribelig ligegyldighed for sin formue.

En dag – på den tid, da isen driver ned ad Volga – stod han på bredden og så på, hvorledes isen knuste hans nye bark, der var femogfyrre favne lang. Og mens ismasserne pressede skibet ind mod den stejle bred, gentog han den ene gang efter den anden:

"Bravo! Hæng bare i! På'en igen! Mas den! – En gang til! – Storartet!"

"Nå, Ignat, på den måde pirker isen vel en ti tusinde ud af pungen på dig?" spurgte hans ven Majakin, idet han nærmede sig.

"Hvad rager det mig? Jeg skal nok tjene hundrede tusinde igen. Se bare, hvor Volga slider i det! Hvad? Dér er kræfter! Volga, vor moder, endevender hele jorden så let, som en kniv skærer i smør. – Ej, ej! Der gik "*Bojarina*" nok neden om! Kun én tur har hun gjort. Kom, og lad os gå hen og drikke gravøl over hende!"

Barken blev knust til pindebrænde. Ignat sad med sin ven i beværtningen ved bredden og drak brændevin, mens de så vragstumperne af "*Bojarina*" sammen med isen jage ned ad floden.

"Gør det dig nu ikke ondt for skuden, Ignat?" spurgte Majakin ham.

"Er det noget at græde over? Volga gav, og Volga tog … Det var dog ikke min *arm*, den rev af mig …"

"Nej, ganske vist, men –"

"Hvadbehager – hvad for et men! – Var det måske ikke en lykke, at jeg selv så, hvordan det hele gik til? Det er en lære for fremtiden. – men ved du, hvad jeg er ked af? – Jeg er ked af, at jeg ikke selv så min "*Volgar*" brænde. Tænk, hvor det må have set storartet ud, da der i den bælgmørke nat flammede et sådant bål op ude på vandet, for det var en damper den, du skulle have set den!"

"Men var du da ikke ked af at miste den?"

"Ked af hvad, af at miste skibet? … Jo for skibet gjorde det mig ondt – det er sandt …, men det er jo kun dumheder med den slags medlidenhed. Hvad nytte har man af den …? Jeg burde måske græde: men tårer slukker ikke en brand. Om så alle mine skibe skulle brænde – blæse være med det hele! Når blot sjælen brænder efter arbejde, skal der nok blive skabt noget nyt i stedet. Har jeg ikke ret?"

"Hm – ja, måske," svarede Majakin og lo. "Det er stærke ord, du taler. – Men den, der taler så stærke ord, vil altid være rig, om man så trækker skjorten af kroppen på ham."

Hvor ligegyldig Ignat end forholdt sig overfor tab af tusinder, kendte han dog værdien af enhver småmønt. Det var kun

sjældent, at han gav en fattig en almisse, men gjorde han det, gav han kun til sådanne, som var fuldstændig ude af stand til at arbejde. Hvis et nogenlunde arbejdsdygtigt menneske, tiggede, sagde Ignat strengt:

"Skam dig! Du kan endnu arbejde … Men gå nu ind til min gårdskarl og hjælp ham med at læsse gødningen af – så skal du nok få din betaling."

I de perioder i hans liv, hvor han gik op i sit arbejde, var han hård og ufølsom overfor mennesker, – og sig selv undte han heller ingen ro på sin jagt efter de blanke rubler. Til andre tider, det hændte sædvanligvis om foråret, når alt på jorden bliver så vidunderligt dejligt, når en ligesom nænsom og kærlig bebrejdelse fra den klare blå himmel som et pust stryger hen over sjælen – følte Ignat Gordéjev det, som om han ikke var herre over sit arbejde, men kun en ussel slave af det. Han faldt da i tanker, og forskende kiggede han rundt til alle sider gennem de tæt sammenknebne bryn; og hele dage gik han ond og mørk omkring, som om han ville spørge om noget – noget, som han var bange for at spørge højt om. Da vågnede den anden sjæl i ham – en voldsom og sanselig sjæl, som hos et vildt dyr, der er tirret af sult. Han drak, var fræk og rå mod alle, førte et udsvævende liv og fik andre til at drikke; han blev rasende; og det var, som om en dynd-vulkan sydede i ham. Det syntes, som om han i vildskab ville sprænge de lænker, han selv havde smedet sig og nu bar, men ikke var herre over. Han gik omkring, forpjusket, smudsig, med et ansigt, der var hovnet af drik og af søvnløse nætter, og med øjne, der stirrede afsindigt til alle sider. Fra den ene kælder til den anden jog han, smed om sig med penge, udgød tårer over melankolske folkesange,

dansede – eller pryglede en eller anden – uden noget steds eller i noget forhold at kunne finde ro eller hvile.

Det hændte en gang – i et selskab, der svirede sammen med Ignat – at en afskediget diakon hængte på som en burre; han var en lille tyk mand, skaldet og klædt i en lurvet præstekjole, et upersonligt, forvansket og ækelt væsen, der spillede en nars rolle: han lod sit skaldede hoved smøre ind i sennep, gik på fire, drak blandinger af brændevin, dansede kyniske danse; og han gjorde det alt sammen uden indvendinger med et idiotisk smil i sit opsvulmede ansigt.

Når han så havde udført, hvad der forlangtes af ham, sagde han uvægerligt, idet han strakte hånden frem:

"Jeg må vel ikke bede om en lille rubel ..."

Man lo ad ham og gav ham undertiden tyve kopek, undertiden slet intet, men det kunne også hænde, at man tilkastede ham ti rubler eller mere.

"Du, afskyelighedernes afskyelighed!" råbte en dag Ignat til ham. "Hvad er du for en fyr?"

Diakonen blev bange for tilråbet og tav, mens han bøjede sig dybt for Ignat.

"Hvem er du? Så tal dog!" brølede Ignat.

"Jeg er et menneske ... bestemt til beskæmmelse ..." svarede diakonen, og selskabet brast i latter ved at høre det.

"Er du et afskum?" spurgte Ignat truende.

"Ja, jeg er et afskum ... Nød og åndelige svagheder tvinger mig til at være det."

"Kom her hen!" kaldte Ignat på ham. – "Kom og sæt dig ved siden af mig."

Med ængstelige skridt og rystende af skræk nærmede diakonen sig den fulde købmand og stillede sig foran ham.

"Kom, sæt dig ved siden af mig!" sagde Ignat, tog ham i armen og satte den forfærdede diakon ved siden af sig. "Du står mig nær … jeg er nemlig – også et afskum! Dig tvinger – nøden, men jeg er blevet en slyngel – af frækhed og af tungsindighed! Forstår du det?"

"Ja jeg forstår det …" sagde diakonen sagte.

Og selskabet lo.

"Ved du nu, hvem jeg er?"

"Det ved jeg …"

"Nå, sig så: Ignat, du er en slyngel!"

Det kunne diakonen ikke. Skrækslagen så han på Ignats store skikkelse og rystede benægtende på hovedet. Men selskabet lo – som var det tordenen, der buldrede. Ignat kunne ikke få diakonen til at skælde sig ud. Da spurgte han ham:

"Vil du have penge?"

"Å, ja!" og diakonen for op.

"Og hvad skal du med dem?"

Da diakonen ikke ville svare, tog Ignat ham i kraven og rystede følgende forklaring ud af hans smudsige mund:

"Jeg har en datter … en datter … på seksten år … som er i den gejstlige skole. Det er til hende … jeg sparer … thi, når hun kommer ud af skolen, vil hun ikke have så meget, som hun behøver til at skjule sin nøgenhed med …"

"Ah …" sagde Ignat og slap diakonen. Så sad han længe tankefuld og mørk og skottede stadig til ham. Derpå smilede han og sagde:

"Du lyver jo, din drukkenbolt?"

Diakonen tav, slog korsets tegn for sig og sænkede hovedet ned mod brystet.

"Det er sandhed!" bekræftede en af selskabet diakonens ord.

"Er det det? Nå, det er godt!" råbte Ignat og slog sin knyttede hånd i bordet og henvendte sig derpå til diakonen:

"Hej du! sælg mig din datter! Hvad vil du have for hende?"

Diakonen rystede på hovedet og krøb formelig sammen.

"Et tusinde?"

Selskabet lo, da det så diakonen krympe sig, som om han havde fået en spand koldt vand over hovedet.

"To?" brølede Ignat, og hans øjne lynede.

"Ih, men! … Er det muligt?" læspede diakonen, idet han strakte begge arme ud mod Ignat.

"Tre."

"Ignat Matvejevitch!" råbte diakonen med en spæd, dirrende stemme. "For Herren vor Guds skyld … for Jesu Kristi skyld! Hold nu op … jeg sælger hende jo! For hendes egen skyld – gør jeg det!"

I hans skrig, der var så sygeligt gennemtrængende, lød der ligesom en trussel, og hans øjne, som ingen hidtil havde lagt mærke til, funklede som kul. Men det berusede kompagni lo vanvittigt ad ham.

"Tss!" råbte Ignat truende, idet han med rynkede bryn rejste sig i sin fulde højde. "Forstår I djævle dog ikke, hvad det drejer sig om? Man kunne græde over det, og I ler …"

Han nærmede sig diakonen, faldt ned på sine knæ for ham og sagde bestemt til ham:

"Diakon! Nu har du set, hvilken slyngel jeg er. Spyt mig så lige i mit ansigt!"

Der foregik nu noget hæsligt og latterligt. Diakonen kastede sig for Ignats fødder, krøb som en stor skildpadde omkring dennes ben og kyssede hans knæ, mens han hulkende mumlede noget. Ignat derimod bøjede sig over ham, løftede ham op fra gulvet, og bønfaldende og bydende råbte han til ham:

"Spyt! siger jeg! – lige i mine skamløse øjne!"

Ved Ignats truende råb var selskabet blevet bestyrtet, men det varede kun et øjeblik, så lo det på ny, så ruderne i beværtningen klirrede.

"Spyt – så skal jeg give dig hundrede rubler."

Men diakonen krøb på gulvet og hulkede, enten det nu var af frygt eller glæde over at høre, hvorledes dette menneske bad ham om sin egen fornedrelse.

Endelig rejste Ignat sig op fra gulvet, gav diakonen et puf med foden og sagde bittert og leende, idet han kastede en bunke penge til ham:

"Pah … Skulle virkelig et menneske kunne gøre bod for sådan en? Nogle er bange for at høre ens anger, andre ler ad synderen … Jeg var ved at gå for vidt … det var mit hjerte, der rørte sig … Lad mig gøre bod, tænkte jeg … Å, jeg tænkte slet ikke, det var kun sådan et indfald! Gå din vej! Og lad mig aldrig se dig mere – hører du?"

"Å, hvor han dog er underlig!" Selskabet var blevet lidt betaget.

I byen gik der sagn om hans svirelag, man dømte strengt om ham, men aldrig afslog nogen en invitation fra ham til hans orgier.

Således levede han i uger. Og uventet kom han omsider hjem endnu helt gennemtrængt af dunsten fra beværtningerne, men

nu var han nedtrykt og stille. Med ydmyge, nedslåede øjne, i hvilke skammen brændte, hørte han tavs på sin kones bebrejdelser, og stille og dum som et får gik han ind i sit værelse, hvor han lukkede sig inde. Flere timer ad gangen blev han liggende på knæ foran helgenbillederne med dybt sænket hoved; hans arme hang kraftesløse ned, ryggen var krummet, og han tav, som vovede han ikke at bede. Udenfor døren stod hans kone; hun var listet derhen for at lytte. Det var tunge suk, der lød – suk som fra en træt og syg hest.

"Herre! Du ser …" hviskede Ignat hult, mens han med magt pressede sine håndflader mod det brede bryst.

I de dage, hvor han angrede, drak han kun vand og spiste kun rugbrød. Om morgenen stillede hans kone en stor karaffel vand, en halvanden pund brød og noget salt hen ved døren til hans værelse. Han åbnede den på klem, tog det fremsatte måltid og lukkede sig på ny inde. Således forstyrrede man ham ikke med noget, ja man undgik endog at komme ham for øje … Nogle dage efter viste han sig igen på Børsen, spøgte, lo, modtog bestillinger på kornleveringer, skarpsynet som et erfarent rovdyr og som en fin kender af alt, hvad der angik forretningen.

Men i alle disse tre perioder var der et lidenskabeligt ønske, som aldrig forlod Ignat – det var ønsket om at få en søn, og jo ældre han blev, desto inderligere ønskede han det. Om morgenen ved tebordet, eller om dagen ved middagsbordet kunne han se mørkt hen på sin kone, der var en tyk, forspist kvinde, rødmosset og med søvnige øjne, og der veksledes hyppigt følgende replikker:

"Mærker du ikke noget?"

Hun vidste, hvad det var han mente, men svarede stedse det samme:

"Skulle jeg ikke kunne mærke noget? Dine knyttede hænder er jo som lodder …"

"Jeg spørger, om du er med barn, din tåbe …"

"Skulle man kunne føde efter sådanne hug?"

"Det er ikke, fordi du får hug, at du ikke kan føde, men fordi du æder for meget. Du fylder din vom med alt muligt – og så er der ikke plads til barnet."

"Har jeg måske aldrig født dig børn?"

"Ja, pigebørn!" sagde Ignat bebrejdende. "Men jeg skal have en søn! Forstår du? En søn, en arving! Hvem skal have min kapital efter min død? Hvem skal bede for mine synders tilgivelse? Eller skulle jeg måske forære det hele til et kloster? Der har jeg allerede givet … mere end nok! Eller efterlade det til dig? Kan du bede … du, som selv i kirken kun står og tænker på postejer. Og når jeg er død – gifter du dig igen … og så skulle en eller anden nar få mine penge … Er det måske derfor jeg arbejder? Å, du …"

Og han blev grebet af et ondt vemod, for han følte, at han intet havde at leve for, hvis han ikke fik en søn, der kunne fortsætte hans liv.

I de ni år, han havde været gift, havde hans kone født ham fire døtre, men de døde alle. Skælvende havde Ignat afventet deres fødsel, og kun lidt havde han sørget over deres død – det var jo lige meget, han havde dem jo ikke nødig. Sin kone pryglede han allerede det andet år efter brylluppet; i begyndelsen bankede han hende, når han var beruset, og det var da uden vrede, kun for at følge ordsproget, som siger: "Elsk

din kone som din sjæl, men ryst hende som et pæretræ"; men efter hver fødsel blussede hadet mod hende op, for han var jo blevet bedraget i sine forventninger, og nu bankede han hende med en sand nydelse.

En dag, han var ude i forretningsanliggender i det samarske guvernement, fik han et telegram hjemmefra, hvori han blev underrettet om sin kones død. Han slog kors for sig, tænkte sig om og skrev så til Majakin, der havde stået fadder til hans børn:

"Begrav hende; jeg kan ikke komme; pas på ejendelene ..."

Så gik han i kirke, hvor han lod holde en sørgemesse, og da han havde bedt for den lige afdøde Akilinas sjælefred, gav han sig til at tænke på, at det var nødvendigt for ham snart at gifte sig igen.

Han var dengang treogfyrre år; han var høj og bredskuldret og talte med en dyb bas; under de mørke bryn lyste hans store, frejdige og kloge øjne; hans solbrændte ansigt med det store, sorte skæg var af en ægterussisk, rask og grov skønhed; hans lette bevægelser og stolte, langsomme gang vidnede om energi og kraft og en fast tillid til sig selv. Kvinderne syntes om ham, og han gik ikke af vejen for dem.

Der var endnu ikke gået et halvt år siden hans kones død, førend han friede til en ung pige, datter af en molokaner, en uralsk kosak, som han kendte fra sine forretninger. Brudens fader gik ind på at give Ignat sin datter, skønt Ignat også her på Ural var kendt som et "dumdristigt" menneske.

Hen mod efteråret kom Ignat hjem med sin unge kone. Hun hed Natalia og var høj og slank, med store blå øjne og en lang, mørkeblond hårfletning – den smukke Ignat værdig. Han jublede, var stolt over sin hustru og elskede hende med en sund

mands lidenskabelige kærlighed, men snart begyndte han at falde i tanker og at iagttage sin hustru skarpt.

Sjældent viste et smil sig på hendes ansigt, som var ovalt med regelrette træk, – altid spekulerede hun på noget, der ligesom var fremmed for livet, og i hendes blå øjne, der altid var kolde og rolige, funklede til tider noget mørkt og menneskesky. Når hun ikke var optaget af husgerning, satte hun sig ved vinduet i den allerstørste stue i huset, og her kunne hun så sidde i to og tre timer ad gangen ubevægelig og tavs. Hendes ansigt var vendt mod gaden, men blikket i hendes øjne var så udeltagende for alt, hvad der levede og bevægede sig der udenfor vinduet, og på selv samme tid var det så koncentreret – dybt, som så hun ind i sit eget indre. Og hendes gang var besynderlig – Natalia bevægede sig langsomt og forsigtigt gennem husets rummelige værelser, som var der noget usynligt, der hæmmede friheden af hendes bevægelser. Huset var udstyret med en tung og dumt-pralende elegance, alt i det skinnede og råbte højt om ejerens rigdom, men kosakpigen gik sidelæns og ængstelig forbi de kostbare møbler og skabe, der var fyldte med sølv, som frygtede hun for, at disse sager skulle gribe og knuse hende. Det larmende liv i det store handelshus interesserede vist ikke denne tavse kvinde, og når hun var ude at køre med sin mand – var hendes øjne fæstede på kuskens ryg. Hvis hendes mand bad hende gå ud med sig – gik hun, men opførte sig ligeså besynderligt der som hjemme; kom der fremmede, sørgede hun for, at de fik godt at spise og drikke, men viste ikke nogen interesse for, hvad der blev talt om, og foretrak ikke den ene for den anden. Kun Majakin, der var klog og snaksom, kunne

undertiden kalde et smil, utydeligt som en skygge, frem på hendes ansigt. Han sagde om hende:

"Hun er et fæ – ikke en kone! Men livet er som et uudslukkeligt bål, og alle vil vi komme til at flamme i det, og også denne molokanerkvinde vil blusse op, vent lidt, giv kun tid. Da vil vi komme til at se, med hvilke blomster hun blomstrer …"

"Nå, hængehoved!" sagde Ignat spøgefuldt til sin kone. "Hvad tænker du på? Har du hjemve? Du må more dig lidt mere."

Hun tav og så roligt på ham.

"Du går alt for tit i kirke … Det skulle du vente noget med! Du får tid nok til at bede for dine synder … men først må du synde, ved du: når man ikke synder – kan man ikke angre, og når man ikke angrer – bliver man ikke frelst … Derfor skal du synde lidt, så længe du er ung. Kom, skal vi køre en tur?"

"Jeg har ikke lyst …"

Han satte sig hen hos hende, omfavnede hende, der var kold og kun gerrigt besvarede hans kærtegn, og han så hende ind i øjnene og spurgte:

"Natalia! Sig mig dog – hvorfor er du slet ikke glad? Keder du dig med mig?"

"Nej," svarede hun kort.

"Hvad er der da – ville du måske hjem?"

"Å, nej … jeg vil bare …"

"Hvad tænker du på?"

"Jeg tænker ikke …"

"Men hvad er der da?"

"Der er ikke noget …"

En dag lykkedes det ham at få et mere samlet svar af hende:

"I mit hjerte … er der noget så uroligt. Og også for mine øjne … Og det synes mig, som om alt dette … ikke er virkeligt …"

Hun viste med hånden omkring sig, på vægge, møbler, på alt. Ignat grublede ikke over hendes ord, leende sagde han til hende:

"Sådan må du ikke tænke! Her er alt virkeligt … Det er alt sammen kostbare, stærke ting … Men hvis du vil have det, skal jeg gerne brænde det hele, sælge eller give det bort og – købe noget nyt! Nå, er det det, du vil?"

"Hvorfor dog?" spurgte hun roligt.

Det forbavsede ham til sidst, at hun, der var så ung og rask, kunne leve et sådant liv – ligesom i søvne, uden nogen som helst ønsker; hun gik kun i kirke og var sky overfor alle. Og han søgte at berolige hende.

"Nu skal du blot vente – når du engang føder mig en søn – så bliver dit liv et helt andet. Du keder dig kun, fordi du har for lidt at tænke på, men han skal nok give dig noget at bestille … For en søn føder du mig vel?"

"Om Gud vil …" sagde hun og sænkede sit hoved.

Efterhånden begyndte hendes stemning at irritere ham.

"Hæ! Hvorfor hænger du med hovedet? Du går, som gik du på glas … og skuler – som var du skyld i, at en sjæl var gået til grunde! Jo, vist så! Du er en livskraftig kone, men forstand på at leve har du ikke … tåbe!"

En dag kom han fuld hjem og lod hende ikke i fred med sine kærtegn; da hun søgte at undgå dem, blev han vred og råbte:

"Natalia! Skab dig ikke, tag dig i agt!"

Hun vendte sig om mod ham og spurgte roligt:

"Hvad sker der ellers?"

Ignat blev rasende over disse ord og over hendes modige blik.

"Hvad?" brølede han og gik mod hende.

"Har du måske i sinde at slå mig?" spurgte hun uden at røre sig af pletten og uden at blinke med øjnene.

Ignat var vant til, at man skælvede for hans vrede, og det forekom ham fremmed og krænkende, så rolig hun var.

"Tag det ..." råbte han og slog efter hende.

Ikke hurtigt, men dog i tide, havde hun unddraget sig hans slag; nu greb hun ham i armen, skubbede ham bort fra sig og sagde uden at hæve stemmen:

"Hvis du rører mig – så kom mig ikke oftere nær! Jeg tåler det ikke!"

Hendes øjne blev ligesom mindre, og deres skarpe, skærende glans gjorde Ignat ædru. Af deres udtryk forstod han, at også hun var som et stærkt dyr, og var det hendes vilje – da lod hun ham ikke nærme sig hende, selv om han ville slå hende ihjel.

"U-u, hængehoved!" brølede han og gik.

Men, var han én gang veget for hende, så ville han ikke gøre det for anden gang: han kunne ikke tåle, at en kvinde, tilmed hans hustru, ikke bøjede sig for ham: det ville ydmyge ham. Og han følte også, at fra nu af ville hans kone aldrig give efter i noget for ham, og at der mellem ham og hende måtte opstå en hård kamp om overherredømmet.

"Nå! Vi skal nok få at se, hvem af os der er den stærkeste," tænkte han den næste dag, mens han mørk og nysgerrig iagttog sin kone. Han følte allerede et heftigt ønske om at begynde kampen for snart at nyde sejren.

Men fire dage efter meddelte Natalia Fominitchna sin mand, at hun var frugtsommelig. Ignat fo'r sammen af glæde,

omfavnede hende heftigt og sagde hult:

"Du er en knop, Natalia! Natascha … hvis – det er en søn! Hvis du føder en søn – skal jeg forgylde dig! Ja, jeg siger dig – jeg skal ligefrem være din slave! Så sandt som der er en Gud til! Jeg skal ligge for fødderne af dig, og du kan gøre med mig, hvad du vil!"

"Det afhænger ikke af os, men af Gud …" sagde hun sagte og forstandigt.

"Ja … Gud!" udbrød Ignat bittert og sænkede bedrøvet sit hoved. Fra nu af passede han sin kone, som var hun et lille barn.

"Hvorfor har du nu sat dig ved vinduet? Pas på – du kan få træk i siden og måske blive syg …" sagde han til hende på en gang strengt og kærligt. "Hvor kan du dog sådan springe på trapperne? Du kan jo komme til skade … Du må spise mere, spise for to, at der også kan være nok til ham …"

Natalias frugtsommelighed gjorde hende endnu mere indesluttet og tavs; hun gik ligesom endnu dybere ind i sig selv, opslugt af det nye liv, som rørte sig under hendes hjerte. Men smilet på hendes læbe blev klarere, og i øjnene blussede undertiden noget nyt, svagt og frygtsomt, som morgenrødens første skær.

Da hun endelig skulle føde, – det var en tidlig efterårsmorgen, – og det første smertensskrig lød, da blegnede Ignat, ville sige hende noget, men slog så kun ud med hånden og gik ud af soveværelset. – Mens hans kone vred sig i krampetrækninger, gik han ned i det lille værelse, der før havde tjent som bedekammer for hans afdøde moder. Han lod bringe brændevin; mørk i hu satte han sig ved bordet og begyndte at drikke, mens han lyttede til uroen i huset og barselkvindens

stønnen, der lød ned til ham fra oven. I et hjørne af værelset, som var svagt oplyst af en olielampes blafrende lys, kunne man skimte helgenbilledernes åsyn, udeltagende og mørke så de på ham. Der oppe, over hans hoved, trampede man og flyttede noget tungt henad gulvet, skåle og fade klirrede, der blev uafbrudt løbet op og ned ad trappen … Alt skete hurtigt og skyndsomt, men tiden gik langsomt. Hviskende stemmer nåede Ignats øren:

"Hun kan nok ikke komme til at føde … der skulle dog sendes bud hen i kirken, for at de kunne åbne dørene til altret …"

I værelset, som stødte op til det, hvor Ignat sad, kom Vassuschka ind; hun levede af nådsensbrød i det rige hus, og højt begyndte hun at bede:

"- Herre, vor Gud, undfanget fra Himlen og født af den hellige jomfru … du som kender den svagelige, menneskelige natur … tilgiv din tjenerinde …"

Pludselig lød et umenneskeligt hyl, som overdøvede alle lyde og rystede sjælen; derefter fulgte en vedvarende stønnen, der lød gennem husets værelser og døde hen i krogene, som allerede var opfyldt af aftenens mørke … Ignat kastede dystre blikke på helgenbillederne, sukkede dybt og tænkte:

"Skulle det virkelig igen blive en datter?"

Snart rejste han sig op, stod sanseløs midt i stuen og korsede sig tavs, men han bøjede sig dybt for helgenbillederne, snart satte han sig igen ved bordet, drak brændevin, som ikke kunne beruse ham i disse timer, faldt hen i en døs, og – tilbragte således hele aftenen og natten og morgenen med lige til middag …

Endelig kom fødselshjælpersken styrtende ned oppe fra og råbte triumferende:

"Til lykke med sønnen, Ignat Matvejevitch!"

"Du ly-yver?" sagde han hult.

"Men, lille fa'er, dog! ..."

Ignat sukkede af hele sit fulde bryst, faldt ned på sine knæ og mumlede med rystende stemme, mens han pressede sine hænder fast ind mod brystet:

"Herren være lovet! Du ville dog ikke, at min slægt skulle uddø! Nu er der dog en, der kan bede dig om tilgivelse for mine synder ... Takket være du, herre ... å!" Så rejste han sig op og begyndte at kommandere:

"Hej! Nu må der straks sendes vogn til Nikole efter præsten med den besked, at jeg, Ignat Matvejevitch, beder ham være så venlig at læse bønnen over min hustru, der har født ..."

Stuepigen kom og sagde urolig til ham:

"Ignat Matvejevitch! Natalia Fominitchna beder Dem komme ... Hun har det dårligt ..."

"Dårligt? Det går nok over!" brummede han med glædestrålende øjne. "Sig til hende, at jeg straks skal komme! Sig, hun er – en kærnekone! Sig, at jeg blot skal tage en gave frem, så kommer jeg! Vent lidt! Der skal dækkes bord til præsten ... og send bud efter Majakin!"

Hans mægtige skikkelse var ligesom vokset endnu mere, og beruset af glæde løb han forstyrret rundt i værelset; han smilede, gned hænderne, kastede rørende blikke til helgenbillederne og korsede sig med store bevægelser ... Endelig gik han op til sin kone.

Dér fik han straks øje på et lille, rødt legeme; fødselshjælpersken var just i færd med at vaske det i et kar. Da Ignat så det, rejste han sig op på tåspidserne, lagde hænderne på ryggen og gik meget forsigtig hen mod det, mens han spidsede læberne på en pudsig måde. Det klynkede og sprællede i vandet, nøgent, kraftesløst, rørende – ynkeligt …

"Pas dog på … Du må være mere forsigtig … han har jo ingen knogler endnu …" sagde Ignat bedende og halvhøjt til fødselshjælpersken.

Hun lo, åbnede sin tandløse mund og vendte barnet behændigt fra hånd til hånd.

"Gå dog hen til din kone …"

Han vendte sig lydigt mod sengen, og allerede på vejen spurgte han:

"Hvordan går det, Natalia?"

Da han var kommet helt nær, trak han sengeforhænget, der kastede en skygge på sengen, til side.

"Jeg overlever det ikke …" lød en svag, hæs stemme.

Ignat tav, så stift på sin kones ansigt, der var druknet i den hvide pude, ud over hvilken hendes hår lå spredt som døde slanger. Gult, livløst, med sorte ringe omkring de store, vidt åbne øjne – var det ham helt fremmed. Og blikket i disse frygtelige øjne, der ubevægelig stirrede bort i det fjerne, ud gennem muren, – var også Ignat ukendt. Hans hjerte, som knugedes af en bange anelse, slog ikke mere så hastigt.

"Det har intet at sige … det gør ingenting … sådan er det altid …" sagde han sagte og bøjede sig for at kysse sin kone. Men lige i ansigtet på ham stønnede hun:

"Jeg overlever det ikke …"

Hendes læber var grå og kolde, og da han berørte dem med sine, da forstod han, at døden allerede havde mærket hende.

"Å, herre!" hviskede han forfærdet og følte, at frygten var ved at kvæle ham.

"Natascha! Hvorledes skal det gå ham? Han skal jo – have bryst? Hvad går der af dig!"

Han var lige ved at råbe på sin kone. Omkring ham for fødselshjælpersken; hun vuggede det grædende barn i luften og talte indtrængende til ham, men han hørte intet og kunne ikke løsrive sine øjne fra sin kones frygtelige ansigt. Hendes læber bevægede sig, og han hørte hviskende ord, som han ikke forstod. Han sad på sengekanten og sagde med en hul og spagfærdig stemme:

"Tænk dog – uden dig kan han jo ikke … han er jo et spædt barn! Tag dig sammen: jag den tanke bort! Jag den fra dig …"

Han talte og – forstod, at det var unyttig tale. Tårerne pressede sig frem, og i hans bryst lå der noget tungt som sten og koldt som is.

"Tilgiv … mig … Farvel! Pas på ham, og … drik ikke …" hviskede Natalia næsten uhørligt.

Præsten kom, dækkede hendes ansigt til med en flig af præstedragten og begyndte sukkende at læse stille, bedende ord over hende:

"Almægtige herre og hersker, du som helbreder ethvert onde … helbred også denne din tjenerinde Natalia, som i dag har født … og rejs hende fra det leje, på hvilket hun ligger … thi siger profeten Daniel: i synd er vi undfangne og alle er vi urene overfor dig …"

Oldingens ord var usammenhængende, hans magre ansigt var strengt, og hans klæder duftede af røgelse.

"... Det af hende fødte barn beskytte du mod ethvert helvede ... fra enhver grusomhed ... fra enhver storm ... fra både dagens og nattens onde ånder ..."

Ignat hørte på bønnen og græd stille. Hans tårer, der var store og varme, faldt ned på hans kones blottede arm. Men hendes arm kunne vist ikke mærke, hvorledes tårerne faldt på den: den blev liggende ubevægelig, og ikke engang huden skælvede.

Efter bønnen faldt Natalia hen i bevidstløshed, og da endnu et døgn var gået, døde hun, uden at have sagt et eneste ord mere til nogen, – hun døde lige så tavs, som hun havde levet. Ignat begravede sin kone med pomp og pragt, og lod derefter sin søn døbe, gav ham navnet Foma, og med fattet holdning overgav han barnet til dets gudfader, sin gamle ven Majakin, hvis kone også nylig havde født. Natalias død havde kaldt mange grå hår frem i Ignats tætte, mørke skæg, men i hans øjnes mørke glans sås et nyt udtryk – et blødt og kærligt-strålende.

2

Majakin boede i et stort to-etages hus, som var omgivet af haver, i hvilke mægtige, gamle lindetræer voksede frodigt. Grenene dækkede for husets vinduer som et tæt og mørkt væv, og i brudte stråler trængte solen med besvær gennem dette forhæng ind i de små stuer, der var overfyldt med forskelligartede møbler og store kister; der herskede derfor altid i værelserne et bedrøveligt og strengt halvmørke. Familien var gudfrygtig – en lugt af vokslys, røgelse og lampeolie opfyldte huset; bodfærdige suk og bønner svævede i luften. Ceremonierne udførtes strengt, og i dem lagde husets beboere hele deres sjæls inderlighed for dagen. I den mørke, kvælende og tunge atmosfære bevægede de kvindelige skikkelser sig næsten lydløst gennem værelserne, klædte i mørke kjoler, altid med et udtryk af sjælelig anger og altid med lette tøfler på fødderne.

Jakob Tarasovitch Majakins familie bestod af ham selv, hans kone og datter og dertil fem kvindelige slægtninge, af hvilke den yngste var 34 år gammel. Alle var de lige gudfrygtige og uselvstændige og måtte adlyde husets frue, Antonina Ivanovna, der var en høj og mager kvinde med et vredt ansigt og kloge, grå øjne. Majakins havde også en søn, Taras, men hans navn blev aldrig nævnet i familien; dog vidste deres bekendte, at da den nittenårige søn var rejst til Moskva for at studere, havde han dér tre år efter giftet sig mod sin faders ønske, og da havde Jakob brudt med ham. Taras – forsvandt sporløst. Man sagde, han var blevet forvist til Sibirien …

Jakob Majakin så meget besynderlig ud. Lille, mager, væver, med et ild rødt kileformet skæg, stirrede han med sine grønlige, listige øjne på folk, som ville han sige: "Min herre, vær blot rolig! Skønt jeg forstår Dem, så skal jeg, hvis De lader mig i fred – ikke forråde Dem ..."

Hans hoved lignede et æg og var ualmindelig stort. Hans høje pande, der var gennemfuret af rynker, flød sammen med den skaldede isse, og det så ud, som om dette menneske havde to ansigter – af hvilke det ene var kyndigt og klogt med en lang brusket næse, men over det var der et andet, kun gennemfuret af rynker, bag hvilke Majakin ligesom gemte både øjne og læber – men kun for en tid ... og, når så den var udrunden, – da ville han se på verden med andre øjne og smile med et andet smil.

Han var ejer af en reberbane og havde i byen en butik nede ved havnen. Ved siden af butikken, der var fuld af trosser, tove, hamp og blår, havde han et kammer med en knirkende glasdør. Derinde stod der et stort, gammelt, klodset bord, og foran det en stor lænestol, betrukket med voksdug, og i denne sad Majakin hele dage igennem ved sin te, mens han læste i "Moskva Tidende", som han hele sit liv, år efter år, havde abonneret på. I købmandsstanden var han meget agtet og blev dér anset for at være "et godt hoved", og han holdt meget af at pointere sin slægts ælde, idet han med en hæs stemme sagde:

"Vi Majakiner, var allerede købmænd under kejserinde Katharina ... altså må jeg være – af rent blod ..."

Hos denne familie levede Ignat Gordéjevs søn i seks år. Da Foma gik i sit syvende år, var han en bredbrystet dreng med et stort hoved og så ældre ud både efter sin højde og efter de mørke, mandelformede øjnes alvorlige blik. Stille, tavs men

påståelig i sine barnlige ønsker, legede han dagen igennem med Majakins datter – Ljuba, under opsyn af en slægtning, en koparret og tyk gammel jomfru, som blev kaldt for "Busia". Hun var et næsten umælende væsen, og var altid ligesom bange for noget; selv med børnene talte hun hviskende og med enstavelsesord. Hun kunne en masse bønner, men en historie kunne hun aldrig fortælle Foma.

Foma kom godt ud af det med den lille pige, men når hun drillede ham, og han blev vred, blev han bleg, hans næsebor udvidedes, øjnene spilede han op, og hidsigt pryglede han hende. Hun græd, løb til sin moder og klagede til hende, men Antonina, der holdt meget af Foma, tog kun lidt hensyn til sin datters beklagelser, hvilket endnu mere fæstnede børnenes venskab. Dagen var lang og ensformig for Foma. Når han om morgenen var kommet op af sengen og havde vasket sig, stillede han sig foran helgenbilledet, og efter den koparrede Busias hvisken læste han lange bønner. Så blev der drukket te, hvortil man spiste meget hvedebrød, bagværk og kager. Når det var sommer, kom børnene efter te ud i den mægtige og skyggefulde have, der skrånede ned mod en mørk kløft, hvorfra fugtighed og noget skrækindjagende slog én i møde. Børnene tillod man ikke at komme hen til randen af afgrunden, og det indgød dem stor frygt for den. Om vinteren mellem morgenteen og middagen blev der leget i værelserne, og hvis det ikke var alt for koldt udenfor, kom børnene ud i gården, hvor de rutschede ned ad en høj isbakke.

Middagen spiste man "på russisk", som Majakin sagde. Først blev der serveret en stor skål, fyldt med fed kålsuppe og rugtvebakker, men uden kød, så spistes den samme kålsuppe

med kød, der var skåret i små stykker, derefter kom stegen – en gris, gås, kalvekød eller en kalvemave fyldt med grød, – derefter serveredes der igen søbemad med kråser eller nudler, og alt dette sluttedes med en eller anden dessert. Der blev drukket kvass lavet af tyttebær, enebær og af brød – Antonina Ivanovna havde altid flere forskellige sorter af det. Man spiste i tavshed, børnene sammen af en særskilt skål og alle de voksne af en lignende. Efter næsten at have forspist sig lagde man sig til at sove, og i en to-tre timer hørtes i Majakins hus kun snorken og søvnig gaben.

Når de så havde sovet ud – drak de te, og ved teen taltes der om nyheder fra byen, om kirkesangere, diakoner, bryllupper, om den ene eller den anden bekendte købmands skamløse opførsel … Efter te sagde så Majakin til sin kone:

"Nå moder, kom så med Biblen …"

Som oftest læste Jakob Tarasovitch Jobs Bog. Når han havde sat brillerne med den tunge sølvindfatning på sin store rovfuglenæse, lod han øjnene glide hen over tilhørerne for at se, om de også alle var på plads.

Alle sad de der, hvor han var vant til at se dem, og det udtryk af gudsfrygt, sløvt og ængsteligt, som han kendte så godt, stod tegnet på deres ansigter.

"Der var en mand i Uz land …" begyndte Majakin med hæs stemme, og Foma, der sad ved siden af Ljuba på en sofa i en krog af værelset, vidste allerede, at om lidt ville hans gudfader føre hånden hen over sit skaldede hoved. Og mens han sad og hørte efter, udmalede han sig dette menneske fra landet Uz. Det var en høj og nøgen mand med store øjne, som på et helgenbillede af Frelseren, og med en stemme som en stor

messingtrompet, i hvilken soldaterne blæser, når de er i lejren. Og for hvert minut voksede mennesket; da det var blevet så stort, at det nåede himlen, rakte det sine mørke arme ind i skyerne, og mens det sønderbrød dem, skreg det med en frygtelig stemme:

"Hvorfor giver han lyset til den mand, hvis vej er skjult, og for hvem Gud har spærret?"

Foma blev ængstelig til mode og rystede; tågebilledet forsvandt, han hørte gudfaderens stemme, og han hørte ham sige:

"- at han dog understår sig ..."

Drengen vidste, at hans gudfader sagde dette om mennesket fra Uz, og gudfaderens smil beroligede ham. – Hint menneske ville ikke kunne sønderbryde himlen, ikke sønderflå den med sine frygtelige arme ... Og på ny ser Foma mennesket – det sidder på jorden, "hans legeme er dækket med orme og jordskorper, hans hud er sprukken og væsker." Men nu er han lille og ynkværdig, han ser ganske ud – som en tigger ved en kirkedør ...

Og atter taler han:

"Hvad er et menneske, at det skulle være rent? Eller at den skulle være retfærdig, som er født af en kvinde?" – "Og sådan siger han til Gud ..." – forklarer Majakin indtrængende. – "Hvor kan jeg være retfærdig, siger han, når jeg er – kød? Det er et spørgsmål til Gud ... Hvad synes I?"

Og den læsende ser spørgende på sine kvindelige tilhørere.

"- Han var værdig til det ... den rettroende ..." svarede de sukkende.

Jakob Majakin smilede, så på dem og sagde:

"I er nogle tossehoveder … Få nu børnene i seng …"

Ignat kom hver dag til Majakins, bragte sønnen legetøj, fangede ham, tog ham op på armen, men sagde undertiden utilfreds og med en slet dulgt uro til ham:

"Hvorfor er du sådan en buko? U-u! Hvorfor kan du aldrig le?"

Og så beklagede han sig til barnets gudfader:

"Jeg er bange for, at Foma vil slægte sin moder på … Han har heller ikke noget lyst blik …"

"Du gør dig bekymringer lidt vel tidligt," lo Majakin. Også han holdt meget af sin gudsøn, og da Ignat en dag underrettede ham om, at han ville tage Foma hjem, blev Majakin bitter for alvor.

"Lad ham blive hos os …" bad han. – "Drengen har jo vænnet sig til os, og se dog, hvor han nu græder …"

"Det holder han nok op med … det er ikke for din skyld, at jeg har sat en søn i verden. Der hviler en tung ånd over jer her … her er så kedeligt, som var det i en gammeltroendes eneboerhytte. Og det har barnet ikke godt af. Jeg kan heller ikke undvære ham. Kommer man hjem, er der så tomt, at man ikke har lyst til noget som helst. Jeg skulle vel ikke for hans skyld flytte over til jer … jeg er ikke til for ham, men han for mig. Sådan er det. Og nu har jeg min søster Anfisa hos mig, så der er da nogen til at tage sig af ham …"

Og drengen blev kørt hjem til sin faders hus.

Hjemme tog en morsom gammel kone med en lang, kroget næse og en stor tandløs mund imod ham. Hun var høj, krumbøjet og klædt i en grå kjole, havde gråt hår, der var skjult af en sort hårpynt, og til en begyndelse syntes barnet ikke om hende. Men da han i hendes rynkede ansigt havde fået set de

sorte øjne, som kærligt smilede til ham, – da puttede han straks sit hoved tillidsfuldt ned i hendes skød.

"Min stakkels lille moderløse!" sagde hun med en fløjlsblød stemme, der skælvede af klangfuld fylde, mens hun sagte klappede ham på kinden. "Sikken han dog putter sig … mit eget lille lam!"

I hendes kærtegn var der noget særligt venligt og blødt, noget så aldeles nyt for Foma, og han så ind i den gamle kones øjne med et udtryk af nysgerrig forventning. Den gamle kone førte ham ind i en ny, i en for ham hidtil ukendt verden. Allerede den første aften, da hun havde lagt ham til sengs, satte hun sig ved siden af sengen og spurgte, mens hun sad bøjet over ham:

"Skal jeg fortælle dig en lille historie, Fomuschka?"

Og fra den tid faldt Foma altid i søvn under den gamles fløjlsbløde stemmeklang; hun malede et eventyrland for ham med kæmper, der overvandt uhyrer, vise prinsesser og narre, som viste sig at være kloge. – Hele skarer af ny og mærkelige mennesker gled forbi drengens indre syn, og begærligt nød hans sjæl den sunde og skønne digtning, som er skabt af folket. Uudtømmelige var denne gamle kones erindrings- og fantasiskatte, og når den lille dreng blundede, forekom det ham ofte, at tanten enten lignede heksen i eventyret, – men en god og kærlig heks, – eller den smukke Vassilissa den Vise. Om natten stirrede drengen med vidt opspilede øjne ind i det mørke, der fyldte værelset, og han så luften skælve sagte i skæret fra olielampen, som brændte foran helgenbilledet … Og Foma fyldte værelset med eventyrlivets vidunderlige billeder. Tavse, men levende skygger krøb hen over gulvet og væggene; det var ængstende for drengen at iagttage deres liv, give dem

former, farver, og når han så havde skabt livet, da i et nu ved en eneste bevægelse med øjenlågene at ødelægge det alt sammen. Der var kommet et nyt udtryk i hans mørke øjne, noget mere barnligt og naivt, mindre alvorligt; ensomheden og mørket, der skabte en ængstelig forventningsfølelse i ham, pirrede og opæggede hans nysgerrighed, fik ham til at gå ind i mørke kroge for at se, hvad der dér kunne ligge skjult under mørkets tætte dække? Han søgte, men fandt intet, og håbede bestandig, at han skulle kunne finde noget …

Sin fader frygtede og ærede han. Ignats mægtige skikkelse, hans stemme, der lød som en trompet, det skæggede ansigt, hovedet med den tætte grå hårvækst, de stærke lange arme og lynende øjne – alt dette gav Ignat lighed med en røver fra eventyret.

Foma fo'r sammen, når han hørte hans stemme eller lyden af hans tunge, faste skridt; men når så faderen med et hjerteligt smil og kraftig røst sagde noget kærligt og satte ham på sine knæ eller med sine store håndflader kastede ham højt op i luften, da forsvandt barnets frygt.

Da han omtrent var otte år gammel, spurgte han en dag sin fader, der lige var kommet hjem fra en længere rejse:

"Fader! Hvor har du været?"

"Jeg har været på Volga …"

"Har du været på røveri?" spurgte Foma sagte.

"Hvadbehager?" sagde Ignat, og hans bryn trak sig sammen.

"Du er jo en røver, fader? Jeg ved det …" sagde Foma og kneb øjnene listigt sammen, tilfreds med på en så let måde at være kommet til klarhed over faderens liv, som havde været ham så hemmelighedsfuldt.

"Jeg er købmand!" sagde Ignat strengt, men da han havde grundet lidt, smilede han hjertensgodt og tilføjede: "og du – er en lille nar! … Jeg handler med korn, og arbejder med dampskibe … har du set "*Jermak*"? Nå, ser du, det er mit skib … Og det er også dit …"

"Det er alt for stort …" sagde Foma med et suk.

"Godt, så skal jeg købe dig et lille skib, som du kan have, så længe du selv er lille … er du så tilfreds?"

"Ja!" Foma glædede sig over tilbuddet, men da han havde tænkt lidt, sagde han atter bekymret: "Og jeg troede, at du også var en røver … eller en kæmpe …"

"Jeg siger dig jo, at jeg er købmand!" gentog Ignat bebrejdende, og i det blik, han sendte drengens skuffede ansigt, var der noget utilfredst, næsten ængstende …

"Som den gamle Feodor, der sælger simler?" spurgte Foma lidt efter.

"Nå ja, det samme … kun er jeg rigere, jeg har flere penge end Feodor …"

"Mange penge?"

"Ja … men man kan ha' mange flere endnu."

"Hvor mange tønder har du?"

"Af hvad?"

"Af penge?"

"Din lille tosse! Tror du, man måler penge i tøndevis?"

"Ja, det troede jeg!" udbrød Foma oprømt, vendte sit ansigt mod faderen og skyndte sig at fortælle: "Se, røveren Maksim kom en dag til en by, og hos en rig mand dér tog han tolv tønder penge … og forskelligt sølv, og så plyndrede han en kirke … men

et menneske slog han løs på med sin sabel … men så begyndte han, mennesket, at ringe alarm …"

"Er det tante, som fortæller dig det?" spurgte Ignat, mens han forbavsede sig over sin søns begejstring.

"Ja, det er, hvorfor?"

"Ikke for noget!" sagde Ignat leende … "Det er nok derfor, du har gjort din fader til en røver …"

"Men du har måske en gang for længe siden været det?" Foma vendte på ny tilbage til sit tema, og man kunne se på hans ansigt, at han gerne ville høre et bekræftende svar.

"Det har jeg ikke … Hold op med den snak …"

"Har du ikke?"

"Jeg siger dig jo, jeg har aldrig været det! Sikken en tosse du er … Er der måske noget rart ved at være en røver … Røverne, det er jo alle store syndere. De tror ikke på Gud … de udplyndrer kirker … gejstligheden forbander dem alle … Hm – ja … nej, ved du hvad, min egen dreng – det er nok på tide, at du lærer noget! Nu kan du jo snart blive ni år … Kil nu bare på i Guds navn. Om vinteren kan du læse, men til foråret tager jeg dig med ud på Volga …"

"Skal jeg gå i skole?" spurgte Foma spagfærdigt.

"Nej, din tante skal først undervise dig herhjemme."

Og kort efter sad drengen hver morgen ved skolebordet, pegede med fingrene i det slaviske alfabet og gentog efter sin tante:

"A … B … C …"

Men da de så nåede til staveøvelserne, da kunne drengen længe ikke læse for latter. Al denne visdom faldt Foma så let, at

han næsten ikke behøvede at anstrenge sig, og snart kunne han allerede tyde den første salme af salmebogens første afsnit.

"Salig er den mand … som ikke følger … de ugudeliges råd …"

"Rigtigt, kære barn, rigtig! Det var godt, Fomuschka!" sagde tanten rørt til ham, begejstret over hans fremskridt.

"Du er en rask gut, Foma!" sagde Ignat opmuntrende og alvorligt, når han havde forhørt sig om sønnens flid. "Til foråret rejser vi to til Astrachan efter fisk, og til efteråret skal du i skole!"

Drengens liv rullede så fornøjeligt, som en kugle ned ad en skråning. Tanten, som var hans lærer, var tillige hans legekammerat. Når Ljuba Majakin kom, blev den gamle kone til et lige så stort barn som de to. Der blev leget skjul og blindebuk; det var så morsomt for børnene at se Anfisa med øjnene tilbundne og med armene langt ud til siderne forsigtigt bevæge sig i værelset, mens hun alligevel stødte på borde og stole, eller, når hun søgte efter dem, krøb rundt i forskellige afsides kroge, mens hun sagde:

"Å I gavtyve … å I små røvere … hvor har I nu gemt jer? Hvad?"

Og solen lyste kærlig og glad til dette gamle, udslidte legeme, som havde bevaret sin unge sjæl for denne kvinde, der så vidt hun magtede og forstod det, gjorde livet lyst for disse to børn.

Ignat kørte tidligt om morgenen på Børsen; undertiden kom han slet ikke hjem før aften, så kørte han atter på rådhuset eller gik på besøg. Undertiden kom han beruset hjem, og når det hændte, løb Foma i begyndelsen fra ham og gemte sig, men senere vænnede han sig til det og fandt, at den fulde fader endog var bedre end den ædru: både venligere, mere ligefrem og ganske morsom. Skete det, at han kom beruset hjem om

natten, vågnede drengen altid ved lyden af hans højrøstede stemme:

"Anfisa-a! Kære søster! Lad mig dog komme ind til min søn … til min arving – lad mig dog komme ind til ham!"

Men tanten søgte i en bebrejdende og grædende tone at tale ham til rette:

"Gå nu, gå hellere ind og snork, din fordømte djævel. Sikke du har drukket dig fuld! Og du er dog allerede gråhåret …"

"Anfisa! Kan jeg få min søn at se? Bare med det ene øje?"

"Gid de begge måtte falde ud af hovedet på dig, din drukkendidrik …"

Foma vidste godt, at hans fader ikke fik lov til at komme ind for tanten, og han faldt atter i søvn under støjen af stemmerne.

Var det om dagen, at Ignat således kom beruset hjem, greb han straks sønnen med sine store labber, og med en sanselig, overgiven latter bar han Foma rundt i værelserne:

"Fomka! Hvad vil du ha'! Sig det! Skal det være godter? Eller legetøj! Nå, bed nu om noget! For du må vide, der er ikke den ting i verden, som jeg ikke kan købe til dig. Jeg har – en million! Ha, ha, ha! Og vil få endnu mere! Forstår du? Det er alt sammen dit! Alt sammen! Ha! Ha!"

Men pludselig slukkedes hans begejstring, som et lys for et stærkt vindpust. Det fordrukne ansigt bevægede sig, øjnene, der blev mere røde, fyldtes med tårer, og læberne fortrak sig til et forbavset, nedtrykt smil.

"Anfisa! Sæt nu han dør – hvad skal jeg så?"

Og da han havde sagt dette, blev han rasende.

"Så brænder jeg alt!" brølede han, mens hans øjne stirrede vildt ind i en mørk krog af værelset. – "Jeg ødelægger alt!

Sprænger det hele i luften!"

"Lad det nu være nok, din vanartede skabning! Eller har du måske lyst til at gøre barnet bange? Er det måske, fordi du ønsker, at han skal blive syg?" Anfisa prædikede for ham, og hendes ord var tilstrækkelig veltalende til at få Ignat til skyndsomt at forsvinde, idet han mumlede:

"Nå, nå, nå! Nu går jeg … skrig bare ikke sådan op! Råb dog ikke … forskræk ham dog ikke …"

Men var Foma ikke rask, så kastede hans fader alt sit arbejde, gik ikke ud af huset, plagede sin søster og sin søn i det uendelige med urimelige spørgsmål og råd; mørk og med et ængsteligt blik gik han ude af sig selv omkring i værelserne og sukkede.

"Hvorfor frister du Gud?" sagde Anfisa. "Pas på, din knurren vil nå Herren, og han vil straffe dig, fordi du klager over al hans nåde imod dig …"

"Å, søster!" sukkede Ignat. "Du må dog forstå – sker der nu noget … så er hele mit liv ødelagt! Hvad har jeg så levet for? … Det vil være mig uforståeligt …"

Sådanne scener og faderens bratte overgange fra en stemning til en anden forfærdede i begyndelsen den lille dreng, men han vænnede sig også hurtigt til det, og når han fra vinduet så faderen krybe besværligt ud af kanen, sagde han ligegyldigt:

"Tante! Nu er fader fuld igen."

Foråret kom – og Ignat opfyldte sit løfte til sønnen, han tog ham med om bord på damperen, og et nyt liv, rigt på indtryk, oprandt nu for Foma.

Hurtigt sejler den smukke og stærke "Jermak", købmand Gordéjevs bugserdamper ned ad strømmen, og til begge sider glider bredderne af den mægtige og skønne Volga den langsomt i møde, – den venstre bred, overstrålet af sol, breder sig ud i horisonten som et pragtfuldt grønt tæppe, og den højre bred har slynget sine skovbevoksede skrænter højt til vejrs og synes stivnet i streng ro.

Imellem bredderne glider den bringestærke flod majestætisk fremad; lydløst, højtideligt og uden at forhaste sig rinder dens vande i bevidstheden om deres uovervindelige magt. Den bakkede kyst spejler sig som en mørk skygge i floden, men til venstre farves dens vande med guld og grønt fløjl af sandbankerne og de brede enge. Snart her, snart der viser der sig på bakkerne og i engene beboede steder, solen glimter på ruderne i hytterne og på de gule stråtage, og korsene på kirkerne skinner i træernes grønne løv, i luften svinger møllevingerne sig dovent, og røgen fra fabriksskorstenen snor sig op mod himlen i tætte, sorte skyer. Klynger af børn i blå, røde og hvide bluser står på bredden eller løber med høje råb efter damperen, som vækker stilheden på floden, mens glade bølger fra skibets hjul iler hen mod deres fødder og plasker op på bredden. En flok børn springer ned i en båd og ror i en fart ud midt på floden for at blive vippet i damperens kølvand. Trætoppe kigger op af vandet, på enkelte steder er hele klynger af træer skyllet omkuld af højvandet, og de ser ud som små øer midt i floden. Fra bredden hører man en melankolsk sang, der lyder som tunge suk:

"Hej-lo, hå, hå, hej-lo, hå, hå!"

Damperen indhenter pramme, plasker dem over med bølger, så bjælkerne på dem giver sig til at hoppe og prammændene i de blå skjorter til at dingle; så ser de på damperen, ler og råber efter den. En stærk, smuk bark går sidelæns ned ad floden, og de gule, høvlede brædder, den er belastet med, skinner som guld og afspejler sig svagt i det matte forårsvand. En passagerdamper kommer i møde og fløjter, – fløjtens tonende ekko gemmer sig i skoven, i spalterne i den bjergrige bred, og dør der. På midten af floden tørner bølgerne fra de to skibe mod hinanden, ruller tilbage og kaster sig mod skibene, så de gynger. På den bjergrige breds skrånende skrænter breder vintersæden hist og her sit grønne dække, og der ses brunlige jordstriber, der ligger brakke og sorte – pløjede til sommersæden. Fugle hvirvle som små prikker over dem og ses tydeligt på den blå himmel. Nær ved græsser en hjord, – på afstand ser den ud som legetøj; den lille hyrdeskikkelse står, støttet til sin stav, og ser ud over floden.

Over alt glinser vandet, over alt er der rum og frihed, glade, grønne enge og den herlige, rene, blå himmel. I vandets rolige bevægelse anes en tilbageholdt styrke; på himlen stråler den gavmilde majsol, og luften er opfyldt af en sød duft fra nåletræerne og det friske løv. Og stadig glider bredderne damperen i møde, kæler for øjet og sjælen med deres skønhed og frembyder nye billeder for beskueren.

Over alle omgivelserne hviler der et præg af noget langsomt: alt – såvel natur som mennesker – lever dorskt og dovent, – men i denne dovenskab er der en egenartet ynde, og det synes, som om en uhyre magt har gemt sig bag den, – en uovervindelig magt, som endnu er uden bevidsthed, endnu

ikke har dannet sig klare ønsker og mål. Og den manglende bevidsthed lægger skygger af sorg i dette halvtslumrende liv, over hele dette skønne rum. En underdanig tålmodighed, en tavs forventning efter noget nyt og mere levende høres endog i gøgens kukkuk, som vinden har ført med fra, bredden helt ud over floden … De triste sange, der høres, lyder som en bøn om hjælp, men til tider klinger fortvivlelsens dristighed i dem. Floden besvarer sangene med suk. Og tankefuldt gynger træernes toppe … Alt er så stille …

Foma tilbragte hele dage på kommandobroen ved siden af sin fader. Tavs og med vidt opspilede øjne så han på breddernes uendelige panorama. Det forekom ham, at han bevægede sig ned ad en bred, sølvagtig sti ind til de herlige riger, hvor troldmænd og kæmper, som han kendte fra eventyrene, levede. Af og til udspurgte han sin fader om det, han så. Ignat svarede ham gerne og udførligt, men drengen var ikke tilfreds med svarene: der var ikke noget interessant i dem, intet, han kunne forstå, og heller ikke hørte han det, som han så gerne ville have hørt. En dag sagde han med et suk til sin fader:

"Tante Anfisa ved bedre besked end du …"

"Hvad ved hun da?" spurgte Ignat leende.

"Alt," svarede drengen med overbevisning.

De herlige riger viste sig ikke. Men derimod kom de hyppigt til byer, som lå på bredden af floden, men de var fuldstændig som den, Foma boede i, kun var nogle af dem større og andre mindre, både folk og huse og kirker var de samme som i hans egen by. Foma gik i land med sin fader ved hånden, følte sig skuffet og vendte grublende og træt tilbage til damperen.

"I morgen kommer vi til Astrakan," sagde Ignat en dag.

"Ser den ud som alle de andre byer?"

"Ja, naturligvis … hvorledes skulle den ellers se ud?"

"Og hvad er der bag ved den?"

"Hav … Det kaspiske hav hedder det."

"Og hvad er der i det?"

"Fisk, du lille tosse! Hvad kan der ellers være i vandet?"

"Byen Kitesch står jo i vandet."

"Det er en anden sag! Det var Kitesch, i den boede kun de hellige."

"Er der ikke hellige byer i havet?"

"Nej, det er der ikke," sagde Ignat og føjede lidt efter til: "Søvandet er bittert, og man kan ikke drikke det."

"Er der så igen land bagved havet?"

"Ja, det er der rigtignok; selv havet har sine grænser. Det er som en skål."

"Og er der så byer dér også?"

"Ja, det er der … hvad skulle der ellers være? Men det land hører ikke os til, det er det persiske rige. Du har nok set perserne, som kommer på markedet med tørrede abrikoser, blommer og pistacier?"

"Jo, dem har jeg set," svarede Foma og faldt i tanker.

En anden gang spurgte han sin fader: "Findes der meget land?"

"Land, ja, det kan du tro, min ven! Hvis vi ville gå til fods hele jorden over, fik vi det ikke gjort på ti år."

Og så fortalte Ignat om jordens størrelse og sagde til sidst:

"Og dog ved man ikke, hvor stor jorden er, og hvor den ender."

"Og ligner det så alt sammen hinanden?"

"Hvad mener du?"

"Byerne og alt andet."

"Ja, naturligvis! Byer er som byer, og huse og gader, som de skal være."

Efter mange af den art samtaler blev det sjældnere og sjældnere at se drengen stirre opmærksom ud i det fjerne med sine sorte øjnes spørgende blik.

Mandskabet på damperen holdt meget af Foma, og han holdt også meget af disse brave mennesker, der var brune af sol og blæst, og som glade spøgte med ham. De forfærdigede ham forskellige fiskeredskaber, lavede ham både af bark, legede med ham og roede ham ud på floden, når damperen lå stille, og Ignat var taget i land. Drengen hørte dem ofte tale knubbede ord om hans fader, men han tog ikke hensyn til det og sladrede ikke. Men en dag, da de i Astrakan tog brændsel om bord, hørte han maskinisten Petrovitch sige:

"Sikken en masse brænde, vi skal slæbe ind … Føj, hvor han dog er ufornuftig! Han laster skibet lige op til dækket, og så råber han op om, at det er mig, der ødelægger maskinen og spilder olien til ingen verdens nytte."

Den gråhårede og strenge lods svarede:

"Og det er alt sammen for hans umættelige gerrigheds skyld. Brændsel er jo billigere her, så må han naturligvis benytte sig af det. Han er så nærig, den djævel!"

"Den gniepind!"

Disse ord, som Foma gentagne gange havde hørt, prægede sig fast i hans hukommelse, og da han om aftenen spiste sammen med sin fader, spurgte han pludseligt:

"Far!"

"Ja, min dreng!"

"Er du gerrig?"

Og så fortalte han ham, hvad lodsen og maskinisten havde sagt. Ignats ansigt blev mørkt, og øjnene lynede vredt.

"Ser man det!" sagde han og rystede på hovedet. "Du skal nu ikke lytte efter den slags snak. De folks selskab er ikke noget for dig. Du er deres herre og de – dine undergivne, det må du vide. Om du og jeg har lyst, kan vi jage dem alle i land, hver eneste en … de er allevegne, lige så talrige som hunde, og de koster ikke meget. Forstår du? De siger måske meget slet om mig … Men det gør de kun, fordi jeg er deres uindskrænkede herre. Sagen er, at jeg har lykken med mig og er rig, og en rig mand bliver altid misundt af alle. Et lykkeligt menneske har få eller ingen venner …"

To dage efter fik de en ny lods og en ny maskinist om bord.

"Hvor er Jakob?" spurgte drengen.

"Jeg har givet ham afregning … og jaget ham bort."

"For det?" Foma forstod det straks.

"Ja, netop …"

"Og Petrovitch?"

"Han gik samme vej …"

Foma syntes godt om, at hans fader så hurtigt kunne skifte folk om bord, og han smilede til ham. Da han senere kom ud på dækket, gik han hen til en matros, som sad i færd med at pille et tov op for at lave en svaber af det.

"Vi har allerede en ny lods," meddelte Foma ham.

"Det ved jeg … Goddag Foma Ignatjevitch! Hvorledes har du sovet?"

"Og maskinisten er ny …"

"Ja, også maskinisten … Gør det dig ikke ondt for Petrovitch?"

"Nej."

"Ikke det? Og han, som var så god mod dig …"

"Men hvorfor talte han så ondt om far?"

"Å? Gjorde han det?"

"Ja, han gjorde, jeg hørte det jo selv …"

"Hm … altså hørte din fader det også?"

"Nej, det var mig, der fortalte ham det."

"Nå … det var dig …" Matrosen trak på det, så tav han og gav sig i færd med sit arbejde.

"Og fa'r sagde til mig: Her er du herre … og hvis du har lyst til det, sagde han, kan du jage bort, hvem du vil …"

"Jaså …" sagde matrosen og så vredt hen på drengen, som pralede af sin magt. Fra den dag af mærkede Foma, at mandskabet var anderledes overfor ham, end det tidligere havde været: Nogle talte mere smigrende og venligt til ham, mens andre næsten slet ikke ville åbne munden.

Foma kunne godt lide at se på, hvorledes dækket blev spulet: matroserne smøgede benklæderne op over knæene eller tog dem også helt af, og med svabere og skrupper løb de behændigt frem og tilbage, øsende vand ud over dækket, sprøjtende på hinanden, mens de lo, skreg og faldt … over alt flød det med vand, og folkets livlige støjen blandede sig med vandets plasken. Før havde drengen også taget virksom del i dette lette og muntre arbejde, men siden Petrovitch og Jakob havde fået deres afsked, mærkede han, at han var dem alle i vejen, ingen ville lege med ham, og alle så de så uvenligt til ham. Forundret og bedrøvet forlod han dækket, gik op ved rattet og satte sig der; krænket og alvorsfuld gav han sig til at se på den fjerne blå

kyst med det takkede skovbryn. Men på dækket plaskede vandet legende, og matroserne lo fornøjet … Han ville så gerne ned til dem, men der var noget, der holdt ham tilbage.

"Hold dig længere borte fra dem," det var faderens ord, som han huskede: "Du er deres herre …"

Da fik han lyst til at råbe noget til matroserne – råbe noget truende og bydende, således som hans fader gjorde det. Hvad skulle det være? Han spekulerede længe uden at kunne finde på noget … Der gik endnu en to, tre dage, og det gik mere og mere op for ham, at mandskabet ikke kunne lide ham. Så begyndte han at kede sig på damperen, og hyppigere og hyppigere fremstod billedet af hans rare og kærlige tante Anfisa; de nye indtryk havde stillet det i skygge sammen med hendes eventyr, smil og den bløde, klangfulde latter, som udgød en glædebringende varme over den lille drengs sjæl. Han levede endnu i eventyrenes verden, men en usynlig og ubarmhjertig hånd rev allerede skinsygt i det fine og tynde væv, drengen så alle sine omgivelser igennem. Hændelsen med lodsen og maskinisten havde henledt drengens opmærksomhed på, hvad der foregik om ham; hans øjne så skarpere, fik et bevidst, spejdende udtryk, og i hans spørgsmål til faderen lød en higen efter at begribe de tråde og fjedre, der styrede menneskenes handlemåde.

En dag blev han vidne til følgende optrin: Matroserne bar brænde om bord, og en af dem, den unge, krøllede, glade Jefim, sagde højt og vredt, idet han gik over dækket med en bærebør:

"Nej, det er virkelig samvittighedsløst! Der har slet ikke været nogen aftale om, at jeg skulle slæbe brænde. Jeg er matros – og enhver ved, hvad jeg har at gøre … og så sætter man mig til at

slæbe brænde … Tak! Det vil sige det samme, som at man flår den hud af mig, som jeg ikke har solgt … Det er uforskammet! Hvor han dog forstår at udnytte sine folk!"

Foma, der hørte beklagelsen, forstod, at det drejede sig om hans fader. Men han så også, at Jefim havde mere brænde på sin bør end nogen af de andre, og at han bevægede sig raskere. Ingen af matroserne besvarede Jefims besværelser, og selv han, der arbejdede sammen med ham, tav, men protesterede kun en gang imellem mod den iver, med hvilken Jefim belæssede børen.

"Nu kan det vist være nok!" sagde han vrantent, "det er jo ikke en hest, der skal trække det."

"Ti du bare stille. Er du engang blevet spændt for, skal du også trække, men ikke sparke ud … Og hvis man vil suge blodet ud af dig, så skal du også tie … hvad forstår du dig for resten på det."

Pludselig viste Ignat sig, nærmede sig matrosen, stillede sig lige overfor ham og spurgte barsk:

"Hvad er det, du snakker om?"

"Jeg snakker … som jeg selv vil …" sagde Jefim stammende. "Der har dog ikke været truffet nogen aftale om … at jeg skulle til …"

"Men hvem var det så, der ville suge blod?" spurgte Ignat og strøg sig om skægget.

Matrosen, som forstod, at han var grebet på fersk gerning og ikke kunne smutte udenom, kastede brændestykket, tørrede håndfladerne af på bukserne, så Ignat lige ind i ansigtet og sagde kækt:

"Har jeg måske ikke sagt sandt? Suger ikke du …"

"Jeg?"

"Ja, du."

Foma så faderen løfte armen … der lød et klask, og matrosen styrtede tungt om på brændet, men rejste sig straks efter og gav sig stiltiende til at arbejde … På birkebrændets hvide bark dryppede blodet fra hans forslåede ansigt; han tørrede det med skjorteærmet, så på ærmet, sukkede og tav. Og da han gik forbi Foma med bærebøren, glimtede to store tårer i hans øjenkroge, og drengen så dem …

Ved middagsbordet var Foma tankefuld og kiggede bange på sin fader.

"Hvad er der i vejen med dig?" spurgte faderen ham venligt.

"Der er ingenting i vejen."

"Er du måske ikke rask?"

"Jo, jeg er."

"Ja-ja da. Men du må sige mig det, hvis du ikke har det godt."

"Du er så stærk," sagde drengen pludselig og så eftertænksom hen for sig.

"Jeg? Ja … Gud har ikke ladet mig mangle kræfter."

"Sikken en du dog gav ham!" udbrød drengen sagte og bøjede hovedet.

Ignat var i færd med at føre et stykke brød med kaviar til munden, men hans hånd standsede, holdt tilbage af drengens udbrud, og han så spørgende på hans bøjede hoved og spurgte:

"Var det Jefimka?"

"Ja … du slog ham til blods … og bagefter så græd han så voldsomt," fortalte drengen halvhøjt.

"Hm …" Brummede Ignat og tyggede. "Gør det dig ondt for ham?"

"Ja, det gør det!" sagde Foma med gråd i stemmen.

"Hm – ja … ser du," sagde Ignat; så tav han, skænkede sig en snaps, drak den og begyndte så i en streng og belærende tone:

"Der er ingen grund til at beklage ham. Det var dumt af ham at gøre vrøvl, nå, så fik han jo også, hvad han havde fortjent! Jeg ved, hvad han duer til: han er en god, flittig og rask fyr, og han er heller ikke dum. Men bestemme, hvordan det skal være, det er noget, der ikke kommer ham ved: bestemme, hvordan det skal være, det kan jeg, fordi jeg er hans herre. Det er ikke altid let at være herre … Af en knyttet næve i synet dør han ikke; han bliver tværtimod klogere … Sådan er det … Å, Foma! Du er et barn … og forstår dig ikke på noget … jeg må lære dig at leve … Måske har jeg ikke langt igen her på jorden."

Ignat tav, drak endnu en snaps og fortsatte indtrængende:

"Man bør have medlidenhed med mennesker … og det er godt, du har det. Kun bør der være en grænse … Først skal du iagttage manden, se om han duer til noget, og hvad du kan få ud af ham. Og ser du, at der virkelig er noget ved ham, så vær god mod ham og hjælp ham. Men er han svag og uskikket til arbejde, så spyt på ham og lad ham løbe. Det må du nemlig vide – det menneske, der jamrer sig over alt, er ikke meget værd, han fortjener ikke medlidenhed, og selv om du ville hjælpe ham, ville det ikke gavne ham; den slags mennesker bliver kun mere forvænte, når man tager sig af dem. Mens du boede hos din gudfader, fik du tilstrækkelig meget pak at se … dem skal du glemme … det er ikke folk, det er kun skaller, og de duer ikke til noget … de ligner væggetøj, lopper og andet skab. Og de lever ikke for Gud, de har slet ingen gud, men hans navn påkalder de allevegne, for at tåber skal ynkes over dem, og for at de kan

fylde deres vom ved andres medynk. De lever kun for at æde, drikke og sove, og ved dem går kun ens sjæl til grunde. Man kommer kun i forlegenhed for dem. Og et godt menneske kan – ligesom et frisk æble mellem lutter rådne – hurtigt fordærves, og ingen vil have gavn af det. Du er lille endnu … du kan ikke forstå mine ord … Du bør hjælpe den, som er standhaftig i ulykken … måske vil han ikke bede dig om din hjælp; du må selv gætte dig til det og hjælpe ham, uden at han har bedt dig … og er det en, som er stolt og vil føle sig krænket over hjælpen, så må du ikke give det udseende af en almisse … Se sådan skal man gøre, når man vil handle med fornuft! Lad mig tage et eksempel: lad os sige, der falder to brædder ned i noget smuds – det ene er råddent, men det andet er et godt og prægtigt bræt. Hvad vil du så gøre? Er der noget ved det rådne bræt? Det skal du ikke røre ved, lad det kun ligge i smudset, man kan bruge det som gangbræt, for ikke at snavse sine fødder … Men det gode, det skal du tage op og stille i solen; gavner det ikke dig, så gavner det en anden. Sådan er det, min dreng! Hør, hvad jeg siger og husk det … Hm – ja … Men Jefimka er der ikke grund til at beklage, han er en flink fyr, han ved, hvad han er værd … en ørefigen kan ikke skade ham. Jeg vil nu blot vente en uges tid, og så stiller jeg ham ved rattet … så skal du blot se, hvilken lods han bliver … og bliver han kaptajn, vil han heller ikke af den grund tabe modet – en flink kaptajn bliver han! På den vis udvikles menneskene … Jeg selv, min dreng, har gået den skole igennem, mange ørefigen måtte jeg tage imod, da jeg var i den alder. Livet er ikke en øm moder for os, lille ven, men en streng herre."

Et par timer talte Ignat med sin søn, fortalte ham om sin ungdom, om sit slid, om mennesker og deres frygtelige magt og om deres store svagheder, og om hvorledes de holder af at forstille sig som stakler blot for at komme til at leve på andres bekostning, og så talte han igen om sig selv, og om hvorledes han fra en simpel arbejder var blevet herre over et stort foretagende.

Drengen hørte, hvad han sagde, så på ham og syntes, at faderen kom ham ligesom nærmere. Og skønt der i faderens tale ikke fandtes den fantasi, som tante Anfisas eventyr var rige på, så var der til gengæld noget nyt i den – noget mere klart og forståeligt, noget, der var fuldt så interessant som eventyrene.

Noget varmt og stærkt rørte sig i det lille hjerte, og drog ham mod faderen. Ignat havde vistnok i sønnens blik gættet hans følelser: han rejste sig heftigt, greb ham i sine arme og trykkede ham mod sit bryst. Og Foma slyngede sine arme om hans hals, trykkede sin kind mod hans og trak vejret hurtigt.

"Min egen lille dreng ..." hviskede Ignat. "Du min egen skat, mit et og alt ... se at lære, før jeg dør ... å, det er svært at leve!"

Barnets hjerte bævede over dette udbrud; Foma kneb tænderne sammen, mens hede tårer strømmede ud af hans øjne.

Det var første gang Ignat havde gjort et særligt indtryk på sønnen: drengen havde vænnet sig til ham, havde set sig mæt på hans mægtige skikkelse, frygtede ham noget, mens han på samme tid vidste, at faderen ville gøre alt for ham, hvad han end bad ham om. Havde Ignat ikke været hjemme en dag eller to, en uge eller en hel sommer, så havde Foma næsten ikke lagt mærke til hans fraværelse, så stærk var hans kærlighed til

tanten. Når så Ignat kom hjem, blev drengen glad, men han kunne vist næppe sige – hvorfor? Om det var for faderens hjemkomst, eller det var for det legetøj, han havde bragt med sig? Nu derimod havde Foma næppe set Ignat, før han løb ham i møde, greb ham i hånden, så ham leende i øjnene, og – længtes efter ham, når han ikke havde set ham i en to-tre timer. Barnet kom til at holde af faderen, fordi denne interesserede sig så meget for ham. Og altid tiggede han faderen:

"Far! Fortæl noget om dig selv."

Damperen gik nu op ad Volga.

En lummer julinat, hvor himlen var overtrukken af tætte mørke skyer, og alt på Volga var ulykkespående roligt, nåede de Kasan og lagde sig for anker agter for en uhyre skibskaravane. Ankerkædernes raslen og mandskabets råben vækkede Foma, som gav sig til at kigge ud af vinduet: langt borte i mørket glimtede legende små lys, vandet var sort og tykt som olie. Drengens hjerte bævede angst, og han gav sig til at lytte opmærksomt. Et steds fra nåede en næppe hørlig klagende sang ham, den var melankolsk og ensformig; på skibene råbte nattevagterne til hinanden; damperen prustede vredt og slap damp ud, og flodens sorte vand plaskede bedrøvet og sagte mod skibenes sider. Drengen stirrede ind i mørket, til han fik ondt i øjnene; han skelnede sorte kolosser og lanterner, der højt oppe over dem lyste svagt. Han vidste, det var barkskibe, men denne viden beroligede ham ikke, og hans hjerte bankede heftigt, mens mørke, uhyggelige billeder optårnede sig i hans fantasi.

"Å-å … å," lød et langtrukkent skrig fra det fjerne – det endte ligesom i en hulken … Så, nu hørte han én gå over dækket og hen mod rælingen.

"Å-å … –" lød det igen, men nu allerede nærmere.

"Jefim!" hviskedes der på dækket. "Jefimka!"

"Nå-å!"

"Djævel! Rejs dig! Tag en bådshage!"

"Å-å-å-å …" stønnede det i nærheden, og Foma rystede og vaklede fra vinduet.

Den besynderlige lyd kom stadig nærmere og voksede i styrke, hulkede og døde bort i det sorte mørke. Og på dækket hviskedes der uroligt:

"Jefimka! Så rejs dig dog … der kommer en gæst flydende!"

"Hvor?" lød et skyndsomt spørgsmål; derpå klaskede nogle bare ben hen over dækket, der hørtes et røre, og to bådshager gled ned forbi drengens ansigt, og næsten lydløst jog de ned i det tætte vand.

"Gæ-æ-æst!" mumledes der nærved, og en sagte, men meget besynderlig skvulpen lød i vandet.

Drengen rystede af skræk over dette klagende råb, men han kunne ikke løsrive sine hænder fra vinduet eller sine øjne fra vandet.

"Tænd en lanterne … man kan jo ikke se noget."

"Straks."

Og nu faldt der en svag lysplet ud over vandet. Foma så, at det skvulpede sagte, og at der gik en krusning over det, som om det fortrak sig i smerte.

"Se … se …" hviskede de forfærdet på dækket.

På samme tid kom et stort, frygteligt menneskehoved med blottede, hvide tænder til syne i lyspletten på vandet. Det flød og gyngede, dets tænder vendte mod Foma, og det var, som om det smilende sagde:

"Ej, dreng, dreng ... det er ko-ldt ... Farvel!"

Bådshagerne bevægedes, løftedes op i luften, sænkedes på ny i vandet og begyndte forsigtigt at skubbe til noget i det.

"Skub ham ... skub ham ... pas på, han ikke bliver slået ind i hjulet."

"Skub selv med ..."

Bådshagerne skurede mod skibssiden med en lyd, som var det en, der skar tænder. Foma kunne ikke lukke et øje. Støjen af fødderne, der trampede over hovedet på ham, fjernede sig lidt efter lidt agter ud. Og atter lød det stønnende:

"Gæ-æ-æst."

"Fader!" skreg Foma i angst.

"Fader!"

Faderen sprang op og styrtede hen til ham.

"Hvad er der? Hvad ... gør de?" råbte Foma.

I et stort spring og med et vildt brøl var Ignat ude af kahytten. Han kom hurtigt tilbage, førend Foma, vaklende og seende sig om til alle sider, havde nået hans seng.

"Har de forskrækket dig? Det skal du ikke bryde dig om!" sagde Ignat, da han havde taget ham på armen.

"Læg dig nu hos mig."

"Hvad var det?" spurgte Foma sagte.

"Det var ikke noget, min egen dreng ... Det var en, der var druknet, og som nu flød forbi. Du skal ikke være bange, han er allerede langt borte."

"Hvorfor skubbede de til ham?" spurgte drengen, mens han trykkede sig fast ind til sin fader og havde lukket øjnene af frygt.

"Fordi … fordi det er noget, man må … Slår vandet ham ind i hjulet … som hos os for eksempel … ville politiet se det i morgen … så ville der blive stort ståhej og forhør … og så ville vi blive opholdt her. Derfor gælder det om at føre ham videre uden om skibet … Og hvad gør det ham? Han er allerede død … det hverken krænker ham eller gør ham ondt … men de levende ville blive forulempede for hans skyld … Sov nu, min ven! …"

"Så vil han altså flyde og flyde?"

"Ja, han vil blive ved med at drive ned ad strømmen, til man et eller andet sted trækker ham op og begraver ham."

"Men spiser fiskene ham ikke?"

"Fiskene spiser ikke menneskekød … Det er kun krebsene – de holder meget af det."

Fomas frygt forsvandt i faderens arme, men for hans øjne gyngede endnu det frygtelige ansigt med de blottede tænder over det sorte vand.

"Og hvem var han?"

"Det må Gud vide! Du skal bede til Gud for ham og sige: Herre! giv hans sjæl fred!"

"Herre! Giv hans sjæl fred!" gentog Foma hviskende.

"Nå, det var godt … Og sov nu, vær ikke bange … Han er langt borte nu! Floden bærer ham bort … Ser du – du skal aldrig uforsigtigt nærme dig til rælingen, så kan du også falde i floden – Gud bevare dig for det!"

"Faldt han i den?"

"Naturligvis faldt han … måske var han fuld … og færdig var han! Det kan også være, at han selv har styrtet sig ud. Der er dem, der selv styrter sig i vandet … og så drukner de … Livet,

min dreng, er nu engang af den art, at døden kan være en fest for mennesket, og en velgerning for mange!"

"Far ..."

"Sov, sov nu, min dreng!"

3

Foma udkårede straks den første skoledag to af drengene, der syntes ham at være interessantere end de andre, til at være hans venner. Den ene sad på bænken foran ham, og Foma, der forstod at bruge sine øjne, kunne se hans brede ryg, hans fyldige hals, der var fuld af fregner, de store øren og den tæt klippede nakke, som var dækket af ildrødt hår, der strittede som børster.

Da læreren, en mand med et skaldet hoved og hængende underkæbe, kaldte: "Afrikan Smolin!" rejste den rødhårede dreng sig, og uden at forhaste sig, nærmede han sig læreren, så ham roligt ind i ansigtet, og da han havde hørt opgaven, gav han sig til omhyggeligt at skrive de store runde tal på tavlen.

"Det var godt! Nu kan du, Nikolaj Jeschov fortsætte!" sagde læreren.

En lille og urolig dreng med sorte museøjne sprang op, gik hen mod læreren, men stødte på sin vej imod alt og så sig forvildet omkring. Ved tavlen greb han kridtet, hævede sig op på tåspidserne og begyndte støjende og kradsende at hugge kridtet i tavlen, mens han spredte nogle små, utydelige tegn på den.

"Tag det dog med ro!" sagde læreren og rynkede sit gule ansigt med de trætte øjne. Men Jeschov sagde hurtigt og højt:

"Nu ved vi, at den første kræmmer fik 17 kopek fortjeneste."

"Det er nok! ... Gordéjev! Sig mig nu, hvad skal man gøre for at få at vide, hvor stor fortjeneste den anden fik?"

Foma, som havde iagttaget drengene – der var hinanden så ulige – blev grebet i ikke at følge med og tav.

"Du ved det ikke? … Hm … Smolin, vil du forklare ham det."

Smolin, som havde tørret kridtet omhyggeligt af sine fingre med en klud, lagde denne fra sig, og uden at se på Foma endte han opgaven og gav sig atter til at tørre sine fingre, mens Jeschov smilende og hoppende gik hen på sin plads.

"Å du!" hviskede han og gav Foma et puf i siden. "Hvorfor kan du ikke svare! Hvor stor var fortjenesten i alt? 30 kopek … Og der var kun to kræmmere, den ene fik 17 – nå, hvor meget fik den anden?"

"Jeg ved det godt," hviskede Foma, følte sig flov og så på Smolin, der langsomt vendte tilbage på plads. Han kunne ikke lide dette ansigt, som var rundt, plettet af fregner, og med lyseblå øjne, som svømmede i fedt.

Og Jeschov kneb ham i benet, så det smertede og spurgte:

"Hvis søn er du – den dumdristiges?"

"Ja …"

"Så … Hvis du vil ha' det, skal jeg hviske til dig i timerne."

"Det vil jeg gerne ha'!"

"Og hvad giver du mig så for det?"

Foma tænkte lidt, så spurgte han:

"Men kan du da også selv dine lektier?"

"Jeg? Jeg er nr. 1 … nu kan du selv se."

"Hejda! Jeschov! snakker du nu igen?" råbte læreren.

Jeschov sprang op og sagde frimodigt:

"Det var ikke mig, Ivan Andrejevitch, – det var Gordéjev."

"Det var dem begge to," sagde Smolin roligt.

Læreren skændte på dem alle, rynkede ynkeligt på næsen og smaskede latterligt med sin store læbe, men hans irettesættelse hindrede ikke Jeschov i straks på ny at hviske.

"Det er godt, Smolin! Jeg skal nok huske, at du sladrede."

"Hvorfor vælter du skylden over på den ny dreng?" spurgte Smolin sagte og uden at dreje sit hoved mod ham.

"Ja, vent du bare, vent du bare!" hvæsede Jeschov.

Foma tav, skævede hen til den hidsige nabo, som på en gang tiltalte og mishagede ham. I frikvarteret fortalte Jeschov, at Smolin også var rig, søn af en læderfabrikant, og at han selv var søn af en opsynsmand i Finanskammeret og meget fattig. Dette sidste kunne man også tydeligt se på den livlige drengs dragt, der var syet af gråt bommesi og forsynet med lapper på knæ og albuer, af hans blege, sultne ansigt, af hele hans lille, kantede og benede skikkelse. Han talte med en metalklingende alt, udstyrede sin tale med gebærder og håndbevægelser og brugte hyppigt egne ord, hvis betydning ingen andre kendte.

"Vi to skal være kammerater," sagde han til Foma.

"Men hvorfor meldte du mig før til læreren?" Gordéjev mindede ham om det, mens han mistroisk skævede til ham.

"Hvad skulle det vel gøre? Du er ny og rig … de rige er læreren ikke streng imod … Men jeg er fattig, mig holder han ikke af, fordi jeg er fræk, og fordi jeg aldrig har foræret ham noget … Havde jeg været doven, havde han for længst vist mig bort fra skolen. Du må vide – jeg skal i latinskolen … Når jeg er færdig med anden klasse, så går jeg … jeg læser allerede med en student, som forbereder mig til anden studerende … Og der skal jeg være så flittig, så vældigt flittig! Hvor mange heste har I?"

"Tre … Hvorfor skal du læse så meget?" spurgte Foma.

"Fordi jeg er fattig … De fattige må lære meget, så bliver de også rige … de kan blive læger, embedsmænd og officerer … Jeg skal også gå rundt og klirre … Med sabel på siden og sporer på hælene – kling, klang! Og hvad skal du være?"

"Det ved jeg ikke," svarede Foma tankefuld og så på sin kammerat.

"Du behøver ikke at være noget … Holder du af duer?"

"Ja, jeg gør."

"Sikken en sovetryne du er! U-u! Æ-æ!" Jeschov efterabede Fomas langsomme tale. "Hvor mange duer har du?"

"Jeg har ingen!"

"Sikken et fjols! Du er rig og har ikke engang duer … Om det så er mig, så har jeg hele tre … En han og en hun og en turteldue … Havde min fader været rig, så havde jeg købt mig hundrede duer og jaget dem hele dagen igennem. Smolin har også duer – de er gode! Han har fjorten … det var ham, der gav mig turtelduen. Men – han er alligevel gerrig, alle rige er gerrige. Er du også gerrig?"

"Det … det ved jeg ikke," sagde Foma ubestemt.

"Kom hen hos Smolin, der skal vi så alle tre jage duer."

"Ja … hvis jeg får lov."

"Holder din fader ikke af dig?"

"Jo, han gør."

"Nå, så får du nok lov. Du skal blot ikke fortælle, at jeg skal med. Sig du skal hos Smolin, spørg om du må have lov til at gå hen hos … Smolin!"

Den tykke dreng nærmede sig dem, og Jeschov hilste på ham ved at ryste bebrejdende på hovedet.

"Å du rødhårede sladrehank! Du er ikke engang værd, at man er ven med dig, sådan en sten!"

"Hvad skælder du ud for?" spurgte Smolin roligt og så med stirrende øjne på Foma.

"Jeg skælder ikke ud, men holder mig til sandheden," forklarede Jeschov, mens han blev helt ivrig. "Hør nu! Selv om du er som vælling, så lad det nu være godt! På søndag kommer jeg hen hos dig med ham."

"Ja, kom bare," Smolin nikkede.

"Vi kommer nok … Nu bliver der straks ringet, jeg vil løbe hen og sælge en sisken," sagde Jeschov og trak en papirspakke, i hvilken noget levende kæmpede, ud af bukselommen. Og han forsvandt fra skolegården som kviksølv fra en håndflade.

"Sikken en snurrig fyr!" sagde Foma forbavset over det liv, der var i Jeschov, idet han spørgende så på Smolin.

"Han er altid sådan … Næsten for behændig," forklarede den rødhårede dreng.

"Og så er han så munter," tilføjede Foma.

"Ja, og munter," Smolin samtykkede; så tav de og så på hinanden.

"Kommer du så hen hos mig med ham?" spurgte den rødhårede.

"Ja, jeg gør."

"Kom bare … Hos mig er der sjov."

Foma svarede ikke. Så spurgte Smolin ham:

"Har du mange kammerater?"

"Jeg har slet ingen."

"Det havde jeg heller ikke, før jeg begyndte at gå i skole … jeg havde kun mine fætre … Se nu får du på én gang to

kammerater."

"Ja," sagde Foma.

"Er du så glad?"

"Ja, jeg er."

"Når man har mange kammerater, så er det så morsomt. Og så kan man sine lektier bedre, for de hvisker til en."

"Er du dygtig?"

"Det er jeg. Jeg klarer alting godt," sagde Smolin roligt.

Så ringede klokken. Da Foma igen sad inde i klassen, følte han sig mere fri, og nu begyndte han at sammenligne sine to venner med de andre drenge. Han fandt snart, at hans kammerater var de bedste, og at man lagde lige så tydeligt mærke til dem som til tallene 5 og 7, der ikke var visket af den store, sorte tavle, og det, syntes han, var behageligt.

De tre fulgtes ad fra skolen, men Jeschov drejede snart ned i en snæver gyde, Smolin gik derimod med Foma lige til dennes hus, og da han tog afsked med ham, sagde han:

"Nu kan du se, vi har også samme vej at gå."

Foma blev modtaget højtideligt hjemme. Faderen forærede ham en massiv sølvske med et sjældent smukt navnetræk, og tanten gav ham et halstørklæde, som hun selv havde strikket. De havde ventet på ham med middagsmaden, som bestod af hans yndlingsretter, og næppe havde han fået lagt overtøjet og sat sig, før de begyndte at spørge ham ud.

"Nå, hvad synes du så om skolen?" spurgte Ignat og betragtede med kærlighed sin søns rødmossede og glade ansigt.

"Jo … der var dejligt!" svarede Foma.

"Du min egen lille skat!" sukkede tanten rørt. "Og nu skal du passe på, at kammeraterne ikke gør dig fortræd. Så snart de gør dig det mindste, skal du straks sige det til læreren."

"Hør bare ikke efter, hvad hun siger!" lo Ignat. "Det skal du netop aldrig gøre. Du skal altid søge selv at afgøre det med den, som fornærmer dig, straf ham med din egen hånd og ikke med en fremmeds … Er der nogle af børnene, du synes om?"

"Ja, der to." Foma smilede, da han mindedes Jeschov. "Den ene er så rask på det, at det er forbavsende!"

"Hvem er han en søn af?"

"Hans fader er opsynsmand."

"Hm-m … rask på det, siger du?"

"Forfærdeligt."

"Nå … Gud være med ham! Og den anden?"

"Den anden – han er helt rødhåret … Smolin."

"A! Det må være Mitrij Ivanovitchs søn. Ham skal du holde dig til, det er godt selskab … Mitrij – det er en klog bonde, ligner sønnen ham, så er det godt. Men den anden … Du, Foma, ved du hvad: du kan invitere dem hjem til dig på søndag. Jeg skal købe godter, og så kan du traktere dem, og så skal vi se, hvad de er for nogle."

"På søndag har Smolin bedt mig hjem til sig," sagde Foma og så spørgende på sin fader.

"Hvor du er en heldig kartoffel … nå, gå blot! Det gør ingenting, gå du kun, og læg mærke til, hvad for mennesker, der er på jorden. Ene, uden venskab kan du ikke leve … Se, jeg har været ven med din gudfader i over tyve år, og megen nytte har jeg haft af hans forstand. Således skal du også søge at holde venskab med dem, der er bedre og klogere end du … Plejer du

omgang med et godt menneske, er det, ligesom når en kobbermønt gnider sig op ad en sølvmønt, så kan den bagefter selv gå for at være sølv."

Ignat lo ad sammenligningen, men føjede så alvorligt til:

"Det er kun spøg. Gør dig umage for ikke at være falsk, men for at være sand … og brug din forstand, selv om den ikke er stor … Fik du mange lektier for?"

"Ja, mange!" og drengen sukkede, og det blev besvaret fra tanten som et ekko.

"Nå … men vær flittig. Du skal ikke stå tilbage for andre i lærdom. Skønt jeg vil dog sige dig: I skolen vil du ikke få lært andet end at skrive, læse og regne, selv om der var femogtyve klasser i den, og du skulle gennemgå dem alle, men forskellige dumheder kan du nok få lært, – nå, Gud forbyde det! Jeg prygler dig til døde, hvis der sker noget. Og begynder du at ryge tobak, skærer jeg læberne af dig."

"Tænk på gud, Fomuschka," sagde tanten, "pas på, glem ham ikke."

"Det er sandt nok! Din gud og din fader skal du ære. Men det vil jeg sige dig, lærebøgerne, de er ikke det vigtigste. Du har brug for dem, som en tømrer har en økse og en glathøvl nødig … de er instrumenter, men et instrument lærer én ikke, hvordan man skal benytte det i det praktiske. Ser du? Vi kan for eksempel antage, at man har givet en tømrer en økse i hånden, og med den skal han tilhugge en bjælke. Hænder og økse er ikke nok, han må forstå at ramme træet og ikke sine egne ben. Se, dig har man givet bøgerne i hænde, og med dem skal du ordne dig dit liv. Og det er just sagen: man må forstå at drage nytte af dem. Netop denne forståen er det, som er vanskeligere end alle

bøger, og der står intet skrevet om den. Og det, Foma, må man lære af selve livet. Bogen – er en død ting, du kan tage den, som du vil, rive den i stykker – den giver sig ikke til at skrige … men livet, har du blot gjort et eneste fejltrin, og har du som alle andre skaffet dig en plads i det, da vil tusinde stemmer løfte sig imod dig, og måske vil det ramme dig og slå dig omkuld."

Foma lænede albuerne på bordet, hørte opmærksomt på sin fader, og under hans stemmes stærke lyde så han snart tømreren, der tilhuggede en bjælke, og snart sig selv: forsigtigt, med armene strakt frem, sniger han sig hen over den gyngende grund, hen imod noget uhyre stort og levende, og han ønsker at gribe dette frygtelige.

"Mennesket bør bevare sig for sin gerning, og vejen til den bør han kende sikkert. Mennesket, min dreng, er som lodsen på et skib. Er du ung, skal du ligesom i smult vand gå lige på! Over alt står vejen dig åben. Men du skal vide, når det er tid at forandre kurs. Det må beregnes forud for at nå helskindet i havn."

"Havnen skal jeg nok nå!" sagde drengen, mens han overbevist og stolt så på sin fader.

"Nå? Du taler kækt!" lo Ignat. Også tanten lo venligt.

Efter turen på Volga var Foma blevet mere livlig og snaksom hjemme. Men på gaden eller på et for ham nyt sted blev han altid tavs, når der var fremmede mennesker til stede; han kiggede mistænksomt og mistroisk omkring sig, som følte han overalt noget, der var ham fjendtligt og lurede på ham.

Undertiden kunne han pludselig vågne om natten og længe lytte til stilheden omkring sig og med vidt opspilede øjne stirre ud i mørket. Og da forvandlede faderens fortællinger sig til

skikkelser og billeder. Umærkeligt blandede han tantens eventyr ind i dem og skabte sig et kaos af hændelser, i hvilke fantasiens lyse farver indgik en besynderlig forbindelse med virkelighedens hårde kolorit. Det samlede sig alt sammen til et stort og ubegribeligt hele. Drengen lukkede øjnene og jog alt dette fra sig og ville gerne standse denne indbildningens leg, som forfærdede ham. Men han søgte forgæves at falde i søvn, og værelset fyldtes mere og mere af mørke billeder. Da vækkede han sagte sin tante:

"Tante … å tante."

"Hvad er der? Kristus være med dig."

"Jeg kommer over til dig," hviskede Foma.

"Hvorfor dog? Sov du kun, min stump … sov kun."

"Jeg er bange," sagde drengen.

"Så skal du stille bede til Gud, så vil du ikke være bange mere."

Foma ligger med lukkede øjne og beder. I den tavse nat er det, som ser han ud over et endeløst hav, et uendeligt rum af sort vand, som er fuldstændig ubevægeligt, – det er flydt ud og er størknet; der er hverken krusning eller nogen slags bevægelse, og det er også aldeles tomt, skønt det er bundløst dybt. Det er frygteligt for ham at være ene og fra et hjørne af mørket at se ud over dette døde hav. Nu fanger hans øre lyden af nattevægterens klappertræ, og drengen ser, at vandets overflade skælver, og at runde, lyse bobler hopper hen over det, idet de dækker det med små krusede bølger. Et slag af klokken i klokketårnet tvinger havet til at røre sig i en eneste mægtig bevægelse, og det gynger længe jævnt, og en stor lys plet bevæger sig, oplyser vandet, breder sig fra dets midte hen i det

disede fjerne, blegner og slukkes … Og atter indtræder denne tungsindige, døde ro, dette ravnesorte øde.

"Tante," hvisker Foma bønfaldende.

"Hvad vil du?"

"Jeg kommer over hos dig."

"Ja, så kom da, kom, min lille ven."

Når han er kommet over i tantens seng, trykker han sig ind til hende og trygler:

"Fortæl noget."

"Nu, midt om natten?" protesterer tanten søvnigt.

"Vil du ikke?"

Han behøver ikke at bede hende længe om det. Gabende, med en stemme, som er hæs af søvn, og med lukkede øjne begynder den gamle kone at fortælle:

"Ser du, lille ven, der var engang et rige, et eller andet kejserrige, hvori der boede en mand og en kone, og de var så fattige, å, så fattige! De var bundulykkelige, og de havde ikke det fjerneste at spise. Så gik de rundt og tiggede, undertiden fik de en gammel, tør skorpe, den mættede dem, og dagen gik. Men så engang fik de et lille barn … Da barnet nu engang var der, skulle det også døbes, men da de var fattige og ikke havde noget at beværte fadderne og gæsterne med, var der ingen, der ville holde deres barn over dåben. De prøvede både her og der, men fik Nej allevegne; der var ingen, der ville. Og så gav de sig til at bede til Gud. – Herre! Herre! …"

Foma kender denne frygtelige historie om Vorherres gudsøn, han har hørt den mere end en gang, og han ser allerede denne gudsøn for sig: nu rider han på den hvide hest til sin gudfader og gudmoder, rider i mørke gennem en ørken og ser dér alle de

utålelige pinsler, som syndere er dømte til. Og han hører deres stille stønnen og deres bønner:

"Ve os, ve! Menneske! lille menneske! Spørg Herren din Gud, om vi endnu længe skal pines?"

Da forekommer det Foma, at det er ham selv, som i mørket rider på den hvide hest, og at disse suk og bønner er rettet til ham. Og hans hjerte krymper sig ved et ønske, han ikke selv kan forstå, en kold længsel presser hans bryst, og der kommer tårer i hans øjne, som han har lukket fast til, og som han er så bange for at åbne.

Han kaster sig uroligt i sengen.

"Sov, lille barn, Kristus være med dig!" siger den gamle tante og afbryder sin fortælling om menneskers pinsler for deres synders skyld.

Men Foma stod glad og kæk op efter en sådan nat, vaskede sig hurtigt, drak skyndsomt sin te og løb i skole, hvor han, forsynet med postejer og søde kager, traf den lille, altid sultne Jeschov, der gerne levede af sin rige kammerats gavmildhed.

"Har du noget godt med til mig?" råbte Jeschov til Foma og bevægede sin spidse næse. "Kom med det, jeg gik hjemme fra uden at få noget. Jeg sov over mig, pokker stå i det, jeg læste lige til klokken to i nat. Har du løst dine opgaver?"

"Nej, jeg har ikke."

"Å, din drivert! Nå, lad mig så hurtigt male dem op for dig."

Så borede han de små, skarpe tænder ned i en postej og gav sig i lag med opgaven, mens han knurrede som en killing, stampede i takt med den venstre fod og tilråbte Foma korte sætninger:

"Se nu her, i en time randt der otte spande ud … og i hvor mange timer flød vandet – i seks? – Næ, hvor I dog spiser godt! … Man skal altså sige seks gange otte … Kan du lide postejer med løg i? Jeg holder forfærdelig meget af dem! Nå, og så løb der altså af den første hane i seks timer otteogfyrre spande … og i alt var der hældt halvfems i tønden … regn så selv videre?"

Foma syntes bedre om Jeschov end om Smolin, men han kom bedre ud af det med Smolin. Han var imponeret af Jeschovs begavelse og livlighed, forbavsedes over, at det lille menneske var så meget klogere og dygtigere end han, misundte ham og var fornærmet på ham, mens han på samme tid ynkedes over ham med et mæt menneskes nedladende medynk overfor et sultent. Måske var det netop denne medynk, der hindrede ham i at foretrække denne livlige dreng fremfor den kedelige, rødhårede Smolin. Jeschov, som godt kunne lide at gøre lidt løjer med de mætte kammerater, kaldte dem hyppigt for "kufferter, fyldt med postejer"!

Foma blev vred på ham for disse drillerier, og en dag, da han følte sig truffet, sagde han ondt og foragteligt:

"Og du – er en påtrængende – tiggerpjalt!"

Jeschovs gule ansigt blev helt skjoldet, og langsomt sagde han:

"Tak, mange tak! Men nu skal jeg ikke mere hviske til dig, og så kan alle se, at du er et fæ!"

Og i henved tre dage talte de ikke til hinanden, til ærgrelse for læreren, der i disse dage måtte give sønnen af den almenagtede Ignat Matvejevitch Mådeligt og Slet.

Jeschov vidste besked om alt, kendte al bysladder, kunne sige, når og hvor man bedst kunne fange aborrer, forstod at lave snarer og bure til fugle, fortalte detaljeret, hvorfor og hvordan soldaten havde hængt sig oppe på loftet i kasernen, hvem af elevernes forældre der i dag havde sendt læreren en gave, og hvad den bestod i.

Smolins kundskaber og interesser rakte ikke udover købmandskredsen, og den rødhårede dreng holdt mest af at opregne, hvem der var rigere end andre, idet han vejede og vurderede deres huse, skibe og heste. Alt dette vidste han udmærket besked om, og han talte med begejstring om det.

Smolin omgikkes Jeschov med samme nedladende medynk som Foma, men mere venskabeligt og ligefremt. Hver gang Gordéjev og Jeschov havde været på kant, søgte han at forlige dem, og en gang, da de gik hjem fra skole, sagde han til Foma:

"Hvorfor skal du dog altid skændes med Jeschov?"

"Hvorfor bilder han sig så meget ind?" svarede Foma vredt.

"Fordi du er doven, og han altid må hjælpe dig. Dygtig, det er han. Er det måske hans skyld, at han er fattig? Han kan lære alt, hvad han vil, og vil også en gang blive rig."

"Han er en myg," sagde Foma foragteligt, "han piber og piber, og så pludselig stikker han."

Men der var noget i disse drenges liv, som holdt dem sammen, og der var tider, hvor de ikke tænkte på uligheden i deres karakterer eller i deres sociale stillinger. Om søndagen samledes de alle tre hos Smolin og krøb op på taget af en fløjbygning, hvor der var et stort dueslag, og herfra lod de duerne flyve ud.

De smukke, mætte fugle rystede deres snehvide vinger og fløj en for en ud af dueslaget, satte sig kurrende i en række på tagryggen og brystede sig i solens stråler.

"Skræm dem lidt!" bad Jeschov og rystede af utålmodighed.

Smolin fløjtede og slog i luften med en lang stang, i hvis ene ende der var fastgjort noget bast.

De skræmte duer styrtede sig ud i luften og fyldte den med larmende og hurtige vingeslag. De hæver sig op mod himlens blå dyb, tegner store kredse i luften og svæver højere og højere til vejrs, mens deres fjer glinser som sølv og sne. Nogle af dem søger med falkens støtte flugt at nå op i skyerne, strækker vingerne bredt ud og står ligesom stille i luften, andre leger, slår kolbøtter i rummet, falder ned som snebolde og farer op på ny som en sværm af pile. Med ét synes hele flokken at stå ubevægelig i himmelrummet og stadig at blive mindre, til den drukner i det. Drengene står tavse med tilbagebøjede hoveder og beundrer fuglene uden at tage øjnene fra dem, – de trætte øjne, der stråler af stille glæde og lyser af en misundelig følelse overfor disse bevingede skabninger, som så frit er fløjet op i det rene, stille rum, der dirrer af solskin. Den lille hvide sky, som knap er synlig og tegner sig som en prik mod den blå himmel, beskæftiger børnenes fantasi, og Jeschov finder udtrykket for deres fælles følelse, da han sagte og tankefuldt siger:

"Sådan skulle vi bare kunne flyve!"

Og Foma, som vidste, at en menneskesjæl ofte antager en dues skikkelse, når den flyver til himlen, følte et stærkt og brændende ønske i sit bryst.

Drengene, der var lige begejstrede, ventede tavse og opmærksomme på deres fugles tilbagekomst; de stod trykket

tæt til hinanden og var i deres tankegang lige så langt borte fra det prosaiske liv, som deres duer fra jorden. I dette øjeblik var de kun dette ene – børn; de kunne hverken misunde hinanden eller være vrede; de glemte verden, og uden at tale forstod de hinanden; øjnenes glans tolkede deres følelse, og de havde det lige så godt som fuglene under himlen.

Men duerne var igen dalet ned på taget, trætte af at flyve, og blev nu jaget ind i dueslaget.

"Hejda, kammerater, på jagt efter æbler?" foreslår Jeschov, opfinderen af alle lege og spilopper.

Hans forslag forjager fra barnesjælene den fredelige stemning, som duerne har indgydt dem, og nu sniger de sig forsigtige, med et rovdyrs vagtsomme øje og gang, gennem baggårdene ind i naboens have. Angsten for at blive grebet vejer lige op mod forhåbningen om ustraffet at gøre et godt kup. Tyveri er også et arbejde, tilmed et farligt arbejde, og alt, hvad man har tjent ved eget arbejde, det nyder man. Og jo mere anstrengende det har været, desto bedre smager det. Drengene springer forsigtigt over havegærdet og kryber hen mod æbletræerne, mens de agtpågivende og ængsteligt ser sig om. Ved den mindste støj bæver hjerterne og står næsten stille. De er på samme tid bange for at blive grebet og for at blive set og genkendt; men hvis man kun opdager dem og truer ad dem, vil de være ligeglade. De vil da løbe hver til sin side og forsvinde, og når de atter kommer sammen, vil de leende og med øjne, der stråler af begejstring, fortælle hinanden, hvad de følte, da de hørte råbet og måtte løbe deres vej, mens jorden brændte under deres fødder.

Foma viste større interesse for den art røveragtige indbrud end for andre begivenheder og lege; han var tilmed dristig, hvilket forbavsede og ærgrede hans kammerater. I de fremmede haver opførte han sig med forsæt uforsigtigt, han talte højt, støjende brækkede han grene af æbletræerne, og havde han plukket et ormædt æble, da kastede han det i retning af huset, hvor havens ejermand boede. Faren for at blive grebet på fersk gerning ængstede ham ikke, den æggede ham. Hans øjne blev mørke, han pressede tænderne sammen, og hans udtryk blev stolt og ondt. Engang vrængede Smolin foragteligt mund og sagde:

"Du gør dig så vigtig."

"Nej, jeg er bare ikke fej!" svarede Foma.

"Jeg ved nok, du ikke er fej, men det er kun dumrianer, som praler af det. Man kan også uden at være vigtig gøre det ligeså godt."

Jeschov bedømte ham fra et andet synspunkt:

"Hvis du selv søger at falde i hænderne på dem, så gå pokker i vold! Så kan vi ikke være kammerater. Bliver du grebet og ført til din fader, så gør han dig ikke noget, men jeg, min ven, vil blive pisket sådan igennem, at der ikke vil være kød på mine knogler."

"Kujon!" gentog Foma stædigt.

Men en skønne dag blev Foma grebet af stabskaptajn Tschumakov, en lille og mager olding. Denne mand havde ubemærket listet sig bag på drengen, som var i færd med at fylde sin bluse med æbler; han greb ham i skulderen og råbte truende:

"Aha-a! Nu har jeg da fået fingre i dig, din røver!"

Foma, som den gang var omtrent femten år, snoede sig behændigt ud af den gamle mands hænder. Han søgte ikke at løbe fra ham, men idet han rynkede sine bryn og knyttede sine hænder, sagde han truende:

"Prøv på at røre mig!"

"Røre dig vil jeg ikke … men jeg skal bringe dig på politistationen! Hvem er din fader?"

Dette havde Foma ikke ventet, og alt hans mod og ondskab forsvandt lige med det samme. At blive bragt på stationen forekom ham at være en skam, som hans fader aldrig ville kunne tilgive ham. Han rystede helt og svarede forvirret:

"Gordéjev …"

"… Ignat Matvejevitch?"

"Ja!"

Nu var det stabskaptajnen, der blev forvirret. Han rettede sig, skød brystet frem og rømmede sig, så bøjede han sig faderligt formanende og sagde til drengen:

"De skulle skamme Dem! De, hvis fader er en så kendt og agtet person. Det er meget uværdigt for Dem i Deres stilling. Nu kan De gå. Men gentager dette her sig én gang til … hm! så ser jeg mig nødsaget til at meddele Deres fader det … hvem jeg for resten har den ære at hilse."

Foma iagttog minespillet i hans ansigt og forstod, at han havde respekt for hans fader, og skulende som en ulveunge så han på Tschumakov, mens denne med en latterlig vigtighed snoede sit grå overskæg og trippede snart på det ene og snart på det andet ben foran drengen, som trods den givne tilladelse ikke gik.

"Nu kan De gå," gentog gamlingen og pegede på vejen hen imod huset.

"Og politistationen?" spurgte Foma mørkt og blev i det samme bange for det mulige svar.

"Det … var bare spøg," sagde oldingen og smilede. "Jeg ville bare skræmme Dem."

"De er selv bange for min fader," sagde Foma, idet han vendte ryggen til den gamle mand og gik.

"Er jeg bange? A-ha! Godt, min dreng!" råbte Tschumakov efter ham; og Foma forstod på tonen i den gamle mands stemme, at han var fornærmet. Han skammede sig og tav. Hele dagen spadserede han omkring, og da han kom hjem, blev han modtaget af faderens strenge spørgsmål:

"Fomka! Har du været i Tschumakovs have?"

"Ja, jeg har," svarede drengen roligt og så faderen i øjnene.

Ignat, der vistnok ikke havde ventet dette svar, tav et øjeblik, mens han strøg sig over skægget.

"Dit fæ! Hvorfor gør du det? Har du ikke nok i dine egne æbler?"

Foma slog øjnene ned og tav.

"Ser du – du skammer dig! Det er nok Jeschov, der har fået dig til det? Nu skal der vanke til ham, når han kommer … eller også må jeg sætte en stopper for jeres venskab."

"Det var mig selv," sagde Foma bestemt.

"Det bliver jo længer jo værre!" udbrød Ignat. "Hvor kunne det falde dig ind?"

"Å, jeg ved ikke."

"Å, du ved ikke!" vrængede faderen ad ham. "Når du gør sådan noget, skal du også kunne forsvare det for dig selv og

andre. Kom her hen!"

Foma nærmede sig sin fader, som sad på en stol; han stillede sig imellem hans knæ, og Ignat lagde sine hænder på drengens skuldre og så ham smilende ind i øjnene.

"Skammer du dig ikke?"

"Jo, jeg gør," sukkede Foma.

"Ja, ser du, det er jo tåbeligheder! Du bringer kun skam over dig selv og over mig."

Og så trykkede han sin søns hoved ind til sit bryst, klappede ham på håret og spurgte ham på ny:

"Hvad skal det dog ligne at stjæle andres æbler?"

"Ja … jeg ved det ikke," svarede Foma forvirret. "Måske var det, fordi jeg kedede mig. Når man altid skal lege et og det samme … så bliver man ked af det! Men det her, det var dog noget, der var farligt."

"Det er måske noget, der kildrer hjertet?" spurgte Ignat leende.

"Ja, det gør det."

"Hm … ja, det kan jo nok være. Men du skulle alligevel tage dig i agt, Foma. Lad være med det! For ellers kommer jeg til at tage hårdt på dig."

"Jeg skal aldrig mere klatre over nogen steder," sagde drengen oprigtigt.

"Det er godt, at du selv svarer for dine handlinger. Hvad der bliver af dig senere hen, det ved kun Gud, men foreløbig kan du nok gå an! Det er ikke uden betydning, når et menneske selv med sit eget skind vil bøde for sine handlinger. De fleste havde måske i dit sted givet kammeraterne skylden, men du siger, det er dig selv. Sådan skal det også være, Foma. Gør *du* noget galt,

må *du* også bære ansvaret. Men vankede der ikke til dig af Tschumakov … gav han dig ikke en dragt prygl?" spurgte Ignat sin søn.

"Det skulle han bare have prøvet på!" svarede Foma roligt.

"Hm-m …" brummede hans fader tænksomt.

"Jeg sagde til ham, at han var bange for dig … se derfor var det, at han sladrede … ellers ville han ikke have gjort det."

"Så?"

"Og kan du tænke dig, han sagde: hils Deres fader ærbødigst fra mig."

"Næ, gjorde han det?"

"Ja …"

"Å … sikken en hund! Der kan du se, hvordan de folk er. Man bestjæler dem, og de sender hilsen – deres ærbødigste hilsen! Ha-ha! Nå, lad os antage, at I stjal for én kopek fra ham; men denne kopek er for ham som en rubel for mig. Nå, men det er ikke kopeken, det drejer sig om, men om at den tilhører mig, og at ingen vover at røre den, før jeg selv kaster den fra mig … Å! Hvad er det dog for en fyr! Nå, fortæl mig nu, hvor har du ellers været, og hvad har du set?"

Drengen satte sig ved siden af faderen og gav ham en udførlig beretning om dagens oplevelser. Ignat hørte efter, betragtede opmærksom sin søns glade ansigt, mens han tankefuld rynkede sine bryn.

"Du er mig endnu for overfladisk, min dreng … Du er endnu kun et barn … å, ja-ja!"

"Og nede i kløften forskrækkede vi en ugle," fortsatte drengen. "Det kan nok være, den blev bange! Den fløj op og – bums! stødte den lige mod et træ og begyndte ynkeligt at pibe …

Men vi jog den op igen, og så blev den ved med at flyve og flyve og at støde på … og fjerene dryssede fra den! Den tumlede og tumlede nede i kløften og fik omsider med nød og næppe skjult sig. Det gjorde os ondt for den, og derfor ville vi ikke lede efter den; den havde også aldeles forslået sig … Er den helt blind om dagen, fa'r?"

"Ja, det er den," sagde Ignat. "Mangt et menneske tumler lige så uroligt om i livet som uglen om dagen … Det søger og søger bestandig efter sin rette plads, det slår sig gang efter gang. Det mister kun fjerene … men er det ikke nok? … Det bliver forslået og falder sammen og styrter sig så af al magt, hvorhen det bedst kan, for blot at få en smule hvile. Å, hvor den slags mennesker har det skrækkeligt … ja, frygteligt, min dreng!"

"Og det må pine dem," sagde Foma sagte.

"Ja, ligesom det pinte uglen."

"Men hvorfor er mennesker da sådan?"

"Hvorfor? … Det er svært at sige. En er måske blevet slået af sit hovmod; han vil meget, men modstandskraften er lille; en anden kan takke sin dumhed for det … ja, der er mange slags grunde. Du kan ikke forstå det."

"Kom ind og drik te," kaldte tante Anfisa.

Hun havde længe stået i døren, med hænderne foldet over maven, og rørt beundret broderens store skikkelse, der kærligt bøjede sig ned over Foma, som alvorsfuld havde trykket sig ind til faderens skulder.

Livet gik således sin rolige gang. Alt i alt en fredelig og stille tilværelse, som ikke var rig på oplevelser. De stærkere indtryk, som for en time eller for en dag greb drengens sjæl, trådte undertiden meget skarpt frem på baggrund af dette ensartede

liv, men udviskedes hurtigt igen. Barnets sjæl var endnu en stille sø, – en sø, der var skånet for livets storme; de krusninger, som berørte søens overflade, eller den sten, som faldt ned på bunden af den, oprørte ikke længe det slumrende vand.

I fem år gik Foma i provinsskolen, men han var kun med nød og næppe kommet gennem de fire klasser; nu efter endt skolegang var han en kæk, sorthåret fyr, med mørkladen ansigtsfarve, tykke bryn og mørkt dun på overlæben. Hans store, mørke øjne havde et tankefuldt og naivt udtryk, og læberne var halvtlukkede som hos et barn. Når nogen modsatte sig hans ønske, eller noget irriterede ham, da udvidede hans pupiller sig, læberne pressede sig tæt sammen, og hele ansigtet antog et stædigt og bestemt udtryk … Hans gudfader sagde skeptisk leende om ham: "Kvinderne vil nok finde dig sødere end honning, Foma, men nogen stærk ånd mærker man endnu ikke i dig."

Ignat sukkede over disse ord.

"Du, Ignat, du skulle gøre din søn indbringende."

"Det kan vente lidt."

"Hvorfor vente? Lad ham tumle en to-tre år på Volga, og så skal du få ham gift … Se engang til min Ljuba …"

På denne tid gik Ljuba i femte klasse i et pensionat. Foma mødte hende ofte på gaden, og altid nikkede hun nedladende til ham med sit lille blonde hoved under en pralende hat. Foma syntes godt om hende, men hendes røde kinder, glade, brune øjne og purpurfarvede læber kunne ikke få ham til at glemme den krænkelse, hun tilføjede ham ved sin nedladende hilsen. Hun kendte flere elever fra latinskolen, og blandt dem også Jeschov, og skønt det var Fomas gamle kammerat, følte han sig

dog genert i det selskab og undgik det helst. Det forekom ham, at de overfor ham pralede af deres lærdom og gjorde nar af hans uvidenhed. Når de kom sammen hos Ljuba, læste de højt eller diskuterede ivrigt, men når så Foma viste sig, tav de helt stille. Og dette drog ham bort fra dem.

En gang, da Foma var hos Majakins, bad Ljuba ham om at gå en lille tur med i haven. Da han gik dér ved siden af hende, vrængede hun ad ham.

"Hvorfor er du dog sådan en kalv? … Du siger aldrig noget?"

"Det har jeg ikke lyst til."

"Se, nu dem fra latinskolen, de ved alting og forstår at snakke med om alt … som for eksempel Jeschov."

"Jeschov, tak, det sludrehoved kender jeg."

"Du er bare misundelig på ham … Han er meget klog … ja, det er han. Når han bliver færdig med latinskolen, rejser han til Moskva for at studere ved universitetet."

"Hvad så," sagde Foma ligegyldigt.

"Og du vil altid være lige så udannet, som du nu er."

"Ja, gudskelov."

"Det var kønt sagt!" bemærkede Ljuba ironisk.

"Jeg skal nok komme på min rette plads uden al den videnskab," sagde Foma spotsk. "Og jeg skal nok vise enhver lærd, hvem jeg er … lad bare de sultne prakkere studere, jeg behøver det ikke."

"Fy, hvor du er dum og ond … og væmmelig!" sagde den unge pige foragteligt, og forlod ham. Han så mørkt og vredt efter hende, rynkede sine bryn og gik med sænket hoved langsomt længere ind i haven.

Han begyndte allerede at forstå og at nyde ensomhedens og fantasiens søde gift. Om sommeraftenerne, når den nedgående sol lagde ildfarver over hele jorden og vækkede indbildningskraften, opstod der ofte i hans bryst en uklar higen efter noget, han ikke selv forstod. Sad han i en eller anden krog af haven eller lå i sin seng, manede han billeder frem for sig af eventyrenes kongedøtre, – de viste sig for ham, lignede Ljuba eller andre unge piger, som han kendte, svævede lydløst i aftenens mørke og så med gådefulde blikke ind i øjnene på ham. Til tider fremkaldte disse syner en strøm af mægtig energi i ham og ligesom berusede ham; da rejste han sig op, rettede sig og indåndede i fulde drag den aromatiske luft. Men undertiden kunne de selv samme syner også puste en trist følelse hen over ham, han fik lyst til at græde, men skammede sig for at udgyde tårer, holdt dem tilbage og græd så alligevel stille. Eller hans hjerte kunne pludselig skælve af ønsket om at sige Gud noget taknemmeligt, og bøje sig for ham, og stumper af bønner blussede op i hans hukommelse; han så op mod himlen, og længe – et for et – hviskede han ordene, og han blev let om hjertet ved i bønnen at kunne finde udtryk for sine stærke følelser.

Faderen førte ham tålmodigt og forsigtigt ind i handelsaffærerne, tog ham med på Børsen, fortalte ham om sine leveringer og slutsedler, om sine handelsvenner, og om hvorledes de "var blevet til noget", hvilke formuer de nu besad, og hvorledes deres karakter var. Foma satte sig hurtigt ind i forretningen og behandlede alt alvorligt og betænksomt.

"Vor burre udvikler sig nok til en højrød valmue!" lo Majakin og blinkede til Ignat.

Endnu i Fomas nittende år var der noget barnligt og naivt over ham, hvorved han skilte sig fra sine jævnaldrende. De gjorde nar ad ham og anså ham for at være dum; deres væsen krænkede Foma, og holdt ham borte fra dem. Fomas ubestemte karakter gjorde både hans fader og Majakin, der begge holdt et vågent øje med ham, meget bekymrede.

"Jeg kan ikke blive klog på ham!" sagde Ignat nedtrykt. "Svire gør han ikke, og det lader heller ikke til, at han besøger kvinder, han er ærbødig både overfor dig og mig, mærker sig alt – man skulle tro, han var en ung pige og ikke en mand! Og dog lader det ikke til, at han er dum?"

"Næ, noget særligt tegn på dumhed mærker man ikke," sagde Majakin.

"Ja og så er det, som gik han og ventede på noget … som havde han et bind for øjnene … Sådan var også hans afdøde moder, hun ligesom følte sig frem … Se Afrikan Smolin er kun to år ældre; men har dog et helt andet væsen! Man er ofte uvis om, hvorvidt det er faderen, der råder over ham, eller om det er ham, der råder over faderen. Og nu vil han rejse for at lære noget mere på en fabrik … han er tit vred og siger: å fa'r, hvorfor har du dog ladet mig lære så lidt. Hm – ja! Men min hr. søn – viser slet ikke interesse for noget … Å, jeg arme stakkel!"

"Ved du, hvad du skal," sagde Majakin, "du skal jage ham lige på hovedet ind i en rigtig affære! Det skulle du! Guld prøver man med ild … Når først han får frie tøjler, får vi se, hvilke tilbøjeligheder han har. Send du ham ud at handle på Kama … og på egen hånd."

"Skulle jeg virkelig?"

"Ja, hvorfor ikke, gør han noget galt, så lider du jo et tab, men til gengæld får vi at se, hvad han duer til!"

"Du har ret – jeg tror virkelig, jeg sender ham afsted," sagde Ignat i en afgjort tone.

Da foråret kom, sendte Ignat sin søn ud på Kamafloden med to barker fragtet med korn. Gordéjevs damper "*Bien*" førte barkerne under kommando af Fomas gamle bekendt, forhenværende matros Jefim – men nu Jefim Iljitch. Den trediveårige, firskårne mand med falkeblikket var en fornuftig, alvorlig og meget streng kaptajn.

Sejladsen gik hurtigt og fornøjeligt, for de var alle tilfredse. Foma var stolt over det ansvarsfulde hverv, som for første gang var betroet ham. Jefim var glad for den unge herre, der ikke skændte på ham for hver lille uagtsomhed. De to hovedpersoners gode sindsstemning indvirkede direkte på hele mandskabet. Damperen, som i april forlod den plads, hvor den havde indladet korn, var allerede i begyndelsen af maj ved sit bestemmelsessted, og da den havde fået barkerne til ankers ved bredden, lagde den sig selv ved siden af dem. Foma skulle hurtigst mulig aflevere kornet og efter modtaget ordre sejle til Perm, hvor der lå en ladning jern, som Ignat havde påtaget sig at levere til et marked.

Skibene var fortøjet ud for en stor landsby; den stødte op til en fyrreskov, og var beliggende omtrent to verst fra bredden. Allerede tidligt den næste morgen samledes en stor og støjende skare mænd og kvinder på bredden; nogle var kommet til fods, andre til hest. Råbende og syngende spredtes de på de forskellige dæk, og i et nu var arbejdet i fuld gang. Kvinderne

gik ned i lastrummene og fyldte sække med rug; mændene tog sækkene på skuldrene og løb i land med dem. Fra landingspladsen kørte tungt belæssede vogne med det så længselsfuldt ventede korn langsomt ind mod landsbyen. Kvinderne sang, mændene gjorde løjer og småskændtes, matroserne, der var tilsynshavende, råbte på de arbejdende, gangbrædderne svajede under fødderne og klaskede tungt ned på vandet; på bredden vrinskede hestene, vognene knagede og sandet knirkede under hjulene.

Næppe var solen stået op, før luften blev besynderlig frisk og fyldtes af en stærk granduft. Flodens rolige vand afspejlede den klare himmel, det rislede venligt afsted, men kløvedes mod ankerkæderne og skibenes sider. Arbejdets glade, stærke larm og det skønne forårslandskab, der var badet af sol, satte Fomas sind i en behagelig svingning og vækkede nye og uklare følelser og ønsker til live. Han sad under damperens solsejl og drak te sammen med Jefim og en embedsmand, der skulle tage imod kornet. Denne mand var en rødlig og nærsynet herre med briller. Han talte med en klynkende stemme og trak nervøst på skuldrene, mens han fortalte om den hungersnød, bønderne led. Foma var ingen særlig opmærksom tilhører; han var mere optaget af at se på arbejdsfolkene og af at stirre over på den modsatte side af floden – en høj, gul, sandet skrænt, bevokset med fyrretræer. Dér var der mennesketomt og stille.

"Jeg må over på den anden skrænt," tænkte Foma. Og ligesom fra det fjerne hørte han modtagerens febrilske og ubehageligt skærende stemme:

"De kan næppe forestille Dem det; men til sidst gik det ud over alle grænser? Jeg vil bare nævne et enkelt eksempel: Der

kom en bondemand med en ung pige på ca. seksten år hen til en mand af den bedre klasse i Oss. 'Hvad vil du?' spurgte herren. 'Jo,' svarede bonden, 'jeg kommer her med min datter, Deres Velbårenhed!' – 'Hvorfor det?' – 'Fordi De måske vil tage hende i huset, De er jo ugift!' – 'Hvad skal det sige? Hvad mener du?' – 'Jeg har nu pisket hele byen igennem for at finde en tjenestepigeplads til hende, men jeg kan ingen få … Vil De ikke nok tage hende i huset. Hun kan så i hvert fald være Deres elskerinde!' Forstår De, han tilbyder sin egen datter! Sin egen datter tilbyder han til elskerinde! Man skulle ikke tro det, vel? Herren blev naturligvis vred på bonden og skældte ham ud. Men bonden sagde ganske fornuftigt: 'Deres Velbårenhed! hvad er hun for mig i disse tider? Aldeles intet … jeg har tre drenge, dem må jeg sørge for, de skal være arbejdere … Giv mig ti rubler for pigen, så kan jeg komme på ret køl med drengene …' – Hvad siger De til det? Er det ikke rædsomt, hvad?"

"Ja, galt er det!" sukkede Jefim. "Det er som ordsproget siger, sulten er ikke til at spøge med. Ser De, maven har sine egne love."

Foma følte en ubegribelig stor og kilden interesse for pigens videre skæbne og spurgte derfor hastigt:

"Nå, købte den herre hende så?"

"Nej, det kunne da aldrig falde ham ind," svarede modtageren i en irettesættende tone.

"Men hvad blev der så af hende?"

"Der var gode mennesker, som tog hende til sig."

"Ja så!" Foma trak lidt på det, men pludseligt sagde han bestemt og ondt: "Jeg skulle have mørbanket den bonde! Jeg

skulle have slået ham lige i synet!" og han viste modtageren en stor, knyttet hånd.

"Men hvorfor dog?" udbrød modtageren og rev brillerne af næsen. "De forstår ikke motivet."

"Jo, jeg gør!" sagde Foma og kastede stædigt med hovedet.

"Men hvad skulle han ellers have gjort? Det faldt ham nu engang ind."

"Hvor kan man give sig til at sælge et menneske?"

"Ak, ja, det var tåbeligt, det indrømmer jeg."

"Og så oven i købet et pigebarn! Jeg skulle ordentlig have munket ham."

Modtageren slog afværgende ud med hånden og tav. Hans gestus forvirrede Foma, som rejste sig fra bordet; han gik hen til rælingen og gav sig til at se ud over barkens dæk, hvor det vrimlede med ivrige arbejdere. Støjen berusede ham, og det uklare, der gærede i ham, tog form af et mægtigt ønske efter selv at tage fat, at få en uhørt styrke, vældige skuldre for på én gang at kunne bære hundrede sække rug og forbløffe dem alle.

"Raskere – raskere!" råbte han med en klangfuld stemme.

Flere hoveder løftedes op imod ham, og han så et kvindeansigt med sorte øjne, som smilede venligt og lokkende til ham. Dette smil fik noget til at blusse op i ham og en hed bølge til at strømme gennem hans årer. Han rev sig løs fra rælingen, da han følte kinderne brænde, og nærmede sig på ny bordet.

"Hør!" sagde modtageren til ham: "De skulle telegrafere til Deres hr. fader og få ham til at give noget korn til uddeling. De kan jo se, hvor meget der går til spilde, og her er hvert pund

kostbart! Forstår De! Nå, men det er rigtignok en dejlig fader, De har," sluttede han med en lidende grimasse.

"Hvor meget skal jeg give?" spurgte Foma kækt og foragteligt. "Ønsker De hundrede pud? Eller måske to hundrede?"

"Ja, jeg siger tak!" udbrød modtageren glad. "Hvis De da er herre over det."

"Jeg er herre!" sagde Foma bestemt. "Men De skal ikke omtale min fader på den måde og oven i købet skære ansigt."

"Om forladelse ... jeg tvivler ikke om Deres fuldmagt ... jeg takker Dem inderligt ... og også Deres hr. fader – på alle disse menneskers vegne ... på folkets vegne!"

Jefim så bekymret på sin unge herre, pustede læberne ud, smaskede med dem, mens Foma med et stolt udtryk tog imod modtagerens ilfærdige tak og håndtryk.

"To hundrede pud! Det kalder jeg russisk flothed, unge mand! Nu vil jeg straks fortælle bønderne om Deres gave til dem, og De skal få at se, hvor glade og taknemmelige de bliver."

Og han råbte ned til dem:

"Børnlille! Herren skænker to hundrede pud ..."

"Tre hundrede," afbrød Foma ham.

"Tre hundrede pud ... Tak! Tak! Tre hundrede pud korn, børn!"

Men virkningen blev kun ringe. Bønderne så op, men tog straks igen tavse fat på arbejdet. Man hørte nogle tøvende og ligesom uvillige udråb:

"Tak ... Herren lønne dig ... Vi takker ærbødigst."

Og en råbte kåd og foragteligt:

"Hvad er der ved det! Havde det endda været et glas brændevin til hver ... så havde det da været en velgerning! ...

Kornet, det får vi ikke noget af, det går til landeretten."

"Å! De har ikke forstået det!" udbrød modtageren forvirret. "Nu skal jeg gå ned og forklare dem det."

Og han forsvandt. Men det interesserede ikke Foma at vide, hvad bønderne sagde til hans gave: han havde set, at den rødmossede kvinde så på ham med sine sorte øjne, og det påvirkede ham på en behagelig og ejendommelig måde. Øjnene havde takket ham, havde kærtegnende kaldt ham til sig, og andet havde han ikke set. Kvinden var klædt på købstadvis, havde sko på, en sirtses trøje, og hendes sorte hår var omviklet med et mærkeligt tørklæde. Hun var høj og smidig, og hun sad på en stabel brænde og syede sække sammen, mens hun behændigt bevægede armene, der var blottede op til albuen. Hun vedblev at smile til Foma.

"Foma Ignatjitch!" hørte han Jefims bebrejdende stemme. "Du flottede dig lidt vel meget … nå, havde det endda været et halvt hundrede pud! Men! Tag dig i agt for, at ikke du og jeg får på puklen for det."

"Å, ti stille!" sagde Foma kort.

"Jeg skal nok tie … men da du er ung endnu, og det er blevet pålagt mig at passe på dig, så kommer også jeg til at undgælde for det."

"Jeg skal nok fortælle, far det hele … ti så bare stille!" sagde Foma.

"Gud være med dig … du er jo herre her."

"Nå, og … lad så være …"

"Det er jo for din egen skyld, Foma Ignatjitch, at jeg siger dig det … du er jo ung endnu."

"Hører du ikke, Jefim, lad mig have fred!"

Jefim sukkede og tav. Men Foma så på kvinden og tænkte:

"Blot man ville sælge mig hende."

Hans hjerte bankede stærkere. Endnu var han legemlig ren, men han kendte af hentydninger hemmelighederne ved mandens intime forhold til kvinden. Han kendte dem under grove og skændige benævnelser, og omtalen af dem vækkede en ubehagelig, brændende nysgerrighed og skamfølelse i ham. Hans fantasi arbejdede hårdnakket, men alligevel kunne han ikke forestille sig alt dette i billeder, som han forstod. Og inderst inde kunne han ikke tro, at disse forhold var så tarvelige og grove, som der fortaltes om dem. Når man lo ad ham og forsikrede, at sådan var de, og at de ikke kunne være anderledes, så smilede han dumt og forvirret, men kunne samtidig ikke lade være med at tænke, at dette ikke var tilfældet med alle, og at der sikkert måtte eksistere noget mere rent, mindre groft og mindre krænkende for menneskeværdigheden.

Nu da Foma beundrede denne sortøjede arbejderske, var det netop denne grove tiltrækning, han følte overfor hende; – han skammede sig og var bange for noget. Og Jefim, der stod ved siden af ham, sagde formanende til ham:

"Se, du kan ikke tage dine øjne fra den kvinde, og så kender du hende slet ikke, men hun lokker dig til sig; tænk så på, at du er ung, og hvilken karakter du har, du kan jo bære dig så tosset ad, at vi mister alt og må gå hjem til fods, hvis jeg ikke lægger mig imellem."

"Hvad forlanger du da af mig?"

"Jeg forlanger, at du skal følge mine råd. Og hvordan du skal bære dig ad overfor den slags kvinder, det skal jeg nok fortælle dig. Hun behøver ikke meget, blot en flaske brændevin, noget

mad og et par flasker øl, og til slut kan du give hende tyve kopek. For den betaling skal hun nok skænke dig sin kærlighed."

"Du lyver vist," sagde Foma sagte.

"Jeg lyve? Hvorfor skulle jeg lyve, når jeg har drevet det spil måske over hundrede gange? Nå – skal jeg så ordne den affære med hende? Så skal du straks få gjort hendes bekendtskab."

"Ja, gør det," sagde Foma og følte, at han havde svært ved at trække vejret, og at der var noget, der ligesom tog ham i struben.

"Godt … i aften skal jeg bringe hende til dig."

Jefim lo opmuntrende og gik.

Foma slentrede hele dagen om i en døs og lagde ikke mærke til de ærbødige og sleske blikke, hvormed arbejderne, som var blevet instrueret af modtageren, så på ham. Han var underlig til mode og følte sig brødefuld, og når nogen henvendte sig til ham, svarede han nedladende, som bad han om undskyldning.

Om aftenen gik en del af arbejderne hjem, mens andre flokkedes om et stort, lyst bål på bredden og gav sig til at koge deres mad. I den stille aften kunne man høre brudstykker af deres tale. Et genskin af bålet faldt ud over floden i røde og gule pletter, som sitrede på det rolige vand og på ruderne i damperens bestiklukaf. Der, i bestiklukafet, sad Foma sammenkrøbet i et hjørne af den voksdugsbetrukne sofa. Han ventede. På bordet foran ham stod en flaske brændevin, nogle flasker øl og tallerkener med brød og pålæg. Gardinerne var trukket for vinduerne, men han havde ikke tændt lys; det svage skær fra bålet trængte gennem gardinerne, havde bredt sig over bordet og væggen og lyste snart stærkt snart svagt. Der var stille på dampskibet og på barkerne, kun nu og da hørtes utydelige

lyde af folk, der talte inde på bredden, og plask af floden, der sagte skvulpede mod damperen … Det forekom Foma, som om nogen havde gemt sig i mørket tæt ved ham, lyttede og passede på ham … Nu hørtes der skridt over gangbrættet, der førte ombord på barken … det var hastige, tunge skridt – gangbrættet plaskede højt og vredt mod vandet …

Foma hørte kaptajnen le og hviske … Nu står Jefim allerede ved lukafets dør, han taler sagte, men indtrængende, som ville han formane nogen … Foma får pludselig lyst til at råbe:

"Å, lad mig være i fred!"

Og han havde allerede rejst sig, men i samme nu gik døren op, en høj kvindeskikkelse stod på dørtrinnet; hun lukkede lydløst døren i efter sig og sagde sagte:

"Men hvor her dog er mørkt … er der mon nogen mors sjæl herinde?"

"Ja, her er …" svarede Foma sagte.

"Nå, goddag da."

Og kvinden gik forsigtig nærmere.

"Nu skal jeg … tænde lys …" sagde Foma, men satte sig alligevel igen ind i sofahjørnet.

"Når man først vænner sig til mørket, er her meget rart …"

"Tag plads," sagde Foma.

"Tak," sagde hun.

Hun satte sig i sofaen hos ham. Foma så glansen i hendes øjne og smilet om hendes fyldige læber. Det forekom ham, at hendes smil ikke var som før; nu var det trist og sørgmodigt. Men dette smil gav ham mod, og da hans øjne mødte hendes, og hun pludselig slog dem ned, åndede han lettet. Men han begreb ikke, hvad han skulle sige til denne kvinde, og

tavsheden, der varede et par minutter, var tung og ubehagelig … Hun var den, der først begyndte at tale:

"De må da kede Dem, så ene som De er?"

"Å – ja," svarede Foma.

"Kan De lide egnen her?" spurgte kvinden hviskende.

"Ja, her er kønt … Her er så mange skove …"

Og så tav de igen …

"Kama er vist også smukkere end Volga," fik Foma sagt – med anstrengelse.

"Dér har jeg også været."

"Hvor?"

"I Simbirsk."

"Simbirsk …" gentog Foma som et ekko og følte, at han igen ikke var i stand til at kunne sige et ord.

Men hun, som vist havde forstået, hvem hun havde for sig, hviskede pludselig livligt:

"Hør, skal vi ikke have noget at spise?"

"Å!" Foma fo'r op. "De har ret … sikken en klodrian jeg er! Bliv bare siddende …"

Han fik travlt i mørket, puffede til bordet, tog snart den ene, snart den anden flaske i hånden, stillede dem atter på plads, mens han smilede brødefuld og forlegen. Men hun gik helt hen til ham, så ham smilende ind i øjnene og så på hans rystende hænder.

"Generer du dig?" spurgte hun pludselig.

Han følte hendes ånde på sin kind og svarede ligeså sagte:

"Ja-a …"

Da lagde hun sin hånd på hans skulder, trykkede ham lempeligt ind til sit bryst, mens hun beroligende hviskede:

"Det gør ikke noget, du skal ikke genere dig … så smuk du er … så ung … hvor det gør mig ondt for dig!"

Og da han hørte hendes hvisken, fik han trang til at græde, hans hjerte stod næsten stille i sød længsel, han knugede hende i sine arme, trykkede sit hoved ind mod hendes bryst og hviskede til hende uforståelige ord, som han ikke selv forstod.

"Gå din vej!" råbte Foma hult, idet han med vidt opspilede øjne stirrede på væggen.

Hun rejste sig lydigt, kyssede ham på kinden og sagde, idet hun gik ud af kahytten:

"Nå, farvel da …"

Foma følte sig yderst skamfuld overfor hende; næppe var hun forsvundet bag døren, før han sprang op og satte sig i sofaen. Så rejste han sig, vaklede, opfyldt af savnet efter noget, der var ham meget dyrebart, men som han ikke havde mærket, lige til det øjeblik kom, da han mistede det … Men straks efter opstod en ny og mandig følelse i ham, og det var stolthed over sig selv. Den opslugte skammen, og i stedet for skam følte han medlidenhed med kvinden, som halvt påklædt og ensom var gået ud i den kolde, mørke majnat. Han gik hurtigt ud på dækket – det var en stjerneklar nat, men uden måneskin; han blev overvældet af kulde og mørke … En bunke gyldenrøde kul funklede endnu på bredden. Foma lyttede – der var knugende stilhed rundt om ham, kun vandet skvulpede mod ankerkættingen, men ikke et skridt hørtes. Han ville kalde på kvinden, men vidste ikke, hvad hun hed. Begærligt indåndede hans brede bryst den friske luft, og han blev stående nogle minutter på dækket. Pludselig hørte han et suk fra skibets

forstavn – et tungt, støjende suk, ligesom en hulken. Han fo'r sammen og gik forsigtigt derhen, han forstod, at hun måtte være der.

Hun sad på dækket ved rælingen, havde lænet sit hoved til en bunke tovværk og græd.

Foma så, hvorledes hendes hvide, nøgne skulder rystede, hørte hendes tunge suk og blev selv tungsindig til mode.

Han bøjede sig imod hende og spurgte:

"Hvad er der i vejen?"

Hun rystede kun på hovedet og svarede ham ikke.

"Har jeg fornærmet dig?"

"Gå ..." sagde hun.

"Ja, men ... hvorfor dog," sagde Foma forlegen og urolig og strøg over hendes hoved med sin hånd. "Du skal ikke være vred ... det var dig selv, som ..."

"Jeg er ikke vred!" svarede hun. "Hvorfor skulle jeg være vred på dig? Du er ikke fræk og voldsom ... din sjæl er ren! Å du er min lille forbiflyvende falk! Sæt dig her hos mig."

Og hun tog Foma i armen og satte ham som et lille barn på sit skød, trykkede hans hoved tæt ind til sit bryst og pressede længe sine hede læber mod hans.

"Hvorfor græder du?" spurgte Foma og strøg hende over kinden, mens han slyngede armen om hendes hals.

"Jeg græder over mig selv ... Hvorfor sendte du mig bort?" spurgte hun i en klynkende tone.

"Jeg skammede mig," sagde Foma og bøjede hovedet.

"Sig mig sandheden, min egen lille ven! Du syntes ikke om mig?" spurgte hun og lo, mens store, varme tårer faldt ned på Fomas bryst.

"Hvad er det dog, du siger?" råbte Foma forfærdet og begyndte hedt og hastigt at fortælle, hvor smuk og god han fandt hende, og at det gjorde ham ondt for hende, og at han skammede sig. Hun hørte på ham og kyssede ham på kinden og halsen og på hans blottede bryst.

Så tav han – da begyndte hun at tale sørgmodigt og stille – som over et lig:

"Og jeg troede, det var noget helt andet … Da du sagde – gå! så rejste jeg mig og gik … Og jeg blev så bitter, så bitter over dine ord … Og jeg tænkte på de tider, da man kærtegnede mig og kælede for mig uden ophør, uden hvile; blot jeg smilede, gjorde man, hvad jeg ønskede … Se, dette kom jeg til at tænke på, og så græd jeg! Det gjorde mig ondt for min ungdom … jeg er allerede tredive år … en kvindes sidste ungdomsdage! Å-å, Foma Ignatjevitch!" udbrød hun, idet hun hævede stemmen og forstærkede rytmen i sin nynnende tale, der fik vandets plasken til at lyde som et ekko. "Hør, hvad jeg siger – pas på din ungdom! Intet i verden er bedre end den! Med ungdom kan du som med guld opnå alt, hvad du får lyst til. Lev sådan, at du, når du engang bliver gammel, har noget, som er sødt at erindre, at tømme en skål for … se, nu huskede jeg mig selv, og, skønt jeg græd, brændte mit hjerte dog ved erindringen om, hvorledes jeg engang levede … jeg drak af livsens vand og er ung igen! Du mit eget søde barn! Vi to skal more os sammen, siden du synes om mig; jeg skal more mig, så meget jeg kan … å! Jeg vil brænde, til jeg bliver til aske, da jeg nu engang er blusset op!"

Og hun knugede sig fastere ind til Foma og kyssede begærligt hans læber.

"Pa-a-as på!" råbte vagten på barken monotont, og med et kort "Hej" brød han af og gav sig til at slå i en jernplade … De skingrende lyde brød skarpt igennem nattens højtidelige stilhed.

Nogle dage efter, da barkerne var udlossede, og damperen lå rede til at gå til Perm, så Jefim til sin store sorg, at der holdt en vogn på bredden, hvori den sortøjede Pelagéja sad med en kiste og nogle bylter.

"Send en matros over og lad ham hente sagerne …" bød Foma ham og vinkede i retning af bredden.

Jefim rystede bebrejdende på hovedet og adlød, derefter spurgte han dæmpet:

"Skal hun også med os?"

"Hun skal med mig …" svarede Foma kort.

"Naturligvis skal hun ikke med os alle … å Herre Gud!"

"Hvad sukker du for?"

"Ja … Foma Ignatjitch! Vi skal nu til en stor by … og tror De, der er så få af den slags der?"

"Hold mund!" sagde Foma barsk.

"Jeg skal nok bide det i mig … men det passer sig nu én gang ikke!"

"Hvilket?"

"Det er det rene vanvid … Vort skib er så pænt og ordentligt … og så skal der pludselig et kvindemenneske ombord. Og havde hun så endda været anstændig! Men hvad er hun – hun er et gement fruentimmer."

Foma blev påfaldende mørk og sagde til kaptajnen, mens han bydende lagde vægt på hvert ord:

"Jefim, vil du lade dem alle her vide og skrive dig det selv bag øret – at hører jeg nogen sige et eneste nedsættende ord om hende – så kløver jeg hovedet på ham."

"Vorherre bevar os!" Jefim ville ikke tro det og så nysgerrigt på sin herre. Men han veg straks et skridt tilbage for Foma. Ignats søn viste tænder som en ulv; hans pupiller udvidede sig, og han brølede:

"Prøv bare! Du kan understå dig at –"

Skønt Jefim blev bange, sagde han dog med værdighed:

"Skønt De, Foma Ignatjitch, er min herre, så fik jeg dog den ordre: Jefim, pas på ham … og desuden er jeg kaptajn her …"

"Kaptajn!" råbte Foma, idet han blev bleg og rystede over hele kroppen. "Og hvad er jeg da?"

"Å, hvad – råb dog ikke så voldsomt op for en ubetydelighed, som denne kvinde er."

Fomas blege ansigt blev helt rødskjoldet; han gjorde et skridt frem, stak så med en krampagtig bevægelse hænderne ned i sine jakkelommer og sagde med en rolig, bestemt stemme:

"Du! Kaptajn! Hør, ved du hvad, siger du endnu et eneste ord af den slags, så kan du rejse pokker i vold! Derhen! I land! Jeg skal nok klare mig med lodsen. Har du forstået? Mig skal du ikke kommandere … hæ?"

Jefim var bestyrtet. Han så på sin herre, missede latterligt med øjnene og kunne ikke finde noget svar.

"Har du forstået mig? spørger jeg?"

"Ja, jeg har … jeg forstår Dem!" trak Jefim på det. "Og hvorfor har vi egentlig lavet det spektakel? Kun – for en …"

"Hold kæft!"

Fomas øjne lynede vildt, og hans ansigt, der var fordrejet af vrede, gav kaptajnen den gode indskydelse hurtigst muligt at forføje sig bort; han vendte sig hastigt og gik.

"Føj! Sikken en måde at behandle os på. Man kan se, at æblet ikke er faldet langt fra stammen ..." brummede han spotsk, idet han gik hen over dækket. Han var vred på Foma og fandt, at han uforskyldt var blevet krænket; men på samme tid følte han en bestemt herskerhånd over sig, og den var ikke til at tage fejl af. Han, som i årevis havde været vant til lydighed, kunne dog godt lide at have denne myndighed, der havde vist sig så pludselig, over sig, og da han trådte ind i kahytten hos den gamle lods, fortalte han med en rest af tilfredshed i stemmen om den scene, han havde haft med chefen.

"Nå, har du forstået mig?" endte han sin beretning. "Med andre ord: hvalpen er af en god race; allerede fra den første jagt en god hund ... Og af udseende dog kun ... et almindeligt menneske uden særlig stor forstand ... Nå, lad ham bare muntre sig lidt ... noget helt galt vil der ikke komme ud af det ... med den karakter han har ... Nej, hvor han dog skreg op! Og lige på stedet lod han mig vide, at han var herre."

Jefim talte sandt; i løbet af et par dage havde Foma forandret sig meget. Den lidenskab, som var blusset op i ham, havde gjort ham til hersker over en kvindes sjæl og legeme, og han drak begærligt af denne magts forførende sødme; den havde fjernet det klodsede i hans væsen, opfyldt hans hjerte med ny stolthed, idet den havde indgivet ham bevidsthed om hans personlige værd. En kvindes kærlighed er altid frugtbringende for en mand, hvilken den end er, selv om den kun bringer sorger – for også sorgerne har deres værd. Når kærligheden forekommer en

sjælesyg at være en stærk gift, da er den for en sund det samme som ilden er for jernet, når det glødes til stål.

Komas forelskelse i den trediveårige kvinde, som i ynglingens favntag holdt fest for sin ungdoms død, rev ham dog ikke bort fra arbejdet; han tabte ikke hovedet – hverken i kærtegn eller under arbejdet, men gav sig helt og holdent hen i dem begge. Kvinden virkede på ham som god vin, idet hun hos ham fremkaldte tørst efter arbejde og tørst efter kærlighed. Selv var hun blevet forynget ved at modtage kys, så glødende som dem hun havde modtaget, da hun var ung.

I Perm lå der et brev til Foma; det var fra hans gudfader, der meddelte ham, at Ignat af længsel efter sin søn havde slået sig på drik, og at det for ham i hans alder var meget farligt. Brevskriveren sluttede med at råde ham til at gøre ende på forretningerne og hurtigst muligt vende hjem. Foma blev urolig, og brevet forbitrede hans hjertes lyse fest; denne sky forsvandt imidlertid hurtigt i forretningstravlheden og i Pelagéjas favn. Hans liv randt med en flodbølges hastighed, og hver dag bragte ham nye følelser, som fødte nye tanker i ham. Pelagéja viste overfor ham en elskerindes hele lidenskab, al den følelses kraft, som en kvinde i hendes alder lægger i sin forelskelse, når hun tømmer de sidste dråber af livets skål. Men til tider skød en ny følelse op i hende, en følelse, der var mindre stærk, og som bandt Foma endnu fastere til hende, – en følelse, der mindede om en moders stræben efter at bevare sin elskede søn fri for fejl, efter at lære ham den visdom at leve. Ofte, når de sad sammen på dækket om natten, sagde hun kærligt og sørgmodigt til ham:

"Hør mig, som om jeg var din ældre søster … jeg har set meget i mine dage! Når du vælger dig venner, skal du se dig nøje for, for der er mennesker, der er smitsomme som en sygdom. I begyndelsen vil du ikke kunne forstå, af hvad beskaffenhed din ven er. Du vil synes, at han er et menneske som alle andre, men pludselig, uden at du selv lægger mærke til det, vil du begynde at efterligne ham i hans optræden … og så – har et af hans sår smittet dig. Se, *jeg* har mistet alt for en venindes skyld … jeg havde min mand og to børn … vi levede godt sammen … min mand var amtsskriver …"

Hun tav og så længe ud over vandet, så sukkede hun og sagde:

"Med os kvinder – den hellige gudsmoder holde sin hånd over dig! – skal du være forsigtig … Du er endnu blød, endnu er dit hjerte ikke hærdet … Og kvinderne er slikne efter mænd som du, der er stærk, smuk og rig … Og mest skal du vogte dig for de stille – de suger sig fast som igler, og når sådan en igle har sat sig fast, så suger hun og suger … men selv er hun lige venlig og øm. Din kraft vil hun drikke, men sig selv vil hun skåne. Du skal hellere holde dig til dem, der som jeg er – fyrige. Vi lever uegennyttigt."

Og det gjorde hun virkelig.

I Perm købte Foma hende forskellige nye sager og nips. – Hun blev glad for det, men da hun havde set på det, sagde hun bekymret:

"Du skulle ikke smide sådan om dig med penge … Pas på, din fader kan gerne blive vred. Jeg holder jo dog af dig … også uden alt det."

Hun havde allerede længe sagt ham, at hun kun ville følge ham til Kasan, hvor hendes gifte søster boede. Foma kunne ikke tro, at hun ville gå fra ham, og da hun natten før deres ankomst til Kasan gentog sine ord, blev han ulykkelig og gav sig til at bønfalde hende om ikke at forlade ham.

"Du skal ikke sørge, før der er grund til det," sagde hun. "Vi har endnu en hel nat for os. Først når vi skal sige hinanden farvel, har du lov til at være bedrøvet."

Han søgte stadig af al kraft at overtale hende til ikke at forlade ham, og som man kunne vente – lovede han hende, at han ville gifte sig med hende.

"Nå, nå ... det var jo kønt!" og hun lo. "Min mand lever, og jeg skulle gå hen og gifte mig med dig? Du, min egen kære, lille ven! Har du fået lyst til at blive gift? Kan man gifte sig med en af min slags? Du får såmænd mange flere elskerinder. Du skal ikke gifte dig, før du har raset ud og fået nok af søde sager – og fået smag for rugbrød ... Så skal du gifte dig! Jeg har lagt mærke til, at en rask mand for sin egen skyld ikke bør gifte sig for tidligt ... Hans hustru vil ikke være nok for ham, og så vil han gå til andre ... Og du bør for din lykkes skyld først tage dig en kone, når du ser, at du vil have nok i hende alene."

Men jo længere hun talte, desto ivrigere og mere bestemt holdt Foma på, at han ikke ville skilles fra hende.

"Hør nu engang, hvad jeg siger," sagde hun roligt. "Når du holder en brændende høvlspån i din hånd, men der er lyst nok foruden den, så bør du straks dyppe den i vand, for ellers vil den ose og brænde dig i hånden."

"Jeg forstår dig ikke ..."

"Men du må forstå mig … Mig har du ikke gjort fortræd, og *jeg* vil heller ikke være slem mod dig … Se derfor tager jeg fra dig."

Det ville være vanskeligt at sige, hvad denne krydsild havde ført til, hvis der ikke var indtruffet en hændelse.

I Kasan fik Foma et telegram fra Majakin, i hvilket denne kort og godt kommanderede sin gudsøn: "Kom straks med en passagerdamper." Fomas hjerte trak sig smertefuldt sammen, men nogle timer efter stod damperen ud fra havnen, mens Foma, bleg og i dårligt humør med sammenbidte tænder og hænderne klamret fast til rælingen, stod og stirrede efter den elskedes skikkelse. Pelagéja vinkede smilende med sit tørklæde til ham, men han vidste, at hun græd store, tunge tårer. Fomas skjortebryst var vådt af dem, og han syntes, at de lå koldt og tungt om hans hjerte, der var fyldt af en sørgmodig uro. Hendes skikkelse blev stadig mindre og mindre, den ligesom smeltede hen; men Foma, der ikke tog øjnene fra den, så efter den og følte, at der bag angsten for faderen og længslen efter kvinden spirede noget nyt i hans sjæl, en stærk og lidende følelse. Han kunne ikke sige sig selv, hvad det var, men han havde en fornemmelse, som om nogen havde fornærmet ham.

Menneskemængden ved havnen flød sammen til en hel, mørk og død plet, uden at man kunne skelne ansigter eller bevægelser. Foma gik bort fra rælingen og gav sig til at spadsere op og ned ad dækket.

Passagererne konverserede højt og satte sig til at drikke te; opvartere vimsede frem og tilbage på promenadedækket; agter ude i tredje klasse lo et barn, en harmonika hylede, kokken raslede med knivene, og tallerkener klirrede.

Den store damper, som kløvede bølgerne og fik dem til at skumme, mens den selv rystede af anstrengelse og sukkede tungt, skød hurtigt op mod strømmen. Foma så på den brede stribe af kløvede, ville og oprørte bølger bag skibets bagstavn og følte en heftig lyst til at knuse eller sønderrive noget, at gå frem imod den vældige strøm og kløve den mod sit bryst og sine skuldre.

"Det er skæbnens vilje!" sagde en hæs og træt stemme ved siden af.

Disse ord kendte han så godt: med dem havde tante Anfisa tit besvaret Fomas spørgsmål, og i disse få ord følte han nærheden af en magt, der var lig Guds. Han kastede et blik på de talende: den ene af dem var en gråhåret olding med et venligt ansigt, den anden – yngre, med store, trætte øjne og med et sort kileformet skæg. Hans store, bruskagtige næse og de gule, indfaldne kinder mindede Foma meget om hans gudfader.

"Skæbnen!" sagde oldingen, han gentog med overbevisning den andens udbrud og lo. "Den forholder sig overfor livet som en fisker ved en fod: Den kaster en krog med lokkemad ind i vor tummel, og straks griber mennesket med sine glubske tænder lokkemaden … og rykker pludselig i medekrogen – nå, og så slår mennesket sig fordærvet mod jorden, og når du så ser til, så er dets hjerte brudt. Se, sådan går det, min herre!"

Foma lukkede øjnene, som var han blevet blændet af en solstråle, og idet han rystede på hovedet, sagde han højt:

"Det er sandt! Ja – det er sandt!"

De, der talte, så opmærksomt på ham: oldingen med et fint og klogt smil, manden med de store øjne uvenligt og skulende. Dette forvirrede Foma; han rødmede og gik bort fra dem, idet

han tænkte på skæbnen uden at kunne forstå dens veje: hvorfor havde den villet kærtegne ham ved at skænke ham denne kvinde for straks igen at vriste gaven ud af hånden på ham? Og så forstod han med ét, at den utydelige, bidende følelse, som han bar i sig, var krænkelse over, at skæbnen således legede med ham. Han var blevet alt for forvænt af livet til med større ro at kunne finde sig i den første dråbe malurt i det lige påbegyndte bæger, og hele rejsen tilbragte han uden søvn, mens han tænkte på oldingens ord og nød sin krænkelse. Men den vakte ikke sorg og græmmelse i ham, snarere en vred og hævngerrig følelse.

Da Foma kom hjem, blev han modtaget af sin gudfader, og gudfaderen besvarede, uafladeligt missende med de grønlige øjne, Fomas hastige og urolige spørgsmål efter at have sat sig i vognen ved siden af ham.

"Din fader har helt mistet forstanden."

"Drikker han?"

"Værre endnu, han har helt mistet forstanden."

"Å Gud! Å Gud! hvordan gik det dog til?"

"Ser du: der var en dame, som stadig kredsede omkring ham."

"Hvad ville hun?" udbrød Foma og følte en glæde i sit hjerte, idet han kom til at tænke på sin Pelagéja.

"Hun hængte på ham og – – gav sig til at suge løs."

"Hørte hun til de stille?"

"Hun? Hun var så stille som en ildebrand … Fem og halvfjerdsindstyve tusinde har hun blæst ham ud af hans lomme, som havde det været et dun!"

"A-a! Hvem er hun?"

"Sonja Medinskaja, arkitektens kone."

"Tænk! At det er hende. Er det muligt, at fader … skulle han virkelig have taget hende til elskerinde?" spurgte Foma sagte og forbavset.

"Å, lillebro'r, du våser jo! Det ved Gud, du våser! Kom dog til dig selv! Treogtres år og så tage sig elskerinder … og til sådan en pris. Hvad går der dog af dig? Nej, det skal jeg rigtignok fortælle Ignat."

Og Majakin udstødte en skingrende latter, der fik hans gedebukkeskæg til at ryste. Foma fik ikke så hurtigt besked af ham; mod sædvane var den gamle mand nervøs og oprørt; hans foredrag, der ellers altid var flydende, gik hvert øjeblik i stykker; han fortalte, mens han uafbrudt spyttede og skændte, og det var med nød og næppe, at Foma fik rede på sagerne. Det viste sig, at Sofia Pavlovna Medinskaja, den rige arkitekts hustru, som over hele byen var bekendt for sin utrættelighed i at hitte på, i forskelligt velgørende øjemed havde fået Ignat overtalt til at skænke femoghalvfjerds tusinde til oprettelsen af et logihus i byen og et folkebibliotek med læsesal. Ignat gav pengene, og aviserne roste ham allerede for hans gavmildhed. Foma havde mere end én gang set denne kvinde på gaden; hun var ikke særlig høj, og han vidste, at hun blev regnet for at være en af de smukkeste kvinder i byen, og at der ikke blev talt godt om hende.

"Var det ikke andet end det!" udbrød han efter at have hørt sin gudfaders fortælling. "Og jeg troede virkelig, at der havde været … jeg ved ikke hvad …"

"Du? Du troede?" Majakin blev pludselig vred. "Du troede slet ingenting – din grønskolling!"

"Hvorfor skælder du dog ud!" Foma så forbavset på ham.

"Sig mig nu, er femoghalvfjerds tusinde mange penge efter din mening?"

"Ja, det er mange penge," sagde Foma efter at have tænkt sig lidt om.

"Aha-a!"

"Men fa'r har jo nok af dem, hvorfor tager De så sådan på vej?"

Det jog helt igennem Jakob Tarasovitch; han så foragteligt på den unge mand og spurgte ham så med en svag stemme:

"Er det dig, der taler?"

"Ja, det er mig, hvem skulle det ellers være?"

"Du lyver! Det er din unge tåbelighed, der taler, ja! Men min gamle tåbelighed, som livet har sat på prøve millioner af gange, den siger dig: du er endnu en hvalp; det er for tidligt for dig at gø med basstemme."

Gudfaderens billedlige sprog havde ofte før irriteret Foma, Majakin talte altid mere groft til ham, end hans fader gjorde, men nu følte ynglingen sig stærkt krænket af oldingen, og behersket, men bestemt, sagde han til ham:

"De skulle dog ikke skælde sådan ud, jeg er jo ikke et barn længere."

"Hvad siger du?" udbrød Majakin, idet han spotsk løftede brynene og skelede med øjnene.

Foma blev vred. Han så den gamle mand lige ind i øjnene og sagde, idet han lagde vægt på hvert ord:

"Jeg vil lade Dem vide, at jeg ikke gider høre på Deres bebrejdelser … nu kan det være nok!"

"Hm … ja … se, se! Undskyld!"

Jakob Tarasovitch kneb øjnene sammen, smagte lidt på det, vendte sig derpå bort fra gudsønnen og tav. Cabrioleten kørte ind i en smal gade; da Foma fik øje på taget af sit hus, bøjede han sig uvilkårligt fremefter. Samtidig spurgte hans gudfader ham spøgefuldt og kærligt:

"Fomka! Sig mig, på hvem er det, du har slebet dine tænder? Hvad?"

"Er de da blevet så skarpe?" spurgte Foma, glad over at gudfaderen havde skiftet mening om ham.

"Det gør ingenting. Det er godt, lille ven, det er endda meget godt! Din fader og jeg var begge bange for, at du skulle blive et fuldstændigt grødhoved. Nå, men har du lært at drikke brændevin?"

"Ja, drukket, det har jeg."

"Det var lidt for tidligt! Drak du meget?"

"Hvorfor det?"

"Smagte det dig?"

"Ikke særligt."

"Ser man det! Ja, det har alt sammen ikke noget at sige. Du er kun alt for åbenhjertig, du er parat til at angre hver en synd for hvilken som helst præst. Dette må du tænke nærmere over – det er ikke altid nødvendigt, lille ven, undertiden må man bide noget i sig, og du vil derved komme til at stå dig godt med folk uden at synde. Hm – ja! Et menneskes tunge plejer sjældent at være nøgtern. Så, nu er vi her … Pas på, din fader ved ikke, at du er kommet. Gud ved, om han er hjemme?"

Hjemme var han. Gennem de åbne vinduer lød hans høje, noget hæse latter ud på gaden. Støjen af cabrioleten, der

standsede ved huset, fik Ignat til at kigge ud af vinduet, og da han så sin søn, udbrød han glad:

"A-a! Er du kommet hjem?"

Et øjeblik efter trykkede han med den ene hånd Foma ind til sit bryst, mens han lagde den anden mod sønnens pande og bøjede hans hoved tilbage. Han så ham med strålende øjne ind i ansigtet og sagde tilfreds:

"Hvor du er solbrændt og ser rask ud, min flinke gut! Frue! Synes De ikke, jeg har en smuk søn?"

"Han er ikke ilde," lød en venlig, sølvklingende stemme.

Foma kiggede over sin faders skulder og så, at der i den forreste krog i værelset sad en lille kvinde med et yppigt, blondt hår og lænede sig til et bord; på hendes blege ansigt tegnede de fine øjenbryn og fyldige, røde læber sig skarpt. Bag hendes lænestol stod en kæmpemæssig filodendron, hvis store mønstrede blade skyggede over hendes guldlokkede hår.

"Goddag, Sofia Pavlovna," sagde Majakin venligt, idet han nærmede sig hende med fremstrakt hånd. "Nå, beskatter De stadig os stakler?"

Foma hilste tavs på hende uden at høre hendes eller faderens svar til Majakin. Fruen så opmærksomt på ham, idet hun smilede venligt. Hendes barnlige skikkelse, som var indhyllet i et mørkt stof, flød næsten sammen med lænestolens hindbærfarvede betræk. Som hun sad dér i krogen under de grønne blade, lignede hun samtidig en blomst og et helgenbillede.

"Se bare, Sofia Pavlovna, hvor den unge ørn har fæstet sit blik på Dem," lo Ignat.

Hendes øjne blev små; en svag rødme blussede op på hendes kinder, og hun gav sig til at le, som var det en sølvklokke, der ringede. Men hun rejste sig straks og sagde:

"Jeg vil ikke forstyrre Dem. På gensyn!"

Da hun lydløst gled forbi Foma, lagde han mærke til, at hun var stærkt parfumeret, og han så, at hendes øjne var mørkeblå, næsten sorte.

"Nu er gedden svømmet bort," sagde Ignat sagte og så ondt efter hende. "Nå, fortæl os så noget om din rejse? Har du ødelagt mange penge?" fortsatte han mumlende og skubbede sin søn hen i lænestolen, hvor fru Medinskaja lige havde siddet. Foma skævede til den og satte sig i en anden.

"Nå, hun er nok god, den lille dame, hvad?" sagde Majakin leende, idet han med sine listige øjne så prøvende på Foma. "Se, begynder du først at gabe, så skal hun nok sætte alle dine indvolde til livs."

Foma fo'r sammen, og uden at svare begyndte han i en forretningsmæssig tone at fortælle sin fader om rejsen. Men Ignat afbrød ham:

"Vent lidt, jeg vil bare lade noget cognac bringe ind."

"Du bliver ved med at drikke, har jeg hørt," sagde Foma bittert.

Ignat så forbavset og vredt på ham og spurgte så:

"Har man lov til at tale sådan til sin fader?"

Foma blev flov og bøjede hovedet.

"Ser du det!" sagde Ignat kærligt og råbte på, at der skulle bringes ham cognac.

Majakin kneb øjnene sammen, så på Gordéjev, sukkede, sagde farvel og gik efter at have inviteret dem hjem til te om

aftenen.

"Hvor er tante Anfisa?" spurgte Foma, da han mærkede, at han ville være lidt beklemt ved at være alene med faderen.

"Hun er taget til klostret. Nå, fortæl mig så, hvad du har oplevet, mens jeg – drikker min cognac."

I løbet af et par minutter havde Foma fortalt sin fader om forretningerne, og han endte sin fortælling med en åbenhjertig tilståelse:

"Jeg har brugt en masse penge på mig selv."

"Nå, hvor mange?"

"Henved en seks hundrede rubler."

"På halvanden måned! Det var ikke lidt. Nu ser jeg tydeligt, at du som forretningsfører vil være mig for dyr. Hvad har du dog brugt dem til?"

"Tre hundrede pud korn har jeg givet bort."

"Til hvem? Og hvorfor?"

Foma fortalte det.

"Hm ... nå, det gør ikke noget!" sagde hans fader opmuntrende. "Så kan de vide, hvad vi er for folk. Det var da tydeligt nok, det var til ære for din fader, til ære for firmaet. Og noget tab er det ikke, fordi det skaber et godt ry, og det, min ven, er det bedste handelsskik. Nå, og så videre?"

"Ja ... jeg fik dem sådan ... brugt."

"Tal lige ud af posen, jeg spørger ikke om pengene, jeg vil vide, hvordan du har levet." Ignat holdt fast på sit og så opmærksomt og strengt på sin søn.

"Jeg har spist ... Og drukket." Foma ville ikke rigtig ud med sproget, mørk og forvirret bøjede han hovedet.

"Du har drukket? Brændevin?"

"Også det."

"Jaså! Ej, ej! Er det mon ikke lidt for tidligt?"

"Du kan jo spørge Jefim, om jeg nogensinde har været fuld."

"Hvorfor skal jeg spørge Jefim? Du bør selv sige mig det hele. Nå, du drikker altså? Det synes jeg ikke om."

"Jeg kan også lade være med at drikke."

"Det er da ikke muligt! Vil du ikke have et glas cognac?"

Foma smilede bredt og så på sin fader. Og hans fader svarede ham med et venligt smil.

"Å … for pokker! Drik bare, men glem ikke forretningerne. Hvad har det at sige? En drukkenbolt kan få sovet ud, men en nar – aldrig i livet, lad os slå det fast. Nå, men har du også slået tiden ihjel med pigebørn? Du kan godt tale rent ud af posen! For du tror da ikke, at jeg vil prygle dig?"

"Ja, jeg har, jeg havde et med ombord. Jeg tog hende med fra Perm til Kasan."

"Nå," Ignat sukkede, tog en vred mine på og sagde så: "Det er tidligt, du har besudlet dig."

"Jeg er tyve år. Og du har selv sagt, at i din ungdom lod man femtenårige fyre gifte sig," svarede sønnen ham lidt usikkert.

"Ja, man lod dem *gifte* sig. Forresten, hvad er der at tale om. Du har tumlet med en kvinde … Hvad så? Kvinder er som skoldkopper; uden kvinder kan man ikke leve livet. Og jeg behøver ikke at forstille mig, jeg begyndte tidligere end du at søge kvinderne. Men du skal alligevel være forsigtig overfor dem."

Ignat faldt i tanker og tav længe; han sad ubevægelig med bøjet hoved.

"Hør nu engang, Foma," begyndte han atter strengt og bestemt: "jeg dør snart, for jeg er gammel. Det hiver i brystet på mig, og jeg har svært ved at ånde … jeg dør. Så går hele forretningen over på dig. Nå, i begyndelsen kan din gudfader hjælpe dig – adlyd ham! Du har ikke begyndt så dårligt; du har fået klaret alt rigtig godt og har holdt tøjlerne fast i hånden, og skønt du har ødslet svært med penge, kan man dog se, at du ikke har tabt fornuften. Gud give, at det også i fremtiden må være tilfældet. Det må du vide: forretningen er et levende og stærkt dyr; man må tøjle det med forstand, og stærkt må det tæmmes, for ellers tager det magten over dig. Søg at stå højere end forretningen, at du til enhver tid kan have fuldstændigt overblik over den."

Foma så på faderens brede bryst, hørte på hans fyldige stemme og tænkte ved sig selv:

"Nej, du dør vist ikke så snart!"

Denne tro gjorde ham godt og vækkede i ham en varm følelse for faderen.

"Hold dig til din gudfader, han har så megen forstand i sit hoved, at der vil være nok til hele byen, han mangler kun dristighed; havde han haft den, ville han have nået højt. Ja, som jeg siger dig, jeg har ikke længe igen her på jorden. Egentlig talt var det på tide, at jeg forberedte mig på døden, jeg burde høre op med alt, hvad der hørte denne verden til, faste og sørge, for at folk kunne mindes mig ved det gode."

"Det vil de gøre!" sagde Foma med overbevisning.

"Havde der blot været grund til det."

"Men natteherberget?"

Ignat så på sin søn og lo.

"Har Jakob allerede fortalt dig det! Den gamle gnier. Så har han vel ordentlig skældt mig ud?"

"Ja, en smule har han jo skældt," smilede Foma.

"Naturligvis! Jeg kender ham."

"Han omtalte det, som havde det været hans penge."

Ignat kastede sig tilbage i stolen og lo endnu stærkere.

"Å, er han dog ikke en gammel ravn? Det er, som du siger. For ham er mine penge, som var de hans egne; se derfor ryster han. Den skaldede fyr, han har nok sin hensigt. Nå, kan du gætte den?"

Foma tænkte sig lidt om og sagde:

"Jeg ved det ikke."

"Gud! hvor du er dum. Han vil jo forene pengene."

"Hvad behager?"

"Ja gæt nu!"

Foma så på sin fader og – gættede det.

Hans ansigt blev mørkt; han rejste sig og sagde bestemt:

"Nej, jeg vil ikke. Jeg gifter mig ikke med hende!"

"Hvorfor dog ikke? Pigebarnet er jo rask, langt fra dum, og hun er eneste barn?"

"Men Taras? Han, der forsvandt? Jeg … jeg vil nu ikke."

"Han, der blev borte – han er sporløst forsvundet; ham er det ikke engang værd at tale om. Der er et testamente, min ven, og i det står der: 'Alt mit rørlige og urørlige gods skal tilhøre min datter Ljuba' … og hvad det angår, at hendes fader er din gudfader, så skal vi nok få den ting ordnet."

"Det er lige meget," sagde Foma bestemt, "jeg gifter mig alligevel ikke med hende!"

"Nå, det er måske også for tidligt at snakke om det. Men hvor kan det være, at du ikke synes om hende?"

"Jeg kan ikke lide den slags."

"Se, se! Så vær så venlig at sige mig, hvem det da er, der falder bedre i herrens smag?"

"De mere ligefremme. Hun har så travlt med latinskolelever og bøger, hun er for lærd. Hun vil kun gøre nar ad mig," sagde Foma hidsigt.

"Ja, vist er hun emsig, ud over alle grænser. Men det har jo ikke så meget at sige. Rust kan også fjernes, når man bare vil bruge sine hænder. Det gi'r sig nok! Og din gudfader er en klog gammel mand. Han har ført et roligt og stillesiddende liv og har tænkt meget; ham, min ven, er det nok værd at høre på; han kan i hver en jordisk sag skelne vrangen fra retten. Han er vor aristokrat, fra vor moder kejserinde Kathrinas tid, ha – ha! Han har høje tanker om sig selv. Og eftersom hans slægt er uddød med Taras, så har han bestemt sig til at sætte dig i Taras' sted, forstår du det?"

"Nej; jeg skal nok selv bestemme mig," sagde Foma stædigt.

"Du er dum endnu," svarede faderen leende.

Deres samtale blev afbrudt af tante Anfisa, som kom hjem.

"Fomuschka! Er du kommet?" råbte hun, før hun havde åbnet døren. Foma rejste sig og gik hende venligt og smilende i møde.

Hans liv gled nu på ny langsomt og ensartet hen. Faderen underviste ham og fortalte ham om Børsen. Ignat talte til sin søn i en venlig og opmuntrende tone, men begyndte alligevel at være lidt mere streng overfor ham. Enhver bagatel fremstillede han klart for ham, og hyppigere og hyppigere mindede han

ham om, at han havde opdraget ham i frihed, ikke hindret ham i noget som helst og fremfor alt aldrig slået ham.

"Andre fædre banker drenge af din slags med favnestykker, men jeg har aldrig rørt dig med så meget som en finger."

"Så har der altså heller ikke været grund til det," sagde Foma engang roligt.

Ignat blev vred på sin søn for svaret og den tone, det fremkom i.

"Snak du!" brummede han. "Du er nok blevet modig ved min bløde hånd. Du har et svar til hvert ord. Pas du på – skønt min hånd er blød, kan den dog endnu knuge sådan, at tårerne skal vælte ud af dine øjne. Du er alt for hurtig blevet voksen … ligesom en giftig svamp, der næppe er skudt op af jorden og allerede stinker."

"Hvorfor bliver du vred?" spurgte Foma uforstående og fornærmet, da hans fader igen var kommet i godt humør.

"Du har heller ikke begreb om at beherske dig, når din fader skænder på dig … du søger straks at komme i klammeri."

"Ja, men det er dog også krænkende. Jeg er jo ikke blevet værre, og jeg kan dog se, hvorledes andre i min alder lever."

"Du mister ikke hovedet, fordi jeg engang imellem bebrejder dig noget. Jeg skænder på dig, fordi jeg kan se noget i dig, som du ikke har efter mig; men hvad det er, det ved jeg ikke, men jeg kan se, at det er der, og at det skader dig."

Disse ord fik Foma til at grunde dybt. Han følte selv noget ejendommeligt i sig, som skilte ham fra hans jævnaldrende, men heller ikke han kunne forstå, hvad det var for noget. Mistænksom gav han sig til at studere sig selv.

Han holdt meget af at komme på Børsen, hvor alvorlige folk larmede og råbte i munden på hinanden, mens de sluttede forretninger, som drejede sig om tusinder; den ærbødighed, de mindre rige handelsfolk talte til ham, Foma Gordéjev, millionærens søn, med, smigrede ham. Han følte sig lykkelig og stolt, når det undertiden på egen hånd lykkedes ham at tage bestemmelse angående noget i faderens forretning og derved fortjene et opmuntrende smil fra faderen. Han stræbte ærgerrigt efter at vise sig som forretningsmand, men han levede lige så ensomt som forhen, som før rejsen til Perm, og følte endnu ikke trang til at have venner, skønt han hver dag traf sammen med mange jævnaldrende købmandssønner. Mere end én gang havde de inviteret ham med på sold, men han havde groft og foragteligt afslået deres indbydelse og endog lét ad den:

"Jeg er bange. Får nu jeres fædre nys om jeres solderi og giver sig til at prygle jer, så kan jeg også let få min part af ubehagelighederne."

Han syntes heller ikke om, at de i al hemmelighed svirede og førte et udsvævende liv for penge, de havde stjålet i faderens kasse, eller som de havde fået på veksel på lang frist og store renter. De holdt til gengæld heller ikke af ham; først fordi han holdt sig tilbage, dernæst fordi de fandt den foragt og stolthed, som han udviste overfor dem, krænkende. Han generede sig for at tale med de ældre, da han var bange for, at de skulle finde ham dum eller tro om ham, at han ikke forstod sig på forretninger.

Han tænkte ofte på Pelagéja; i den første tid, når hendes billede blussede op i hans fantasi, blev han bedrøvet. Men tiden

gik og viskede lidt efter lidt de lyse farver af denne kvinde, og uden at han lagde mærke til det, indtog den lille engleagtige fru Medinskaja hendes plads i hans stemninger og drømme. Hun kom næsten hver søndag til Ignat og rettede en eller anden bøn til ham, væsentligt for at påskynde opførelsen af natteherberget. I hendes nærværelse følte Foma sig kluntet, stor og tung; det krænkede ham, og han rødmede stærkt for et venligt blik fra Sofia Pavlovnas store øjne. Han lagde mærke til, at hver gang hun så på ham, så blev hendes øjne mørkere, og overlæben sitrede og åbnede for de små, hvide tænder. Dette forfærdede ham altid. Faderen, der havde bemærket de blikke, han så på fru Medinskaja med, sagde til ham:

"Du skal ikke stirre alt for meget på det ansigt. Pas på! Hun er som et stykke trækul: udvendig kan det være så uskyldigt glat og smukt at se til, det synes at være ganske koldt, men tager du det i hånden, så brænder det."

Fru Medinskaja vækkede ikke nogen sanselig forelskelse hos ynglingen, for hun lignede i ingen henseende Pelagéja; hun var i det hele taget ikke som andre kvinder. Han vidste, at der taltes slet om hende, men han troede ikke på det. Dog forandrede han sin optræden overfor hende, da han engang havde set hende komme kørende sammen med en korpulent herre med lange hårtjavser ned over skuldrene. Hans ansigt var som en blære – rødt og oppustet; han havde hverken overskæg eller skæg på kind og hage; og hele personen lignede nærmest en forklædt kvinde. Nu forekom fru Medinskaja ham mindre smuk og mere tilgængelig; det gjorde ham ondt for hende, og alligevel tænkte han ondskabsfuldt:

"Hans kys må vist være hende modbydelige."

Og under alt dette mærkede han til tider en bundløs, nagende tomhed i sig, som det ikke var ham muligt at udfylde, hverken med indtryk fra den forløbne dag, eller med erindringen om det forbigangne; børs og forretninger, og tankerne på fru Medinskaja – alt opslugtes af denne tomhed. Det foruroligede ham: han havde en mistanke om, at en eller anden ham fjendtlig magt havde skjult sig i dets mørke dyb – en magt, som endnu var uden form, men som allerede forsigtigt og stridigt higede efter at gøre sin indflydelse gældende.

Imidlertid begyndte Ignat, som kun havde forandret sig lidet i sit ydre, at blive mere og mere urolig og gnaven samt oftere at klage over ildebefindende.

"Jeg kan ikke få søvn i mine øjne, før kunne jeg sove i den grad, at selv om man havde flået skindet af mig, ville jeg ikke have mærket det. Men nu vender og drejer jeg mig fra den ene til den anden side og kan næppe nok få mig et blund mod morgen. Hjertet slår så uroligt, snart som var det jaget: tuk-tuk-tuk, og så pludselig kan det høre op, det er ligesom det med ét skulle rive sig løs og falde dybt, dybt ned … i selve det inderste af mine indvolde. Vær mig nådig, Gud, din nåde er stor!"

Og bodfærdig sukkede han, mens han løftede sine strenge øjne, som allerede var matte og havde mistet deres levende og kloge glans, op mod himlen.

"Et steds i nærheden lurer døden på mig," sagde han vrantent, men underdanigt. Sandt nok – snart skulle den kaste dette store, stærke legeme omkuld …

Dette skete en tidlig morgen i august. Foma sov fast, men pludselig følte han, at der var én, der rystede ham i skulderen,

og en hæs stemme råbte ham ind i øret:

"Stå op ..."

Han åbnede øjnene og så, at hans fader sad på stolen ved siden af hans seng, mens han hult og enslydende gentog:

"Stå op, stå op ..."

Solen var lige stået op, og dens lys, som faldt ud over Ignats hvide lærredsskjorte, havde endnu ikke mistet sit rosa skær.

"Det er for tidligt," sagde Foma og strakte sig.

"Du kan siden få sovet ud."

Foma viklede sig dovent ind i tæppet og spurgte:

"Er der da noget, jeg skal?"

"Stå nu op, min egen lille ven, gør det endelig!" udbrød Ignat og føjede lidt krænket til: "Siden jeg vækker dig, er det vel nødvendigt."

Foma betragtede faderens ansigt, og da så han, at det var gråligt og træt.

"Har du det ikke godt?"

"Å, det er, som man tager det."

"Måske skal jeg sende bud efter lægen."

"Hvad skal jeg med ham!" Ignat slog ud med hånden. "Jeg er ikke ung og ved nok besked uden ham."

"Hvad er der da?"

"Ja, jeg ved det jo!" sagde den gamle mand hemmelighedsfuldt og så sig besynderligt om i værelset.

Foma klædte sig på, mens hans fader langsomt og med bøjet hoved sagde:

"Jeg tør ikke trække vejret. Jeg tror, at ånder jeg af mit fulde bryst, da må hjertet briste. I dag er det søndag! Efter morgengudstjenesten må du sende bud efter præsten."

"Hvad går der af dig, fader!" Foma lo.

"Å, intet … Vask dig og kom så ud i haven. Jeg har givet ordre til, at temaskinen skal bringes der ud, så kan vi drikke te i den friske morgenstund. Jeg vil forfærdelig gerne have te, rigtig stærk og varm. Skynd dig blot."

Den gamle rejste sig besværligt op fra stolen og gik bøjet og med usikre skridt på de bare ben ud af værelset. Foma så efter sin fader, og en stikkende følelse af frygt knugede hans hjerte. Han vaskede sig hurtigt og gik skyndsomt ud i haven.

Dér sad Ignat i en stor egetræs lænestol under et gammelt, bredkronet æbletræ. Sollyset faldt gennem træets grene som fine bånd ned på den hvide oldingeskikkelse, som var klædt i natlinned. I haven var der så stille, at endog en knitren af en gren, som Foma uforvarende kom til at hænge fast i med sine klæder, hørtes som en stærk lyd og fik ham til at ryste. Foran faderen stod på bordet en temaskine og surrede som en mæt kat, mens den udsendte strømme af damp i luften. I stilheden og i havens friske løv, der dagen i forvejen var blevet vasket af en stærk regn, forekom dette så frækt skinnende og støjende messing Foma som noget unødvendigt, der hverken passede til tid eller sted … eller til den følelse, der var opstået i ham ved synet af den syge, krumbøjede, hvidklædte olding, som sad så ensomt dér under det tavse, ubevægelige, mørkegrønne løvtag, i hvilket de rødmossede æbler bly gemte sig.

"Sæt dig," sagde Ignat.

"Var det alligevel ikke bedst at sende bud efter doktoren?" spurgte sønnen, idet han tog plads lige overfor ham.

"Nej, det behøves ikke. Det er ligesom blevet lidt bedre i det fri. Og nu skal jeg tage en slurk te, måske bliver det så bedre

endnu," sagde Ignat og skænkede te i glassene, men Foma så, at tepotten rystede i faderens hånd.

"Drik."

Tavs stillede Foma sit teglas foran sig, bøjede sig over det og blæste til skindet, der havde lagt sig på overfladen af teen, og med et tungt hjerte lyttede han til faderens korte åndedrag.

Pludselig var der noget, som slog så stærkt mod bordet, at tetøjet klirrede.

Foma fo'r sammen, løftede hovedet og mødte faderens forfærdede, næsten vanvittige blik. Ignat så på sin søn og hviskede hæst:

"Det var et æble, der faldt … det skulle rigtignok ske en ulykke! Det buldrede jo som et geværskud."

"Ville du ikke have godt af lidt cognac i teen?" frittede Foma.

"Den er god foruden."

De tav … En flok siskener fløj hen over haven og sendte en drillende, glad kvidren ud i luften. Og på ny svøbte havens modne skønhed sig i en højtidelig tavshed. Forfærdelsen stod endnu malet i Ignats øjne.

"Herre Jesus Kristus!" begyndte han hviskende og korsede sig ivrigt. "Hm – ja … se nu er den altså kommet, – mit livs sidste time."

"Ti stille, fader!" hviskede Foma.

"Hvorfor det? Når vi nu har drukket te, kan du sende bud efter præsten – og efter din gudfader."

"Det vil jeg hellere gøre straks."

"Nu bliver der på øjeblikket ringet til gudstjeneste, og så kan præsten jo ikke komme, vi behøver jo heller ikke at skynde os, måske går det helt over."

Han gav sig til at drikke teen af underkoppen.

"Jeg burde have levet et eller to år endnu. Du er endnu så ung, og jeg er bekymret for din skyld. Lev ærligt og bestemt, ønsk dig ikke, hvad der ikke er dit, og pas godt på dit eget."

Det faldt ham svært at tale; han holdt op og gned sit bryst.

"På mennesker skal du ikke stole … af dem skal du ikke vente dig meget … Alle lever vi for at tage, men ikke for at give … Å, Herre! vær mig synder nådig!"

Fra det fjerne lød en stærk klokkeklang, som afbrød morgenens stilhed. Ignat og hans søn slog tre gange kors for sig.

Luften opfyldtes af klokkeringning til den høje messe, og fra alle sider hørtes en jævn, afmålt, højlydt kalden.

"Så, nu blev der ringet til kirke," sagde Ignat, som lyttede til malmets klang. "Kender du klokkerne på deres lyd?"

"Nej," sagde Foma.

"Lyt nu engang. Denne – kan du høre? Det er den, der har bastoner, og som hænger i Nikolakirken, den er en gave fra Peter Mitritch Vjagin, men denne, der er noget hæs, hænger i den hellige Praskévis kirke."

Klokkeklangens syngende bølger vuggede sig i luften, som var mættet af den, og svandt hen i himlens klare blå. Foma så tankefuld på sin fader, og han så, at uroen var ved at forsvinde fra hans øjne, som var blevet mere livlige.

Men pludselig blev den gamle mands ansigt dækket af en stærk rødme; øjnene udvidedes og trådte ud af øjenhulerne; munden åbnede sig forbavset, og en mærkelig hvæsende lyd trængte sig frem:

"F … F … å – å …"

Så faldt Ignats hoved ned på den ene skulder; det tunge legeme gled fra stolen langsomt ned på jorden, som om jorden bydende drog ham til sig.

Foma stod nogle sekunder tavs og ubevægelig og stirrede ængstelig og forundret på sin fader; så styrtede han hen til ham, løftede hans hoved og så ham ind i ansigtet. Ignats ansigt var mørkt og ubevægeligt, og de vidt opspilede øjne udtrykte intet; hverken smerte, frygt eller glæde. Han så sig om til alle sider: som før var de alene i haven, og i luften svævede klokkeklangen endnu. Så rystede Fomas hænder; han slap faderens hoved, som med en dump lyd faldt ned mod jorden. Mørkt og klæbrigt blod flød i en tynd strøm ud af den åbne mund og ned ad den blå kind …

Foma slog sig for brystet, og liggende på sine knæ foran liget gav han sig til at skrige højt og vildt … Han rystede voldsomt af rædsel, og hans vanvittige øjne søgte efter noget i træernes løv.

4

Faderens død tog stærkt på Foma og opfyldte ham med en mærkelig følelse: en tung, uforstyrrelig stilhed fyldte hans sjæl; den opslugte alle livets lyde uden at give nogen som helst forklaring. Omkring ham kredsede forskellige bekendte; de kom og forsvandt, sagde et eller andet til ham, han svarede dem hen i vejret, og hvad de sagde, fremkaldte ikke nogen som helst forestilling i ham, idet det druknede i det bundløse dyb af død tavshed, som opfyldte hans sjæl. Han græd ikke, sørgede ikke og tænkte ikke på noget; mørk og bleg, med sammentrukne bryn var han alene optaget af at lytte til denne stilhed, som havde presset alle følelser ud af ham, udtømt hans hjerte og trykket hans hjerne som i en skruestik. Kun for en rent fysisk følelse af tunghed, som han følte i hele legemet og mest i brystet, var hans bevidsthed tilgængelig; og undertiden forekom det ham, at aftendæmringen allerede var indtrådt, mens solen stod højt på himlen, – alt på jorden ligesom sørgede og var blevet formørket.

Majakin ordnede alt fornødent med hensyn til begravelsen. Han løb frem og tilbage gennem værelserne, klaprede med støvlehælene, råbte på tjenestefolkene, som var han husets herre, klappede sin gudsøn på skulderen og søgte at berolige ham:

"Nå, kære ven, hvorfor tager du dig det så nær? Græd kun, det vil lette dig. Din fader var jo gammel og skrøbelig af helbred. Døden venter på os alle; den kan man ikke undfly. Du skal ikke lade den gnave på dig før tiden. Med din klagen vil du ikke

kunne få ham til at stå op igen, og din sorg behøver han ikke, for der står skrevet: Når sjælen trænger til at opløftes fra legemet af de frygtindgydende engle – glemmer den alle slægtninge; altså er du nu intet for ham, enten du græder eller ler. Lad de døde begrave deres døde. Du er levende, min ven. Du må hellere græde, det er en jordisk handling, og den letter hjertet."

Men denne tale rørte hverken Fomas hoved eller hjerte.

Han kom til sig selv på begravelsesdagen, takket være den ihærdige gudfader, der i al den tid ivrigt og på sin egen måde havde søgt at vække den kvalte sjæl i ham.

Begravelsesdagen var skyet og mørk. En uhyre folkemængde snoede sig efter Ignats kiste som et sort bånd gennem det tykke støv; gejstlighedens gyldne klæder skinnede; den dumpe støj af ligtogets langsomme bevægelse flød sammen med det ærkebiskoppelige kirkekors højtidelige toner. Foma blev puffet både bagfra og fra siderne; han gik uden at se andet end faderens grå hoved i den åbne kiste, og den melankolske sang gav et bedrøvet ekko i hans bryst. Majakin, som gik ved siden af ham, vedblev påtrængende og ustandseligt at hviske ham ind i ørene:

"Se engang, hvor mange mennesker … tusinder! Guvernøren selv er kommet for at følge din fader … og borgmesteren … næsten hele byrådet … og bag ved dig – vend dig engang om! der går Sofia Pavlovna. Hele byen beviser Ignat sin højagtelse."

Til en begyndelse hørte Foma ikke på sin gudfaders hvisken, men da denne nævnede fru Medinskaja for ham, vendte han sig uvilkårligt om og så guvernøren. En lille dråbe af noget behageligt dryppede ind i hans sjæl ved synet af dette

indflydelsesrige menneske, der med det pralende bånd over skulderen, med ordnerne på brystet og med sorgen malet på det strenge ansigt skred efter kisten.

– "Salig er den vej, du i dag betræder, o sjæl" … sang Jakob Tarasovitch sagte med og hviskede så atter til sin gudsøn:

"Femoghalvfjerds tusind rubler – det er jo også så stor en sum, at man virkelig kan forlange et så mægtigt følge. Har du hørt, at Sofia skal til at lægge grundstenen den femtende? Det bliver akkurat på mindedagen, den fyrretyvende dag efter din faders død."

Foma vendte sig på ny, og hans øjne mødte fru Medinskajas. Hendes milde blik fik ham til at ånde dybt; han følte sig lige med et lettere til mode, som var en varm lysstråle trængt ind i hans sjæl og havde tøet noget op dér. Og først nu faldt det ham ind, at det ikke passede sig, at han således drejede hovedet fra den ene til den anden side.

I kirken fik Foma hovedpine, og det forekom ham, at alt omkring ham og under ham begyndte at gynge. I den kvælende luft, der var gennemtrængt af støv, menneskers ånden og røg fra røgelseskarrene, sitrede skæret fra lysene. Kristi milde åsyn så ned på ham fra det store krucifiks, og genskinnet af lysene, der afspejlede sig i den matte guldkrans over Frelserens pande, mindede om bloddråber.

Fomas vågnende sjæl nærede gerrigt ved liturgiens højtidelig-mørke poesi, og da det rørende tilråb lød: "Kom! vi vil sige det sidste farvel!" da brød en så høj og skærende hulken løs fra Fomas bryst, at hele mængden i kirken rørtes over dette udbrud af sorg.

I det samme vaklede Foma på sine ben. Gudfaderen greb ham i armene og gav sig til at puffe ham mod kisten, mens han selv højt og ivrigt sang med:

"Kys den, der så kort har været sammen med os … kys nu, Foma, kys! … han overgives til graven, tildækkes med en sten … tager bolig i mørket, begraves med de døde …"

Foma berørte med sine læber faderens pande, og med rædsel veg han tilbage fra kisten.

"Forsigtig! Du havde jo nær væltet mig," hviskede Majakin til ham, og disse rolige, ligefremme ord støttede Foma bedre end gudfaderens arm.

– "Når I ser mig ligge stemmeløs og åndeløs," bad Ignat med kirkens læber, "så græder over mig, brødre og venner …" Men hans søn græd ikke mere. Faderens sorte, opsvulmede ansigt havde grebet ham med rædsel, og hans sjæl, der var som beruset af de melankolske toner, hvormed kirken begræd sin syndige søn, var begyndt at blive ædru. Han blev omringet af bekendte, som venligt søgte at trøste ham; han hørte på dem og forstod, at det gjorde dem alle ondt for ham, og at de alle holdt af ham. Men gudfaderen hviskede ham ind i øret:

"Læg mærke til, hvor de alle slesker for dig. Kattene kan lugte fedtet."

Disse ord var Foma ubehagelige, men de var ham nyttige, idet de enten på den ene eller den anden måde måtte give genlyd i ham.

Ude på kirkegården gav han sig atter til under sangen *In memoriam eternam* at hulke bittert og højt. Gudfaderen greb ham straks under armen og førte ham bort fra graven, idet han vredt hviskede til ham:

"Men bedste ven, hvad er du dog for en pjalt! Tror du ikke, at det også gør mig ondt for ham? Jeg kendte hans sande værd. Men se, jeg græder jo ikke. I over tredive år har han og jeg levet, som var vi én sjæl … hvor meget har vi ikke talt sammen og tænkt … og hvor megen sorg har vi ikke lidt sammen. Du er ung. Passer det for dig at sørge, der har hele livet for dig og vil være rig på venner? Men jeg er gammel, har nu begravet min eneste ven og er fattig som en tigger, jeg får ikke nogen kammerat mere!"

Den gamle mands stemme lød så besynderlig. Hans ansigt fortrak sig til én stor grimasse, rynkerne blev tættere, og fra de små øjne randt fine og tætte tårer ned over kinderne. Han var så rørende ynkværdig og så ude af sig selv, at Foma studsede og med den stærkeres ømhed trykkede ham ind til sig, idet han sagde:

"Græd ikke, fader! Græd dog ikke!"

"Der kan du selv se," sagde Majakin svagt og sukkede tungt; men pludselig forvandledes han og blev på ny den bestemte og kloge olding.

"Du må min sandten ikke udgyde tårer," sagde han hemmelighedsfuld, da han satte sig i vognen ved siden af sin gudsøn. "Nu er du øverstkommanderende i et felttog og må se at kommandere dine soldater tappert. Dine soldater – det er rublerne; og af dem har du en stor, stor reserve. Nu skal du blot gå på."

Foma, som var forbavset over den pludselige forandring, hørte hans ord – og uvist hvorfor, mindede de ham om slagene mod kisten af de jordklumper, som folk havde kastet ned i Ignats grav.

"Mod hvem skal jeg da føre krig?" sagde Foma og sukkede.

"Det skal jeg nok lære dig! Har din fader ikke fortalt dig, at jeg var en forstandig, gammel mand, og at du skulle lytte til mine ord?"

"Jo, det sagde han."

"Så må du også gøre det! Hvis min erfaring kan arbejde sammen med din unge styrke – da skal vi nok vinde en glimrende sejr. Din fader var en stor mand, men han så ikke langt frem for sig og var ikke villig til at følge mit råd. Og at han havde held med sig, skyldte han mere sit hjerte end sin forstand … Hvad vil der mon blive af dig? Flyt hellere over til mig; det vil ikke være rart for dig at være alene i huset."

"Tante er der jo."

"Din tante … hun er jo syg og har vist ikke langt igen."

"Tal ikke om det," bad Foma sagte.

"Jo, jeg vil sige det. Du behøver ikke at frygte døden, – du er ikke en gammel kone, der skal varmes på en ovn. Du skal leve dit liv uden at frygte og udrette det, du er bestemt til. Og mennesket er bestemt til at styre livet på jorden. Mennesket er en kapital, det består ligesom en rubel af usle kobbermønter og skillinger. Det skal bringe livet udbytte. Livet kender værdien på alt, og i utide standser det os ikke … ingen, min ven, arbejder til skade for sig selv, hvis han er klog, og livet – det har indhøstet mange erfaringer. Hører du efter?"

"Ja, jeg gør."

"Men, hvad forstår du?"

"Alt."

"Du lyver vist?" sagde Majakin tvivlende.

"Jeg kan blot ikke forstå … hvorfor man skal dø?" svarede Foma sagte.

Gudfaderen så medlidende på ham, smaskede lidt med læberne og sagde så:

"Et forstandigt menneske ville aldrig have været i tvivl om det. Han ville kunne indse, at er der en flod, – så må den rinde et steds hen … og at den må blive en sump, om den står stille."

"Det nytter ikke, at du gør nar," sagde Foma mørkt. "Se havet strømmer jo ingen steder hen."

"Det optager alle floder i sig, og der kan være rivende strøm i det. Således næres livets hav af menneskers bevægelser, og døden forøger dets vande, for at de ikke skulle forpestes. Hvor mange mennesker der end dør, bliver tallet på dem dog stadig større."

"Hvad så? Min fader er jo død …"

"Og du dør også."

"Hvad kommer det så mig ved, at der stadig kommer flere mennesker?" smilede Foma og føjede tungsindigt til:

"Er De virkelig ikke bange for døden, fader?"

"Jeg, mit barn, frygter mest dumheder," svarede Majakin spydigt. "Mit råd er: giver en nar dig honning – så spyt på det; giver en vismand dig gift – så drik den!"

Den gamle mands spottende ord sårede Foma og gjorde ham vred. Han vendte sig til siden og sagde:

"De kan aldrig sige noget uden omsvøb."

"Det kan jeg ikke!" udbrød Majakin, og hans øjne spillede uroligt: "Hver taler med sin tunge. Synes du, at jeg er for streng imod dig? Er det det, der er i vejen?"

Foma tav.

"Du burde dog vide, at den, der vil lære dig noget, holder af dig. Det må du gøre dig klart. Du skal ikke tænke på døden … Det er kun tåbeligt."

De nåede hjem. Gaden var helt spærret af vogne, og fra de åbne vinduer i huset lød højrøstede stemmer ud i luften. Næppe var Foma trådt ind i salen, før han blev grebet under armen og trukket hen til bordet med de kolde retter og indtrængende bedt om at spise og drikke. Der var en støj i salen som på en torveplads og dertil overfyldt og kvælende. Foma drak en snaps, så en til og endnu en tredje. Omkring ham blev der tygget og smasket, mens brændevinen rislede, idet den blev hældt ud af flasken, og glassene klirrede. Først talte man om størfisk og om oktav-solisten i det ærkebiskoppelige kor – så på ny om støren og om, at borgmesteren også ville have talt et par ord, men at han ikke turde gøre det efter ærkebiskoppen, da han var bange for, at han ikke kunne hamle op med denne. Til sidst var der en, der rørt sagde:

"Den afdøde plejede at bære sig ad på denne måde: han skar først et stykke laks af, kom godt med peber på, lagde et andet stykke over og sendte det så lige ned med en snaps."

"Lad os følge hans eksempel …" rungede en stærk bas.

Foma blev vred, og med følelsen af at være krænket så han på de fede læber og kæber, der tyggede de velsmagende retter; han fik lyst til at jage alle disse mennesker ud, disse mennesker, hvis soliditet fornylig havde indgivet ham agtelse for dem.

"Du må være lidt venligere … lidt mere meddelsom …" hviskede Majakin til ham, når han dukkede op i nærheden af ham.

"Hvorfor skal de æde her? Er de måske på beværtning?" sagde Foma ondskabsfuldt og højt.

"Tys!" bemærkede Majakin forfærdet og så sig hurtigt om med et elskværdigt smil.

Men det var for sent: hans smil hjalp ikke; Fomas ord var blevet hørt, støjen og konversationen i salen formindskedes, nogle af gæsterne blev urolige og andre fornærmede; de lagde gafler og knive fra sig og rykkede tilbage fra bordet; alle skævede de til Foma.

Ond og tavs mødte han disse blikke uden at slå øjnene ned.

"Må jeg bede Dem rykke nærmere!" råbte Majakin og kom til syne i mængden som en gnist i asken. "Vær så venlig at sætte Dem derhenne! Pandekagerne bliver straks serveret!"

Foma trak på skuldrene, gik hen mod døren og sagde højt:

"Jeg vil ikke ha' noget!"

Han hørte en fjendtlig summen bag sig og sin gudfaders indsmigrende stemme:

"Det er af lutter sorg. Ignat var jo både fader og moder for ham."

Foma gik ud i haven, hen til det sted, hvor hans fader døde, og satte sig der. En følelse af ensomhed og tungsind listede sig over ham. Han knappede sin skjortelinning op for at lette åndedrættet, lagde armene på bordet og pressede hovedet i sine hænder. Der faldt en fin regn, og æbletræets løv skælvede under regndråbernes dryp. Længe sad han ene uden at røre sig og så på, hvorledes de fine dråber fra æbletræet faldt ned på bordet. Det surrede i hans hoved af den brændevin, han havde drukket, og hans hjerte krympede sig over menneskenes usselhed. Nogle ubestemte, upersonlige følelser og tanker opstod og forsvandt i

ham; foran sig så han gudfaderens blanke isse i en krans af sølvglinsende hår og et mørkt ansigt som på et gammelt helgenbillede. Dette ansigt med den tandløse mund og det lune smil vækkede hos Foma både fjendskab og frygt og bestyrkede ham i bevidstheden om, at han nu var ganske alene. Så mindedes han fru Medinskajas blide øjne og hendes lille, smidige skikkelse, og ved siden af hende dukkede den stærke, høje og rødmossede Ljuba Majakin med de leende øjne og den lange gyldenblonde fletning frem. – "Menneskene skal du ikke stole på, vent dig ikke meget af dem …" lød i hans hukommelse faderens ord. Han sukkede tungt og så sig om. Det var, som om den grå himmel græd, og dens kolde tårer skælvede på træerne. Men i Fomas sjæl var der tørt og mørkt. Han følte sig ængstelig til mode over at være forældreløs, og der dukkede allerede et spørgsmål op i ham:

"Hvordan skal jeg leve? Jeg er nu ene."

Regnen havde gennemblødt hans klæder, og han rystede af kulde; så rejste han sig og gik ind i huset.

Livet tog tag i ham fra alle sider; det gav ham ikke tid til at samle tankerne og til at sørge over faderen. Fyrre dage efter, mindedagen for den afdøde Ignat, deltog han i grundstensnedlæggelsen af natteherberget; han var gallaklædt og følte en behagelig fornemmelse i brystet. Dagen før havde fru Medinskaja i et brev underrettet ham om, at han var valgt til medlem i komitéen, der havde opsyn med byggearbejdet, og at han var blevet valgt til æresmedlem i den komité, i hvilken hun havde forsædet. Dette kunne han godt lide, men den rolle, han i dag måtte spille ved grundstensnedlæggelsen, gjorde ham nervøs. Mens han kørte derhen, tænkte han på, hvorledes det

hele ville løbe af, og hvorledes han burde opføre sig for ikke at tabe sin prestige.

"Hej! Hej! Holdt!"

Han så sig om, – fra fortovet kom Majakin løbende hen imod ham, klædt i en diplomatfrakke, der nåede ham til hælene, og med høj hat på; i hånden havde han en vældig paraply.

"Lad mig køre med," sagde den gamle mand, og behændig som en abe sprang han op i vognen. "Skal jeg være ærlig, så har jeg stået og ventet på dig, og kigget efter dig; for jeg tænkte: nu må han jo snart være her."

"Skal De derhen?" spurgte Foma.

"Ja, naturligvis. Jeg må dog se, hvorledes de graver min vens penge ned i jorden."

Foma skævede til ham og tav.

"Hvad skeler du for? Skal du også til at være velgører?"

"Hvad mener De med det?" spurgte Foma.

"Jeg så i et blad i dag, at du er blevet valgt til medlem af byggekomitéen og tillige til æresmedlem i Sofia Medinskajas selskab."

"Ja, det er rigtigt nok!"

"Det valg vil din lomme få at føle!" sukkede Majakin.

"Å, det ruinerer mig vel næppe."

"Det skal jeg ikke kunne udtale mig om," sagde den gamle mand vredt. "Denne velgørenhedssag er i virkeligheden kun en stor dumhed."

"Er det da galt at hjælpe folk?" spurgte Foma irriteret.

"Å, du kålhoved!" svarede Majakin med et smil. "Kom du hellere ind hos mig siden, at jeg kan åbne dine øjne for alt dette … du har meget at lære! Kommer du så?"

"Ja, jeg skal nok komme!" lovede Foma.

"Det var ret. Men hør, sørg nu for at gøre dig gældende ved denne grundstensnedlæggelse, vælg dig en plads, så alle kan se dig, og gem dig ikke bag en andens ryg."

"Hvorfor skulle jeg gemme mig?" spurgte Foma irriteret.

"Det samme siger jeg: det er der aldeles ingen grund til. For pengene har din fader skænket, og dig tilkommer æren, den er din arv."

De nåede først til stedet, da alle de indflydelsesrige mænd var kommet; en uhyre menneskemængde stod omkring dynger af tømmer, mursten og jord. Ærkebiskoppen, guvernøren, byens og administrationens spidser dannede i forening med de elegant klædte damer en stor, strålende ramme. De betragtede de to murere, som havde travlt med murstenene og kalken. Majakin og hans gudsøn rettede deres gang mod denne gruppe, mens Majakin hviskede til Foma:

"Vær nu bare ikke bange. Selv om de er klædt i silke, er de dog ikke meget værd."

Og forekommende og ærbødig hilste han først på guvernøren og derefter på ærkebiskoppen.

"Goddag, Deres Excellence! Deres Højærværdighed, velsign mig!"

"A, Jakob Tarasovitch!" udbrød guvernøren venskabeligt, mens han smilende trykkede Majakins hånd og rystede den, samtidig med at Majakin kyssede ærkebiskoppen på hånden. "Hvorledes har De det, De udødelige olding?"

"Jeg takker Dem ærbødigst, Excellence! Min dybeste hilsen, Sofia Pavlovna!" Majakin talte hurtigt og snurrede som en top rundt i mængden. I løbet af nogle minutter havde han fået hilst

både på retsformanden, på prokurøren og borgmesteren – alle dem, som han mente, han var nødt til at hilse på. Han spøgte og smilede, og alles opmærksomhed var i samme nu optaget af denne lille skikkelse, men Foma stod bag ved ham, havde sænket hovedet og betragtede skulende disse guldbroderede og i kostbare stoffer klædte mennesker. Han var misundelig på sin gudfader for hans frimodighed og tabte helt humøret. Men nu greb gudfaderen ham ved armen og trak ham med sig.

"Dette er min gudsøn Foma, Deres Excellence, den afdøde Ignats eneste søn."

"A-a!" sagde guvernøren oprigtigt. "Det glæder mig at hilse på Dem. Jeg tager del i Deres sorg, unge mand!" sagde han og trykkede Fomas hånd og tav; derpå føjede han bestemt og overbevisende til: "Det er tungt at miste sin fader."

Og da han ikke fik svar, vendte han sig bort fra Foma og sagde muntert til Majakin:

"Jeg var helt begejstret over Deres tale i rådhuset i går, Jakob Tarasovitch ... de andre kan jo ikke have forstand på befolkningens sande trang, når de foreslår at bruge pengene til ... hm ... denne folkeklub ..."

"Og så, Deres Excellence, er kapitalen så lille, at byen selv må spæde penge til."

"De har ret! De har fuldkommen ret!"

"Ædruelighed er en god ting, det er jeg enig med Dem i. Gud give, alle var ædruelige. Jeg selv drikker ikke ... men hvad skal vi med forestillinger, læsesale og den slags kram, når det – jeg mener folket – ikke engang kan læse?"

Guvernøren brummede billigende.

"Og så er det det, jeg siger: de penge skulle I hellere bruge til noget teknisk. Vil man begynde småt, så vil pengene kunne slå til, og i værste tilfælde kunne man bede om hjælp i Petersborg – der siger de ikke nej! Så sparer byen sine egne, og det er mere fornuftigt."

"Selvfølgelig! Jeg er ganske enig med Dem! Men det kan nok være, at de liberale ville bruge mund? Ha, ha!"

"Det er nu engang deres opgave at skråle op."

Protodiakonen indvarslede gudstjenestens begyndelse med en stærk rømmen.

Sofia Pavlovna nærmede sig Foma, hilste på ham og sagde sagte og trist:

"Jeg lagde mærke til Dem på begravelsesdagen, og mit hjerte krympede sig helt … Å, min gud, hvor han dog må lide! tænkte jeg."

Og Foma så på hende og fandt det helt behageligt.

"Jeg følte mig dybt grebet … å mit eget stakkels barn! Jeg må jo nok tale sådan til Dem? Jeg er jo allerede gammel."

"De!" udbrød Foma stille.

"Er jeg måske ikke?" spurgte hun og så naivt på ham.

Foma bøjede hovedet og tav.

"Vil De da ikke tro, at jeg er gammel?"

"Dem tror jeg … det vil sige, jeg tror alt, hvad De siger … blot ikke dette, det kan ikke være sandt!" sagde Foma varmt.

"Kan det ikke være sandt – hvilket? At De tror mig?"

"Nej! Ikke det … men det, det at … Jeg – De må undskylde mig! – jeg forstår ikke at udtrykke mig!" sagde Foma bedrøvet og blev helt rød af forvirring. "Jeg har ikke lært nok endnu."

"Det skal De ikke tage Dem nær," sagde fru Medinskaja ligesom beskyttende. "De er ung endnu, og lærdom er tilgængelig for enhver. Der er mennesker, for hvem lærdom er nødvendig, men der er også dem, den ødelægger. Det er mennesker med rene hjerter … troskyldige og inderlige som børn … og De hører til den slags mennesker. Ikke sandt, gør De ikke?"

Hvad kunne Foma svare på dette spørgsmål? Han sagde oprigtigt:

"De skal have tak!"

Og da han så, at hans ord fik fru Medinskajas øjne til at stråle af glæde, følte han sig latterlig og dum til mode, blev vred på sig selv og fortsatte i en sønderknust tone:

"Ja, sådan er jeg – hvad jeg har på hjertet, har jeg også på tungen. Jeg forstår ikke at være falsk … jeg er dum!"

"Hvorfor dog det?" sagde hun bebrejdende, rettede på sin kjole og klappede ligesom tilfældigt hans hånd, hvilket fik Foma til at smile forvirret og glad.

"De kommer vel også til middagen?" spurgte fru Medinskaja.

"Ja."

"Og i morgen til mødet hos mig?"

"Sikkert!"

"Måske kommer De også engang sådan ganske af Dem selv?"

"Jeg … takker Dem! Jeg skal nok komme!"

"Det er mig, der må takke for løftet."

De tav. Ærkebiskoppen læste bønnen andægtig og stille, idet han strakte hænderne ud over stedet, hvor husets grundsten skulle lægges:

"... Som hverken vind eller vand eller noget andet skal formå at skade. Lad det blive fuldført og befri dem, der vil leve i det for enhver modgang ..."

"Hvor vore bønner er indholdsrige og smukke, synes De ikke?" spurgte fru Medinskaja.

"Jo ..." sagde Foma kort uden at forstå hendes ord, han mærkede, at han igen blev rød.

"Modstandere af vore købmandsinteresser vil de altid være," hviskede Majakin højt og med overbevisning, han stod ved siden af borgmesteren ikke langt fra Foma. "Og hvad vil de så? de vil kun opnå avisernes ros ... men det virkelige kan de ikke nå. De lever for syns skyld, men ikke for at ordne livet ... deres mål er kun ét: aviserne."

Protodiakonen knejsede med hovedet og brummede:

"Gru-undlæggeren for dette hus ... være evi-ig ihukommet!"

Foma fo'r sammen, men Majakin var allerede hos ham, trak ham i ærmet og spurgte:

"Skal du med til middagen?"

Og fru Medinskajas varme, fløjlsbløde hånd strøg på ny hen over Fomas.

Middagen blev en sand tortur for Foma. For første gang i sit liv befandt han sig blandt den art festdeltagere. Han så, at de både spiste og talte – ja gjorde alt bedre end han; fru Medinskaja sad lige overfor ham, og han følte det, som var det ikke bordet, men et højt bjerg, der skilte ham fra hende. Ved siden af ham sad sekretæren for det selskab, som han var blevet æresmedlem af, – denne var en ung embedsmand, der talte med en høj, klangfuld tenor; han var lille, med et rundt ansigt og dertil glad og snaksom.

"Det bedste ved vort selskab er protektricen; det, der mest optager os – er at være protektricens opvartende kavalerer; det vanskeligste – er at sige protektricen en kompliment, som tilfredsstiller hende, og det klogeste – er at beundre protektricen i al stilhed og uden håb. I virkeligheden er De ikke medlem af 'et selskab til formål for det og det' osv., men medlem af et selskab, der består af Sofia Medinskajas tilbedere."

Foma hørte på hans snak og så af og til over på protektricen, der ivrigt konverserede politichefen. Foma lod, som om han var meget optaget af at spise, og brummede nu og da et eller andet til svar, mens han kun ønskede, at middagen hurtigst muligt skulle få en ende. Han følte sig så ynkværdig, dum og latterlig overfor alle, og han var overbevist om, at de alle iagttog ham og talte ondt om ham. Dette bandt ham med usynlige lænker, der hverken tillod ham at tale eller tænke. Til sidst gik det så vidt, at den række ansigter, han så lige overfor sig, forekom ham som en lang, hvid, bølget linje af leende øjne, som var ham ubehagelige og pinefulde.

Majakin, der sad ved siden af borgmesteren, svingede med sin gaffel i luften og blev ved at snakke, mens hans rynker spillede. Borgmesteren, en gråhåret herre med et rødt ansigt og kort hals, så som en tyr på ham og bankede undertiden bekræftende med tommelfingeren i bordet. Gudfaderens livlige tale blev overdøvet af støjen i salen, så Foma kunne ikke høre et ord, navnlig fordi sekretærens tenor utrætteligt lød for hans øren:

"Se, protodiakonen har rejst sig og fylder lungerne med luft … nu skal han til at fremsige et *Memoriam æternam* for Ignat

Matvejevitch."

"Tror De ikke, jeg kan gå min vej?" spurgte Foma sagte.

"Hvorfor ikke? Alle vil kunne forstå det."

Diakonens ord, der blev udtalt med hævet og fyldig røst, overdøvede og ligesom kvalte støjen i salen; den velagtede købmandstand stirrede med begejstring på den store, vidt åbne mund, hvorfra ordene strømmede ud; Foma benyttede sig af øjeblikket, rejste sig fra bordet og forlod salen.

Kort efter sad han i sin vogn, åndede let og tænkte med sorg på, hvor lidet han passede til disse herrer. Han syntes ikke om deres udtryk, smil og ord, men de frie og behændige bevægelser, deres færdighed i at tale om alt og at sige meget ad gangen, ligesom også deres smukke dragter vækkede hos ham en blanding af misundelse og agtelse for dem. Han følte sig krænket og bedrøvet ved bevidstheden om ikke at kunne opføre sig som disse mennesker, og han huskede, at Ljuba Majakin mere end én gang havde gjort nar ad ham i den anledning.

Foma kunne ikke lide Majakins datter, og da han af sin fader havde hørt, at det var gudfaderens hensigt, at han skulle gifte sig med Ljuba, søgte han at undgå hende, men efter faderens død havde han næsten daglig været hos Majakins. En dag sagde Ljuba til ham:

"Når jeg rigtig ser på dig, ligner du jo aldeles ikke nogen købmand."

"Du ser virkelig heller ikke ud til at være af en købmandsfamilie," sagde Foma og kiggede mistænksomt til hende.

Han havde ikke forstået betydningen af hendes ord: Ville hun fornærme ham, eller skulle det opfattes ordret?

"Gud være lovet!" svarede hun og smilede med et godt og venligt smil.

"Hvad er du så glad for?" spurgte han.

"Fordi vi ikke ligner vore fædre."

Foma så forbavset på hende, men tav.

"Sig mig oprigtigt," sagde hun med sænket stemme, "du kan jo ikke lide min fader?"

"Ikke ... særlig ..." sagde Foma langsomt.

"Jeg holder langtfra af ham."

"Hvorfor ikke?"

"Fordi ... Når du bliver ældre, vil du kunne forstå det. Din fader var langt bedre."

"Ja, det var han!" sagde Foma stolt.

Efter denne samtale følte de sig draget nærmere til hinanden, og dag for dag udviklede dette forhold sig mere og antog til sidst karakteren af venskab.

Ljuba var på samme alder som Foma, men hun talte til ham som en ældre til en dreng. Hun talte nedladende og gjorde sig lidt lystig over ham; hun benyttede ofte ord, der var ham ukendte, og som hun udtalte med særligt eftertryk og med synlig tilfredshed. Hun holdt især meget af at tale om sin broder Taras, som hun aldrig havde set, men om hvem hun fortalte sådanne ting, der gav ham lighed med tante Anfisas modige og ædle røvere. Ofte når hun beklagede sig over sin fader til Foma, sagde hun:

"Du bliver også nok sådan en ... gnier."

Alt det var det unge menneske ubehageligt og pinte stærkt hans egenkærlighed. Men undertiden var hun helt naturlig og så da særlig venligt til ham; da åbnede han sit hjerte for hende,

og så kunne de begge længe veksle tanker og følelser med hinanden.

De talte begge meget og inderligt – og den ene forstod ikke, hvad den anden sagde: det forekom Foma, at alt, hvad Ljuba talte om, var ham uvedkommende, og at hun ikke behøvede at sige det, og på samme tid mærkede han tydeligt, at det, han fortalte, ikke interesserede hende det fjerneste, og at hun ikke ville forstå det. Hvor længe de end talte sammen – bibragte det dem kun en følelse af generthed og gensidig utilfredshed, som om tvivlens usynlige mur var skudt op imellem dem og adskilte dem. De kunne ikke beslutte sig til at rive denne mur ned og sige til hinanden, hvad de følte, og de fortsatte disse samtaler, mens det uklart var dem bevidst, at der hos hver af dem var noget, som kunne få dem til at nærme sig hinanden og forene dem.

Foma kørte hen til gudfaderens hus og traf Ljuba alene hjemme. Hun kom ham i møde, og man kunne se, at hun enten ikke var rask, eller at hun var forstemt: hendes øjne glinsede feberagtigt og var omgivet af sorte pletter. Hun krøb sammen i et duntørklæde, som om hun frøs, og hun sagde smilende:

"Det er godt, du kommer! Ellers sidder jeg her så alene, jeg keder mig, har ikke lyst til at gå nogen steder hen … Vil du ha' te?"

"Ja, tak … Hvordan er det, du ser ud, er du syg?"

"Gå du ind i spisestuen, så skal jeg sige til om temaskinen," sagde hun uden at besvare hans spørgsmål.

Han gik ind i et af de små værelser, som med sine to vinduer vendte ud mod haven. Midt i stuen stod et ovalt bord og omkring dette gammeldags stole betrukket med læder; på den

ene væg hang et ur i en lang kasse med glasdør for; i krogen stod et skab med porcelæn, og overfor vinduerne ved væggen havde en egetræsbuffet plads; denne var så stor som et rummeligt spisekammer.

"Kommer du fra middag?" spurgte Ljuba, da hun trådte ind.

Foma nikkede tavs.

"Nå, var det så flot?"

"Det var frygteligt!" lo Foma. "Jeg sad ligesom på gløder … alle lignede de påfugle, men jeg en ugle."

Ljuba tog porcelæn ud af skabet og svarede ham ikke.

"Hvorfor er du nu så sær?" spurgte Foma atter, da han havde set på hendes tænksomme miner.

Hun vendte sig om mod ham og sagde henrykt:

"Å, Foma! Sikken en bog, jeg har læst! Hvis du bare forstod det!"

"Ja, at den må være god, det kan man da forstå, når den sådan har vendt op og ned på dig," lo Foma.

"Jeg har ikke sovet … jeg har læst hele natten. Kan du ikke forstå det: man læser og læser, og så er det, som åbnedes døren for én til et andet rige. Og menneskene er helt anderledes, og deres måde at tale på, og … alt! Hele livet …"

"Det bryder jeg mig ikke om," sagde Foma misfornøjet, "digtning er bedrag. Som nu på teatret. Man gør købmændene latterlige. Er de da i virkeligheden så dumme? Hvor kan man det! Tag nu gudfader …"

"Teatret – det er den selv samme skole, Foma," sagde Ljuba belærende. "Sådanne købmænd har der været. Og hvad bedrageri kan der være i bøgerne?"

"Ligesom i eventyrene. Det er ikke virkeligt noget af det."

"Du tager fejl! Du har jo ingen bøger læst, – hvor kan du så dømme? De er netop virkelige. De lærer én at leve."

"Nå!" Foma slog ud med hånden. "Lad du bare være med det, du får ikke noget udbytte af de bøger! … Se, nu din fader, han læser jo aldrig nogen bog, men … dygtig er han! Jeg så rigtigt på ham i dag – og misundte ham. Hvor han dog omgås alle … så frit og utvungent … han har et ord til hver især. Man kan straks se, hvad det er han vil, og det lykkes også altid for ham."

"Hvad vil han opnå?" udbrød Ljuba. "Kun penge. Men der er folk, som fordrer lykke for alle på jorden … og derfor arbejder de uden at skåne sig selv, lider, går til grunde! Kan man sammenligne far med dem?"

"Så lad være at sammenligne, de må altså synes om ét og gudfader om et andet …"

"De synes ikke om noget!"

"Hvorledes det?"

"De vil forandre alt."

"Noget må de dog anstrenge sig for?" lød Fomas fornuftige svar. "Noget må de dog ville?"

"Ja! skabe lykke for alle!" udbrød Ljuba varmt.

"Ja så, det forstår jeg ikke," sagde Foma og rystede på hovedet. "Hvem skulle bekymre sig om min lykke? Og så igen det, hvilken lykke kan de bringe mig, når jeg … endnu ikke selv ved, hvad jeg vil? Nej, ved du hvad, du skulle hellere have set på disse … på dem, der var med til middagen."

"Det er ikke mennesker!" svarede Ljuba kategorisk.

"Ja, jeg ved ikke, hvad de er efter din mening; men jeg kan da straks se – at de ved, hvor de hører hen. De er raske og utvungne mennesker."

"Å, Foma!" udbrød Ljuba forbitret. "Du forstår da heller ingen ting! Intet oprører dig! Du er en underlig én."

"Nå, hvor du kiler løs! Jeg har måske ikke engang fået øjne."

"Du er ligefrem tom," bemærkede Ljuba afgjort.

"Du har ikke været til bunds i min sjæl," svarede Foma hende roligt. "Mine tanker – dem kender du ikke."

"Hvad har du at tænke på?" sagde Ljuba og trak på skuldrene.

"Nå-h! Jeg står jo ene? Det er én ting … og leve, det skal jeg? Det må jeg da også tænke på. Som jeg nu lever, kan jeg aldeles ikke leve – det kan man da begribe? Jeg vil ikke være til nar for folk. Jeg har ikke engang begreb om at tale med dem … Ja … og tænke kan jeg heller ikke," sluttede Foma og lo forvirret.

"Du skal læse, du skal lære," rådede Ljuba ham indtrængende, mens hun gik frem og tilbage i værelset.

"Der er noget, der rører sig i min sjæl," vedblev Foma uden at se på hende; han talte ligesom til sig selv, "men jeg kan ikke begribe det. Jeg kan indse, at gudfader har ret, når han siger, at det er klogt. Men det fængsler mig ikke. De andre interesserer mig langt mere."

"Er det aristokratiet!" spurgte Ljuba.

"Ja."

"Dér passer du også bedre!" svarede Ljuba med et foragteligt smil. "Å du! Er det mennesker? Tror du, de har noget hjerte?"

"Hvorfra ved du det? Du kender dem jo slet ikke."

"Men bøgerne? Læser jeg da ikke dem?"

Samtalen blev afbrudt, da stuepigen kom ind med temaskinen og satte den på bordet. Ljuba skænkede tavs på tepotten; Foma så på hende og tænkte på fru Medinskaja. Med hende ville han gerne have talt.

"Ja-a," sagde den unge pige tankefuld, "for hver dag bliver jeg mere og mere overbevist om, at det er svært at leve. Hvad skal jeg gøre? Gifte mig? Med hvem? Med en købmand, der hele sit liv igennem kun skal udplyndre folk, drikke og spille kort? Med et vildt menneske? Nej, det vil jeg ikke! Jeg vil være mig selv … jeg *er* mig selv, for jeg forstår allerede, hvor slet livet er ordnet. Skulle jeg studere? Ville min fader slippe mig … å, min gud! Flygte? Det har jeg ikke mod til … Hvad skal jeg gøre?"

Hun vred sine hænder og bøjede hovedet ned over bordet.

"Hvis du vidste, hvor alt er mig modbydeligt … ikke en levende sjæl har jeg om mig. Siden moders død har fader jaget dem alle bort. Andre er rejst for at studere. Lipa er rejst, hun skriver: Læs. Å, jeg læser! Og læser!" udbrød hun fortvivlet, og efter et øjebliks tavshed føjede hun bedrøvet til:

"I bøgerne står der ikke det, som hjertet har trang til, og meget er der i dem, som jeg ikke kan forstå. Og endelig, så keder jeg mig, det er så trist altid at være alene med en bog! Jeg vil tale med et menneske, men jeg har ingen at tale med! Jeg lider … man lever kun én gang, og det er på høje tid at leve … men jeg har stadig ingen at tale med! Hvorfor skal jeg leve? Lipa siger: Læs, så vil du forstå … Jeg vil have brød, men hun giver mig sten. Jeg forstår, hvad det er, man skal – man skal forsvare det, man elsker, det som man tror på … man skal kæmpe …"

Og næsten stønnende sluttede hun:

"Men jeg er jo alene! Hvem skal jeg kæmpe med? Der er ingen fjender … ingen mennesker! Jeg lever jo i et fængsel!"

Foma hørte på hende, mens han opmærksomt betragtede sine fingre og følte den store sorg i hendes ord, som han ikke forstod. Og da hun sønderknust og bedrøvet tav, kunne han

ikke finde på at sige hende andet end ord, der næsten lød bebrejdende:

"Hør, du siger jo selv, at bøgerne ikke er noget for dig, og så opfordrer du mig til at læse dem …"

Hun så ham ind i ansigtet med onde øjne.

"Å, hvor jeg ville ønske, at alle disse pinsler, som jeg drages med, ville gribe dig, at du ligesom jeg ikke kunne sove om natten for lutter tanker, og at alt måtte blive dig modbydeligt … og at du måtte blive dig selv modbydelig! Jeg hader jer alle … jeg hader jer!"

Hun blev helt rød og så så vredt til ham og talte så ondt, at han af forbavselse ikke engang følte sig krænket. Aldrig før havde hun sagt noget lignende.

"Hvad går der dog af dig?" spurgte han hende.

"Jeg hader også dig! Du … hvad er du? Død, tom … hvordan vil du leve dit liv? Med hvad vil du gavne dine medmennesker?" hviskede hun sagte og ligesom ondskabsfuldt.

"Jeg vil slet ikke gavne dem, lad dem selv kæmpe sig frem," svarede Foma, som vidste, at dette svar ville gøre hende endnu mere vred.

"Du ulyksalige!" udbrød den unge pige foragteligt.

Den overbevisning og styrke, som hun lagde i sine bebrejdelser, fik Foma til uvilkårligt at lytte til dem; han følte, at hun mente noget med dem. Han flyttede sig endog nærmere hen til hende; men misfornøjet og vred vendte hun sig bort fra ham og tav.

Det var endnu lyst på gaden, og over lindetræerne foran vinduerne flammede skæret af den nedgående sol, men værelset lå allerede i mørke, og buffeten, uret og skabet var

ligesom vokset i omfang. Den vældige perpendikel kiggede hvert sekund ud fra glasset i urkassen og gemte sig atter, snart til højre, snart til venstre, efter at den havde glimtet svagt med en hul og træt lyd. Foma så på perpendiklen og følte sig så trist og generт. Ljuba rejste sig og tændte lampen, som hang over bordet. Den unge piges ansigt var blegt og strengt.

"Hvor du har været styg imod mig," sagde Foma dæmpet, "og hvorfor? Jeg forstår det ikke."

"Jeg vil slet ikke tale med dig!" svarede Ljuba vredt.

"Det bliver jo din sag. Men sig mig dog … hvormed har jeg forbrudt mig?"

"Du?"

"Ja, jeg."

"Kan du da ikke forstå, at alt er mig så kvælende! Det er så trangt alt sammen … Er det et liv? Jeg spiser nådsens brød hos min fader … Man beholder mig hjemme for husholdningens skyld … og så får man mig gift! Så kommer igen husholdningen … Det er en ren sump … og jeg drukner, jeg kvæles."

"Og hvad kan jeg gøre for det?" spurgte Foma.

"Du – er ikke bedre end de andre."

"Og det er min uret imod dig?"

"Ja, det er din uret! Du skulle søge at blive bedre."

"Tror du måske ikke, at jeg ønsker det!" udbrød Foma.

Den unge pige ville lige til at svare, men i det samme kimede en klokke, og idet hun kastede sig tilbage i stolen, sagde hun sagte:

"Det er fader."

"Å, kunne han bare have ventet lidt," sagde Foma. "Jeg ville så gerne have hørt lidt mere på dig, du interesserer mig virkelig."

"A-ah! Mine børn, mine egne duer!" udbrød Jakob Tarasovitch, der viste sig i døren. "Drikker I te? Skænk også lidt til mig, Ljubava!"

Han smilede, gned sig i hænderne, satte sig ved siden af Foma, puffede ham spøgefuldt i siden og spurgte:

"Hvad kurrede I om?"

"Å ... lutter nonsens," svarede Ljuba.

"Spurgte jeg – dig om noget?" sagde faderen og vrængede ansigt til hende. "Sid du bare og hold bøtte ved din kvindegerning."

"Jeg fortalte hende om middagen," faldt Foma ham i talen.

"Ser man det ... Nå, så vil jeg også tale om middagen. Jeg lagde mærke til dig, du opfører dig meget ufornuftigt."

"Hvadbehager?" sagde Foma og rynkede mod sin vilje brynene.

"Sådan ligefrem ufornuftigt, ikke andet. Som for eksempel, når guvernøren talte til dig, og du tav."

"Hvad skulle jeg da svare ham? Han talte om, at det var en stor sorg at miste sin fader ... nå, og det vidste jeg jo. Hvad kunne jeg da svare på det?"

"Det var Herrens vilje, Deres Excellence, og derfor knurrer jeg ikke ... skulle du have sagt, eller noget lignende. For guvernørerne, min ven, de holder af ydmyghed hos mennesket."

"Så skulle jeg altså se på ham, som var jeg et får?" lo Foma.

"Som et får så du på ham, – men det skulle du ikke have gjort. Hverken som et får eller som en ulv, du skulle derimod

have opført dig for ham, som ville du sige: I er vore fædre, vi jeres børn … så ville du straks have gjort ham blød om hjertet."

"Og til hvad nytte?"

"Til nytte for fremtiden. En guvernør kan altid komme til nytte, lille ven."

"Hvad er det, du lærer ham, far!" sagde Ljuba stille og misbilligende.

"Hvad siger du?"

"Du lærer ham jo at sleske som en lakaj."

"Passiar, din lærde tåbe! Politik lærer jeg ham, men ikke sleskeri, livs-politikken. Hør, ved du hvad – forsvind nu og sørg for noget mad til os."

Ljuba rejste sig hurtigt og kastede viskestykket på stoleryggen og gik. Faderen så efter hende med sammenknebne øjne, trommede med fingrene på bordet og fortsatte så:

"Nu skal jeg tale med dig, Foma. Jeg skal undervise dig i den eneste virkelige og sande visdom og filosofi, og hvis du vil forstå den – så vil du leve fejlfrit."

Foma så på ham og så, hvorledes rynkerne i den gamle mands pande bevægede sig; det forekom ham, at de lignede trykte linjer.

"Når du nu en gang lever her på jorden, Foma, så er du først og fremmest forpligtet til at tænke over alt, hvad der sker omkring dig. Og hvorfor? For at du ikke skal komme til at lide ved din mangel på klogskab, og for at du ikke skal skade andre ved din dumhed. Og vid nu, at ethvert menneske, Foma, har to ansigter. Det ene ses af alle – det er det falske, det andet er skjult – og det er det virkelige. Og det må man forstå at finde for at begribe sagens kærne. Se, nu for eksempel,

natteherberger, arbejdshuse, stiftelser og den slags anstalter. Overvej nu – hvad er de til?"

"Hvad er dér at overveje?" sagde Foma fortrydeligt. "Det ved jo alle, hvad de er til … de er for fattige, uarbejdsdygtige folk."

"Å, bror! Undertiden ved alle, at det og det menneske er en bedrager og skurk, og dog kalder man ham for Ivan eller Peter, og giver ham faderens navn, men ikke moderens."

"Hvad mener du med det?"

"Jeg henfører det alt til den samme sag. Du siger, at alle disse huse er for fattige, altså for tiggere – til opfyldelsen af Guds bud … ikke sandt! Men hvem er tiggeren? Tiggeren er et menneske, som af skæbnen er tvunget til at minde os om Kristus, han er en Kristi broder, Vorherres klokke, som ringer her på jorden for at vække vor samvittighed, for at forurolige det mætte, menneskelige kød … Han står under vort vindue og synger: 'For Kristi skyld!' og med sin sang minder han os om Kristus, om hans hellige bud, om at hjælpe næsten … Men menneskene har ordnet deres liv således, at det er dem aldeles umuligt at handle efter Kristi lære, og Jesus Kristus er blevet dem overflødig. Ikke én gang, men måske hundrede tusinde gange, har vi givet ham hen til korsfæstelse, og dog kan vi ikke forjage ham fra vort liv, for hans fattige brødre synger hans navn på gaderne og minder os om ham. Og så har vi nutildags fundet på at indelukke disse fattige i særlige huse, for at de ikke skal gå rundt på gaderne og vække vor samvittighed."

"Hvor snedigt!" hviskede Foma forbavset og stirrede med store øjne på sin gudfader.

"Vist så!" udbrød Majakin, og hans øjne lynede triumferende.

"Hvorfor kunne dog fader ikke tænke sig det?" spurgte Foma uroligt.

"Vent lidt! Du må høre endnu mere, jo længer jo værre bliver det. Ser du, vi fandt altså på at spærre dem inde, og for at det ikke skal blive for dyrt at underholde dem, har man sat dem til at arbejde, disse gamle og krøblinge … Nu behøver vi ikke at give almisser, og efter at have ryddet alle vore gader for disse pjaltede stakler, ser vi ikke deres grusomme sorg og fattigdom, og derfor kan vi bilde os ind, at alle mennesker på jorden er mætte og har fodtøj og klæder. Se, det er dertil, disse forskellige anstalter er; de er til for at skjule sandheden … til at jage Kristus ud af vort liv! Er det ikke tydeligt nok?"

"Jo-o!" sagde Foma grebet af den gamle mands veltalenhed.

"Og det er ikke det hele … endnu er vi ikke nået til bunden af pølen!" udbrød Majakin og slog ivrigt hånden ud i luften.

Rynkerne i hans ansigt spillede; den lange rovdyragtige næse bevægede sig, og stemmen skingrede. –

"Lad os nu se sagen fra en anden side. Hvem ofrer vel mest til fordel for disse fattighuse, tilflugtssteder og stiftelser? Det er de rige folk, købmændene – vor købmandsstand … det ved du! Men hvem kommanderer så livet og ordner det? De adelige, embedsmændene og alle de andre, som ikke hører os til. Og fra dem udgår lovene, aviserne og videnskaberne – alt fra dem. Før var de godsejere, nu er jorden taget fra dem – så går de i tjenesten. Vel! Men hvem er nutildags de stærkeste i landet? Det er købmanden, for med ham følger – millionerne. Er det ikke rigtigt?"

"Det er det!" sagde Foma indvilligende, da han hurtigst ønskede at høre det uudtalte, som allerede glimtede i

gudfaderens øjne.

"Så må du også forstå det," vedblev den gamle mand, der talte langsomt og indtrængende ord for ord, "livet har vi købmænd ikke ordnet, og indtil nu har vi ikke nogen stemme med i ordningen af det; give hånd med til det kan vi ikke. Livet har andre ordnet, og disse har udklækket al mulig dårlighed i det; ved at skabe disse dovne, ulykkelige stakler har de tilsmudset livet; de har forpestet det med dem, og det trænger nu til at renses. Men hvem gør det? – det gør vi, og vi giver til de fattige og drager omsorg for dem. Sig mig nu engang: Hvorfor skal vi lappe andres klæder, når det ikke er os, der har flået dem? Hvorfor skal vi reparere huset, når vi ikke har boet i det, og det ikke er vort? Ville det ikke være klogere, om vi gik lidt til side og for en tid så på, hvorledes al råddenskab fødes, og hvorledes den kvæler et os uvedkommende menneske? Han vil ikke kunne få bugt med den … det har han ingen midler til. Så henvender han sig til os … og siger: Vær så god at hjælpe, mine herrer! Og vi vil svare ham: Giv os lejlighed til at arbejde! Gør os til bygmestre for samme liv! Og så snart han gør det, da bør vi med et eneste slag rense livet for al dårlighed og alt overflødigt. Da vil herren vor kejser klart se, hvem der er hans sande tjenere, og hvor megen forstand disse under deres hænders uvirksomhed har fået samlet sig … Forstår du?"

"Hvorfor skulle jeg ikke kunne forstå det?" udbrød Foma.

Da gudfaderen talte til ham om embedsmænd, tænkte han på de personer, der havde været til stede ved middagen, og han huskede på den livlige sekretær og kom til at tænke på, at denne lille, runde mand vist ikke havde mere end et tusind rubler om året, mens han, Foma – havde en million. Denne mand

optrådte let og frit, mens han, Foma, var forlegen og genert. Gudfaderens tilrettevisninger og tale vækkede en hel storm af tanker, men han nåede kun at gribe og forme den ene af disse:

"Arbejder man da virkelig kun for pengene? Hvad har vi ud af dem, når de ikke giver os magt?"

"Ho, ho!" sagde Majakin og kneb øjnene sammen.

"Å!" udbrød Foma krænket, "hvor kunne fader så gøre det? Har du talt med fader om det?"

"I tyve år har jeg sagt ham det."

"Nå, og han?"

"Hvad jeg sagde, trængte ikke ind til ham, hans hjerneskal var noget tyk. Sit hjerte holdt han åbent på vid gab, og hans forstand så dybt … Hm-ja, han har gjort en fejl … og det gør mig atter og atter ondt for disse penge."

"Mig gør det ikke ondt for pengene."

"Du skulle prøve på selv at tjene en tiendedel af dem, så kunne du tale med."

"Kan jeg komme ind?" lød Ljubas stemme udenfor døren.

"Det kan du vist nok," svarede faderen hende.

"Vil I spise nu?" spurgte hun, idet hun trådte ind.

"Ja, kom blot med maden."

Hun gik hen til buffeten og gav sig til at klirre med porcelænet. Jakob Tarasovitch så på hende, tyggede lidt på læberne, slog Foma over knæet med den flade hånd og sagde til ham:

"Ser du, sådan er det, gudsøn! Tænk over det."

Foma svarede med et smil og tænkte stiltiende:

"Klog er han … klogere end fader …"

Og straks efter svarede han sig selv, men ligesom med en anden stemme:

"Klogere, men slettere ..."

5

Et slags dobbelt forhold til Majakin voksede sig stadig stærkere hos Foma: når han opmærksom og nysgerrig hørte på hans forklaringer, følte han, at for hvert møde med gudfaderen øgedes i ham den fjendtlige følelse, han nærede for denne gamle mand. Til tider vækkede Jakob Tarasovitch hos gudsønnen en følelse, der nærmede sig frygt, til andre tider endog en fysisk modbydelighed. Denne sidste opstod sædvanligvis hos Foma, når den gamle mand var tilfreds med noget og lo, så de dybe rynker skælvede, og ansigtsudtrykkene hvert øjeblik forandredes; de tørre og tynde læber dirrede, strakte sig og blottede de sorte tandstumper, og det røde skæg flammede som ild. Lyden af latteren lignede rustne hængslers hvinen, og den gamle mand selv – et legende firben. Foma, der ikke forstod at skjule sine følelser, gav dem ofte til kende, og det meget groft både ved ord og håndbevægelser, men Majakin lod, som om han ikke lagde mærke til det, og uden at tage sine øjne fra gudsønnen bevogtede han hvert af hans skridt. Han gik næsten aldrig hen i sin egen butik, men var helt optaget af den unge Gordéjevs dampskibsforretninger og lod Foma have megen fritid. Takket være Majakins anseelse i byen og de store bekendtskaber ved Volga gik forretningerne strygende; men Majakins ivrige deltagelse i dem øgede Fomas overbevisning om, at hans gudfader bestemt havde besluttet, at Foma skulle giftes med Ljuba, og dette fjernede ham endnu mere fra den gamle mand.

Han kunne godt lide Ljuba, men hun forekom ham dog både mistænkelig og farlig. Hun tænkte ikke på giftermål, og hendes fader talte ikke til hende om noget i den retning; han holdt ingen selskaber, inviterede ikke nogen ungdom hjem og lod ikke Ljuba tage nogen steder hen. Alle hendes veninder var allerede gift … Foma undrede sig over hendes måde at tale på og lyttede lige så gerne til hende som til hendes fader; men når hun kærligt og sørgmodigt begyndte at tale om Taras, da forekom det ham, at hun under dette navn skjulte et andet menneske; måske var det den selv samme Jeschov, som efter hendes udsagn måtte forlade universitetet og rejse fra Moskva. Der var så meget ligefremt og godt i hende, som Foma syntes om, og hyppigt fik hun ham ved sine udtalelser til at fatte medynk med sig; det forekom ham, at hun ikke levede, men fantaserede ved højlys dag.

Hans opførsel hjemme ved middagen på faderens begravelsesdag rygtedes hurtigt i købmandsstanden og blev ikke smigrende omtalt. Når han var på Børsen, lagde han mærke til, at alle så hånligt på ham, og at de talte så underligt til ham. En dag hørte han endog lige bag sin ryg et foragteligt udtryk:

"Det pattebarn!"

Han følte, at det var ham, man talte om, men han vendte sig ikke og så derfor ikke, hvem det var, der havde kastet disse ord efter ham. De rige mennesker, han i begyndelsen havde følt en vis forsagthed overfor, tabte i hans øjne deres rigdoms og forstands trylleri. Mere end én gang havde de allerede revet en og anden fordelagtig levering ud af hånden på ham; han vidste bestemt, at de også i fremtiden ville gøre det, og de forekom

ham alle at være lige griske efter penge og altid lige rede til at bedrage. Da han talte om dette til gudfaderen, sagde den gamle mand:

"Ja, hvad så? Handel er det samme som krig … det er et vovespil."

"Det kan jeg ikke lide," svarede Foma.

"Jeg – synes heller ikke om alt … der er så megen falskhed. Men at gå lige bus på i handelsaffærer, det kan slet ikke gå an, der må politik til! Hér, min ven, skal du, når du nærmer dig manden, holde honning i den venstre hånd, men i den højre – en kniv. Ethvert menneske vil gerne købe fem kopek for én."

"Det er ikke synderlig heldigt," sagde Foma tankefuldt.

"Å, hvad … senere hen … når du først har magten, så bliver det heldigt … Livet, bror Foma, er lige ud ad landevejen: enten skal du sluge alle – eller selv blive liggende i rendestenen."

Den gamle mand smilede, og tandstumperne i hans mund fik Foma til bittert at tænke:

"Man kan da se, at du har fået slugt mange …"

"Kort sagt – krig!" gentog den gamle mand.

"Det skulle altså være virkeligheden?" spurgte Foma, idet han så på Majakin.

"Ja, det kommer an på, hvad du mener med det virkelige?"

"Eksisterer der da slet ikke noget, der er bedre her på jorden?"

"Nej! Enhver lever for sig selv. Enhver higer efter at få det bedre. Og hvad er dette bedre? At nå højere til vejrs end andre. Alle søger at komme på den første plads i livet … en på sin måde, en anden på en anden … men alle forlanger de at rage så højt op, at de ligesom et klokketårn kan ses langt borte fra. Til dette – til

at stræbe opefter, er mennesket også bestemt. Selv i Jobs Bog står der skrevet: 'Mennesket fødes til lidelse – som gnisten skal han hige opad.' Læg engang mærke til det: selv i lege vil børn kappes om at være den første. Enhver leg har altid sit høje mål, som den bliver interessant ved. Har du forstået?"

"Ja, jeg forstår!" svarede Foma overbevist.

"Det må man også være på det rene med. Med begrebet alene når du ingen vegne; men du skal også ønske, ønske sådan, at bjerget for dig må være – en lille klump jord, og havet – en pyt. Å! i dine år – da levede jeg livet som en leg! Men jeg har endnu stadig mit mål for øje … og det må du også have – god frugt modnes ikke hurtigt."

Majakins tirader nåede snart det, som de var beregnet på: Foma havde lyttet til dem og havde dannet sig en mening om, hvad der var livets mål. Man må være dygtigere end andre, indså han, og den ærgerrighed, som var blevet vakt af den gamle mand, slog dybe rødder i hans hjerte; men den fyldte det ikke, for Fomas forhold til fru Medinskaja antog en sådan karakter, som en uafvendelig skæbne måtte gøre det. Han følte sig altid draget til hende og ville altid gerne se hende; men når han så endelig var i hendes nærhed, blev han forknyt, kejtet og dum; han vidste dette og led ved det. Han var ofte hos hende, men det var vanskeligt at træffe hende ene hjemme: altid var hun omringet af parfumerede lapse, der kredsede omkring hende ligesom fluer omkring et stykke sukker. De talte fransk med hende, sang og lo, men han tav og så på dem fuld af harme og misundelse. Han sad med benene trukket op under sig i en eller anden krog i hendes brogede salon – hvor det var

vanskeligt at bevæge sig uden et hænge fast i noget eller komme til at vælte noget.

Hun gled ham lydløst forbi over de bløde tæpper, idet hun tilkastede ham venlige blikke og smil; hendes tilbedere fulgte efter hende, og behændige som slanger snoede de sig alle mellem de forskellige småborde, stole, etagerer og blomsteropsatser, der som et helt magasin af smukke og skøre sager var kastet skødesløst omkring i værelset – lige farligt såvel for tingene som for Foma. Når han gik, dæmpede tæppet ikke lyden af hans skridt, og alle disse skøre ting greb fat i hans frakke, faldt ned og gik itu. Henne ved flyglet stod en matros i bronze, som var i færd med at kaste en redningsbøje ud; denne bøje var forsynet med snore af ståltråd, som stadig rykkede Foma i håret. Alt dette fik Sofia Pavlovna og hendes beundrere til at le; det faldt hårdt for Foma, og han blev også snart hed, snart kold i kinderne.

Men selv når han var ene med hende, gik det ham ikke stort bedre. Hun mødte ham med et venligt smil, tog plads ved siden af ham i en af salonens hyggelige kroge og begyndte gerne at beklage sig til ham over alle:

"De kan ikke tænke Dem, hvor jeg er glad ved at se Dem!"

Og smidig som en kat bøjede hun sig ned og så ham ind i øjnene med sit mørke blik, i hvilket der nu blussede noget glubsk.

"Jeg kan så godt lide at tale med Dem," sagde hun indsmigrende, idet hun tankefuldt trak på ordene. "Jeg er så træt af alle disse mennesker, de er så kedelige, almindelige og forslidte. De – De er så frisk, så oprigtig. De holder jo heller ikke af det kompagni?"

"Jeg kan ikke udstå dem!" udbrød Foma bestemt.

"Men mig da?" spurgte hun sagte.

Foma så til siden og svarede med et suk:

"Hvor mange gange har De ikke spurgt om det?"

"Er det Dem så svært at svare mig?"

"Det er det ikke, men hvorfor?"

"Jeg må vide det."

"De leger med mig," sagde Foma mørkt.

Hun spilede sine øjne op og spurgte i en tone, som var hun stærkt forbavset:

"Hvorledes – leger jeg? Hvad vil det sige at lege?"

Og hendes ansigt var så engleagtigt, at han ikke kunne andet end tro hende.

"Jeg elsker Dem … jeg elsker! Kan man andet – end elske Dem?" spurgte han lidenskabeligt, og med bedrøvet stemme føjede han til: "Men det trænger De jo ikke til!"

"Nu har De sagt det!" sagde fru Medinskaja veltilfreds og rykkede sig lidt bort fra ham. "Jeg er altid så glad ved at høre Dem sige det – det lyder så stærkt og så oprigtigt. Kys min hånd?"

Han greb tavs hendes fine, hvide hånd, bøjede sig varsomt over den og kyssede den varmt og længe. Hun rev hånden til sig, var smilende og koket, men slet ikke overvældet af hans varme. Tankefuld og med dette udtryk i øjnene, som altid forvirrede Foma, så hun på ham som på noget sjældent og yderst interessant og sagde:

"Hvor De er fuld af sundhed, styrke og sjælelig friskhed. Ved De hvad – I købmænd er en slægt, som endnu aldrig har levet – en slægt med særlige traditioner og med en uhyre energi i sjæl

og legeme. Som nu De for eksempel. De er jo en kostbar sten, som – hvis den blev slebet … ville stråle og funkle!"

Når hun sagde: hos jer, efter jeres skik, på købmandsvis, – da forekom det Foma, at hun med disse ord ligesom fjernede ham fra sig. Det var både sørgeligt og krænkende. Han tav og så på hendes fine, jomfruelige skikkelse, der altid var så smukt klædt og altid sødt duftende som en blomst. Undertiden blussede op i ham et groft ønske efter at knuge hende ind til sig og kysse hende. Men synet af hendes fine og spinkle legeme holdt ham tilbage; han ængstedes for at komme til at sønderbryde og vansire det, og hendes rolige og venlige stemme og det klare, men ligesom agtpågivende blik kølnede hans begær; det forekom ham, at hun så lige ind i sjælen på ham og forstod alle hans tanker … Men disse følelsesudbrud var sjældne … Han forgudede hende ganske vist, men forstod på samme tid, at hun var ham overlegen og stod ham for fjernt.

De havde ikke været mange gange sammen, førend fru Medinskaja fuldtud havde magten over den unge mand, og hun begyndte langsomt at martre ham. Sikkert tilfredsstillede det hende at lede dette stærke og sunde menneske; det var hende en nydelse at tirre og tæmme dyret i ham, blot ved sin stemme og sit blik, og hun nød denne leg i bevidstheden om sin overlegenhed. Han gik halvt syg og fornærmet fra hende og harmedes på sig selv under mange tunge og berusende følelser. Men efter et par dages forløb stillede han atter til tortur.

En gang spurgte han hende spagfærdigt:

"Sofia Pavlovna! Har De haft børn?"

"Nej."

"Det vidste jeg nok!" udbrød Foma glad.

Hun så på ham med øjne, der havde et udtryk som en lille naiv piges, og sagde:

"Hvorfra vidste De det? Og hvad kunne det interessere Dem, om jeg havde haft børn?"

Foma blev rød, bøjede hovedet og gav sig til at tale til hende, som hentede han ordene frem dybt nede fra, og som om hvert ord vejede flere hundrede pund.

"Jo, ser De ... har en kvinde ... født, så er hendes øjne ... helt anderledes."

"Så-å? Hvordan er de da?"

"Skamløse!" brød det ud af Foma.

Fru Medinskaja lo med sin sølvlatter, og Foma gav sig også til at le.

"De må ikke være vred!" sagde han endelig. "Det var måske ikke pænt eller anstændigt sagt."

"Å, nej, nej! De kan ikke sige noget uanstændigt. De er en god og kær dreng. Og altså, mine øjne er ikke skamløse?"

"Deres ... er som en engels!" sagde Foma begejstret og stirrede på hende med et strålende blik.

Og hun så på ham med et blik, som han endnu aldrig havde set – et moderligt blik fuldt af kærlighed og sorg.

"Gå nu, min ven ... jeg er træt og vil hvile mig lidt," sagde hun, idet hun rejste sig, men uden at se på ham.

Han bukkede ærbødigt og gik.

Efter denne samtale var hun i nogen tid mere alvorlig og ærlig overfor ham, som havde hun ondt af ham, men senere antog forholdet igen den gamle karakter af kattens leg med musen.

Fomas følelser overfor fru Medinskaja kunne ikke skjules for hans gudfader, og en dag sagde den gamle mand med et ondskabsfuldt smil:

"Foma! Du skulle lidt tiere føle på dit hoved for ikke ved et tilfælde at tabe det."

"Hvad mener De?" spurgte Foma.

"Du besøger Sonjka lidt vel ofte."

"Og hvad kommer det Dem ved?" svarede Foma brøsigt.

"Mig kan det jo være det samme – jeg taber ikke noget, fordi du går fra forstanden. Sonjka forstår at drage nytte af alle, det ved enhver."

"Ja, klog er hun!" indrømmede Foma bestemt og vredt, stak hænderne i lommerne og tilføjede: "Og dannet."

"Klog, ja det har du ret i! Hvor hun forleden aften forstod at omgås pengene: der var indsamlet to tusinde firehundrede, udgiften var et tusinde ni hundrede … og udgiften kunne ikke løbe op til et tusinde … hun havde jo alting gratis. Dannet … Hun skal nok få dig dannet … Med de fyre, som hun omgås."

"Ikke fyre, men dygtige mennesker!" udbrød Foma harmfuldt og modsagde sig selv. "Og jeg lærer meget af dem. Hvad kan jeg? Hverken det ene eller det andet. Hvad har man lært mig? Dér tales der om alt, og hver har sit at sige. De skal ikke forhindre mig i at blive som andre mennesker."

"Ej, ej! Hvor du dog taler! Det er jo som hagl, der slår mod taget … så hidsigt! Nå … hæng bare i med det … så er det ikke så farligt for dig at gå på beværtninger; dér er menneskene altid lidt bedre end i Sofias omgangskreds … Men du, min dreng, skulle hellere lære folk at kende og se, hvad de dur til … som nu Sofia. Hvad er hun for en? Et insekt til pynt – det er det hele!"

Foma, som var blevet hidset lige til sin sjæls inderste, skar tænder og gik fra Majakin med hænderne begravede dybt i lommerne.

Men det varede ikke længe, før Majakin igen begyndte at tale om fru Medinskaja.

De kørte hjem fra en havneplads, hvor de havde beset dampskibene, og sad nu i den store, magelige kane og talte venskabeligt og livligt om forretninger. Det var i marts: under kanen skvulpede vandet, sneen var allerede dækket af et smudsigt lag, og solen skinnede fornøjeligt og varmt fra den klare himmel.

"Det første du gør, når vi kommer hjem, er vel at besøge din frue?" spurgte Majakin pludseligt.

"Det er det," svarede Foma kort og misfornøjet.

"Hm ... Sig mig engang, giver du hende ofte gaver?" vedblev Majakin elskværdigt og ligefremt.

"Hvilke gaver? Og hvorfor?" spurgte Foma forbavset.

"Forærer du hende virkelig aldrig noget? Er det ... er det sådan af kærlighed alene, at hun lever med dig?"

Foma blussede af vrede og skam, vendte sig rask om mod sin gudfader og sagde bebrejdende:

"Å, man skulle ikke tro, at en gammel mand kunne tale sådan! Tror De virkelig, at hun ville gå ind på det?"

Majakin smaskede med læberne og nynnede melankolsk:

"Sikken en klods du er! Sikken en tå-åbe!" og pludselig blev han vred og spyttede. "Pøj! Ethvert kvaj har drukket af kanden, og kun bundfald er der blevet tilbage; og af den svinske krukke har din nar så lavet dig en afgud ... For pokker! Gå du lige til

hende og sig: lad mig være Deres elsker, jeg er et ungt menneske, De må ikke tage for meget for det."

"Gudfader!" sagde Foma vredt og truende. "Jeg tåler ikke, at De bruger de ord. Havde det blot ikke været Dem."

"Ja, men hvem andre er der til at passe på dig? Ser man det!" begyndte Majakin og slog ud med armene. "I den grad har hun altså taget dig ved næsen hele vinteren igennem. Hvor hun dog er et afskum!" Han kogte af harme, ondskab, ja endog gråd dirrede i hans stemme. Foma havde endnu aldrig set ham tage sådan på veje, og uvilkårligt tav han og stirrede på gudfaderen.

"Hun ødelægger dig jo! Å Herre Jemini … Å den babylonske skøge!"

Majakins øjne skinnede, læberne dirrede, og med grove kyniske ord begyndte han at tale om fru Medinskaja.

Foma følte, at den gamle mand talte sandt. Det blev ham besværligt at ånde, og han mærkede en vis tørhed og bitterhed i munden.

"Å, lille far, sig ikke mere, lad det nu være godt!" bad han sagte og bedrøvet og vendte sig bort fra Majakin.

"Du skulle hellere gifte dig jo før jo hellere!" udbrød den gamle mand heftigt.

"For Kristi skyld, tal ikke om det," svarede Foma med hul røst.

Majakin så på sin gudsøn og tav. Fomas ansigt var blevet langt og blegt, og der lå megen tung og bitter forandring i hans halvtåbne læber og i hans melankolske blik … Til højre og venstre for vejen var markerne dækkede af sne. På enkelte sorte og optøede steder hoppede rågerne ivrigt omkring. Under mederne skvulpede vandet, og under hestens hove fløj den smudsige sne til side …

"Hvor mændene dog er dumme, mens de er unge!" udbrød Majakin lavmælt. Foma så ikke på ham. "Der står en træstub foran dem, men de ser et vilddyrs snude … på den måde ængster de sig selv … å-ho-ho!"

"Brug dog mere almindelige ord," sagde Foma knurrende.

"Ja, hvad er her at tale om? Sagen er klar nok: pigebørn er – fløde, koner – mælk; konen er nær, pigen fjern … så skulle du gå til Sonjka, når du ikke kan andet, og ligefremt sige til hende … sådan og sådan … Du er jo en nar! når hun nu engang er en synderinde, så vil du jo lettere kunne få hende. Hvad bliver du nu fornærmet for? Hvorfor blæser du dig sådan op?"

"De forstår det ikke," sagde Foma sagte.

"Hvad er det, jeg ikke forstår? Jeg forstår alt!"

"Hjerterne … et menneske har et hjerte," sukkede den unge mand.

Majakin kneb øjnene sammen og sagde:

"Forstand har det altså ikke."

6

Grebet af en sørgmodig og hævngerrig ondskab kom Foma til byen. Et lidenskabeligt ønske om at krænke fru Medinskaja kogte i ham. Med sammenbidte tænder og med hænderne dybt nede i lommerne gik han i flere timer op og ned gennem de øde stuer i sit hus, rynkede vredt sine bryn og skød brystet frem. Der var for trangt i det for hans hjerte, som var fuldt af krænkelse. Han trampede tungt og afmålt henover gulvet, som ville han lænkebinde sin harme.

"Den elendige … og hun har påtaget sig en engels skikkelse!" I sin hukommelse så han Pelagéja lyslevende for sig, og bittert og ondskabsfuldt hviskede han:

"En falden skabning var hun, men bedre … Hun forstillede sig ikke. Hun åbnede straks både for sjæl og legeme. Hos Sonjka derimod er hjertet vist ligesom hendes bryst – hvidt og fast …"

Undertiden hviskede håbet til ham med en spagfærdig stemme:

"Måske har man løjet hende alt det på."

Men så huskede han sin gudfaders hidsige ord og meninger, og så tav denne indre stemme. Han bed sine tænder endnu fastere sammen og skød brystet endnu længere frem. De onde tanker havde boret sig ind i hans hjerte som splinter, og hjertet led af de spidse nåle.

Majakin havde ved at kaste fru Medinskaja i snavset gjort hende mere tilgængelig for sin gudsøn, og Foma forstod det hurtigt.

Forårstravlheden og forretningen slugte nogle dage, og Fomas oprørte følelser slog sig til ro. Sorgen over tabet af et menneske havde sløvet hans harme, men tanken om at kunne nærme sig hende forstærkede attråen. Og pludselig – helt umærkeligt for ham selv havde han fattet den beslutning at gå til fru Medinskaja og ligefrem sige, hvad han ville hende! Han følte endog en vis glæde over sin beslutning og gik modig derhen; undervejs overvejede han, hvorledes han bedst skulle forme sine ord.

Fru Medinskajas pige var vant til hans besøg, og da han spurgte, om fruen var hjemme, svarede hun:

"Må jeg bede Dem gå ind i salonen. Fruen er ene derinde."

Han blev lidt ængstelig, men da han i spejlet havde set sin statelige skikkelse, som var iført en smuk diplomatfrakke, og ansigtet, der var mørkt i huden og omgivet af et tykt, sort skæg under de store, alvorlige og mørke øjne, – rettede han sine skuldre og gik med sikkerhed ind gennem salen.

Lyden af strenge svævede ham stille i møde – sådanne besynderlige lyde: de ligesom lo med bedrøvet og stille latter og klagede over noget; de lød så bønfaldende, som bad de, om man ville lytte til dem, uden at de havde noget håb om det … Foma holdt ikke af musik – den gjorde ham altid melankolsk. Selv når "maskinen" i restauranten begyndte at spille noget bedrøveligt, følte han en tungsindig nagen i brystet, og han bad om at få "maskinen" standset eller gik langt bort fra den, ind i den fjerneste krog af værelset. Og nu standsede han uvilkårligt i døren ind til salonen.

Døråbningen var dækket af lange tråde med forskelligtfarvede perler, som dannede et sjældent mønster, der

forestillende planter. Trådene bevægede sig sagte, og det syntes, som om der i luften svævede blege farveskygger. Dette gennemsigtige forhæng skjulte ikke den inderste del af salonen for Foma. Fru Medinskaja, som sad på en couchette i sin yndlingskrog, spillede på en mandolin. En stor, broget japansk parasol, der var fastgjort til væggen, skyggede over den lille kvinde i den mørke kjole; en høj bronzelampe med en rød skærm kastede et skær over hende, der mindede om aftenrøden. De fine strenges sarte lyde skælvede sørgmodigt i den snævre stue, som fyldtes af et blødt og duftende mørke. Nu lagde fru Medinskaja mandolinen på sit skød, og mens hun vedblev at lade fingrene glide hen over strengene, gav hun sig til at stirre opmærksomt på noget foran sig. Foma sukkede …

Den stille musikklang svævede omkring fru Medinskaja, og over hendes ansigt syntes der at lægge sig skygger, som atter veg for glansen i hendes øjne.

Foma betragtede hende og så, at hun i enrum ikke var så smuk, som når der var andre til stede – nu var hendes ansigt alvorligere og ældre, hendes øjne lyste ikke af venlighed og blidhed, men havde et sløvt og ligegyldigt udtryk. Og som hun sad der, syntes hun træt – som om hun ville have vanskeligt ved at rejse sig. Foma mærkede, at de følelser, han var kommet med, nu gav plads for andre. Han skurede foden hen over gulvet og rømmede sig.

"Hvem er det?" spurgte fru Medinskaja og fo'r sammen, mens strengene skælvede og tonede med bange lyde.

"Det er mig," sagde Foma og trak perleforhænget til side.

"Hvor De dog kom stille. Det glæder mig at se Dem. Tag plads! Hvorfor har De ikke været her så længe?"

Idet hun rakte ham hånden, pegede hun med den anden på en lille lænestol ved siden af sig, og hendes øjne smilede fornøjet.

"Jeg har været ude for at se til mine skibe," sagde Foma nogenlunde utvungent og rykkede sin stol nærmere hen til couchetten.

"Ligger der endnu megen sne på markerne?"

"Så meget man kan ønske. Men det tøer allerede svært. Der står vand over alt på vejene."

Han så på hende og smilede. Fru Medinskaja lagde vist mærke til hans utvungne holdning og det nye i hans smil – hun rettede på sin kjole og rykkede sig bort fra ham.

"Det tøer!" sagde hun tankefuldt og betragtede ringen på sin lillefinger.

"Hm – ja … der er bække allevegne," sagde Foma, mens han beundrende så på sine sko.

"Det er dejligt … Så kommer foråret snart."

"Ja, nu vil det ikke lade vente længe på sig."

"Foråret kommer," gentog fru Medinskaja sagte og ligesom lyttede til lyden af ordene.

"Så begynder folk at forelske sig," sagde Foma leende og gned sig i hænderne.

"Skal De også til det?" spurgte fru Medinskaja tørt.

"Jeg ikke … jeg er færdig for lang tid siden … forelsket for hele livet."

Og Foma flyttede sig hen til fru Medinskaja og smilede bredt og forvirret.

Hun så flygtigt hen på ham og gav sig på ny til at spille og sagde tankefuldt:

"Foråret … Hvor det er godt, at De først skal til at leve nu, da hjertet er fuldt af styrke, og der ikke er noget mørkt i det."

"Sofia Pavlovna!" hviskede Foma.

Hun standsede ham med en venlig håndbevægelse.

"Vent lidt, min ven! … I dag kan jeg sige Dem … noget godt … Ved De – at der hos ethvert menneske, der har levet meget, kan være minutter, hvor det ved at kigge ind i sit hjerte uventet finder … noget, som for længst er glemt … men som ikke har mistet ungdommens ynde; når det berøres af erindringen, da strømmer der forårsluft mod mennesket, en forfriskende morgenkølighed. Det er godt, skønt det er trist."

Strengene skælvede og græd under hendes fingre, og det forekom Foma, at deres toner og kvindens stille stemme kildrede hans hjerte. Men, endnu stærk i sin beslutning, lyttede han til hendes ord, og uden at forstå deres indhold tænkte han:

"Tal! Men jeg vil ikke tro, hvad du siger."

Denne tanke irriterede ham. Og det smertede ham, at han ikke kunne høre så opmærksomt og tillidsfuldt på hende som tidligere.

"De tænker på, hvorledes man bør leve?" spurgte hun ham.

"Undertiden tænker man jo på det, men så glemmer man det igen. Man har ikke tid!" sagde Foma og lo. "Ja, og hvorfor skal man tænke? Man ved jo … og ser, hvorledes folk lever … nå, så må man vel abe dem efter?"

"Å, gør dog ikke det! Hav medlidenhed med Dem selv. De er så … prægtig! Der er noget særligt ved Dem … men hvad det er? Det ved jeg ikke! Jeg føler det. Og det synes mig, at De må få svært ved at leve. Jeg er overbevist om, at De ikke vil følge den sædvanlige vej, den vej, som folk af Deres stand følger … nej! Et

liv, som helt er helliget pengene, en jagen efter rubler, denne evige handlen kan ikke være Dem behagelig … å nej! Jeg ved, at De vil få lyst til noget helt andet … ikke sandt?"

Hun talte hurtigt og med uro i øjnene. Foma så på hende og tænkte:

"Hvad mon hun mener?"

Og langsomt svarede han hende:

"Måske vil jeg virkelig få lyst … måske vil jeg allerede."

Hun nærmede sig ham, så ham ind i øjnene og sagde indtrængende:

"Hør! Lev ikke som de andre! Lev Deres liv for Dem selv. De er stærk, ung … og De er god!"

"Er jeg god, må jeg også have det godt!" udbrød Foma og følte, hvor uroen tog overhånd over ham, mens hans hjerte begyndte at banke heftigt.

"Å, sådan er det ikke! På jorden har de gode det altid værre end de slette!" sagde fru Medinskaja sørgmodigt.

Og atter begyndte de bævende musiktoner at lyde under hendes fingre. Foma følte, at fik han ikke nu straks sagt hende, hvad han ville – så ville han aldrig få det sagt.

"Stå mig bi, herre!" sagde han i tankerne, og med sænket stemme og med spænding i brystet begyndte han:

"Sofia Pavlovna! Lad det nu være nok! Jeg må tale. Jeg kom for at sige Dem: lad det nu være nok! Vi må være ærlige og åbne. De har fra begyndelsen søgt at drage mig til Dem, og nu forskanser De Dem imod mig. Jeg forstår ikke, hvad De siger, min forstand står stille, men jeg føler, at De vil gemme Dem. Og De forstår, hvorfor jeg er kommet!"

Hans øjne flammede, og for hvert ord blev hans stemme varmere og højere. Hun gjorde en bevægelse fremefter med hele legemet og sagde uroligt:

"Å, ti ..."

"Nej – nu vil jeg tale!"

"Jeg ved, hvad De vil sige."

"Nej, De ved ikke alt!" sagde Foma truende, idet han rejste sig op. "Men jeg ved alt om Dem – alt!"

"Så? Desto bedre for mig," sagde fru Medinskaja roligt.

Også hun havde rejst sig, som havde hun mest lyst til at gå sin vej, men efter et par sekunders forløb satte hun sig igen. Hendes ansigt var alvorligt, læberne stærkt presset sammen, men øjnene havde hun sænket, så Foma ikke kunne se udtrykket i dem. Han havde troet, at når han sagde til hende: "Jeg ved alt om Dem!" – da ville hun være blevet forfærdet, skamfuld og forvirret og ville have bedt ham om tilgivelse, fordi hun havde leget med ham. Da ville han omfavne hende fast og tilgive hende. Men sådan blev det ikke: han blev selv forvirret over hendes ro, så på hende, søgte efter ord for at fortsætte, men fandt ingen.

"Desto bedre," gentog hun tørt og bestemt. "Så De har fået alt at vide? Og naturligvis dømt mig, som De også burde gøre det. Jeg forstår, at jeg overfor Dem er skyldig. Men ... nej, jeg kan ikke retfærdiggøre mig."

Hun tav, og pludselig løftede hun med en nervøs bevægelse sine arme, greb til sit hoved ... og gav sig til at rette på håret.

Foma sukkede tungt. Fru Medinskajas ord havde tilintetgjort et håb i ham – et håb, hvis tilværelse han ikke havde anet, før

det var tilintetgjort. Og med en bitter bebrejdelse sagde han, idet han rystede på hovedet:

"Der var tider, hvor jeg så på Dem og tænkte: hvor hun er smuk … god … og yndig! Men nu siger De selv – at De er skyldig … å, hvad skal jeg tro!"

Fomas stemme knækkede over, men hun lo listigt.

"Hvor De er prægtig og morsom. Og hvor kedeligt, at De ikke kan forstå … alt dette!"

Han så på hende og følte sig afvæbnet ved hendes venlige ord og sørgmodige smil. Det kolde og hårde, som han havde følt overfor hende – tøede op i ham af hendes øjnes varme glans. Hun forekom ham nu lille og værgeløs som et barn. Hun sagde noget med en kærlig stemme og smilede, men han hørte ikke hendes ord.

"Jeg kom til Dem," afbrød han hende, "uden medlidenhed. Jeg havde besluttet at sige Dem alt. Men intet fik jeg sagt, jeg kan ikke, mit mod er borte. De ånder så besynderligt på mig. Gud give, at jeg aldrig havde mødt Dem! Men – jeg vil gå nu."

"Vent lidt, kære, gå ikke!" sagde fru Medinskaja skyndsomt og rakte ham hånden. "Hvorfor dog … så hård? Vær ikke vred på mig! De trænger til en anden veninde, som har en lige så naturlig og sund sjæl, som De selv har. Hun skal være glad og frisk. Jeg, jeg er allerede gammel. Jeg er altid melankolsk, jeg lever så trist og så tomt, å, så tomt! Forstå mig – når et menneske er vant til at leve mellem lutter fornøjelser, men ikke kan glæde sig over dem – da er det så usigeligt sørgeligt! Man vil leve lystigt, man vil le, men man ler ikke. – Livet ler ad en … Hør, hvad jeg siger. Som en moder råder jeg Dem, beder og bønfalder Dem – lyt ikke til andre end til Deres eget hjerte! Lev

sådan, som jeg råder Dem. Folk ved intet og kan intet sikkert sige Dem, hør ikke efter."

Hun gjorde forsøg på at tale mere ligefremt og forståeligt; hun var bevæget, og hendes ord faldt et for et, skyndsomme og uden sammenhæng. På hendes læber spillede hele tiden et påtaget smil, og hendes ansigt var ikke kønt.

"Livet er meget strengt, det fordrer, at alle mennesker skal underkaste sig dets forlangender, og kun de meget stærke kan ustraffet modsætte sig det. Og mon De kan? Å, hvis De vidste, hvor tungt det er at leve. Et menneske kan gå så vidt, at det frygter sig selv, det kan på samme tid være forbryderen og sin egen dommer … dømme sig selv og søge at forsvare sig … være rede til dag og nat at være sammen med den, man foragter, og som er én modbydelig – blot for ikke at være ene med sig selv!"

Foma løftede hovedet og sagde mistroisk og forbavset:

"Det forstår jeg ikke – Ljuba heller ikke …"

"Hvilken Ljuba? Og hvad er det, hun siger?"

"Min søster, Ljuba. Hun klager også over livet. Man kan ikke leve, siger hun …"

"Å, hun er endnu ung! Det er virkelig lykkeligt, at hun allerede nu taler om det."

"Lykkeligt!" Foma trak spotsk på det. "Det er en rar lykke den, når man stønner og jamrer over den."

"De skal høre på dem, der klager … i menneskers klager er der altid nogen visdom … å! Der er i dem mere visdom end i alt andet. De skal lytte til dem, det vil hjælpe Dem til at finde den vej, De skal gå."

Foma hørte på den kvindelige stemme, som lød så indtrængende, og med tvivl i hjertet så han sig omkring. Alt var

ham for længst bekendt; men alt så så fremmed ud for ham i dag: en masse nipsgenstande fyldte værelset, væggene var behængt med billeder og hylder; smukke og strålende småting faldt over alt i øjnene. Lampens røde skær bredte ligesom tungsind over møblerne. Enkelte steder glimtede forgyldte rammer og hvidt porcelæn. Tunge stoffer hang ubevægelige på dørene. Alt dette knugede Foma og gjorde ham helt forvirret. Det gjorde ham ondt for fru Medinskaja. Men hun irriterede ham tillige.

"Hører De, hvad jeg siger? Jeg ville gerne være som en moder eller søster for Dem. Aldrig tidligere har nogen fremkaldt en så varm og hjemlig følelse i mig. Men De er så lidt venlig imod mig. Tror De på mig? Ja eller nej!"

Han så på hende og sagde med et suk:

"Jeg ved det næsten ikke. Jeg troede ..."

"Men nu?" spurgte hun hurtigt.

"Men nu – jeg må hellere gå! Jeg forstår ikke noget som helst og ville dog så gerne forstå. Jeg forstår ikke mig selv. Da jeg gik herhen, vidste jeg, hvad jeg ville sige. Og så blev det hele til intet. Først har De pint mig, og så siger De, at De er som en moder for mig! Nej – lad mig være i fred!"

"Forstå dog, at det gør mig ondt for Dem," sagde hun sagte.

Fomas vrede voksede, og jo mere han talte, desto mere spotsk lød det. Og mens han talte, rystede han skuldrene, som sled han i noget, der havde viklet sig om ham.

"Hvorfor? Deres medlidenhed behøver jeg ikke. Sige hvad jeg vil, det kan jeg ikke! Men det var ikke smukt af Dem, at De handlede således med mig, når man nu tænker over det,

hvorfor har De så fristet et menneske? Eller har jeg måske kun været et stykke legetøj for Dem?"

"Jeg var glad ved at se Dem hos mig," sagde fru Medinskaja, men med en brødefuld stemme.

Han hørte ikke, hvad hun sagde.

"Men så snart det kom til handling, så blev De bange og forskansede Dem for mig. Begyndte at angre … ha! Livet er slet! Og hvorfor anklager De så stadig livet? Hvilket liv mener De? Mennesket er livet, og der er intet andet liv. Og så har De opfundet en art uhyre, og det har De kun gjort – for syns skyld, for Deres egen retfærdiggørelses skyld. Først gør I noget forkert, forvirres i jeres egne påstande og snak og så stønner I! Å livet! Er det ikke jer selv, som har skabt det? Og med jeres klager forvirrer I andre … Fordi De er gået fejl af vejen, hvorfor skal De så også drage mig med? Er De måske ond og mener – er det gået mig galt, skal det også gå dig galt – nu kan du have det så godt: jeg skal dryppe mine giftige tårer i dit hjerte! Går det ikke sådan til? Å De! Gud har givet Dem en engels skønhed, men hvor er Deres hjerte?"

Han rystede helt, stod lige overfor hende og målte hende fra top til tå med et bebrejdende blik. Nu kom ordene frit frem fra hans bryst; han talte ikke højt, men tydeligt, og det var ham en nydelse at tale. Fru Medinskaja havde løftet hovedet og stirrede ham i ansigtet med vidt opspilede øjne. Hendes læber skælvede, og skarpe furer viste sig i mundvigene.

"Et smukt menneske bør også leve godt … Men hvad siges der ikke om Dem?"

Fomas stemme knækkede over, han slog ud med hånden og sagde hult:

"Farvel!"

"Farvel!" sagde fru Medinskaja sagte.

Han gav hende ikke hånden, vendte sig rask omkring og gik fra hende. Men allerede ved døren ind til salen følte han, at det gjorde ham ondt for hende, og han så tilbage på hende over skulderen. Hun stod der så ene i en krog. Armene lå ubevægelige langs med kroppen, og hovedet var sænket.

Han forstod, at således kunne han ikke forlade hende; han blev forlegen, og stille, uden anger sagde han:

"Måske har jeg sagt noget krænkende, så tilgiv! Jeg holder jo alligevel af Dem," og han sukkede dybt.

Men hun lo stille og besynderligt …

"Nej, De har ikke krænket mig. Gå i Guds navn."

"Nå, så farvel!" gentog Foma endnu sagtere.

"Farvel?" svarede hun lige så sagte.

Foma slog perlesnorene til side; de gyngede, raslede og berørte hans kind. Han for sammen ved denne kolde berøring og gik med en tung og uklar følelse i brystet og et hjerte, der bankede, som var der kastet et blødt, men stærkt net over det.

Det var allerede nat; månen lyste, og frosten havde ligesom dækket vandpytterne med et lag af mat sølv. Foma gik på fortovet og slog den tynde is i stykker med sin stok. Husenes skygger lå som sorte kvadrater hen over vejen, mens træerne kastede skygger i de mærkeligste mønstre; nogle af dem lignede fine hænder, som hjælpeløst klamrede sig til jorden.

"Hvad mon hun bestiller?" tænkte Foma og forestillende sig hende i en krog i den snævre stue, som belystes af et rødligt skær.

"Det er bedst for mig at glemme hende," sagde han til sig selv. Men glemme hende kunne han ikke. Hun stod så tydeligt for ham og vakte snart medlidenhed, snart irritation og endog ondskab. Hendes billede stod så klart, og tankerne om hende tyngede ham så stærkt, som bar han denne kvinde med sig i sit bryst … En cabriolet kom ham i møde, og vognhjulenes rumlen henover sneen og deres knirken over isen afbrød nattens stilhed. Når den kørte ind i en stribe af månelyset, blev støjen ligesom højere og livligere, men i skyggen lød den mere tung og dump. Kusken og passageren gyngede og hoppede i den; begge sad de foroverbøjede, og de og hesten udgjorde tilsammen en stor, sort masse. Gaden var overstrøet med pletter af lys og skygger, men i det fjerne var mørket så tæt, som var det en mur fra jorden lige op til himlen, der spærrede gaden. Foma fik den idé, at disse mennesker ikke vidste, hvorhen de kørte. Og selv vidste han ikke, hvorhen han gik. Han så i tankerne sit hus – seks store værelser, hvor han boede ganske ene. Tante Anfisa var taget til klostret og kom vist ikke tilbage, hun døde nok. Hjemme fandtes kun en gammel og døv portner ved navn Ivan, Sekleteja, en gammel jomfru, kokken og stuepigen og en sortpjusket hund, hvis snude var stumpet som en malles. Også hunden var gammel.

"Måske burde jeg virkelig gifte mig," tænkte Foma og sukkede.

Og ved at tænke på, hvor let det ville være for ham at blive gift, blev han genert og fandt det endog latterligt. Han kunne allerede den dag i morgen sige til sin gudfader, at han måtte søge ham en brud, og der ville ikke være gået en måned, før der allerede ville leve en kvinde i huset sammen med ham. Og nat

og dag ville hun være hos ham. Han gennemgik i tankerne de unge købmandsdøtre, han kendte. Nogle af dem var meget smukke, og han vidste, at hver og en af dem gerne ville giftes med ham. Men der var ikke nogen som helst af dem, som han kunne ønske sig til hustru. Hvor det dog måtte være flovt og besynderligt, når en pige bliver hustru. Og hvad skulle de sige til hinanden efter vielsen? Foma tænkte på, hvad han i dette tilfælde ville kunne sige, men fandt ikke passende ord. Så huskede han Ljuba Majakin. Hun ville sikkert være den første til at tale og komme med nogle søgte og uforståelige ord. Det forekom ham, at alle hendes ord var unaturlige, og at hun ikke talte, som en pige af hendes alder og af hendes udseende og familie plejede.

Og nu tænkte han længe over Ljubas beklagelser. Han gik uvilkårligt langsommerere i stille undren over, at alle de mennesker, som havde stået ham nær, og med hvilke han havde talt meget, altid havde talt med ham om livet. Både hans fader og tanten, gudfaderen, Ljuba og Sofia Pavlovna, alle ville de lære ham at forstå livet, og alle anklagede de det. Han mindedes de ord, den gamle mand på damperen havde sagt om skæbnen, og mange andre bemærkninger om livet, bebrejdelser til det og bitre klager over det, som han flygtigt havde hørt af forskellige folk.

"Hvad kommer det af?" faldt det ham ind, "hvad er livet, hvis det ikke er menneskene selv? Og menneskene taler altid, som om det ikke er dem selv, men som der er noget andet foruden dem, som hindrer dem i at leve. Skulle det være Djævelen?"

En ængstelig følelse greb det unge menneske. Han gyste og så sig om. På gaden var der øde og stille; husenes mørke

vinduer kiggede svagt ud i nattens mørke, og på murene og plankeværkerne bevægede Fomas skygge sig efter ham.

"En droske?" råbte han højt og gik raskere til. Skyggen skælvede og sneg sig forfærdet efter ham – tavs og sort. Det forekom Foma, at der var noget, som bagfra åndede med et isnende pust på ham, noget stort, usynligt, men frygteligt, som var ved at indhente ham. I sin forskrækkelse næsten løb han drosken i møde, der rumlende kom frem fra mørket; da han havde sat sig i den, vovede han ikke at se tilbage, skønt han gerne ville.

7

Der var gået en uge, siden Foma sidst havde talt med fru Medinskaja. Dag og nat stod hendes billede ufravigelig for ham og vakte i hans hjerte en nagende følelse af længsel. Han ville så gerne gå hen til hende og var så syg efter hende, at han endog følte legemlig smerte ved at tænke på hende. Men han tav og var bitter; han ville ikke give efter for sit ønske, beskæftigede sig ivrigt med sine forretninger og hidsede sin vrede mod denne kvinde. Han følte, at gik han til hende, da ville han ikke se hende sådan, som da han forlod hende; der måtte være sket en forandring, efter hvad der var forefaldet, og hun ville heller ikke møde ham så venligt som før og ikke smile til ham med det klare smil, som havde vækket så besynderlige tanker og forhåbninger i ham. Bange for, at dette skulle være borte og ombyttet med noget andet, holdt han sig stadig på afstand og pintes.

Arbejdet og længslen efter fru Medinskaja hindrede ham ikke i at spekulere over livet. Han søgte ikke at løse denne gåde, som allerede havde fremkaldt en urolig følelse i ham, men gav sig opmærksomt til at lytte til alt, hvad folk sagde om livet, og bestræbte sig for at huske det. Det forklarede ham intet, men gjorde ham kun endnu mere uforstående og mistænksom overfor folk. De var behændige, listige og kloge – det så han; når man gjorde forretninger med dem, måtte man altid være forsigtig; han vidste også, at i vigtigere tilfælde var der ingen af dem, der sagde, hvad de tænkte. Han iagttog dem opmærksomt og følte, at deres suk og beklagelser over livet vakte mistillid i

ham. Tavs, med et mistænksomt blik så han til, mens fine furer trak sig over hans pande.

En morgen på Børsen sagde hans gudfader til ham:

"Ananij er kommet. Han vil gerne se dig. Gå hen til ham i aften, men pas på din tunge. Ananij skal nok rykke i den, for at den kan diske op for ham med forretningssager. Snu er han, den gamle djævel! Den hellige ræv … han løfter sit blik mod himlen, mens han stikker sin lab ind efter din pung og trækker den frem. Tag dig nu blot i agt."

"Skylder vi ham noget?" spurgte Foma.

"Naturligvis! Barken er ikke betalt, og for nylig har vi taget et halvthundrede favne brænde. Hvis han beder dig om alle pengene på én gang, skal du sige nej. Rublen er en klæbrig tingest: jo længere du har den i hånden, desto flere kopek vil der hænge fast ved den. Rublen er som en tam due – den flyver til vejrs og vips – bringer den en hel flok duer med i dueslaget."

"Hvor kan jeg lade være at betale ham, når han har ret til at forlange det?"

"Så lad ham græde og bede, du skal derimod brøle – men ikke give ham dem."

"Jeg skal nok gå," sagde Foma.

Ananij Savitch Schturov drev en større handel med tømmer, ejede et mægtigt savværk, byggede barker og drev flåder. Han havde gjort forretninger med Ignat, og Foma havde mere end én gang set denne høje, gamle, hvidskæggede mand, der var så rank som et fyrretræ. Hans store og smukke skikkelse med det åbne ansigt og klare blik havde gjort et godt indtryk på Foma, skønt han havde hørt sige, at Schturov ikke var blevet rig ved ærligt arbejde, og at han ikke levede godt i sit hjem i den øde

landsby i skovdistriktet. Og faderen havde fortalt Foma, at dengang Schturov var en ung og fattig bonde, havde han huset en tugthusfange, som lavede falske penge til ham. Fra den tid var Ananij begyndt at blive rig. En skønne dag brændte det for ham, og i asken fandt man et forkullet menneskelegeme med kløvet hjerneskal. Man sagde i landsbyen, at Schturov selv havde dræbt sin arbejder – dræbt ham og så brændt ham. Sligt skete ikke alene hos denne agtværdige olding; man fortalte lignende ting om mange andre rigmænd i byen. Foma havde lige fra barn hørt den slags fortællinger, men aldrig bekymret sig om, hvorvidt de var sande eller ej.

Ligeledes vidste han, at Schturov havde aflivet to koner – den ene af dem var død natten efter brylluppet i Ananijs favn. Derefter havde han taget sin søns kone, og sønnen havde af sorg givet sig til at drikke og var nær gået til grunde, men kom i tide til fornuft og gik til klostret ved Irgis for at blive frelst. Da Schturovs elskerinde – svigerdatteren – døde, tog han en lille, stum pige til sig, som han endnu den dag i dag levede sammen med, og som nylig havde født ham et dødfødt barn til verden.

På vejen hen til hotellet til Ananij, mindedes Foma uvilkårligt alt, hvad han havde hørt om den gamle – både af sin fader og af andre folk, og han følte en ikke ringe interesse for ham.

Da Foma havde lukket døren op, standsede han uvilkårligt på tærsklen ind til et lille værelse med et vindue, hvorfra man kun kunne se nabohusets rustne tag. Han så, at gamle Schturov lige havde sovet; han sad på sengen med hænderne støttet mod den og bøjet således, at det lange, hvide skæg lå på hans knæ. Men hvor bøjet han end sad, var han alligevel stor.

"Hvem er det?" spurgte Ananij med en hæs, vred stemme uden at løfte hovedet.

"Det er mig. Goddag, Ananij Savitch."

Den gamle mand løftede langsomt hovedet, kneb de store øjne sammen og så på Foma.

"Er det Ignats søn?"

"Ja."

"Nå kom her hen, sæt dig ved vinduet, så skal vi se, hvordan du ser ud. Vil du have te?"

"Tak, det vil jeg gerne."

"Opvarter!" råbte den gamle; det lød, som om det anstrengte hans bryst; så samlede han skægget i hånden og gav sig til at betragte Foma. Foma så også hen på ham.

Den gamle mands høje pande var helt gennemfuret af rynker, og huden på den var mørk. Gråt, krøllet hår dækkede hans tindinger og spidse øren; de blå, rolige øjne gav den øverste del af ansigtet et agtværdigt og klogt udseende. Men hans kinder og læber var tykke og røde og syntes ikke at passe i dette ansigt. En lang, tynd næse, der var bøjet nedad, ville ligesom gemme sig i det hvide overskæg; den gamle mand bevægede læberne; under dem skimtedes små, gule tænder. Han var iført en blegrød sirtses skjortebluse, som var ombundet med et silkebælte, og sorte pludderbenklæder, der var stukket ned i støvlerne. Foma så på hans læber og tænkte, at der sikkert måtte være noget sandt i alt det, der blev sagt om ham.

"Som dreng lignede du din fader mere," sagde pludselig Schturov og sukkede, og da han havde tiet noget, spurgte han: "Kan du huske din fader? Beder du for ham?"

"Man må, man må bede!" vedblev han, da han havde hørt Fomas korte svar. "Ignat var en stor synder … og han døde uden skriftemål … en stor synder!"

"Vel ikke større end andre," svarede Foma vredt og krænket på faderens vegne.

"End hvem – for eksempel?" spurgte Schturov strengt.

"Der er jo syndere nok!"

"Der er kun et menneske på jorden, som er mere syndig end din afdøde fader – og det er din gudfader Jaschka," sagde den gamle mand med eftertryk.

"Ved De det så sikkert?" spurgte Foma leende.

"Jeg? Ja, det ved jeg," sagde Schturov med overbevisning; han rystede på hovedet, og hans øjne blev mørke. "Jeg skal også møde for Vorherre … det bliver ikke så let. Jeg bringer en tung byrde med mig for hans hellige åsyn. Jeg har selv tjent Djævelen, men jeg tror på Guds nåde, men Jaschka tror ikke på noget som helst. Jaschka tror ikke på Gud … det ved jeg! Og fordi han ikke tror, vil han allerede blive straffet på jorden!"

"Også det ved De?" spurgte Foma.

"Også det … Du kan også stole på – at jeg ved, at du finder det latterligt at høre på mig … hvor klog jeg så er! Men et menneske, som har syndet meget – ved meget. Synden belærer. Derfor er også Jaschka Majakin ualmindelig klog."

Foma tænkte, da han hørte den gamle mands hæse og selvbevidste stemme:

"Han mærker nok døden nærme sig."

Opvarteren, som var en lille mand med et blegt, ligesom udvisket ansigt, bragte en temaskine ind og løb med hurtige og

små skridt ud af værelset. Den gamle mand ordnede nogle små bylter på vindueskarmen og sagde uden at se på Foma:

"Fræk er du. Og dit blik er mørkt. Før var der flere mennesker med lyse øjne, for tidligere var hjerterne renere. Før var også alt mere ligefremt – både de gode og de slette, men nu hedder det bare, hvad der er klogt … å – ho-ho!"

Han skænkede på tepotten, satte sig overfor Foma og vedblev:

"Da din fader var på din alder, var han vandøser og lå med karavanen ved vor landsby, og han var den gang lige så gennemsigtig for mig som glas. Så jeg på ham, kunne jeg straks se, hvad han var for et menneske. Men når jeg ser på dig, ved jeg ikke, hvad du er for en? Hvem du er? Og du selv, unge mand, ved det ikke, derfor vil du også gå til grunde. Alle nutidsmennesker må gå til grunde, de kender ikke sig selv. Livet er en hvirvelvind, og dér må man forstå at finde sin vej. Hvor er den? Og alle forvildes, men Djævelen er glad … Er du gift?"

"Nej, endnu ikke!" svarede Foma.

"Nå, og heller ikke gift; men du har vel allerede for lang tid siden tilsmudset dig. Nå, men arbejder du meget i din forretning?"

"Det gør jeg, men jeg arbejder sammen med min gudfader."

"Hvad har I for nu?" Den gamle mand talte og rystede på hovedet, og hans øjne spillede uafbrudt: snart var de mørke, og snart klarede de atter op. – "I arbejder slet ikke! Tidligere red købmanden ud i forretninger, i fygevejr, om natten … red han afsted! Røvere lurede på ham undervejs og dræbte ham … som martyr døde han efter med sit blod at have afvasket sine synder.

Nu rejser de i salonvogne, sender telegrammer af, og så – har du hørt, hvad man nu har fundet på; man kan tale i sit kontor og kan høres i fem versts afstand, dette kan ikke være andet end Djævelens værk! Nutidsmennesket sidder stille, rører sig ikke, og han synder, fordi han keder sig, han har intet at bestille. Maskinen besørger alt for ham. Han har intet arbejde, og uden arbejde går mennesket til grunde. Han har skaffet sig maskiner og mener, det er godt! Men den, maskinen, er for mennesket Djævelens rævesaks. Med den fanger han dig. Under arbejdet er der ikke tid til at synde, men har du først en maskine – så værsåartig! Af lediggang går mennesket til grunde, som ormen, beboeren af jordens skød, visner i solen."

Og da den gamle Ananij bestemt og et for et havde udtalt sine ord, bankede han fire gange med fingeren i bordet. Hans ansigt strålede triumferende, brystet hævede sig højt, og skæggets sølvglinsende hår strøg lydløst henover det. Foma følte sig ubehagelig til mode ved at se på ham og ved at høre ham tale, for der lød en urokkelig tro i hans ord, og denne tros styrke forvirrede Foma. Han havde allerede glemt alt, hvad han vidste om den gamle, og hvad han endnu fornylig havde troet på som på et evangelium.

"Den, der giver legemet frihed, tilintetgør sjælen!" sagde Ananij og stirrede så besynderligt på Foma, som så han tværs igennem en, som han ville pine, og for hvem det var frygteligt at høre hans ord, og hvis frygt og smerte glædede ham. "Djævelen har fanget jer, han har fravristet jer arbejdet ved hjælp af sine maskiner og telegrammer. Og friheden fortærer allerede menneskenes sjæle. Nå, sig mig nu engang, hvorfor er børnene værre end fædrene? Det er friheden, der gør det, ja! Derfor

drikker de og fører et udsvævende liv, og deres sundhed er ringere, fordi arbejdet er mindre, og der er ingen glæde, fordi der ingen bekymringer er. Glæden kommer under hvilen, men nu er der ingen, der bliver træt."

"Ja så," sagde Foma sagte, "før var man vist lige så fordrukken og udsvævende."

"Så, det ved du besked med? Du skulle hellere holde mund!" råbte Ananij og lynede vredt med øjnene. "Da var der også større styrke i mennesket, dets synder var små i forhold til styrken. Men hos jer nutidsmennesker er forholdet omvendt, og jeres synder er større. Den gang var menneskene stærke som ege … Og Herren vil dømme dem efter deres styrke. Deres legemer vil blive vejet, og engle vil måle deres blod, og da vil Guds engle se, om syndens tyngde ikke har overvægt over blodets og legemets, forstår du? Når ulven fortærer et får, vil Herren ikke dømme ulven, men er det en ækel rotte, som dræber et får, da vil han fordømme rotten!"

"Men hvorledes kan folk vide, hvorefter og hvordan Gud vil dømme mennesket?" spurgte Foma tankefuld. "Afstraffelsen burde være synlig for os."

"Hvorfor det?"

"For at man bedre kunne forstå."

"Men hvem andre end Gud er min dommer?"

Foma så på ham, tav og sænkede sit hoved. På ny kom han til at tænke på den rømte tugthusfange, som Schturov havde slået ihjel og brændt, og atter troede han, at det var sandhed. Og hustru og elskerinder havde denne gamle mand sikkert med sine grove kærtegn lagt i graven; han havde knust dem mod sit benede bryst; han havde med disse tykke læber, som endnu var

røde af kvindeblod, drukket livets saft fra dem, der døde i hans lange og muskelstærke armes favntag. Og nu, da han følte døden nærme sig, opregnede han sine synder, dømte folk og dømte sig selv; derfor var det vist også, at han sagde: hvem foruden Gud er min dommer?

"Mon han er bange?" spurgte Foma sig selv og faldt i tanker, mens han skævede til oldingen.

"Tænk dig om, unge mand!" sagde Schturov med rystende hoved, "tænk på, hvordan du skal leve. Hjertets kapitaler er små, men hændernes krav er store ... blot du ikke skal gå fallit overfor dig selv! Ho-ho-ho!"

"Hvoraf kan De vide, hvor meget og hvad jeg har i mit hjerte?" sagde Foma vredt, fornærmet over hans latter.

"Det kan jeg se! Jeg ved alt ... fordi – jeg har levet længe! O-o-ho-ho! hvor jeg lever længe! Jeg har set træer vokse op, og jeg har set, at man fældede dem for at bygge huse af dem, og husene er allerede brøstfældige ... og alt det har jeg set og lever stadig. Og når jeg til tider mindes mit liv, så tænker jeg: Har jeg virkelig oplevet alt det?" Den gamle mand så strengt på Foma, rystede på hovedet og tav.

Det blev tyst. Udenfor vinduet på taget var der noget, som knagede; fra gaden lød vognrummel og utydelige stemmer. På bordet surrede temaskinen sin triste melodi. Schturov stirrede stift ned i sit glas te og strøg sig over skægget; man kunne høre noget ralle i hans bryst, som var der noget tungt, der arbejdede sig op.

"Er det svært for dig at leve uden din fader?" spurgte han.

"Jeg vænner mig til det," svarede Foma.

"Rig er du, og dør Jakob – bliver du endnu rigere, han efterlader dig alt."

"Det behøver jeg ikke."

"Hvem skal ellers have det? En datter har han jo, og den datter burde du tage. Der er jo ingen ulykke i, at hun er din mælkesøster og din gudfaders datter! Det kan nok klares. Du skulle hellere gifte dig end leve, som du gør. Du har vel meget for med pigebørn?"

"Nej."

"Ja vist! … Købmanden er ved at uddø. Der var en skovrider, som fortalte mig – om han lyver eller ej, kan ingen vide – at i sin tid var alle hunde ulve, men så udartede de og blev hunde. Sådan er det også med købmandsstanden – vi vil også snart alle blive hunde. Vi skal studere, sætte moderne hatte på vore hoveder og al den slags, der skal til, for at vi kan miste vort særpræg. Så kan man ikke skelne os fra andre folk. Og man har indført, at alle børn skal være latinskolelever. Både købmænd, adelige og borgere – alle bliver de samlet under den samme hat og skal alle lære det samme. Et stykke brænde er forskelligt fra et andet – om så blot ved en knast; men mennesker vil man slibe sådan af, at de bliver fuldstændig ens. Snart er vi gamle færdige, ja-a! Om halvtredsindstyve år er der måske ingen, der vil tro, at Ananij, Savins søn, med tilnavnet Schturov har levet i verden, at han ikke frygtede andre end Gud, og at han som ung var en bonde, der kun ejede to og en kvart tiendedele jord, men som gammel ejede elleve tusinde tiendedele, alt sammen skov … og desuden penge, måske to millioner."

"Å – alle taler de om penge," sagde Foma misfornøjet. "Hvad glæde er der ved dem?"

"Men ..." brummede Schturov, "der vil kun blive en dårlig købmand af dig, når du ikke bedre forstår pengenes magt."

"Hvem forstår den?" spurgte Foma.

"Jeg!" sagde Schturov med overbevisning. "Og ethvert klogt menneske. Jascha ved, hvad penge er. De har meget at sige, min unge mand! Bred dem ud for dig og tænk så på, hvad det er, de indeholder. Da vil du begribe, at alt dette – er menneskelig styrke, alt dette er – menneskelig forstand. Tusinder af mennesker har sat deres liv i dine penge, og tusinder vil endnu gøre det. Men du kan jo kaste pengene i ovnen og se, hvordan de vil brænde."

"Det plejer man ikke at gøre."

"Nej – og netop af den grund, at tosser ingen penge har. Penge sætter man i omløb, derved skaffer man folk fortjeneste, og du vil så være herre over disse mennesker ... Hvorfor skabte Gud mennesket? For at mennesket skulle bede til ham. Han var ene, og derfor kedede han sig ... nå, og så fik han lyst til magt. Og efterdi mennesket, som det står skrevet, er skabt efter hans billede og hans lignelse, vil mennesket også have magt. Men hvad andet end penge kan give magt? Der ser du selv ... Nå, men bringer du mig penge?"

"Nej," svarede Foma. Hans hoved var blevet tungt og uklart ved at høre på den gamle, og han blev glad, da samtalen atter drejede sig om forretninger.

"Det var skade!" sagde Schturov og rynkede sine bryn vredt. "Fristen er udløbet – så har man at betale."

"De skal få det halve i morgen."

"Hvorfor det halve? Du skal komme med dem alle!"

"Vi har så megen brug for penge lige nu."

"Og I har dem ikke? Men jeg har også brug for dem."

"Kan De ikke vente?"

"Ej, ej, lille ven, nej, vente vil jeg ikke! Du er ikke din fader, du og dine lige er pattebørn, man ikke kan stole på … på en måned kan du ødelægge hele forretningen, og så skulle jeg måske lide tab ved det. Du har at betale mig dem alle i morgen, ellers lader jeg vekslen protestere."

Foma så forbavset på Schturov. Det lignede aldeles ikke den gamle mand, der netop havde talt så skarpsynet om Djævelen. Og den gang var både hans ansigt og øjne helt anderledes – nu derimod var hans udtryk hårdt, læberne smilede ironisk, mens årerne omkring næseborene og på kinderne ligesom fortrak sig. Foma indså, at der ingen medlidenhed var, hvis han ikke betalte i tide, og at det ville være en skandale for firmaet, om vekslen blev protesteret.

"Sagerne står nok ikke så godt, hvad?" lo Schturov. "Nå, sig mig lige rent ud, hvor har du gjort af din faders penge?"

Foma fik lyst til at prøve den gamle mand:

"Mine affærer er ganske vist ikke videre lystelige," sagde han mørkt. "Ordrer er der ingen af, vore tilgodehavender kan vi ikke få ind … så det er jo lidt vanskeligt."

"Nå således! Så får jeg vel hjælpe dig?"

"Ja, ville De gøre mig den tjeneste at give mig nogen henstand, ville jeg være Dem taknemmelig," bad Foma skamfuldt.

"Hm, ja … måske for din faders skyld? Jeg kan jo gerne hjælpe dig."

"Og hvor lang frist vil De give mig?" spurgte Foma.

"Et halvt år, tænkte jeg."

"Hjertelig tak."

"Ikke noget at takke for. Jeg har elleve tusinde seks hundrede til gode hos dig. Ser du nu … du kan jo give mig en veksel på femten tusinde og renterne kontant forud … og som sikkerhed får jeg et pantebrev i begge dine barker."

Foma rejste sig op og sagde leende:

"Præsenter mig vekslen i morgen, så bliver den betalt fuldt ud."

Schturov rejste sig også op fra stolen, og uden at sænke sine øjne for Fomas spotske blik kløede han sig i hovedet og sagde roligt:

"Det kan jeg også."

"Tak … for venligheden."

"Nå, du vil ikke give dig … ellers skulle jeg nok have været imødekommende mod dig!" sagde den gamle mand langsomt.

"Hm, ja! Falder man først i Deres kløer …"

"Så bliver det nok varmt."

"Ja, De skal nok forstå at varme en til gavns; det er jeg vis på."

"Nå, min unge mand, lad det nu være nok!" sagde Schturov barskt. "Det er for tidligt for dig at mene om dig selv, at du er klog nok. Du har spillet komedie til ingen verdens nytte, og så roser du dig oven i købet af det! Men sørg først for at vinde, så kan du altid bagefter danse. Og nu farvel. Skaf så pengene til i morgen."

"De kan være ganske rolig. Farvel!"

"Farvel!"

Da Foma var kommet udenfor døren, hørte han Schturov gabe højt og langtrukkent og derpå med en hæs bas synge en salme.

Foma forlod med delte følelser den gamle mand: han syntes i grunden godt om Schturov, men fandt ham på samme tid modbydelig.

Han mindedes hans ord om synden, grundede over hans stærke tro på Guds barmhjertighed, og – opdagede, at han nærede en følelse for ham, der nærmede sig agtelse.

"Og han taler om livet og tilværelsen, sine synder kender han, men græder ikke og klager ikke. Har jeg syndet – skal jeg også nok svare for det … Hm, ja. Men hun!" Han tænkte på fru Medinskaja, og hans hjerte krympede sig af sorg.

"Hun derimod – angrer … man kan ikke forstå, om det er med forsæt for at unddrage sig dommen, eller om hendes hjerte virkelig smerter … Hvem er dommer foruden Gud?"

Det forekom Foma, at han misundte Ananij, og han skyndte sig da med at tænke på dennes forsøg på at plukke ham. Dette vakte hans modbydelighed for den gamle; han kunne ikke forlige sine følelser og uden at kunne fatte grunden, lo han.

"Nå, nu har jeg været hos Schturov!" sagde han, da han kom ind til Majakin og tog plads ved bordet.

Majakin, som var i en fedtet slåbrok og havde et regnebræt i hånden, flyttede sig utålmodigt på sin læderbetrukne lænestol og sagde oplivet:

"Skænk te til ham, Ljuba! Fortæl, Foma. Jeg skal være på rådhuset klokken ni, så du må endelig skynde dig."

Foma fortalte lunt om, hvorledes Schturov havde tilbudt ham at udstede en ny veksel.

"Å-å!" udbrød Majakin bekymret og rystede på hovedet. "Du har ødelagt mig det hele! Hvor kunne du nu også være så dum?

Føj! At jeg også kunne falde på at sende dig! Bare jeg selv var taget af sted. Jeg skulle have viklet ham om en finger!"

"Nå, det havde De vist næppe! Han siger om sig selv, at han er en eg."

"En eg? Men jeg er en sav. En eg! Ja, en eg er et godt træ, men dets frugter duer kun til svineføde. Og så er en eg altså – ligefrem dum."

"Det kan jo være det samme, betale skal vi."

"Kloge folk forhaster sig ikke. Men du er parat til at styrte afsted, blot for at blive af med pengene … uf, sikken en købmand!"

Jakob Tarasovitch var grundigt utilfreds med sin gudsøn. Han rynkede panden og sagde vredt til datteren, som skænkede te:

"Flyt sukkeret hen til mig, du kan dog se, jeg ikke kan nå."

Ljuba så bleg ud, hendes øjne var matte, og hænderne bevægede sig sløvt og famlende. Foma så på hende og tænkte:

"Hvor hun dog er blid, når hendes fader er til stede."

"Hvad talte han så med dig om?" spurgte Majakin ham.

"Om synder."

"Ja, naturligvis! Ethvert menneske taler om det, der ligger ham på hjerte. Schturov har jo ligefrem et helt lager af synder. Allerede i lang tid har både tugthuset og Helvede ventet på ham."

"Han taler fyndigt," sagde Foma tankefuldt og rørte rundt i sin te.

"Jeg fik vel også en omgang?" frittede Majakin med et listigt, fordrejet ansigt.

"Ja – noget sagde han."

"Og hvad gjorde du?"

"Jeg … hørte efter."

"Nå – men hvad hørte du så?"

"Alt vil blive tilgivet den stærke, sagde han, men der er ingen tilgivelse for den svage."

"Sikken en visdom! Den kender vist selv lopperne."

Gudfaderens foragt for Schturov irriterede Foma, han så den gamle mand i øjnene og sagde leende:

"Og Dem kan han ikke lide."

"Mig, min ven, er der ingen, der kan lide!" sagde Majakin stolt. "Og der er heller ingen, der har noget at elske mig for, jeg er ikke noget pigebarn. Men til gengæld agter man mig. Og man agter kun den, man frygter."

Den gamle mand blinkede pralende til sin gudsøn.

"Han taler fyndigt," gentog Foma. "Klager over at den rigtige købmand er ved at uddø, og siger at man kun bibringer alle folk lærdom, for at alle kan blive ens."

"Synes han da ikke, at det duer?"

"Det gør han vist ikke."

"Den nar!" Majakin trak foragteligt på det.

"Hvorfor dog? Sig mig da, er det ikke godt?" spurgte Foma og skottede mistroisk til sin gudfader.

"Hvad der er godt, det ved vi ikke, men hvad der er klogt, det kan vi se. Når vi ser, at man har drevet en del forskellige mennesker sammen på et sted og dér indprentet dem alle den samme mening – da må vi tilstå, at det er klogt. For hvad er de enkelte individer i et rige? Ikke mere end en simpel mursten, men alle mursten bør have det samme mål, ser du. Og

mennesker, som er af ens højde og vægt, dem kan jeg anbringe, som jeg vil."

"For hvem kan det være en behagelighed at være en mursten?" sagde Foma vrantent.

"Talen er ikke om det behagelige, men om det nyttige. Hvad der er af hårdt metal, får man ikke tilhøvlet. Ikke på ethvert menneske kan du udviske ansigtet, men mangen en kan man slå lidt på med hammeren; måske bliver han til guld. Springer hovedet på ham, hvad har det at sige? Så har det altså været for svagt."

"Han talte også om arbejdet, han sagde, at nu arbejdede man stadig med maskiner, og derfor forvænnes folk."

"Sikken en nar!" og Majakin slog ud med hånden. "Hvor det forbavser mig, at du er så begærlig efter at lytte til sådan tom snak! Hvad kommer det dog af?"

"Er der da heller ikke noget i det?" spurgte Foma og lo fortrædeligt.

"Hvad ved han om det? En maskine! Han, den gamle stub, skulle have tænkt på, hvad en maskine er. Den er jo af jern! Det kan altså ikke gøre en ondt for den; du trækker den op, og den smeder dig rubler uden et ord, uden besvær … du sætter den blot i gang, og så går den af sig selv. Men mennesket – det er uroligt og ynkeligt, det er til tider endog meget ynkværdigt. Det hyler, klager, græder, beder, drikker sig fuld, der er meget overflødigt ved det – å, så meget! Og i en maskine er der netop kun det, som kræves til arbejdet. Nå, nu må jeg klæde mig om, det er på høje tid."

Han rejste sig op og gik, idet han slæbte tøflerne efter sig. Foma så efter ham og sagde sagte og med rynkede bryn:

"Pokker skulle kunne finde rede i alt det; den ene siger ét, den anden et andet."

"Se sådan er det også i bøgerne," sagde Ljuba sagte.

Foma så på hende og smilede godmodigt. Hun svarede ham med et utydeligt smil. Hendes øjne stirrede trætte og bedrøvede.

"Læser du stadig?" spurgte Foma.

"Ja-a," svarede den unge pige modløst.

"Og du er stadig i dårligt humør?"

"Det er så kvalmt … Det er, fordi jeg er ene og ikke kan veksle et ord med nogen som helst."

"Det er trist for dig."

Hun svarede intet, men bøjede kun hovedet og gav sig langsomt til at pille i blonderne på viskestykket.

"Du skulle se at blive gift," sagde Foma og følte, at det gjorde ham ondt for hende.

"Lad være at tale om det," sagde Ljuba og rynkede sin pande.

"Hvorfor må jeg ikke tale om det? Du gifter dig jo dog."

"Nå!" udbrød den unge pige sagte og med et suk. "Ser du, det tænker jeg også, at jeg må, det vil sige, at jeg kommer til at gifte mig. Men hvordan skulle jeg kunne gøre det? Ser du, jeg føler det nu, som om der mellem mig og andre mennesker var opstået en tåge … en tæt, tæt tåge!"

"Det har du fra dine bøger," indskød Foma med overbevisning.

"Ti dog stille! Jeg kan ikke længere forstå, hvad det er, der foregår. Jeg synes ikke om noget, alt er blevet mig fremmed. Intet er, som det skal være … men hvorfor, det ved jeg ikke."

"Det har sin grund," mumlede Foma. "Det har du fra bøgerne ... ja ... Også jeg føler, at alt ikke er, som det burde være. Måske er det, fordi vi endnu er for unge ... og for dumme."

"I begyndelsen forekom det mig," sagde Ljuba uden at høre på ham, "at jeg forstod alt i bøgerne. Men nu ..."

"Kast dem bort!" tilrådede Foma foragteligt.

"Men så ti dog! Hvor kan man skille sig af med dem? Du skulle vide, hvor mange forskellige tanker der tænkes på jorden! Å Gud! Der er nogle, som får hovedet til at brænde ... I én bog står der, at alt, hvad der eksisterer på jorden, er klogt."

"Alt?" spurgte Foma.

"Ja alt! Men i en anden står der det modsatte."

"Hør engang, er det nu ikke noget vås?"

"Hvad taler I om?" spurgte Majakin, som viste sig i døren iført en lang diplomatfrakke med nogle medaljer om halsen og på brystet.

"Å, ikke om noget særligt," sagde Ljuba tvært.

"Om bøger," føjede Foma til.

"Om hvilke bøger?"

"Det er Ljuba, som har læst, at alt på jorden er forstandigt."

"Nå!"

"Og jeg siger, at det er noget sludder!"

"Hm, ja." Jakob Tarasovitch faldt i tanker, pillede i skægget og kneb øjnene sammen.

"Hvad er det for en bog?" spurgte han lidt efter datteren.

"Å, en lille ... gul en," svarede Ljuba uvillig.

"Læg den ind på mit bord. Det er ikke for ingenting, at der er blevet sagt, at alt på jorden er forstandigt! Hvem kan dog være faldet på det. Hm, ja, det er ikke så tosset. Og havde der ikke

været dumrianer til, havde det været helt sikkert. Bogen skal jeg nok læse, måske er der noget klogt i den. Farvel, Foma! Bliver du her endnu, eller kører du med?"

"Jeg bliver her lidt endnu."

"Farvel da."

Ljuba og Foma var atter ene.

"Hvilken fader du dog har," sagde Foma og gjorde en bevægelse med hovedet i retning af gudfaderen.

"Hvorfor det?"

"Han har altid noget at sige, vil altid være den klogeste."

"Ja-a, klog er han. Men alligevel vil han ikke forstå, at livet er så tungt for mig," sagde Ljuba bedrøvet.

"Ja, jeg forstår det heller ikke, du finder på så meget."

"Hvad finder jeg da på?" udbrød den unge pige irriteret.

"Å ... alt dette nonsens, det er jo ikke dine egne tanker, det er andres, fremmedes."

Hun ville lige til at sige noget bidende, men brød af og tav. Foma så på hende, sammenlignede hende med fru Medinskaja og tænkte melankolsk:

"Hvor alt dog er forskelligt ... og hvor alle føler forskelligt."

De sad lige overfor hinanden, grublede begge og så ikke til hinanden udenfor begyndte mørket at falde på, men inde i værelset var der allerede mørkt, blæsten gyngede lindene, hvis grene strøg op ad husets mur, som frøs de og bad om at komme ind i varmen.

"Ljuba," sagde Foma sagte.

Hun løftede hovedet og så på ham.

"Du må vide ... jeg er blevet ... uvenner med fru Medinskaja."

"Hvorfor?" spurgte Ljuba interesseret.

"Å, det kom af, at hun fornærmede mig."

"Nå, det var da godt, at I blev uvenner," sagde den unge pige tilfreds, "hun skulle ellers nok have fået dig gjort tummelumsk … hun er et skarn, en kokette, hun er værre endnu. Du skulle bare vide, hvad jeg ved om hende."

"Hun er aldeles ikke noget skarn," sagde Foma tvært. "Og du ved aldeles intet. I lyver alle sammen!"

"Du må rigtignok undskylde …"

"Nej, hør engang, Ljuba," sagde Foma sagte og bedende, "du skal ikke fortælle noget ondt om hende, det behøves ikke. Jeg ved alt, det ved Gud! Hun har selv sagt mig det hele."

"Hun selv!" udbrød Ljuba forbavset. "Der ser man, hvad hun er for et underligt menneske! Hvad sagde hun så?"

"At hun var brødefuld," fik Foma sagt, idet han lo unaturligt.

"Ikke andet?" Der lød en klang af skuffelse i den unge piges spørgsmål. Foma hørte det, og fuld af håb spurgte han:

"Var det for lidt?"

"Det er jo intet."

"Ja, det samme synes jeg."

"Holder du så meget af hende?"

Foma tav lidt, så ud af vinduet og svarede forvirret:

"Jeg ved det ikke. Men jeg tror … at jeg næsten holder mere af hende nu end før."

"Inden I blev uvenner?"

"Ja."

"Det forbavser mig, at man kan forelske sig i en af den slags," sagde Ljuba med et skuldertræk.

"En af den slags?" udbrød Foma.

"Jeg forstår det ikke. Nej, det er kun, fordi du har bundet dig til hende og ikke har troet, at der eksisterede noget bedre."

"Det har jeg heller ikke troet!" indrømmede Foma, og da han havde tiet lidt, sagde han usikkert: "Der findes måske heller ingen bedre."

"Blandt os ..." indskød Ljuba.

"Jeg trænger til hende! For ser du, jeg skammer mig for hende."

"Hvorfor dog?"

"Å, alt i alt. Jeg frygter hende ... det vil sige, jeg er bange for, at hun skal tænke slet om mig ... som om andre. Undertiden bliver det mig så kvalmt! Så tænker jeg – skulle du ikke gå på svir, for at dit blod kunne rase ud? Men når jeg så husker på hende – så tør jeg ikke. Og sådan er det altid. Jeg behøver kun at tænke: Sæt nu, hun får det at vide! ... så er jeg bange for at gøre det."

"Så-å," den unge pige trak tankefuldt på det, "du elsker hende altså ... Havde jeg elsket, havde jeg også tænkt som du."

"Alting hos hende er så særegent," fortalte Foma sagte. "Hun har sin egen måde at tale på ... og så smukt, å Gud! Og så er hun så lille som et barn."

"Hvad var det så, der kom mellem jer?" spurgte Ljuba.

Foma flyttede sin stol nærmere hen til hende, og bøjet hen imod hende begyndte han med sagte stemme at forklare sig for hende. Han talte, og efterhånden som han mindedes, hvad han havde sagt til fru Medinskaja, opstod også de følelser, som havde fremkaldt hans ord.

"Jeg sagde til hende: Å du! Du har leget med mig – og hvorfor?" Han talte vredt og bebrejdende, og Ljuba, som var

blevet hed og rød, nikkede forstående til ham og sagde opmuntrende:

"Det var godt! Nå, og hvad sagde hun?"

"Hun tav!" sagde Foma bedrøvet og trak på skuldrene. "Hun sagde jo nok sådant et og andet, men der var ingen rigtig mening i det."

Han slog ud med hånden og tav. Ljuba, som legede med sin hårfletning, tav også. Temaskinen var gået ud, og mørket i værelset blev sortere og sortere, noget uldent listede sig ind gennem vinduerne, og lindenes sorte grene gyngede ligesom tankefulde bag ruderne.

"Du skulle tænde lampen," sagde Foma.

"Hvor vi dog begge to er ulykkelige!" sagde Ljuba med et suk.

Det behagede ikke Foma.

"Jeg er slet ikke ulykkelig," sagde Foma bestemt. "Jeg har simpelthen endnu ikke vænnet mig til at leve."

"Det menneske, som ikke ved, hvad det vil gøre i morgen, er ulykkeligt," sagde Ljuba sørgmodigt. "Det ved jeg ikke, og du heller ikke. Og hvor vi skal gå hen? Men gå, det må vi … Hvorfor er mit hjerte aldrig roligt, stadig er der ønsker, som skælver i det."

"Sådan er det også fat med mig," sagde Foma. "Jeg begyndte at tænke … men på hvad? Jeg kan ikke forklare mig det selv, og mit hjerte er også så underlig trykket. Men nu må jeg gå, jeg skal i klubben."

"Gå ikke," bad Ljuba.

"Jeg må, der er en, som venter mig dér. Nu går jeg … Farvel!"

"På gensyn!" hun rakte ham hånden og så ham bedrøvet i øjnene.

"Går du nu i seng?" spurgte Foma hende og trykkede hende fast i hånden.

"Jeg vil læse lidt endnu."

"Du længes efter bøgerne som en drukkenbolt efter brændevin," sagde Foma bekymret.

"Hvad kan være bedre end bøger?"

Da han var ude på gaden, så han op på huset, og i et af vinduerne så han Ljuba. Hendes ansigt var så utydeligt som alt det, den unge pige havde sagt ham og ønsket. Foma vinkede til hende og i bevidsthed om sin overlegenhed tænkte han:

"Hun er nok lige så småtosset som den anden."

Så rystede han på hovedet, som ønskede han at forjage tankerne om fru Medinskaja og fremskyndede sin gang.

Natten faldt på, og det var køligt. En kold, frisk vind fo'r stødvis ned ad gaden, idet den hvirvlede smudset ud over fortovene og kastede det i ansigtet på de forbigående. Det var mørkt, og i mørket var der nogle mennesker, som skyndte sig afsted. Foma rynkede ansigtet for støvet, kneb øjnene sammen og tænkte:

"Møder jeg en kvinde, så betyder det, at Sofia Pavlovna vil tage venligt mod mig som i gamle dage … og så vil jeg i morgen gå til hende. Men hvis jeg først møder en mand, går jeg ikke i morgen … men venter lidt."

Der kom ham en hund i møde, og det irriterede ham i den grad, at han fik lyst til at prygle hunden med sin stok.

I klubbens restaurant traf han den glade Uchtitchev. Denne stod i døren og talte med en tyk og skægget mand, men da han fik øje på Gordéjev, gik han hen imod ham og sagde smilende:

"Goddag, beskedne millionær!"

Foma kunne godt lide ham og var derfor altid glad ved at møde ham. Foma trykkede Uchtitchev hjertensgodt og fast i hånden og spurgte ham:

"Og hvoraf ved De, at jeg er beskeden?"

"Hvor kan De spørge! Et menneske, der lever som en eneboer, og hverken spiller eller drikker eller elsker … å, jo! Ved De, Foma Ignatjevitch, vor uforlignelige patronesse rejser i morgen til udlandet for hele sommeren."

"Sofia Pavlovna?" spurgte Foma langsomt.

"Ja, ja! Mit livs sol er ved at gå ned … men måske er det også Deres?"

Uchtitchev skar en komisk snedig grimasse og så Foma i ansigtet.

Denne, som stod foran ham, mærkede, at hans hoved sank ned mod brystet, og at han ikke kunne hindre det.

"Ja, den strålende Aurora."

"Rejser fru Medinskaja?" lød en fed basstemme. "Det er dejligt! Hvor det glæder mig."

"Undskyld – hvad mener De?" udbrød Uchtitchev.

Foma smilede dumt og stirrede måbende på det skæggede menneske, som havde underholdt sig med Uchtitchev. Denne begyndte med en vigtig gestus at stryge sit overskæg, og nu strømmede der tunge, fede, modbydelige ord ud over Foma.

"Jo, for ser De, så vil der være en kokotte mindre i byen."

"Fy, Martin Nikititch!" sagde Uchtitchev bebrejdende og med rynkede bryn.

"Hvorfra ved De, at hun er en kokette?" spurgte Foma dystert og rykkede den skæggede herre nærmere.

Denne målte ham med et foragteligt blik, vendte sig bort, spjættede ud med benet og sagde:

"Jeg sagde ikke kokette."

"På den måde må man ikke tale om en kvinde, som ..." begyndte Uchtitchev i en indtrængende tone, men Foma afbrød ham:

"Undskyld! Men jeg ønsker at spørge den herre, hvad det var for et ord, han brugte?"

Og da Foma havde sagt dette fast og bestemt, stak han hænderne dybt ned i lommerne, og brystet skød han frem, hvorved hele hans skikkelse tydeligt antog et udfordrende udseende. Den skæggede herre målte ham på ny og smilede spotsk.

"Mine herrer!" udbrød Uchtitchev sagte.

"Jeg sagde – ko-kot-te ..." og den skæggede herre bevægede læberne, som smagte han på ordet. "Og hvis De ikke forstår det, så kan jeg forklare Dem det."

"Ja," Foma sukkede dybt, og uden at tage øjnene fra ham sagde han: "Vær så god at gøre det."

Uchtitchev slog ud med hænderne og gik bort fra dem.

"En kokotte er, hvis De ønsker at vide det – en kvinde, som er til salg," sagde den skæggede halvhøjt og nærmede sit store, tykke ansigt til Fomas.

Foma brummede sagte, og inden den skæggede mand havde nået at trække sig tilbage, havde Foma med sin højre hånd grebet ham i hans krøllede, gråsprængte hår. Med en krampagtig bevægelse af hånden gav han sig til at ruske hans hoved og hele det store legeme, med sin venstre hånd løftede

han ham op i vejret, og med en hul stemme sagde han i takt til overhalingen:

"Du skal ikke tale ondt om en … bag ryggen … men sige det lige i øjnene … i øjnene … lige i øjnene."

Han følte en brændende nydelse ved at se, hvor latterligt de tykke arme dinglede i luften, og hvor mandens ben gav efter, og rutsjede på gulvet; hans guldur sprang op af lommen og dinglede på urkæden, som daskede frem og tilbage på den runde mave. Foma, der var helt beruset af sin styrke, var opfyldt af kogende ondskab; han rystede formelig af lykke over at kunne hævne sig, slæbte ham på gulvet og brølede af lidenskab. Han blev i disse minutter grebet af en mægtig følelse, en følelse af at være frigjort fra den dræbende tyngde, som allerede længe havde knuget hans bryst med melankoli og ildebefindende. Han følte, at man havde grebet ham bag fra om livet og skuldrene, at man havde grebet ham i armen og bøjet og vredet den, at der var nogen, der trampede på hans fødder, men han så intet, iagttog kun med blodunderløbne øjne den tunge og mørke masse, som stønnende snoede sig under hans hånd … Endelig fik man dem skilt, og Foma så på gulvet foran sine fødder ligesom gennem en rødlig røg det menneske, som han havde pryglet. Forpjusket og forpustet bevægede denne benene på gulvet og søgte at rejse sig; et par sortklædte mennesker holdt ham under armene, der dinglede i luften, som var det et par brækkede vinger, og med en hulkende stemme råbte han til Foma:

"Det er ikke tilladt … at røre mig! Det er ikke tilladt! Jeg er dekoreret … Skurk! Å, din skurk! Jeg har børn … alle kender mig! Afskyelige! … Vilde … afskum! Du skal duellere med mig!"

Og Uchtitchev hviskede lige i øret på Foma:

"Lad os gå! Kære, for Guds skyld ..."

"Vent lidt, han skal have en endnu i synet ..." bad Foma.

Men han blev slæbt bort. Det ringede for hans øren, hjertet slog stærkt, men han følte sig lettet og vel til mode. Ved indgangen til klubben sagde han med et hjertensgodt smil til Uchtitchev, mens han sukkede dybt og lettet:

"Det var en ordentlig omgang, jeg gav ham?"

"Nej hør nu!" råbte den ellers glade sekretær opbragt. "De må undskylde, men dette var vildt! Pokker skal tage mig ... det er første gang, jeg har set noget lignende."

"Kære ven!" sagde Foma venligt. "Var han da ikke den overhaling værd? Er han ikke en skurk? Hvor kan man dog bagtale, som han gjorde det? Nej, han burde gå til hende selv og sige hende det lige ud ..."

"Med forlov ... Fanden annamme Dem! Det var da ikke for hendes skyld alene, at De bankede ham?"

"Hvadbehager, ikke for hendes skyld? For hvis skyld ellers?" Foma var helt forbavset.

"For hvis? Det ved jeg ikke, I må øjensynlig have haft jeres egne regninger at afgøre! Men fy for pokker! Sikken en scene! Jeg glemmer den aldrig!"

"Og hvad var han så for en?" spurgte Foma og lo pludseligt. "Hvor han skreg ... Det fæ!"

Uchtitchev så opmærksomt på ham og spurgte ham:

"Sig mig – ved De virkelig ikke, hvem det var, De slog? Og var det virkelig kun for Sofia Pavlovnas skyld?"

"Ja, det ved Gud!" svor Foma.

"Så … må Fanden vide, hvad dette er for noget!" Han standsede, trak på skuldrene, slog ud med hånden og gik videre ned ad gaden, mens han skævede til Foma. "Det kommer Dem dyrt at stå, Foma Ignatjevitch."

"Kommer det for kredsdommeren?"

"Ja, Gud give, det kun var det … Han er en svigersøn til viceguvernøren."

"N-nå-å!" trak Foma på det og blev lang i ansigtet.

"Hm – ja. Sandt at sige, så er han både en skurk og en bedrager … Set fra det synspunkt må man tilstå, at han ærligt fortjente en overhaling … Men tager man så i betragtning, at den dame, som De trådte i forsvar for, også …"

"Kære ven!" sagde Foma bestemt og lagde hånden på Uchtitchevs skulder. "Jeg har altid syntes godt om Dem … og nu er De jo også på mit parti … Jeg forstår og skatter det … Men sig kun ikke noget slet om hende til mig … Hvem hun end er efter jeres mening, så er hun mig dyrebar, og er den bedste for mig. Og derfor siger jeg … er De min ven, så sig ikke noget ondt om hende. Regner jeg hende for god, så er hun også god."

Uchtitchev forstod på stemmen, at Foma var meget oprørt; han så på ham og sagde tankefuld:

"De er et interessant menneske, det må jeg tilstå."

"Jeg er ligefrem … vild. Jeg har pryglet ham og er glad over det. Lad så komme, hvad der vil."

"Jeg frygter for, at det ikke bliver noget godt. Ser De – åbenhjertighed for åbenhjertighed – jeg kan også godt lide Dem … skønt – hm! det er lidt farligt at være ven med Dem … når sådan en ridderånd pludseligt kommer over Dem; man kan gerne risikere en dragt prygl af Dem. Hvilket uhyre De dog er!

Ved De hvad – at slås, det er virkelig vildt og ækelt, ja, De må undskylde mig. Men jeg vil sige Dem, at i det givne tilfælde var det den rette, De valgte. De har pryglet en udsvæver, en parasit og et menneske, som ustraffet har plyndret sine nevøer."

"Nå, Gud være lovet da!" sagde Foma tilfreds. "Se, så har jeg straffet ham lidt."

"Lidt? Nå ja, lad os sige det var lidt. Kun ét, mit barn, lad mig give Dem et råd, jeg er jo noget af en dommer. Han, denne Kniasev er en skurk, ja! Men man har ikke lov til at slå en skurk, for også han er et socialt væsen, som befinder sig under fædrelandets lovbeskyttelse. Man har ikke lov til at røre ham, før han overtræder straffelovens bud. Men da bliver det heller ikke Dem, men os dommere, der skal straffe ham. De derimod får venligst styre Deres vrede."

"Falder han snart i hænderne på Dem?" spurgte Foma naivt.

"Det ved jeg ikke. Da han ikke er nogen dum fyr, sker det vistnok aldrig. Han vil sikkert i alle sine livsens dage stå på samme trin overfor loven som De og jeg. Å, min Gud, hvad er det dog, jeg siger!" sagde Uchtitchev komisk.

"De forråder måske hemmeligheder?" lo Foma.

"Ikke netop det, men jeg bør ikke være letsindig … For pokker! Men den historie har jo oplivet mig. Det er dog sandt, Nemesis er sig selv tro, selv når hun sparker ud som en hest."

Foma standsede pludselig, som var han stødt mod en forhindring på vejen.

"Nemesis – retfærdighedens gudinde," snakkede Uchtitchev. "Hvad gik der af Dem?"

"Men det begyndte jo den gang," Foma talte langsomt og hult, "da De sagde, at hun rejste."

"Hvem?"

"Sofia Pavlovna."

"Ja, hun rejser. Nå, hvad så?"

Han stod lige foran Foma og så på ham med et smil i øjnene. Gordéjev tav, sænkede hovedet og slog med sin stok i stenene.

"Lad os dog gå," sagde Uchtitchev.

Foma gik videre og sagde ligegyldigt:

"Nå, lad hende bare rejse. Så er jeg alene."

Uchtitchev gav sig til at svinge med stokken, begyndte at fløjte og kiggede hen på sin ledsager.

"Kan jeg ikke leve uden hende?" spurgte Foma sig selv, så frem for sig, tav lidt og svarede så sagte og ubestemt:

"Og hvordan ..."

"Hør!" udbrød Uchtitchev, "skal jeg give Dem et godt råd. Ethvert menneske bør være noget for sig selv ... men De ... De er et episk menneske, om jeg så må sige, lyrik passer ikke for Dem. Det er ikke Deres genre."

"De må, kære ven, tale lidt mere ligefremt," sagde Foma, da han opmærksomt havde hørt på vennen.

"Mere ligefremt? Nuvel! Jeg vil sige – hold op med at tænke på den dame. Hun er giftig føde for Dem."

"Netop det sagde hun også selv," indskød Foma mørkt.

"Gjorde hun det?" gentog Uchtitchev og faldt i tanker. "Hm! Ved De hvad ... Skulle vi ikke gå hen og spise til aften?"

"Ja, lad os det," indvilligede Foma, og pludseligt gav han sig til at brumme arrigt, knyttede hænderne og slog ud i luften.

"Er det meningen, vi skal gå, så lad os gå! Og lad os så slå dygtigt til skaglerne!"

"Vist ikke nej! Vi tager et ganske beskedent måltid."

"Nej, vent lidt!" sagde Foma tungsindigt og tog ham i skulderen. "Hvad er det for noget? Er jeg værre end andre mennesker? Alle lever de, har travlt og har deres interesser. Men jeg keder mig. Alle er tilfredse med sig selv, men når de beklager sig, så lyver de, de afskum! Det betyder kun, at de pynter lidt på det for at forstille sig. Jeg har ikke noget at forstille mig for – jeg er en tåbe. Jeg forstår intet, min ven … jeg vil bare leve! Jeg kan ikke tænke … det er mig ækelt. En siger et, en anden noget andet. Føj! Men hun … å! Vidste De blot, hvor jeg stolede på hende. Jeg ventede mig noget af hende. Men hvad jeg ventede, det ved jeg ikke! Men hun er den bedste. Og jeg troede så fast på, at hun engang ville sige mig nogle af sine egne ord. Hendes øjne, min ven, er alt for smukke! Å Gud! Man skammer sig ved at se ind i dem. Jeg mener, at ville hun sige mig, hvad hun tænkte, da ville jeg forstå alt. Det var jo ikke kærlighed, jeg nærede til hende, men min hele sjæl var hendes. Jeg søgte, jeg tænkte, at når hun var så smuk, så måtte jeg kunne blive et helt menneske ved siden af hende!"

Uchtitchev så, hvorledes hans kammerats tunge, usammenhængende ord rev sig løs fra hans læber, hvorledes musklerne i hans ansigt fortrak sig, og han følte en dyb og alvorlig sorg bag dette virvar af ord. Der var noget dybt-rørende i denne raske og ubændige fyrs magtesløshed. Foma begyndte pludseligt at gå med lange, men usikre skridt. Uchtitchev hoppede efter ham på sine korte ben og følte sig forpligtet til at berolige ham. Alt, hvad Foma havde sagt og bedrevet denne aften, bevirkede, at den glade sekretær følte en stærk interesse for Foma, og dernæst følte sig smigret ved den unge rigmands åbenhjertighed. Denne åbenhjertighed havde knuget ham med

en trolddomsagtig kraft; han var blevet helt befippet under dens tryk, og skønt han trods sin ungdom ellers altid fandt ord for ethvert tilfælde i livet – havde han dog nu svært ved at finde dem.

"Det er mig så mørkt og snævert," sagde Gordéjev, "jeg føler, at en byrde vælter over på mine skuldre, men hvad den består i, og hvad den indeholder, begriber jeg ikke. Den generer mig … og derfor har jeg ikke nogen rigtig ledetråd i livet. Hører man efter, hvad folk siger, så siger de alle noget forskelligt. Men hun kunne have sagt det."

"Ej, min ven!" afbrød Uchtitchev Foma og tog ham venskabeligt under armen. "Sådan må man ikke tale! De har lige gjort Deres første skridt i livet og så filosoferer De allerede! Nej, det gælder ikke! Livet er givet os til at leve i! Lev altså – og lad også andre leve … Det er en fornuftig filosofi! Hvad er en kvinde? Er da virkelig hele verden hamret sammen til en kile af hende! Hvis De ønsker det, skal jeg forestille Dem for sådan en giftig tingest, og der vil af hele Deres filosofi ikke blive så meget som et støvgran tilbage i Deres sjæl! Å, det er en udmærket kvinde! Og hvor hun forstår at udnytte livet! Dette, må De vide, er også noget episk. Og smuk … kan jeg sige Dem! Og hvor hun vil passe til Dem! Å, for pokker! Det er virkelig en glimrende idé. Jeg skal præsentere Dem! Den ene kile skal man slå ind med den anden."

"Jeg skammer mig," sagde Foma mørk og tungsindig. "Så længe hun lever, kan jeg ikke se på nogen anden kvinde."

"Sådan en rask og frisk ung mand, ho-ho!" udbrød Uchtitchev og gav sig til i en belærende tone at overbevise Foma

om, hvor nødvendigt det var for ham at give sin følelse luft i et godt svirelag i kvinders selskab.

"Det vil blive storartet, og det er nødvendigt for Dem – tro De mig! Skammen … ja, De må undskylde! De bedømmer det noget urigtigt … det er ikke skamfølelse, som hindrer Dem, men – undseelse, tror jeg. De lever udenfor selskabet, er undselig og generet. De føler så småt alt dette, og denne følelse er det, De antager for skam. Om sådan noget kan der i det givne tilfælde ikke være tale; hvad har skam med det at gøre, at et menneske morer sig, hvad der er så naturligt, når han har trang og ret til det?"

Foma gik videre, målte sine skridt med kammeratens og så ud for sig. Vejen strakte sig mellem to rækker bygninger og lignede en uhyre stor rendesten, som var fyldt med mørke. Det så ud, som om der ingen ende var på den, og som om der langsomt flød noget sort og uigennemtrængeligt ned ad den, noget, der besværliggjorde åndedrættet. Uchtitchevs venlige, indtrængende stemme lød ensformig for Fomas øren, og skønt han ikke havde lyttet efter ordene, følte han dog, at de var så klæbrige og hængte sådan ved ham, at han ufrivilligt måtte mindes dem. Til trods for, at der gik et menneske ved siden af ham, følte Foma sig dog ene og fortabt i mørket. Det tog ham i sin favn og drog ham langsomt med sig; han følte, hvorledes han havde lyst til at gå og gå uden at standse. Han var så træt, så han ikke kunne tænke, og der var ikke noget som helst, der afholdt ham fra at modsætte sig sin kammerats overtalelser – og hvorfor skulle han også stritte imod?

"Det er ikke så nemt for alle og enhver at dømme," sagde Uchtitchev, som var meget optaget af sin visdom og svingede

sin stok i luften. "Og hvis nu alle gav sig til at dømme – hvem skulle så leve? Man lever kun én gang, og det er derfor ikke så galt, at man skynder sig med at leve … det ved Gud! Er det nu noget at skændes om. Tillader De ikke, at jeg får Dem luftet lidt? Lad os nu straks køre hen et sted, hvor der er fornøjeligt. Det er to søstre, som bor sammen, og de forstår rigtig at nyde livet! Tag så en beslutning."

"Nå, lad gå! Jeg tager med," sagde Foma roligt og gabte. "Men er det ikke for sent?" spurgte han, da han havde kastet et blik på himlen, som var overtrukket med skyer.

"For de to søstre er det aldrig for sent!" svarede Uchtitchev overgivent.

8

Tredjedagen efter scenen i klubben befandt Foma sig en mils vej udenfor byen i købmand Svantsevs tømmerhavn; han var i selskab med denne købmands søn, Uchtitchev og en alvorlig herre med bakkenbarter, skaldet hoved og rød næse, samt med fire damer. Den unge Svantsev gik med pincenez og var meget mager og bleg; når han stod stille rystede hans ankler, som var det dem imod at støtte det svagelige legeme, der var klædt i en lang ternet frakke med hætte, hvori et lille hoved i jockeyhue dinglede latterligt. Herren med bakkenbarterne kaldte ham for Jean og udtalte navnet, som led han af kronisk snue. Jeans dame var en høj fyldig kvinde med et højt bryst. Hendes hoved var aflangt; den lave pande skrånede tilbage og gav det spidse ansigt et fugleagtigt udseende. Dette uskønne ansigt var fuldstændigt ubevægeligt, og kun øjnene, som var små, runde og kolde, smilede stadig med et gennemtrængende og listigt smil. Uchtitchevs dame hed Vera og var en høj og bleg kvinde med rødt hår. Hendes hår var så stort, at det lignede en hue, der var krøbet hende ned over øren, kinder og den høje pande, under hvilken de store lyseblå øjne smilede roligt og dovent.

Herren med bakkenbarterne sad ved siden af en fyldig og frisk ung pige, som uafbrudt lo højt over noget han, bøjet over hendes skulder, tilhviskede hende.

Fomas dame var en rank brunette klædt helt i sort. Hun havde en mørk teint og bølget hår; hun knejsede med hovedet og så så nedladende stolt på alt omkring sig, at man kunne se, hun regnede sig for nummer ét her.

Selskabet havde taget plads på en tømmerflåde, som var skubbet langt ud på flodens tomme spejlflade. Der var lagt brædder over tømmeret, og midt på flåden stod et bord, som var snedkret sammen for tilfældet, og over alt flød det med tomme flasker, kurve med levnedsmidler, papir, som havde indeholdt konfekt, og appelsinskaller. I et hjørne af flåden var strøet en dynge jord, og på den brændte et bål, hvorover en bonde, klædt i en kofte, varmede sine hænder, mens han skævede hen til herskabet. Dette havde lige spist en fiskesuppe af stør, og nu stod der vin og frugt på bordet.

Selskabet havde sviret to dage i træk, og stemningen var derfor også temmelig mat ovenpå middagen. Alle så de ud over floden; de passiarede ganske vist, men samtalen afløstes hyppigt af lange pauser. Det var en klar og frisk forårsdag. Den kolde, rene himmel bredte sig majestætisk over det uklare vand i floden, som strømmede så mægtig-bred afsted, og som var rolig som himlen og umådelig som et hav. Den fjerne, bjergrige kyst var venligt indhyllet i mørkets blålige krepslør, og oppe på toppene glimtede kirkernes kors som store stjerner. Der var liv på denne side af floden, dampskibe smuttede frem og tilbage, og støjen fra dem bares som tunge suk hen mod flåderne og ud i engene, hvor luften dirrede af vege og bløde lyde og af bølgernes stille skvulpen. Vældige barker arbejdede sig op mod strømmen, idet de kløvede flodens spejlflade. Fra dampernes skorstene væltede den sorte røg op i tunge stød og forsvandt langsomt i den friske luft, som var fuld af blændende solskin. Undertiden lød en dampskibssirene, som var det et stort tirret dyr, der brølede. Men i engene ved flåderne var alt stille og roligt. På de ensomme træer, som højvandet havde nået,

spirede allerede lysegrønne blade frem. Vandet, som skjulte deres stammer og afspejlede toppene, havde givet dem udseende af kugler, som man skulle tro – ved det mindste vindpust – ville rulle hen over flodens spejlklare flade.

Den rødhårede kvinde stirrede tankefuld ud i det fjerne og gav sig til at synge sagte og melankolsk:

"Ned ad Volga flo-oden
sejler den lette båd ..."

Brunetten kneb sine store, strenge øjne foragteligt sammen og sagde uden at se på hende:

"Vi keder os tilstrækkeligt i forvejen."

"Forstyr hende ikke ... lad hende synge!" bad Foma godmodigt sin dame og kiggede hende i øjnene. Han var bleg, hans øjne funklede og på læberne svævede et anstrengt smil.

"Skal vi synge i kor!" foreslog herren med bakkenbarterne.

"Nej, lad hellere de to damer synge!" udbrød Uchtitchev muntert. "Vera, syng den ... du ved nok? 'I aftenskæret vil jeg gå ...' hvorledes er det nu? Lille Pauline, syng du?"

Den lattermilde så på brunetten og spurgte hende ærbødigt:

"Må vi synge, Sascha?"

"Jeg vil selv synge," sagde Fomas veninde og henvendte sig til damen med fugleansigtet og bad hende:

"Vassa, syng du med mig!"

Vassa afbrød straks sin samtale med Svantsev, strøg sig med hånden over struben og fæstede sine runde øjne på søsterens ansigt. Sascha rejste sig op, støttede hånden mod bordet, løftede stolt sit hoved og begyndte med en stærk stemme – næsten som en mands røst at deklamere:

"Dejligt for den i verden at leve,
som ikke til sorger kender …"

Hendes søster gjorde et kast med hovedet og sang stønnende med en langtrukken, klagende høj kontra-alt:

"Å, – ho-os mi-ig un-ge pi-ige …"

Sascha lynede med øjnene og så på søsteren og råbte med dybe toner:

"– er som et græsstrå hjertet visnet hen …"

De to stemmer mødte hinanden og svævede skælvende af overdådig kraft over vandet. Den ene stemme klagede over den utålelige smerte i hjertet, og idet den indsugede giften af sin klage, hulkede den i en bedrøvelig og kraftesløs kummer, den hulkede og overgød sine pinslers ild med tårerne. Den anden stemme – mere lav og mandig – flød mægtig i luften, opfyldt af en følelse af blodig krænkelse og beredt til at hævne. Den brød frem fra brystet som en tæt strøm, udtalte ordene tydeligt, og for hvert ord lugtede det af rygende blod, der var sat i kog ved krænkelse, forgiftet ved hån og mægtigt forlangte hævn.

"Jeg skal nok betale ham …"

sang Vassa klagende og med lukkede øjne.

"Kulden skal ham ramme, jeg skal udtørre ham …"

lovede Sascha overbevist og truende, idet hun kastede de faste og stærke lyde, der lignede slag ud i luften … Og pludselig forandrede hun sangens tempo og sang lige så langtrukkent som søsteren og med hævet stemme de vellystige og jublende trusler:

"Tørre ham mer end blæst formået –
tørre ham hen som græs, der er slået ..."

Foma lænede sig over bordet; med bøjet hoved og rynkede bryn så han kvinden ind i ansigtet, ind i hendes halvttillukkede øjne; de stirrede ud i det fjerne, og de lynede så skadefro og tydeligt, at den fløjlsbløde stemme, der strømmede frem fra kvindens bryst, ved deres skær forekom ham at være lige så sort og skinnende som hendes øjne. Han mindedes hendes kærtegn og tænkte:

"Og hvor kan hun nu have det udseende? Man er næsten bange for hende."

Uchtitchev, der trykkede sig ind til sin dame, hørte på sangen med et saligt udtryk og strålede helt af tilfredshed. Herren med bakkenbarterne og Svantsev drak vin, og bøjet over hinanden hviskede de sagte om noget. Den rødhårede dame så tankefuld på Uchtitchevs hånd, som hun holdt i sin, og den glade pige blev trist, bøjede hovedet dybt og hørte på sangen uden at røre sig, som var hun fortryllet af den. Bonden fjernede sig fra bålet. Han gik forsigtigt på tåspidserne over brædderne, hænderne holdt han på ryggen, og det skæggede ansigt var helt forvandlet til et smil af forbavselse og naiv glæde.

"Å ... du, føl dog, gode ungersvend! ..."

bad Vassa bedrøvet og bevægede hovedet. Og hendes søster sluttede sangen med triumferende og mægtige toner, og med fremadbøjet bryst løftede hun hovedet endnu højere op:

"Hvor mægtig kærlighedssorgen er ..."

Da hun havde endt sangen så hun sig stolt omkring, satte sig så ned ved siden af Foma og slyngede en stærk og fast arm om hans hals.

"Nå, var sangen så god?"

"Dejlig!" Foma sukkede, idet han smilede til hende. I sit hjerte følte han tonerne som kærtegn, og det skælvede endnu opfyldt af dem, men ved berøringen af hendes arm blev han generт og flov.

"Bravo – o! Bravo, Aleksandra Savetjevna!" råbte Uchtitchev, og de øvrige klappede. Hun skænkede dem ikke et blik, men omfavnede Foma og sagde:

"Se, så skulle du da også give mig noget for min sang."

"Det skal jeg nok," lovede Foma.

"Hvad da?"

"Ja, hvad ønsker du dig?"

"Det skal jeg sige dig, når vi kommer til byen. Og hvis du forærer mig det, jeg vil ha'e, – å, hvor jeg så skal elske dig!"

"For gavens skyld?" spurgte Foma og lo mistroisk. "Det skulle du have gjort uden den."

Hun så roligt på ham, tænkte sig lidt om og sagde så bestemt:

"Sådan ganske uden videre – det er for tidligt. Jeg vil ikke lyve, og hvorfor skulle jeg også lyve for dig! Jeg tilstår lige rent ud, at jeg elsker for penge, for gaver … Fordi det eneste, der er ved mændene, det er pengene. De kan ikke byde noget, som er bedre end penge. Jeg kender det jo. Elske – det kan man … ja. Men du må vente – jeg må først kende dig; så kan jeg måske komme til at elske dig – uden betaling. Men imidlertid – må du ikke fordømme mig … jeg har brug for mange penge!"

Foma hørte på hende, smilede og fo'r sammen ved at føle sig hendes faste, smidige legeme så nær. Svantsevs tvære og kedelige stemme lød i hans øren.

"Jeg holder ikke af, og jeg kan ikke forstå, hvad kønt der kan være ved den så lovpriste russiske sang. Hvad minder den om? – ulvetuden … noget hungrigt, noget vildt. Det – det er hundesyge … i det hele taget dyrisk. Der er ikke noget fornøjeligt ved den … ikke noget chic … ingen levende og oplivende toner. Nej, så skulle I høre hvad og hvorledes en fransk bonde synger! Eller en italiensk …"

"Undskyld, Ivan Nikolajevitch," råbte Uchtitchev oprørt.

"Jeg må indrømme – den russiske sang er ensformig og sørgmodig, der er ikke dette kulturens skær over den," sagde herren med bakkenbarterne, mens han nippede til sin vin.

"Til gengæld er der så altid et levende hjerte i den …" indskød den rødhårede dame, som var i færd med at skrælle en appelsin.

Solen var ved at gå ned. Den sænkede sig langt borte bag skoven – på den side engene var, og den farvede hele skoven i purpur og kastede gyldne og rosarøde pletter udover det mørke, kolde vand. Foma så hen på dette spil af solstråler og lagde mærke til, hvor bævende de forandrede sig på den stille og øde vandflade, og mens han med øret opfangede brudstykker af samtalen, forestillende han sig ordene som en sværm af mørke myg, som ivrigt jog gennem luften. Sascha, som havde lagt sit hoved på hans skulder, hviskede ham ord ind i øret, som forvirrede ham og fik ham til at rødme; han følte, at hun vækkede et ønske i ham om at kunne omfavne denne kvinde og kysse hende uden ophør. Foruden hende var der ingen her, som

interesserede ham. Alle de andre var ham ligefrem modbydelige.

"Hvad stirrer du på?" hørte han Uchtitchev udbryde.

Det var bonden, Uchtitchev råbte ad. Denne rev huen af hovedet og svarede smilende:

"Jeg kom kun hen for at høre lidt på damen."

"Nå, synger hun godt?"

"Ja, det gør hun rigtignok!" sagde bonden og så med begejstrede øjne på Sascha.

"Ja, se – se!" udbrød Uchtitchev.

"Det er en mægtig stemme, der sidder i Deres bryster!" sagde bonden og rystede på hovedet.

Hans ord fik damerne til at le, men fremkaldte hos herrerne en bagtanke med hensyn til Sascha. Hun hørte roligt til, og uden at ænse dem spurgte hun bonden:

"Kan du synge?"

"Å, hvordan synger vi!" og han slog ud med hånden.

"Hvilke sange kan du?"

"Å, mange ... jeg holder meget af at synge."

Og han smilede genert.

"Kom, lad os synge sammen."

"Hvorfor dog? Passer jeg for dem?"

"Nå, syng du for!"

"Må jeg sætte mig ned?"

"Kom her hen, til bordet."

"Hvor det er yndigt!" udbrød Uchtitchev og rynkede på næsen.

"Hvis det keder Dem – gå så hen og drukn Dem," sagde Sascha til ham, mens hendes øjne lynede vredt.

"Nej, vandet er for koldt," svarede Uchtitchev og krympede sig ved hendes blik.

"Som De vil!" Hun trak på skuldrene. "Men De skulle dog alligevel gøre det; nu er her så meget vand, at De vel ikke forpester det alt sammen med Deres rådne legeme."

"Fy, hvor skarpsindigt!" hvæsede den unge mand, vendte sig fra hende og sagde foragteligt: "I Rusland er selv kokotterne grove."

Han henvendte sig til sin nabo, men denne smilede kun fordrukkent. Uchtitchev var også beruset. Han så med sløve øjne på sin dame, mumlede noget, mens han selv intet forstod. Damen med fugleansigtet holdt en æske konfekt lige under sin næse og nippede til de søde sager. Lille Pauline var gået hen til kanten af flåden og kastede appelsinskaller i vandet.

"Jeg har aldrig før været med til sådan en dum udflugt … Og sådant selskab," sagde Svantsev klagende til sin nabo.

Foma iagttog selskabet med et lunt smil, og det morede ham, at denne sygelige og grimme mand kedede sig, og at Sascha havde fornærmet ham. Han så venligt og opmuntrende til sin veninde – og fandt behag i, at hun talte så ligefremt med alle, og at hun holdt sig stolt som en virkelig frue.

Bonden havde sat sig på brædderne ved hendes fødder. Han havde foldet sine hænder om knæene og så på hende, mens han alvorligt hørte efter.

"Når jeg nu sænker stemmen, så skal du hæve din, kan du forstå det?"

"Ja, det kan jeg nok … men … frue? De skulle dog først traktere lidt, at jeg ikke skal tabe modet!"

"Foma, skænk ham et glas!"

Da bonden havde tømt glasset, rømmede han sig velbehageligt, slikkede sig om munden og sagde: "Nu kan jeg."

Så befalede hun med rynkede bryn:

"Begynd."

Bonden vrængede munden til den ene side, løftede blikket mod hendes ansigt og begyndte med høj tenor:

"Jeg kan ikke drikke og ej heller spi-ise ..."

Sascha gav sig til at ryste over hele legemet og hulkede bævende i trøsteløs sorg:

"Vin vil sjælen ej ta' imod."

Bonden smilede sødt, rystede på hovedet, lukkede øjnene og i høje toner lød det:

"A-a-ak! Tiden er kommet – jeg må sige farvel."

Hun gav sig til at stønne og græde, mens hendes legeme skælvede:

"Ak, skilles skal jeg fra min slægt."

Bonden sænkede stemmen og med et forbavsende stærkt udtryk af sorg sagde han syngende:

"Ak, til fremmed land skal jeg drage ..."

Da de to stemmer, hulkende og sørgende, flød ud i den stille og kølige nat blev det ligesom varmere og bedre rundt om; det var som om alt smilede med medfølelsens vemodige smil til den sorg, som det menneske bærer på, hvem en mørk magt river bort fra den hjemlige rede ud til et fremmed land – til møjsommeligt arbejde – og undergang. Det var, som om det

ikke var sang, ikke toner, men hede tårer, som strømmede ud af et forpint menneskeligt hjerte.

Foma, som var vaklet tilbage fra de syngende, så på dem med en følelse, der var nær skræk, men sangen rullede som en hed bølge ind i hans bryst, og tungsindets vilde styrke, som lød i den, knugede hans hjerte. Han følte, at tårerne straks ville strømme ned ad hans kinder; det kildrede i hans hals og hans ansigt fortrak sig. Han så utydeligt Saschas sorte øjne – de var ubevægelige og skinnede mørkt og forekom ham så underlig store. Og det syntes ham, at det ikke var de to mennesker, som sang, men at alt omkring ham sang og hulkede i bundløs sorg, og at han også selv sang i kor med alle – med menneskene, floden og den fjerne kyst, hvorfra der hørtes tunge suk, som faldt sammen med sangen.

Nu lagde bonden sig på knæ og med øjnene fæstede på Sascha, begyndte han at slå ud med armene; hun bøjede sig ned mod ham og bevægede hovedet i takt til hans armbevægelser. Begge sang de uden ord, kun med toner, og Foma kunne stadig ikke tro, at det kun var to mennesker, som med en så mægtig styrke sendte denne stønnen og hulken ud i luften.

Da de holdt op med at synge, så han på dem med et ansigt, som var vådt af tårer; han rystede af sindsbevægelse og smilede sagtmodigt.

"Hvad?" spurgte Sascha. Hun var bleg af træthed og åndede tungt og hastigt. Foma så på bonden. Denne tørrede sin pande, som var våd af sved, og så sig om med blikke, som forstod han ikke, hvad der var sket.

Der var så tyst. Og alle sad de ubevægelige og tavse.

"Å Gud!" sukkede Foma og rejste sig. "Ej, Sascha! Bondemand! Hvad er du for en?" næsten råbte han.

"Jeg – jeg er Stefan," sagde bonden forvirret og rejste sig også. "Stefan er jeg … hvem ellers?"

"Hvor du dog synger smukt!" udbrød Foma med forundring og trippede uroligt.

"Å ja, ærede herre!" sukkede bonden og sagde sagte og indtrængende: "Sorg kan tvinge sådan, at selv en tyr kan komme til at synge som en nattergal … Men af hvad grund fruen synger sådan … ja, det ved vel kun Gud alene … men hun synger – ja det kan nok være … man kunne ligefrem med det samme lægge sig hen og dø af længsel …!"

"Det var meget godt sunget det!" sagde Uchtitchev med en fordrukken stemme.

"Nej, pokker stå i det!" råbte pludselig Svantsev irriteret og næsten med gråd i halsen og sprang op. "Jeg kom for at more mig, men så bliver der sunget over mig! Hvad skal det ligne? Jeg vil ikke mer … jeg tager hjem!"

"Jean! Jeg tager med … jeg keder mig også," meddelte herren med bakkenbarterne.

"Vassa!" råbte Svantsev til sin dame. "Tag tøjet på!"

"Ja, det er vist på tide, vi tager af sted," sagde den rødhårede dame roligt til sin Uchtitchev. "Det er koldt, og det bliver snart mørkt."

"Stefan! Saml alt sammen," kommanderede Vassa.

De fik alle travlt, og alle snakkede de. Foma så med uforstående øjne på dem, og det gøs stadig i ham. De andre gik vaklende og blege og trætte rundt på flåden og talte dumt og

meningsløst til hinanden. Sascha pillede sine sager sammen og skubbede ugenert til de andre.

"Stefan! Kald på vognen."

"Men jeg … skal have lidt cognac endnu, hvem drikker med mig?" sagde herren med bakkenbarterne med en salig stemme.

Vassa viklede et tørklæde om halsen på Svantsev, som lunefuldt pustede læberne op; han rynkede utilfreds brynene, og han var ved at knække over i benene. Foma syntes det var modbydeligt at se på dem og gik derfor over på en anden flåde. Det forbavsede ham, at disse mennesker ikke var en smule berørte af sangen. Men i hans bryst levede den og gjorde ham helt urolig. Han havde lyst til at sige noget, men havde ingen at tale med.

Solen var gået ned, og det fjerne lå indhyllet i en blålig dis. Foma så derhen, men vendte sig atter bort fra det. Han ville ikke tage til byen med disse mennesker, og blive her med dem ville han heller ikke. Selskabet vedblev at dingle op og ned ad flåden, mens der veksledes meningsløse ord. Kvinderne var mere ædru, kun den rødhårede kunne længe ikke rejse sig fra bænken, og da hun så endelig var kommet op, sagde hun:

"Det kan nok være, jeg er fuld."

Foma satte sig på en træblok, tog en økse, som bonden havde brugt til at hugge brænde med til bålet, og gav sig til at spille bold med den.

"Å, min Gud … hvor det dog endte!" lød Svantsevs lunefulde udbrud.

Foma følte, hvor han hadede ham, både ham og dem alle undtagen Sascha.

"Bæst!" råbte Svantsev hvinende, og Foma så, at han gav bonden et puf i brystet, hvorefter denne ærbødigt tog sin hue af og gik til side.

"Dit fæ!" råbte Svantsev og gik efter ham med løftet hånd.

Foma sprang op og sagde højt og truende:

"Du! Rør ham ikke!"

"Hvad?" Svantsev vendte sig om mod ham.

"Stefan! kom herhen!" kaldte Foma.

"Sådan en bonde!" henkastede Svantsev foragteligt og så på Foma.

Foma rettede sig og gik henimod ham. Men pludselig fik han et indfald, lo ondskabsfuldt og spurgte sagte Stefan:

"Er flåden fortøjet på tre steder?"

"Ja, på tre."

"Hug fortøjningerne over."

"Men herskaberne?"

"Ti og hug!"

"Ja, men ..."

"Hug til! Men tys ... de må ikke mærke noget."

Bonden tog øksen, slentrede hen til det sted, hvor fortøjningen var, slog et par gange med øksen og kom tilbage til Foma.

"Ærede herre, jeg har ikke noget ansvar," sagde han.

"Vær bare rolig."

"Nu går den," hviskede bonden angst og korsede sig. Foma så til og smilede lunt, mens en skarp og brændende følelse kildrede hans hjerte.

Selskabet var endnu på flåden, herrerne hjalp damerne tøjet på, de lo og snakkede og puffede til hinanden, mens flåden

ganske langsomt og ubestemt drev ud i vandet.

"Hvis de nu driver ud og kolliderer," hviskede bonden, "så går de i smadder."

"Ti!"

"De drukner."

"Så kan du komme til hjælp med en båd."

"Å, tak … De er dog alligevel mennesker. Og vi skal jo svare for dem."

Glad og tilfreds hoppede så bonden op på bredden. Foma så på flåden og ville så forfærdelig gerne råbe noget efter den, men holdt igen, for den var endnu alt for nær. Han følte sig behagelig til mode ved at se den gynge i vandet; for hvert sekund gled den længere og længere ud. Han følte sig befriet for det tunge og mørke, som havde knuget hans bryst, det var ligesom også det sejlede bort med dem på flåden. Han indåndede rolig den friske luft, det styrkede ham og gjorde hans hoved klart. På kanten af den drivende flåde stod Sascha med ryggen til ham, han så på hendes smukke figur og uvilkårligt mindedes han fru Medinskaja. Mindet smertede ham, og han råbte med en høj og spotsk stemme:

"Hej, I der! Farvel … ha – ha – ha!"

De mørke skikkelser styrtede sig lige på én gang hen imod ham, der blev en forvirring, og de kom til at danne en klynge på midten af flåden. Imellem den og Foma skinnede allerede en kold favnebred vandstribe. Nogle øjeblikke var der stille.

Pludselig brød en storm af hvinende lyde løs, lyde fulde af dyrisk frygt, modbydelig – klagende og værst af alle lød Svantsevs råben:

"Hjælp! Hjælp!"

Der var en, som brølede:

"Man vil drukne os – man drukner mennesker!"

"Er I måske mennesker?" råbte Foma irriteret over skriget, der ligesom bed ham.

De ombordværende løb næsten vanvittige af angst om på flåden, som gyngede under fødderne på dem. Man kunne høre det oprørte vand skylle hen over den og skvulpe under den. Luften søndersledes af skrig, de fortvivlede mennesker fo'r rundt og slog ud med armene; kun Sascha stod rank, ubevægelig og tavs.

"Hils krebsene!" råbte Foma. Jo længere flåden drev ud, desto lettere og gladere følte han sig.

"Foma Ignatjevitch!" skreg Uchtitchev. "Tag Dem i agt, dette er en farlig spøg … Jeg skal nok melde Dem."

"Når du er druknet? Ja, meld bare væk," svarede Foma.

"Du er en morder," råbte Svantsev hulkende.

Samtidig lød et højt bølgeskvulp; det var som om vandet stønnede i rædsel. Foma fo'r sammen. Så lød atter kvindernes hvin og mændenes skældsord, mens alle skikkelserne ligesom stivnede i angst. – Foma stirrede ud over vandet og stod også pludselig som forstenet; han så i vandet noget mørkt, som nærmede sig ham.

Foma kastede sig instinktivt ned, og med hovedet hængende ud over vandet strakte han armene frem. Der gik nogle få, men lange sekunder, så slyngede to våde arme sig om hans hals, mens to sorte øjne strålede ind i hans. Da forstod han, at det var Sascha.

Den sløve angst, som så pludselig havde bemægtiget sig ham, forsvandt, og gav plads for en overvældende, vild og oprørsk

glæde. Han greb hende om livet, og da han havde løftet hende op af vandet, trykkede han hende ind til sit bryst, og uden at finde ord så han forbavset ind i hendes smilende øjne.

"Jeg fryser," sagde Sascha og rystede over hele kroppen.

Ved lyden af hendes stemme lo Foma af glæde; han tog hende på armen og næsten løb med hende over flåderne ind på bredden.

Hun var kold og våd som en fisk, men hendes åndedrag var varmt og brændte Foma på kinden, mens det fyldte hans bryst med stormende glæde.

"Ville du virkelig drukne mig?" spurgte hun og trykkede sig ind til ham. "Det er for tidligt endnu – du får vente lidt."

"Det var tappert gjort af dig," hviskede Foma, "du er rigtignok modig."

"Nå, det var heller ikke dårligt fundet på af dig – så tam som du i grunden ser ud."

"Og hør, hvor de andre bliver ved med at skråle."

"Lad dem skråle! Hvis de drukner, kommer vi to til at gå til Sibirien," sagde hun på en måde, som ville hun opmuntre ham. Hun begyndte at få kuldegysninger, og det fik Foma til at fremskynde sit løb.

Fra floden lød hylen og skrigen om hjælp. Derude på vandet drev i tusmørket en lille ø; den fjernede sig mere og mere fra bredden hen mod flodens stridende strøm.

Og natten sænkede sig over en flok fortvivlede mennesker.

9

En søndag middag sad Jakob Tarasovitch i sin have og drak te, mens han talte med sin datter. Han havde knappet skjortelinningen op og bundet et tørklæde om halsen. De sad under et kirsebærtræ; han talte ustandseligt og tørrede sveden af sin pande.

"Det menneske, som giver sin vom magten over sig, er en nar og et skarn. Er der da ikke noget bedre i verden end at æde og at drikke? Når man opfører sig som et svin – har man ikke noget at blære sig af overfor folk."

Den gamle mands øjne skinnede onde og opbragte; hans læber fortrak sig, og rynkerne i hans ansigt skælvede.

"Havde Foma bare været min kødelige søn, så skulle jeg nok have taget det på en anden måde."

Ljuba lyttede tankefuld efter, mens hun legede med en akaciegren; hun så opmærksomt og forskende på hans opbragte ansigt.

Efterhånden som hun var blevet ældre, havde hun – uden selv at mærke det – forandret sig meget overfor faderen. Hun mærkede hyppigere og hyppigere i hans ord den selv samme tanke, som så mange bøger havde meddelt hende, og dette nødt uvilkårligt den unge pige til at foretrække hans levende ord fremfor bøgernes døde bogstaver.

Han, som altid var overhængt af forretninger, altid flittig og klog, gik sin vej så alene; hun så, hvor ensom han var, og hvor det var tungt for ham, og dette blødgjorde hendes følelser overfor faderen.

Nu diskuterede hun af og til med den gamle mand; til en begyndelse svarede han uhyre spotsk, når hun sagde ham imod, men efterhånden blev han mere opmærksom og venlig.

"Havde salig Ignat læst, hvad der stod i aviserne, om Fomas vanartede liv, så havde han slået ham ihjel," sagde Majakin og slog med sin knyttede hånd i bordet. "Hvor bladene dog har svælget i det … Sikken en skandale!"

"Det har han såmænd ærligt fortjent," svarede Ljuba.

"Jeg benægter jo heller ikke, at det er uden grund; men, hvem kan det mon være, som er gået så vidt?"

"Kan det ikke være ligegyldigt?" spurgte Ljuba.

"Å, det kunne dog være ganske interessant at vide. Det synes at være beskrevet ret troværdigt; rimeligvis har vedkommende selv været vidne til hans vanartede opførsel."

"Nå, vedkommende går vist næppe på svir med Foma," svarede Ljuba sikkert; hun blev helt rød, da faderen så på hende.

"Det er nok rare bekendtskaber, du har, Ljuba!" sagde Majakin drillende. "Nå, hvem er det så, der har skrevet det?"

"Hvorfor vil du dog vide det, fa'r?"

"Sig det nu bare."

Hun havde nu imidlertid ikke lyst til at fortælle ham det, men faderen var påståelig, og hans stemme lød mere og mere tør og vred. Så spurgte hun ham roligt:

"Du gør ham vel ikke noget?"

"Jeg? Jo, jeg bider hovedet af ham! Din lille nar! Hvad skulle jeg kunne gøre ham. Disse – journalister – er ikke dumme, og derfor er de en magt – et regiment djævle! – Og jeg er ikke guvernør – og kan ikke vride halsen om på dem eller binde

deres tunge … De gnaver os ligesom mus – lidt og lidt ad gangen – man fordriver dem ikke med gode ord – der må rubler til … jo – jo … Nå, hvem er det så?"

"Kan du huske, at der, mens jeg gik i skole, kom en elev hos os, som hed Jeschov? Sådan en sort en?"

"Hm … Ham husker jeg nok. Jeg kender ham godt –"

"Nå, det er ham."

"Det pattebarn! Allerede den gang kunne man se, at der ikke ville blive noget ordentligt ud af den fyr. Han kom alle på tværs – en rigtig Uglspil. Jeg burde have taget ham i nakken dengang, så var der måske blevet et rigtigt menneske ud af ham."

Ljuba lo ironisk og spurgte drillende:

"Er han da ikke et menneske, fordi han skriver i bladene?"

Majakin tav længe; han trommede tankefuld i bordet, mens han stirrede på sit eget ansigt, som afspejlede sig i den blankpolerede temaskine. Omsider løftede han hovedet; han kneb øjnene sammen og sagde heftigt og med eftertryk:

"Journalisterne er ikke mennesker – men bylder! Det russiske folks blod er blevet fordærvet, og dette usunde blod har skabt disse bladmænd – disse ubarmhjertige farisæere. Allerede nu skyder de frem som paddehatte – men det vil blive værre endnu … Og hvad er blodet blevet usundt af? – Af det langsomme i bevægelserne … Hvor kommer myggene fra? … Fra sumpens stillestående vand – ligesom et menneskes liv fra et uordnet samfund."

"Jeg tror ikke, du har ret i, hvad du siger, far," sagde Ljuba venligt.

"Hvorfor ikke det?"

"Nej, – for de, der skriver, er de mest uegennyttige og fordomsfri personligheder, som eksisterer! De vil kun retfærdighed og sandhed! …"

Ljuba blev helt bevæget, da hun talte godt for de mennesker, som hun satte så højt; hendes ansigt blussede, og hendes øjne så så rørende på faderen, som ville de bønfalde ham om tiltro.

"Ej, ej –!" afbrød faderen hende med et suk. "Du har nok fået læst for meget – og er blevet helt forgiftet. – Sig mig engang – hvad indeholder de fyre så egentlig? – Det har du ikke begreb om! Som nu denne Jeschov … hvad er der ved ham? … De søger kun sandheden … nej dog, hvor de er beskedne! Men selv om sandheden nu var det dyreste klenodie – hvad så? … Hvis nu enhver for sig selv søger den? Vær overbevist om – uegennyttigt kan et menneske ikke være … det giver sig ikke til at kæmpe for noget, som er det uvedkommende … gør det det, så er det en nar, som ikke er til nytte for nogen. Man må forstå at sætte sig selv i forgrunden for at komme frem – se det er sandheden! Jeg har i næsten fyrretyve år læst den samme avis … du ser mit ansigt for dig, og jeg ser det selv spejlet på temaskinen, men det, jeg ser, er et helt andet … Det er temaskinefjæs, bladene serverer, og ikke virkelige. Og så tror du dem …"

"Ja men fader!" udbrød Ljuba, "bøgerne og aviserne søger dog at beskytte alle menneskers fælles interesser."

"Å, de tænker dog vist næppe på, at du keder dig, og at du for lang tid siden burde have været gift; dine interesser varetager de vist næppe – og mine da forresten heller ikke."

"Å far, det er slet ikke det! Jeg forstår ikke at forsvare mine meninger – men jeg føler, at jeg har ret," sagde Ljuba næsten fortvivlet.

"Det er netop det," svarede den gamle mand bestemt. "Der er lutter forvirring i forholdene i Rusland, ingen standhaftighed – alt vakler. Der er ingen harmoni – men tåger over alt – derfor bliver blodet tykt – og deraf kommer der bylder. Tænke må man – men virke – nej. Det giver ikke liv, men råddenskab."

"Hvad skal man da gøre?" spurgte Ljuba, idet hun lænede sig over bordet hen imod faderen.

"Alt!" råbte den gamle mand heftigt, "*alt* skal man gøre! Sætte alt ind på det, man dur til! Men så bør der også være fuld frihed for alle, overgangen vil blive svær, for der er mange, som vil misforstå situationen; men kærnehuset i disse er råddent, de vil forsvinde og give plads for agtværdige og virkelige mennesker, som er sig det hverv voksne at bringe livet i dets rette gænge uden anvendelse af pen eller stok – men kun af hjerte og forstand."

Den gamle mand var glad. Hans rynker spillede, og han var i den grad gået op i sin egen veltalenhed, at han med lukkede øjne smaskede med læberne som for at smage på sin egen visdom.

"Og så skal livet gå efter deres syn – og ikke hulter til bulter som før – skade kun, at det ikke bliver i vor levetid."

Faderens ord faldt et for et ned over Ljuba som masker i et stort og stærkt net; – hun stirrede med et spændt udtryk på hans ansigt, som søgte hun der at finde hjælp i hans ord og noget, som kunne passe sammen med det, hun havde læst i bøgerne og opfattet som den reneste sandhed. Men faderens ondskabsfulde, triumferende latter skar hende i brystet, og de slangeagtige rynker, som krøb over hans ansigt, indgød hende

frygt. Hun følte, at han vendte hendes sind bort fra det, som var hende så ligefremt og klart.

"Far!" spurgte hun, idet hun gav efter for en pludselig indskydelse, "far, hvad mener du så i grunden om Taras?"

Majakin for sammen. Hans bryn rynkede sig i vrede, og med sine øjne skarpt fæstede på datteren spurgte han tørt:

"Hvad skal det sige?"

"Må jeg ikke tale om ham?" spurgte Ljuba forvirret.

"Nej, ham vil jeg ikke tale om – og det skal du heller ikke gøre."

Men et øjeblik efter tilføjede han alligevel: "Taras – er også en byld! … Livet ånder på jer, – men om dets ånde er god eller dårlig – det forstår I ikke at skelne. – Taras … han er nu henved de fyrre … han er tabt for mig – forvist til Sibirien – og det er min egen søn. – Det pjok ville ikke have fortrolighed til sin far – så trådte han fejl."

"Hvad var der da i vejen," spurgte Ljuba, som interesseret lyttede til.

"Det er ikke godt at forstå – selv forstår han det såmænd heller ikke, når han engang bliver klog igen. – Men han må være født klog … for hans fader var dog ikke dum … Nihilisterne, dem ser man igennem fingre med … Jeg skulle bare have fat i dem, så skulle de nok få kærligheden at føle … March! lige midt ud i en ørken. Dér skulle de stilles under kommando af nogle jernfaste bønder … Værs'go mine ærede herrer – hidindtil har vi givet jer at spise og drikke og undervist jer … nu er det på tide at arbejde og at betale af på gælden. – jeg skulle ikke ofre en øre på dem, men presse marven ud af deres knogler for at få dem til at betale. Det er for nemt sluppet for sådan en fyr at blive puttet i

et fængsel; nej – han skal arbejde for mig … Af et lille frø bliver der et stort aks – og så skulle man lade et menneske gå til grunde – så vidt må det ikke komme! … En dygtig snedker finder anvendelse for selv den mindste splint; således skal ethvert menneske også udnyttes til samfundets bedste, indtil der ikke er en blodsdråbe i det. Meget skarn får lov til at trives – men mennesket hører ikke med til skarnet. Å! Galt er det, når styrken mangler forstand – og galt er det, når forstanden er uden styrke. – som nu Foma … Der kommer nogen – se hvem det er!"

Ljuba vendte sig om og så Jefim, "*Jermaks*" kaptajn komme gående op gennem alleen. Kaptajnen tog ærbødigt hatten af for hende. Hans ansigtsudtryk var bittert og ærgerligt.

Jakob Tarasovitch fik øje på ham og råbte straks til ham:

"Hvad er der sket?"

"Siden jeg må søge Dem?" sagde Jefim, idet han støttede sig til bordet og hilste dybt.

"Hvad er der i vejen? Hvor er skibet?"

"Skibet er der!" Jefim sukkede dybt og trak vejret tungt.

"Hvor, din djævel? Vær nu ingen kujon, men fortæl, hvad der er sket," skreg den gamle mand.

"Å – for en ulykke! Jakob …"

"Har I lidt skibbrud?"

"Nej, Gud frelste os."

"Er skibet brændt? Så kom dog med det, menneske!"

Jefim trak vejret dybt og sagde så langsomt:

"Bark nr. 9 er gået under … En mand har fået rygraden brækket … en savnes helt og må vel være druknet – og

desforuden er en fem-seks mand kommet mere eller mindre til skade."

"Nå, så-ådan!" trak Majakin på det og målte kaptajnen med ulykkespående blikke. "Huden skulle jo flås af dig!"

"Ja, men skylden var ikke min!"

"Ikke din – hvis var den da?"

"Herrens selv."

"Fomas? Men, hvad gjorde du?"

"Jeg – jeg lå nede i lasten …"

"Å! Du sov …!"

"Jeg var bundet."

"Hva-ad?" den gamle mand næsten hvinede det.

"Tillad mig at fortælle det, som det er gået for sig … Han havde noget i hovedet og råbte, at jeg skulle skrubbe af, og at han selv ville kommandere. Jeg svarede ham, at det kunne der ikke være tale om, for det var mig, som var kaptajn. Så lod han mig binde og smide ned i lasten. Og ør som han var, fik han nu lyst til at gøre løjer. – Der kom hele seks barkskibe imod os – og Foma Ignatjevitch spærrede vejen for dem. De varskoede mere end én gang … det er sikkert."

"N-nå?"

"Ja, de klarede den stolt; – de to første masede lige på os og gav vor nr. 9 en sådan en i siden, at vi gik i stumper og stykker – de blev ganske vist en del ramponerede, men det var os, som fik det værste."

Majakin rejste sig og lo støjende og ondt.

Jefim sukkede, slog ud med hånden og sagde:

"Hans karakter er alt for voldsom … Når han er ædru tier han – og falder i staver, men smører han sig med spiritus – så går

den løs. Så er han hverken sig selv eller sit arbejde nogen god herre – men snarere en arg fjende – undskyld!"

"Hold mund!" sagde Majakin råt. "Hvor er Foma?"

"Dér på stedet, hvor det skete. Han kom straks til sig selv og – rekvirerede arbejdsfolk til assistance. De skal nu til at løfte barken … måske er de allerede begyndt."

"Er han alene dér?" spurgte Majakin.

"Ikke helt," svarede Jefim, idet han skævede hen til Ljuba.

"Så?"

"Der er en dame med ham …"

"Nå – sådan!"

"Hun opfører sig, som var hun ikke ved sine fulde fem," sagde Jefim med et suk. "Hun synger uafbrudt – men så aldeles bedårende."

"Jeg bryder mig ikke om at høre noget om hende," råbte Majakin med fortrukket ansigt, og Ljuba troede næsten, at hendes fader ville briste i gråd.

"Vær nu blot rolig, far!" bad hun kærligt, "måske taber du ikke så meget?"

"Ikke så meget!" råbte Jakob Tarasovitch heftigt. "Forstår dit tossehoved da ikke, at det ikke er barken, det drejer sig om! Nej – det er et menneske, som er gået til grunde … det er det frygtelige! Jeg havde jo brug for ham – I dumme dyr!"

Den gamle mand var vred; han rejste sig og gik hurtigt op mod huset.

– På samme tid dette gik for sig, vågnede Foma op – firehundrede verst borte fra sin gudfader – i en lille bondehytte på bredden af Volga. Han lå på et leje af friskt hø midt på gulvet

og så med et mørkt blik gennem ruderne op mod himlen, som var overtrukket af grå, forrevne skyer.

Blæsten flåede og jog dem; tunge og triste drev de hastigt afsted – indhentede hinanden – flød sammen og flængedes igen. Snart sænkede de sig ned over jorden for atter hurtigt at stige op mod himlen og opsluge hinanden.

Foma lå længe og stirrede på dem uden at være i stand til at røre sit hoved, som var så tungt ovenpå rusen – men nu følte han, at der også i hans bryst drev tunge og flossede skyer, som bragte kulde og tyngsel over hans hjerte.

Det forekom ham, at der ved skyerne under himlen var noget magtesløst og ængsteligt – og han følte sig selv grebet af noget lignende. Uden at han gjorde sig umage for at tænke, så han alt det for sig, som han havde oplevet i de sidste måneder.

Det forekom ham, at han var styrtet ned i en kogende strøm, og at de urene bølger, som var lige så sorte som himlens skyer, havde grebet ham og bar ham et steds hen … I mørket og larmen kunne han utydeligt skimte andre mennesker, som også hvirvledes med strømmen. De var ikke i dag som i går … men hver dag var de ens i at være lige modbydelige.

Fulde, larmende og pengegriske kredsede de som en hvirvelvind omkring ham, svirede for hans penge, skældte ham ud og sloges og skreg – og de havde også mere end en gang grædt.

Han havde langet ud til dem. Han kunne huske, at han havde slået dem i ansigtet og sparket dem i vandet – men der var dem, som alligevel havde kysset hans hænder med våde, kolde læber, ækle som frøers …

Der var mange mennesker, som dukkede op i hans erindring, og han huskede endnu tydeligt ordene og lydene … sangen af en kvinde i en gul, opknappet silkebluse … og meget andet.

… Alle disse mennesker, som sammen med ham – ligesom dynd – blev båret bort af de sorte vande – var vilde og dyriske – men var vist alle lige bange for at se fremefter – for at få kig på den kyst, hvor den vanvittig-stærke bølge skulle sætte dem på grund. Men de drak for at holde modet oppe, støjede og skreg og var overgivne, men de var dog aldrig glade.

Og nu forekommer det ham, at han har levet sådan for at glemme sig selv og af frygt for at tænke på, hvad livet kunne bringe.

Blandt denne sydende menneskevrimmel, som var ladet med stormende lidenskaber og gal efter at bedøve sig selv – var der kun én, som altid var rolig og altid den samme … og det var Sascha.

Hun drak aldrig mere, end hun kunne tåle – talte altid sikkert og bydende, og selv hendes bevægelser var altid ens og bestemte. Det var som om strømmen ikke kunne føre hende med sig, men tværtimod som om hun styrede dens løb. Og det forekom dog Foma, at hun var den mest drevne blandt dem, som omgav ham, og mest begærlig efter sviren og larmen. Det var altid hende, som kommanderede og fandt på nyt, og hun talte i samme tone til opvartere og matroser som til sine veninder og til Foma. Hun var smukkere og yngre end Pelagéja, men hendes kærtegn var så besynderlig tavse og kolde. Foma kunne ikke frigøre sig for den tanke, at hun i sit inderste skjulte noget frygteligt, og at hun aldrig ville kunne elske nogen eller være åben og ærlig. Men dette skjulte drog ham, opfyldte ham

med bange nysgerrighed og spændt interesse for hendes rolige og kolde sjæl – som var mørk som hendes øjne.

Engang sagde Foma til hende:

"Hvor mange penge vi to dog har ødelagt!"

Hun så på ham og spurgte:

"Hvad skulle man da gemme dem til?"

I sit stille sind måtte han give hende ret, og han var forbavset over, at hun så ligefremt udtalte sin mening.

En anden gang spurgte han hende:

"Hvem er du egentlig?"

"Har du glemt, hvad jeg hedder?"

"Nej!"

"Ja, men hvad da?"

"Det er om, hvor du hører hjemme, at jeg spørger."

"Å, nå sådan … Jeg er fra det Javslovske guvernement … Fra Nylitch; mine forældre var bønder … og jeg spillede på harpe … Er du så gladere, fordi du har fået det at vide?"

"Ved jeg da stort mere nu?" spurgte Foma leende.

"Ja, mere fortæller jeg dig ikke – man skulle dog tro, at det måtte være nok. – Hvad interesse skulle du også have af at vide mere? Vi – der er som dyr, har allesammen fælles hjemstavn … Lad os nu hellere spekulere på, hvorledes vi skal tilbringe dagen i dag."

Den dag sejlede de ud på en damper og havde et orkester ombord; man drak champagne og berusede sig. Sascha sang en så rørende og melankolsk sang, at Foma gav sig til at græde som et barn. Så dansede han den russiske nationaldans med hende, og da han omsider var blevet træt, sprang han overbord og var nær druknet.

Nu da han mindedes alt dette og meget andet til, skammede han sig og var vred på Sascha. Han så på hendes smidige skikkelse og hørte hendes rolige åndedrag, og han følte, at han ikke holdt af denne kvinde, og at hun var ham unødvendig. Der opstod i hans tunge hoved triste tanker, som stadig øgedes. – Det var, som om den sidste tids begivenheder havde rullet sig sammen til et groft nøgle, og at dette nøgle nu trillede rundt i hans bryst, idet det langsomt viklede sig op og bandt ham i sine fine, grå tråde.

"Hvad er det dog, der foregår med mig?" tænkte han. "Jeg forstår ikke livet … og jeg forstår ikke mig selv …"

Dette spørgsmål greb ham, og han søgte at udrede årsagen til, at han ikke som andre mennesker kunne leve livet roligt og karakterfast. Men denne søgen gjorde ham endnu mere skamfuld og urolig; han kastede sig på høet og gav irriteret Sascha et puf med sin albue.

"Lig stille!" sagde hun søvnigt.

"Å – vær nu bare ikke for stor på det," brummede Foma.

"Hvad vil du?"

"Ingenting."

Hun vendte sig om med ryggen mod ham, gabte og gav sig til at fortælle halvt i søvne:

"Jeg drømte, at jeg igen spillede på harpe. – Jeg sang dertil, og lige over for mig stod der en væmmelig køter, som viste tænder og ventede på, at jeg skulle holde op. Jeg var frygtelig angst for den … og jeg vidste, at den ville sønderflænge mig, så snart jeg holdt op med at synge … og jeg sang – og sang – og sang, men pludselig svigtede stemmen mig, … det var

forfærdeligt! – Og hvor dyret skar tænder … Gud være min sjæl nådig! – Hvad mon den drøm betød?"

"Hold nu et øjeblik op med at vrøvle!" afbrød Foma hende vredt. "Sig mig hellere: Hvad mener du, jeg er for et menneske?"

"Å, jeg mener, du er et menneske, som har tømmermænd efter en rus."

"Aleksandra!" udbrød Foma bønfaldende, "spøg dog ikke! Sig mig på ære og samvittighed, hvad du tænker om mig."

"Ikke det aller mindste!" svarede hun tørt. "Hvorfor plager du mig med sådan dum snak?"

"Er det dum snak?" spurgte Foma bedrøvet og sukkede dybt. "Det at kende sig selv er dog noget af det allervæsentligste."

Sascha lå et øjeblik tavs, så begyndte hun med sin sædvanlige ligegyldige stemme:

"Sige ham – hvad han er for en, og hvorfor han er sådan … Sikken en … Skulle jeg give mig til at gruble over alle dem, jeg traf på? Jeg har såmænd ikke engang tid til at tænke over mig selv – og vil det måske heller ikke."

Foma lo tørt og sagde så:

"Sådan skulle man være skabt – ikke gide noget."

Sascha løftede sit hoved op fra puden og så Foma ind i ansigtet; så lagde hun sig igen, idet hun sagde:

"Du grubler … pas på! Der kommer ikke noget godt ud af det! Jeg kan ikke udtale mig om dig … hvem kan vide, hvad et menneske indeholder? Det kender ikke engang sig selv. – Nå, men ét kan jeg sige dig: du er bedre end de andre."

"Hvorfor det?" spurgte Foma tankefuld.

"Ja-a! Lytter du til en smuk sang – så græder du, opfører én sig som en slyngel, så slår du. Du er god mod kvinder – aldrig

fræk … du er beskeden … men kan også være kæk."

Dette tilfredsstillede dog ikke Foma.

"Det var ikke det, jeg spurgte om," sagde han sagte.

"Ja, så ved jeg såmænd ikke, hvad det er, du vil! – Men, sig mig, når de nu får løftet barken, hvad skal vi så?"

"Hvad vi så skal?"

"Ja, tager vi så til Nischnij eller til Kasan?"

"Hvorfor det?"

"Jo, vi skal more os."

"Jeg vil ikke svire mere!"

"Hvad vil du da?"

"Ingenting."

"Nå – sådan!"

Så tav de begge længe og så ikke på hinanden.

"Du er rigtig kedelig," begyndte Sascha.

"Det er lige meget, men jeg vil nu ikke svire mer!" sagde Foma bestemt.

"Det bliver vist ved løftet!" sagde Sascha roligt.

"Ja, nu kan du jo få at se! Tror du måske, at man har godt af at leve på den måde?"

"Ja, – jeg får nok se."

"Nej – svar mig på, om det er godt at leve sådan."

"Hvad skulle være bedre?"

Foma så på hende og sagde vredt:

"Hvor du dog taler modbydeligt!"

"Nå, kunne jeg heller ikke gøre dig tilpas nu?" sagde Sascha med et smil.

"Men-nesker!" sagde Foma og rynkede panden. "De er som træer – de lever, uden at nogen ved hvordan. De trænger sig

frem og kan hverken give sig selv eller andre besked. En fårekylling kryber – men den ved dog hvorfor og hvorhen; men du – hvorhen skal du?"

"Stop lidt!" Sascha afbrød ham og spurgte roligt: "Hvad kommer det dig ved? Med mit legeme kan du gøre, hvad du vil – men min sjæl skal du lade være i fred."

"Din sjæ-æl!" – Foma trak foragteligt på det. "Har du en sjæl?"

Hun stod op og gav sig til at samle sine klæder sammen, som lå spredt rundt omkring. Han fulgte hende med øjnene, og det mishagede ham, at hun ikke var blevet fornærmet. Udtrykket i hendes ansigt var ligegyldigt og roligt som altid; han ville hellere have set hende ond og krænket – for han fandt, at det for en kvinde havde villet være mere menneskeligt …

"Sjælen!" udbrød han trodsigt – "Kan et menneske, som har en sjæl, leve, som du gør? I sjælen, dér brænder en ild – samvittigheden."

Hun sad i dette øjeblik på en bænk og trak sine strømper på; ved hans ord løftede hun sit hoved og så på ham med alvorlige øjne.

"Hvad ser du på?" spurgte Foma.

"Hvorfor siger du det?" spurgte hun uden at tage øjnene til sig.

"Fordi – det er nødvendigt!"

"Tag dig i agt – er det så nødvendigt?"

Der var noget truende i hendes spørgsmål.

Foma blev ængstelig og sagde spagt:

"Hvorfor skulle jeg ikke kunne sige det?"

"Å, du!" sukkede Sascha og gav sig atter i færd med at klæde sig på.

"Hvad går der dog af dig?"

"Ikke noget! – Man skulle have troet, at du var født to gange – og af forskellige forældre – Men ved du, hvad jeg har lagt mærke til?"

"Nå?"

"Det menneske, som ikke kan forsvare sig selv – det må frygte sig selv … og er altså ikke meget værd!"

"Er det mig, du mener?" spurgte Foma.

"Ja, også dig."

Hun kastede en lyserød morgenkjole om sig, og stående midt i stuen strakte hun sin hånd ud mod Foma og sagde hæst:

"Min sjæl vover du ikke at besudle. Den kommer ikke dig ved! Og derfor har du at tie! … Å, alt det jeg kunne sige om jer, hvis jeg bare ville. Mine ord skulle falde som hammerslag på jeres hoveder, så I skulle miste forstanden."

Hun tog sig med hænderne om hovedet og løste det tunge, sorte hår, som nu bredte sig ud over hendes hals og skuldre, og hun rystede stolt sit hoved og sagde:

"Døm mig ikke på, at jeg er løsagtig … Undertiden kan den, som lever et smudsigt liv, være renere end den, der går klædt i silke. Du skulle blot vide, hvad jeg tænker om jer kanaljer, og hvilket had jeg nærer til jer. Det er af lutter ondskab, at jeg tier stille, for slap jeg min ondskab løs, ville min sjæl være tom – og hvad havde jeg så at leve på?"

Foma så på hende, og nu syntes han om hende. Der var i, hvad hun sagde, noget, som kom hans egen stemning helt nær. Han smilede og svarede hende glad:

"Jeg føler også, at der vokser noget i min sjæl. Der kommer også nok den tid, da jeg vil tale lige rent ud fra leveren."

"Og hvem skal det så gå ud over?" spurgte Sascha foragteligt.

"Over alle!" udbrød Foma og sprang op. "Over falskheden … Jeg vil spørge …"

"Spørg du om temaskinen er færdig!" sagde Sascha ligegyldigt.

Foma så på hende og svarede vredt:

"Å, gid pokker ville tage dig – det kan du jo selv spørge om."

"Det kan jeg også – men hvad er du gal for?"

Og hun gik ud af stuen.

Vinden fo'r i heftige stød over vandet og ligesom piskede det. Dækket af vilde bølger sled floden sig krampagtig, larmende og skumklædt op mod vinden. Inde på bredden bøjedes piletræerne næsten ned mod jorden af stormen.

Ud for den bakkede kyst lå to store barkskibe for anker; deres høje master, som ragede op mod himlen, vuggede sig uroligt fra side til side, som ville de tegne et usynligt mønster i luften. På deres dæk stod store stilladser af tykke brune stammer; over alt hang der store hejseapparater af tove og kæder, som dinglede i luften. En flok bønder slæbte en stor bjælke hen over dækket, idet de trådte hårdt med fødderne og stønnede tungt.

På stilladserne hang der over alt store røde og blå klumper af menneskelegemer; vinden, som tog i deres bluser og benklæder, gav dem et besynderligt udseende, gjorde dem snart pukkelryggede, snart runde og oppustede som blærer. Alle arbejdede de; over alt så man kraftige arme, med skjorteærmerne smøgede op over albuerne, hugge, save og hamre. Stormen førte træsplinter og al slags lyd ud i luften. Savene gnavede i træet, som var de ved at tabe vejret i ondskabsfuld glæde, bjælker, som var sårede af øksen, stønnede

og gav sig, brædder knagede, idet de spaltedes under slagene, og høvlene hvinede ondskabsfuldt. Kædernes raslen og blokkenes stønnende knagen flød sammen med bølgernes vrede larmen, mens vinden jog skyerne hen over himlen.

"Misch-tra! Skynd dig!" blev der råbt oppe fra et af stilladserne, og nede på dækket løftede en stor bonde sit hoved i vejret og svarede:

"Hva-ad?" Vinden legede med hans store blonde skæg og blæste ham det ind i ansigtet.

"Lang mig tovet!"

Så hørte man en hul stemme – som gennem en råber:

"Hvordan er det dog, du har sat snoren på, dit skeløjede asen? Kan du ikke se? Jeg skal nok lukke gluggerne op på dig!"

Smuk og høj stod Foma lænet op ad en af masterne; han var klædt i en drapfarvet jakke og havde lange støvler på. Han strøg sig med hånden over skægget og så beundrende på, hvor flinkt bønderne arbejdede. Larmen, som lød i luften, havde fremkaldt en voldsom lyst hos ham til at stemme i med og tage fat sammen med arbejderne, kløve træet, bære byrder og kommandere; han ville gøre sig bemærket, vise dem alle sin styrke og behændighed – den levende sjæl i sig. Men han holdt sig alligevel tilbage og stod tavs og ubevægelig: han skammede sig og var bange for noget. Det hindrede ham, at han var herre her; ville han give sig til at arbejde, var der måske ingen, som ville tro, at det var lysten, der drev ham. De ville snarere tro, at det var for at skynde på dem – eller måske ville de le ad ham.

En ung, blond, krøllet fyr med opknappet skjortelinning fo'r stadig forbi ham, snart med et bræt på skulderen, snart med en økse i hånden; han sprang afsted som en kåd gedebuk, lo med

en fornøjet og klangfuld latter, arbejdede uden ophør og hjalp snart en, snart en anden.

Foma iagttog ham opmærksomt og var misundelig på denne unge fyr, fra hvem der ligesom udstrømmede noget så sundt og æggende.

"Han må vist være lykkelig," tænkte Foma, og der påkom ham en trang til at komme fyren på tværs og gøre ham flov. Alle var grebet af arbejdsiver og arbejdede raskt på at rejse stilladserne og ordne taljer og blokke for at løfte den sunkne bark fra flodens bund; alle var de modige – og glade. Foma derimod stod så alene borte fra dem; han vidste ikke, hvad han skulle tage sig til og forstod intet; han følte sig overflødig i dette store arbejde, og det krænkede ham, og jo mere han iagttog dem, desto større følte han krænkelsen. Og mest af alt pinte den tanke ham, at alt dette blev gjort for hans skyld, og han var dog kun et nul her.

"Men, hvor er da min plads?" tænkte han bittert. "Og hvor er mit arbejde? Min styrke står ikke tilbage for nogens. Hvortil har jeg da fået den?"

Kæderne raslede, blokkene peb, og øksehuggene lød hult ud over floden, mens barkerne gyngedes af bølgeslagene. Men det forekom Foma, at grunden til, at han gyngede, ikke var den, at dækket bevægede sig under ham, men den, at han aldrig havde forstået at stå fast – at det var noget, som ikke var ham beskåret.

Formanden – en lille bondemand med et spidst, gråt skæg og sammenknebne øjne i et furet ansigt – nærmede sig Foma og sagde:

"Alt er nu i orden, Foma Ignatjevitch, nu kan vi i Guds navn gerne begynde!"

"Nå, så begynd," svarede Foma kort og vendte sig bort, som om han ikke tålte det gennemtrængende blik fra bondens små øjne.

"Nå – så lovet være da Herren!" sagde formanden og knappede sin kofte uden at forhaste sig. Så rettede han sig, drejede langsomt hovedet og betragtede opmærksomt stilladserne på de to barkskibe, som lå i en henved fem favnes afstand fra hinanden.

"På plads, børnlille!" råbte han højt.

Arbejderne spredte sig på skibene og grupperede sig hurtigt ved kranerne, og al støjen og snakken døde hen.

"Pas på, børn!" lød formandens klangfulde og rolige stemme. "Er alt nu, som det skal være? ... Er øjeblikket kommet, da konen skal føde – så er det for sent at give sig til at sy særke til hende. Nå – bed nu til Gud!"

Han kastede sin hue på dækket, løftede blikket mod himlen og gav sig til at korse sig. Og alle arbejderne så opad og gjorde korsets tegn over brystet. Nogle bad højt, og deres bønner flød sammen i en summen, som blandede sig med bølgernes larmen:

"Herre, velsign vort arbejde ... Hellige gudsmoder ... Hellige Nikolaus ..."

Foma hørte alle disse udbrud, og de lagde sig som lodder på hans hjerte. Alle havde blottet hovederne, kun han alene havde glemt at tage hatten af, og da arbejderne havde endt deres bøn, sagde formanden indtrængende:

"Foma Ignatjevitch, De skulle dog også bede Herren om det."

"Pas du dit arbejde, mig skal du ikke belære!" svarede Foma vredt.

Jo længere arbejdet skred frem, desto tungere og mere krænkende var det for ham at se sig tilovers blandt disse mennesker, som var sig deres styrke bevidst, og som nu var i færd med at løfte mange ti tusinde pund op fra flodens dyb. Han ønskede næsten, at der måtte tilstøde dem et uheld, så at de alle måtte komme til at stå skamfulde overfor ham, og den tanke jog gennem hans hoved:

"Måske springer kæderne …"

"Giv agt, børn!" råbte formanden. "Hal alle på én gang … Herre hjælp os!" Og pludselig slog han ud med hånden og kommanderede:

"Gå-å – på-å!"

Arbejderne opfangede hans råb, og i samme nu lød det som med én stemme fra dem:

"Gå-å – på-å! Den gå-år!"

Blokkene peb og hvinede, kæderne larmede af anstrengelse over den uhyre byrde, de havde fået at løfte, og arbejderne råbte og trådte tungt i dækket, mens de stemte brystet mod spillene. Imellem de to barkskibe skvulpede vandet vredt, som ville det ikke give sit bytte fra sig. Over alt omkring Foma spændtes tove; kæder og trosser dirrede af spændingen; de bevægede sig hen over dækket forbi hans ben som vældige grå orme.

"Nu går den – nu går den …" sang de alle triumferende i kor, og i den tætte bølge af stemmer trængte formandens råb sig ind som en kniv, der skærer i brød:

"Hal, børnlille – hæng i … på én gang – på én gang …"

En besynderlig uro greb Foma: en lidenskabelig lyst til at vælte sig ind i arbejdernes stormende brølen, som var bred og mægtig som selve floden, ind i denne irriterende hvinen og knagen, i jernets raslen og bølgernes larmende plasken. Sveden sprang frem på hans pande; og pludselig rev han sig løs fra masten, hvor han stod, og et øjeblik efter stod han bleg og ophidset henne ved kranen.

"Alle på én gang – alle på én gang!" råbte han vildt. I det stærke løb havde han stødt brystet voldsomt mod en af armene på spillet, men uden at føle smerten gav han sig til at gå med rundt, idet han stemmede benene kraftigt mod dækket. En uudsigelig glæde rasede i ham og gav sig luft i høje råb. Det forekom ham, at det var ham alene, som løftede byrden, og at hans styrke voksede mere og mere. Bøjet og med sænket hoved gik han som en tyr sin modstander i møde; og modstanderen veg lidt efter lidt. For hver skridt, han gik frem, kom han mere og mere i ekstase, og hver anstrengelse beredte ham en brændende og stormende glæde. Det svirrede i hans hoved, og hans øjne var blodunderløbne.

Han kunne intet se, men han kunne føle, at det gav efter for ham, og at han ville sejre – at han nu ville vælte noget mægtigt, som spærrede ham vejen – og at han derefter skulle ånde let og frit, opfyldt af stolt glæde. For første gang i sit liv fornemmede han en så mægtig følelse, og med en begærlig, hungrig sjæls lidenskab sank han den, berusedes af den og gav sin glæde luft i høje, jublende råb ligesom arbejdernes:

"Hal væk – nu går den – nu går den …"

"Stands! Gør fast! Stands, børn!"

Foma fik et stød i brystet og blev kastet tilbage.

"Til lykke med det gode resultat, Foma Ignatjevitch!" sagde formanden, mens hans ansigt strålede af glæde. "Gud være lovet! Men De er vist blevet træt?"

En glad og tilfreds mumlen lød omkring Foma; arbejderne småskændtes godmodigt, og med smil på de sveddryppende ansigter nærmede de sig ham og omringede ham. Han smilede uforstående: ophidselsen havde endnu ikke lagt sig i ham og tillod ham ikke at overse, hvad der var sket, og at forstå, hvorfor alle omkring ham var så oprømte.

"Nu har vi trukket mange tusinde pund op af vandet som en ræddike op af jorden," var der en der sagde.

"Herren burde give en omgang brændevin."

Foma stod på en rulle tovværk og så ud over arbejdernes hoveder og så, at der mellem de to skibe var kommet et tredje til syne; dette var sort, slimet, ramponeret og omviklet med kæder. Vansiret og ligesom opsvulmet efter en frygtelig sygdom lå det dér på vandet mellem sine to veninder og støttede sig til dem. Dets ene mast var brækket; på dækket lå store bunker af jern, sorte træstumper og tove, og mellem alt det flød strømme af vand – rødt som blod.

"Er den hævet?" spurgte Foma, som ikke vidste at sige andet ved synet af denne hæslige, tunge tingest; han følte sig atter krænket ved tanken om, at han var blevet så begejstret over at være med til at løfte denne smudsige, forslåede vanskabning op af vandet.

"Hvordan står det til med den?" spurgte Foma formanden.

"Å, den skal blot hurtigst muligt udlosses. Når der så kommer en snes tømmermænd i gang med den, skal der snart komme skik på den," svarede formanden beroligende.

En blond fyr lo glad Foma op i ansigtet og spurgte:

"Skal vi så ikke have lidt brændevin?"

"Du kan vel vente!" sagde formanden vredt til ham. "Du må da kunne se, at herren er træt."

Så gav alle arbejderne sig til at snakke.

"Skulle vi ikke også kunne blive trætte?"

"Det var da ikke noget let arbejde!"

"Når man ikke er vant til det, bliver man naturligvis træt."

"Og er man ikke vant til at spise grød – falder det også svært!"

"Jeg er slet ikke træt!" sagde Foma vredt.

Arbejderne tav, men flokkedes endnu tættere om ham.

Kun den blonde fyr gentog sit:

"Gi'r herren så ikke en omgang brændevin?"

Foma så på de skæggede ansigter og følte lyst til at sige noget rigtigt sårende. Men alt løb omkring i hovedet på ham, han kunne ikke tænke – og uden at gøre sig regnskab for sine ord, sagde han omsider vredt til dem:

"I vil kun drikke – andet bryder I jer ikke om … I skulle dog tænke lidt mere på de alvorlige ting i livet …"

Folkene omkring ham stirrede uforstående på ham; de gav sig til at sukke og bevæge sig uroligt.

"Hm! ja," sagde formanden med et suk. "Det at tænke alvorligt, kan der jo være mening i." –

Endelig sagde Foma efter at have betænkt sig længe:

"Nå, ja ja da – så skal I få brændevin!"

Arbejderne gjorde ærbødigt plads for Foma, og en munter summen og glade smil takkede ham for hans gavmildhed.

"Men lad *mig* nu bare komme i land."

"Alt er mig så kvalmt!" sagde han, da han trådte ind i hytten, hvor Sascha, klædt i en elegant, lyserød kjole, havde travlt med at dække bord.

"Det er mig så kvalmt, Aleksandra. Kan du ikke hjælpe mig? Tror du ikke du kan?"

Hun så opmærksomt på ham og sagde:

"Er det dig så trangt – så er der også noget, som du attrår – og hvad er det?"

"Det ved jeg ikke," svarede Foma og rystede bedrøvet på hovedet.

"Så tænk dog – søg! ..."

"Å! Jeg *kan* ikke tænke!"

"Dit pattebarn!" hviskede Sascha foragteligt og rykkede sig bort fra ham. "Er dit hoved dig i vejen?"

Foma lagde ikke mærke til det bitre i tonen og heller ikke til hendes bevægelser. Han støttede sine hænder mod bænken og rokkede frem og tilbage, mens han stirrede ned mod gulvet.

"Undertiden tænker og tænker man – og ens hele sjæl er ligesom tjæret ind i tanker. Så glipper pludselig alt for en – og der bliver så tomt i hjertet og koldt som i en fugtig og klam kælder ... Å, det er frygteligt!"

Sascha skottede hen til ham og gav sig til at nynne:

"Blot vinden blæser – den tågen bort fra havet jager."

"Svire – det vil jeg ikke ... det er mig modbydeligt. Dér er det altid det samme: vennerne, fornøjelserne og spiritussen. Jeg bliver ond og får lyst til at prygle alle. Jeg forstår ikke at omgås folk. Hvem skal man tro på? Den ene siger ét – den anden det modsatte ... Og jeg selv – *kan* intet sige."

"Det er så trangt at leve uden dig," sagde Sascha, mens hun stirrede op på væggen lige over for sig.

Men Foma blev ved med at rokke og svarede:

"Der er også de tider, hvor jeg føler mig brødefuld overfor alle mennesker – – de lever og larmer, mens jeg næppe blinker med øjnene eller føler jorden under mine fødder. Skulle det være fra min moder, at jeg har denne ufølsomhed? Min gudfader siger, at hun var som is – og at hun stadig længtes efter noget … Se sådan længes også jeg efter mennesker … Jeg ville gerne gå tiggergang og bede: Brødre, hjælp mig, lær mig – jeg kan ikke leve sådan! Og er jeg skyldig, så tilgiv mig."

Foma talte endnu længe heftigt, men omsider blev han træt og tav.

Sascha rykkede sig længere fra ham. Udenfor rasede blæsten og kastede støv mod ruderne. Fra ovnen kunne man høre fårekyllingerne, og inde i gården brølede en kalv.

Sascha så leende på Foma og sagde:

"Der er nok en til, som er ulykkelig og hyler. Du skulle gå ud til ham og synge duetter med ham." Så lagde hun sin hånd på hans krøllede hår og puffede ham spøgefuldt i siden.

"Hvorfor er du så misfornøjet? Vil du ikke nyde livet, så kan du jo tage fat på noget arbejde."

"Herre Gud!" Foma rystede på hovedet, "du har nok svært ved at udtrykke dig – du er ikke til at blive klog på." Og han næsten skreg, så opbragt blev han: "Hvad skulle det være for arbejde? Jeg har ikke lyst til at arbejde! Hvad er – arbejde? Kun dumhed! Hvad nytte har man af at arbejde? Penge? Dem har jeg nok af – så mange, at jeg kunne begrave dig under dem. Alle forretningsaffærer er lutter bedrageri. Jeg ser

forretningsmænd, som hvirvler sig ind i alle slags affærer – blot for ikke at se sig selv. De gemmer sig, de djævle – og hjalp man dem ud af dette virvar – hvad så? Så ville de løbe omkring og komme i vejen snart her og snart der, og de vil gå fra sans og samling. Det ved jeg! Og du tror, når bare et menneske har arbejde, så er det lykkeligt. Nej – du kan tro nej! – Floden rinder, for at man kan sejle på den, træet vokser til nytte for mennesket, hunden vogter dit hus – alt i verden har sin plads og sin ret! … Men menneskene – de er fuldstændig til overs på jorden. Alt er der til dem, men hvad er de selv? Aha! Hvad giver dem ret til livet? Ha, ha!"

Foma triumferede. Det forekom ham, at han havde fundet et vægtigt argument mod menneskene, og han lo bittert.

"Du har vel ikke ondt i hovedet?" spurgte Sascha ham bekymret, og hun så forskende på ham.

"Nej! Min sjæl – den smerter!" udbrød Foma hidsigt. "Og den smerter, fordi den savner svar på, hvorledes og for hvad man skal leve. Se, min gudfader, han er klog. Han siger: Skab selv livet! Han alene er sådan. Nå, vent, jeg skal nok spørge ham. – Alle de andre siger: Livet æder os! Livet kvæler os! Dem skal jeg også spørge … Men, hvordan skal man skabe livet? … Ja, dertil må man holde det i sine hænder … man må gøre sig til herre over det. Selv en skål kan man ikke lave uden at tage leret i hænderne."

"Hør," sagde Sascha alvorligt, "efter min mening burde du gifte dig, og intet andet."

"Hvorfor det?" spurgte Foma og trak på skuldrene.

"Fordi du trænger til at gå under et åg."

"Ja vist! Jeg har jo dig … og I er vist alle ens? Før dig havde jeg en anden; hun var af samme slags som du. Men jeg havde også et godt øje til en virkelig dame – en adelig dame! Man sagde om hende, at hun levede et let liv … men det lykkedes mig ikke at vinde hende … Ofte har jeg tænkt, at havde jeg opnået det, havde det måske taget en anden vending. Jeg droges mod hende og tænkte, at jeg ikke kunne rive mig løs. Nu har jeg slået mig til drik og har gemt og glemt hende i vin. Det er heller ikke godt."

Foma tav og faldt i tanker. Sascha rejste sig og gik op og ned i værelset og bed sig i læberne. Så standsede hun foran ham og sagde:

"Ved du hvad? Jeg går fra dig!"

"Hvorhen?" spurgte Foma uden at se op.

"Det ved jeg ikke, det kan også være lige meget."

"Men, hvorfor?"

"Fordi det ikke er til at holde ud at høre på din snak. Du gør en helt melankolsk."

Foma løftede hovedet, så på hende og lo bedrøvet.

"Så-å, er det sandt?"

"Ja, det er! Ser du, når jeg rigtig tænker over det, forstår jeg nok, hvad du mener. Der kommer også den tid, da jeg vil give mig til at gruble. Og da vil jeg gå til grunde. Men endnu er det for tidligt. Først vil jeg leve – siden, lad der så komme, hvad der vil."

"Vil jeg da også gå til grunde?" spurgte Foma ligegyldigt.

"Hvad ellers?" svarede Sascha roligt. "Ufornuftige og karakterløse mennesker som du og jeg går altid til grunde."

Så tav de et øjeblik og så hinanden ind i øjnene.

"Hvad skal vi nu gøre?" spurgte Foma.

"Vi skal vel spise til middag!"

"Nej – i det hele taget! Siden?"

"Siden? – Det ved jeg ikke."

"Så går du altså fra mig?"

"Ja, jeg gør. Men skal vi ikke more os endnu engang sammen, før vi skilles? Lad os tage til Kasan og slå os rigtig løs."

"Det kan vi jo godt!" Foma gik ind på det. "Det hører der jo til en afsked. Å – din djævel! Men hør en gang, Sascha, man siger, at piger af din slags er svært pengegriske og endog tyvagtige."

"Å, lad så folk sige det," svarede hun roligt.

"Ærgrer det dig da ikke?" spurgte Foma nysgerrigt. "Du er jo ikke pengegrisk; du har jo fordel af at være hos mig, jeg er jo rig, og alligevel forlader du mig."

"Hvorfor skulle det ærgre mig; er jeg ikke pengegrisk – er der jo ingen grund til det; og jeg er da heller ikke sunket så dybt som de kvinder, der trækker om på gader og stræder. Lad kun folk sige, hvad de vil … jeg kender deres ærlighed og hellighed alt for godt, å, hvor jeg kender dem! … men lad os nu meget hellere spise."

Næste morgen stod Foma og Sascha ved siden af hinanden på dækket af en damper, som nærmede sig Ustjes havn. Saschas store, sorte hat med den dristigt opbøjede skygge og de hvide fjer tiltrak sig alles opmærksomhed, og Foma følte sig ilde til mode ved at stå hos hende og mærke, hvorledes de nysgerrige blikke ligesom krøb hen over hans forlegne ansigt. Damperen prustede og rystede, idet den styrede ind mod anlægspladsen, der, som altid om sommeren, var fyldt af et lyst klædt, ventende publikum, og det forekom Foma, at han mellem alle disse

mennesker så et kendt ansigt, der ligesom forsigtigt gemte sig uden dog at slippe ham med øjnene.

"Lad os gå ned i kahytten!" sagde han urolig til Sascha.

"Du skal såmænd ikke skjule dine synder for folk," svarede hun leende. "Du har vel opdaget en eller anden, du kender?"

"Hm! ja – der er nok en, som passer på mig."

"Måske din barnepige med en patteflaske? Ha – ha – ha …"

"Nå, begynder du nu at vrinske!" sagde Foma og så vredt til hende. "Du tror måske, at jeg er bange?"

"Dit mod kan jeg godt se."

"Ja, du skal få det at se! Jeg er parat til at møde, hvem det skal være," svarede Foma irriteret, men da han rigtig havde iagttaget mængden inde på pladsen, forandrede udtrykket i hans ansigt sig kendeligt, og han tilføjede spagfærdigt:

"Å, det er gudfader!"

Inde på kajen stod selve Jakob Tarasovitch klemt inde mellem to tykke kvinder. Han svingede sin hat og havde vendt sit kristuslignende ansigt mod skibet. Hans skæg bølgede, det skaldede hoved glinsede, og hans små øjne ligesom borede sig ind i Foma.

"Sikken en høg!" mumlede Foma, som også havde taget sin hat af, og nikkede til sin gudfader.

Fomas hilsen beredte vist Majakin en stor fornøjelse, for den gamle mand vred sig helt og trampede med fødderne, mens hans ansigt oplystes af et giftigt smil.

"Det kan nok være, at der vil komme til at vanke godter til drengen!" sagde Sascha drillende til Foma.

Hendes ord og gudfaderens smil tændte ligesom gløder i Fomas bryst.

"Ja, nu får vi at se, hvordan det vil gå," sagde han mellem tænderne og stirrede frem for sig med en ulykkespående ro.

Damperen lagde til, og passagererne styrtede i land. Foma tabte Majakin af syne; denne var blevet helt skjult i trængslen, men kort efter dukkede han atter frem smilende med et skarpt, lumsk-triumferende smil. Foma så stift med rynkede bryn på ham, idet han langsomt gik over gangbrættet hen imod ham. Der blev skubbet og presset på ham, og alt dette ophidsede ham endnu mere. Nu stod han lige for den gamle mand, som mødte ham med en lille, høflig hilsen og med spørgsmålet:

"Hvorhen behager De at rejse, Foma Ignatjevitch?"

"I private forretninger," svarede Foma sikkert uden at besvare gudfaderens hilsen.

"Det er jo meget prisværdigt, min herre!" sagde Jakob Tarasovitch helt strålende. "Og i hvilket forhold står De til den dame der med fjerene?"

"Hun er min elskerinde," svarede Foma højt uden at slå øjnene ned for gudfaderens skarpe blik. Sascha stod bag ved Foma og betragtede roligt den lille, gamle mand, hvis hoved ikke nåede længere end til Fomas hage. Publikum, som havde hørt hans udbrud, stirrede på dem og vejrede en skandale. Majakin, som også mærkede, at der kunne være fare for en sådan, sagde for at afværge den roligt:

"Jeg må tale lidt med dig. Lad os gå over på hotellet."

"Ja gerne – når det blot ikke varer for længe."

"Nå! du har dårlig tid – ja – jeg kan forstå, at du har hastværk med at sætte endnu et par skibe til," svarede Majakin, som havde møje med at bevare sin ro. "Men lad os nu gå. Den lille frue kan vel nok skøtte sig selv for en tid."

"Kør ind til byen, Sascha, og tag et værelse i '*Den sibiriske Klostergård*'; jeg kommer straks." Så vendte han sig til Majakin og sagde dristigt:

"Jeg er parat! Lad os så gå!"

De gik tavse lige til hotellet. Foma, som kunne se, at hans gudfader næsten måtte løbe for at følge ham, gik med vilje endnu raskere, og dette, at den gamle mand ikke kunne holde skridt med ham, gjorde ham mere og mere stridbar.

"Kelner!" sagde Majakin venligt, da de var kommet ind i restaurationen, hvor han søgte en afsides plads. "Lad mig få en flaske tranebærkvass!"

"Og vil De give mig en cognac," beordrede Foma.

"Nå, har du dårlige kort på hånden – spil så kun det bedste ud straks!" begyndte Majakin drillende.

"Å, lad De blot mig om, hvordan jeg vil spille!" sagde Foma og satte sig ved bordet.

"Nå – ja, ja, så lad være; men der er mange, som netop spiller sådan."

"Hvorledes?"

"Som nu du – modigt, men ikke klogt."

"Jeg spiller på den måde: enten går hovedet i tusinde stykker – eller muren vælter!" svarede Foma heftigt og slog sin knyttede hånd i bordet.

"Du har endnu ikke fået en opstrammer ovenpå rusen i går?" spurgte Majakin med et smil.

Foma satte sig til rette i stolen; hans ansigt var ligesom fordrejet af bange anelser, da han begyndte at tale:

"Gudfader! De er en klog mand, og jeg nærer en stor agtelse for Deres klogskab."

"Tak, min søn!" Majakin rejste sig og støttede sig med hænderne mod bordpladen.

"Ikke noget at takke for … Jeg vil blot sige, at jeg ikke længere er tyve år. Jeg er ikke noget barn."

"Det er sandt!" svarede Majakin. "Det er ikke så kort en tid, at du har levet – det var vist mere korrekt at kalde det således. Havde en myg levet så længe, var den blevet så stor som en høne."

"De skulle hellere vente med at spøge," sagde Foma så roligt, at rynkerne i Majakins ansigt fortrak sig nervøst. "Hvorfor er De egentlig rejst hertil?" spurgte Foma.

"Du har jo lavet skandale her; så må jeg da undersøge, hvor stor den er. Ser du, jeg er jo dog din slægtning – den eneste du har."

"De gør Dem bekymring for ingenting – Nu skal jeg sige Dem noget. Enten giver De mig min fulde frihed – eller også overtager De hele forretningen … lige til den sidste rubel!"

Dette indfald kom helt uventet for ham selv; aldrig før havde han tænkt sig noget lignende. Men nu da det i ord var kommet over hans læber, forstod han pludselig, at hvis hans gudfader ville tage imod hans tilbud, da ville han være fuldstændig fri og kunne gøre og lade, som han fandt for godt. Indtil nu havde han været bundet og lagt i lænker, som han ikke forstod at frigøre sig for, men nu faldt de af ham – så let og ligefremt af sig selv. Et uroligt, men glad håb tændtes i hans bryst, og han ligesom så, at der vældede lys ind i hans tågefyldte liv, og at en bred og jævn vej åbnede sig for ham. Nye billeder opstod i hans hjerne, og idet han med forbavselse iagttog, hvorledes de skiftede, vedblev han:

"Ja – det vil være det allerbedste – det vil være det bedste … Tag det hele – så kan jeg gå, hvorhen jeg vil! Som jeg nu lever – holder jeg det ikke ud; jeg føler mig som lænket til en mur. Jeg vil frit søge og leve mit liv – og vil ikke være en tugthusfange … Tag det hele – befri mig for det … Til hvad nytte kan jeg være for en forretning? Jeg er så led og ked af alt. – Vil De tage det alt sammen – så skal jeg nok finde noget, som passer mig … Gudfader, De kan jo se, at jeg ellers drikker … eller lever sammen med kvindfolk …"

Majakin så på ham og lyttede opmærksomt efter; hans ansigt var strengt og ligesom forstenet.

Så sagde han omsider:

"Du er blevet ganske forstyrret, mærker jeg. Det er jo noget sindssvagt vrøvl, du kommer med. Guderne må vide, om det stammer fra cognac eller fra lutter dumhed."

"Gudfader! Man har dog før set, at folk har skilt sig af med al deres rigdom – og derved frelst deres sjæle."

"Det er ikke faldet i min lod at gøre bekendtskab med den slags folk. – Var det det, skulle de nok have fået min mening at vide. Det går menneskene i livet som brikkerne på et skakbræt; de går fra plads til plads, og undgår de at blive spist, står vejen dem åben."

"Gudfar! Hvorfor vil De da ikke?" udbrød Foma vredt.

"Å, så forstå dog! … Er du skorstensfejer, må du krybe op i skorstenen – er du blevet brandmand – så får du sprøjte! Lam skal ikke give sig til at tude som ulve! Er du først kommet ind i en gænge – så får du blive i den og ikke trænge på, hvor du ikke har noget at gøre." Ud af den gamle mands mund strømmede

som en sprudlende kilde ordene, strenge, overbevisende og veltalende.

Men Foma hørte ikke på dem, optaget som han var af tanken om den frihed, som forekom ham så nær. Den havde som et vridbor boret sig ind i hans hjerne, og i hans bryst øgedes ønsket om at bryde med det hidtidige kedsommelige liv med gudfaderen, barkskibene og solderierne, som alt havde bidraget til at gøre ham det så trangt og snævert.

Hans gudfaders ord lød for ham som langt borte fra: de flød sammen med fadenes klirren og kelnerens slæbende skridt over gulvet. Tæt ved dem sad fire købmænd og disputerede højt.

"To og en kvart og – så tak Gud dertil!"

"Lukas Mitrisch! Hvor tror De, at det kan lade sig gøre?"

"Giv ham to og en halv!"

"Ja, det er såmænd ikke for meget. Båden er god og sejler godt."

"Nej, brødre! For to og en kvart kan jeg ikke!"

"Alt dette sludder har din unge tøjlesløshed sat dig i hovedet!" sagde Majakin alvorligt og slog med hånden i bordet. "Din dristighed er ikke andet end dårskab og dine forklaringer ikke andet end vrøvl. Skulle du ikke have lyst til at gå i kloster – eller til at blive stratenrøver?"

Foma hørte tavs til. Støjen omkring ham lød ligesom længere og længere borte fra.

"Jeg kan så godt forstå," sagde Majakin, men nu mere blødt, da han så Foma så tankefuld, "at du vil søge lykken. Men tro mig, min ven – den lader sig ikke finde i en fart. Den skal man søge, som man søger svampe i skoven; man må bøje sin ryg

mange gange, før man finder en, og finder man den endelig, må man se godt til, om den ikke er giftig."

"Lader De mig så få min frihed?" spurgte Foma pludseligt, og Majakin vendte sig bort for hans brændende blik.

"Gudfader! Hører du – om så kun for en tid! Lad mig dog én gang ånde frit og komme ud af alt dette," bad Foma atter. "Jeg må ud – på denne måde bliver jeg helt fordrukken."

"Lad mig være fri for sådant noget vrøvl! Lad dog være med at spille idiot!" råbte Majakin vredt.

"Nå, godt!" svarede Foma roligt. "Du vil altså ikke! – Så skal det komme til at gå på en anden måde … Og så har vi vist ikke mere at tale om … Farvel! De kan være overbevist om, at nu skal der komme gang i tingene … og være tryg på, at alt skal ryge ad Helved' til!"

Foma havde talt forholdsvis roligt, og det forekom ham, at havde han nu engang taget denne beslutning, ville hans gudfader ikke kunne ændre den. Men Majakin rettede sig i stolen og sagde roligt og ligefremt:

"Men har du tænkt over, hvad jeg kan foretage mig i den anledning?"

"De kan gøre, hvad De vil!" svarede Foma og slog ud med hånden.

"Godt! Så tager jeg ind til byen og skaffer attest for, at du ikke er rigtig klog, og så bliver du anbragt på en sindssygeanstalt."

"Det kan De da ikke have i sinde!" spurgte Foma med en blanding af tvivl og angst.

"Det er højst sandsynligt, min ven!"

"Nå, sådan."

Foma bøjede hovedet og skelede hen til sin gudfader.

"Ja, fra den kant kan jeg vist næppe vente nogen medlidenhed."

"Når du for alvor opfører dig som et galt menneske, så må jeg tage alvorlige repressalier. Jeg har højt og helligt lovet din fader, at holde dig på ret køl. Og vil du ikke af dig selv stå oprejst, så skal du blive smedet i jern, – du skal nok komme til at stå fast! Dine flovser bryder jeg mig fanden om – men fortsætter du din hæslige levevis og er fræk nok til at ødelægge alt, hvad din fader har erhvervet – så skal jeg vise dig, at jeg så sandt ikke er til at spøge med!"

"Så er der altså ingen udvej for mig?" spurgte Foma mørkt, "der er stænget over alt?"

"Nej, udvej er der – gå du kun! Men lad mig føre dig – og du kan være tryg – du skal nok nå hen på din rette plads!"

Denne selvsikkerhed og pralen gjorde Foma rasende. For ikke at slå den gamle mand i ansigtet, stak han hænderne i lommerne. Han rettede sig på stolen og sagde tænderskærende:

"Hvad har du at prale af? – Din søn? – Hvor er han? – Din datter? – Hvad er hun? – Du gi'r dig jo ud for at være klog – sig mig så: hvorfor lever du, og hvad skraber du penge sammen til? Skal du måske ikke dø? – Du har taget mig til fange, grebet mig, overvundet mig … Men vent lidt, jeg kan måske endnu slide mig løs! Det er ikke slut endnu."

"Hold mund, din hvalp!" snerrede den gamle mand og så sig uroligt om i salen.

"Nu har jeg sagt, hvad jeg har at sige – og så farvel!"

Foma rejste sig, satte sin hat på hovedet og kastede et hadefuldt blik til sin gudfader.

"Ja gå du – men jeg – skal nok stoppe dig!"

"Jeg skal solde – solde rub og stub op – det kan du bande på!"

"Ja … nu får vi se!"

"Farvel! Drabelige helt!" lo Foma.

"På gensyn! Jeg holder nu på mit – og jeg holder også af dig," svarede Majakin.

"Det skal du såmænd ikke ulejlige dig med. Du skulle hellere have lært mig noget, men det har du ikke kunnet." Foma vendte ham ryggen og gik sin vej.

Jakob Tarasovitch blev siddende i restaurationen. Han sad bøjet over bordet og tegnede med sin finger af kvass, som var spildt på bordet, snørklede mønstre på bakken; hans hoved sank dybere og dybere – som træt af at forstå de figurer, han selv tegnede.

På hans pande perlede sveddråber, og rynkerne i hans ansigt skælvede nervøst.

Lokalet var fyldt af en monoton summen, ude fra floden lød dampbådenes fløjten og lastdragernes råben – livet levede utrætteligt og uden hvil.

Jakob Tarasovitch kaldte på kelneren og spurgte anstrengt:

"Hvor meget skal De have for det hele?"

10

Før det var revet ud for Foma med Majakin, havde han sviret af kedsomhed og nysgerrighed, nu derimod soldede han opfyldt af raseri og hævnfølelse. Han kom sammen med en mængde mennesker – som var stillet omtrent som han; – i ædru tilstand forekom de ham dumme og beklagelsesværdige – og når de var fulde – endnu mere modbydelige og dumme. – Det var på de fine restaurationer. – Men på de simplere kom han også. Og gæsterne dér tiltalte ham nok så meget. Dér var der jo også kvinder. Foma, som var legemlig sund, entrerede med dem alle – både med de dyre og de billige, smukke og grimme, og ofrede masser af penge på dem. Og hver uge valgte han sig nye …

Få dage efter deres ankomst til Kasan kastede Sascha sig i armene på en brændevinsbrænders søn, som i sin tid havde været Fomas soldekammerat.

Da hun med sin nye ven skulle rejse til en by ved Kamafloden, sagde hun til Foma:

"Farvel, min kære ven! Måske mødes vi igen … Mor dig kun – men giv ikke dit hjerte for frie tøjler. Farvel!"

Og hun kyssede ham fast på munden, mens hendes øjne blev endnu mørkere.

Foma var glad over, at hun forlod ham: han var ked af hende, og hendes ligegladhed forfærdede ham. Men alligevel var der noget, som rørte sig i ham og fik ham til at svare:

"Hvis du ikke bliver hos ham – kom så tilbage til mig!"

"Tak!" sagde hun og vendte sig fra ham.

Foma fortsatte sit vilde liv. Dag efter dag soldede han i et selskab, som ikke havde nogen god indflydelse på ham. Han følte sig selv alt for god til det og længtes mere og mere bort derfra.

Majakin, som havde fuldmagt til at lede forretningen, søgte på alle måder at indvirke på Foma; han lod ham dagligt føle tyngden af alle de forpligtelser, som hvilede på ham; han lod folk henvende sig direkte til ham angående betalinger og fragter; de underordnede i forretningen blev sendt til ham med spørgsmål om de ligegyldigste bagateller; om det så var på beværtningerne, blev han opsøgt dér for at blive spurgt om et eller andet; så gav han et svar, men opdagede altid senere, at man ikke havde fulgt hans ordre, men gjort det anderledes – og bedre.

I alle ting mærkede han sin gudfaders behændige og stærke hånd, som søgte at holde ham fast og at lede ham ind på et solidere spor. Og samtidig opdagede han, at han ikke var herre i sin egen forretning – men kun et endogså meget underordnet led i den. Dette irriterede ham og gjorde kløften mellem ham og hans gudfader endnu bredere og forstærkede lysten i ham til at gøre sig fuldstændig fri af forretningen – selv om prisen skulle være dens undergang.

Rent sindssvagt smed han om sig med penge på beværtningerne … men dette varede dog ikke længe, for Jakob Tarasovitch hævede efterhånden alle forretningens tilgodehavender i bankerne. Og det varede heller ikke længe, før det gik op for Foma, at hans navn ikke var meget værd på en veksel. Dertil kom ydermere det rygte, som hans gudfader havde udspredt i handelsverdenen: at Foma ikke var ved sine

fulde fem, og at det var nødvendigt at sætte ham under formynderskab.

Foma forstod, at hans gudfaders magt strakte sig langt – og at den i handelsverdenen var enerådende. Til en begyndelse var det ham pinefuldt at føle trykket af Majakins hånd over sig, men det varede ikke længe, før han var ligeglad og fortsatte sit udsvævende og fordrukne liv – i hvilket han kun fandt en eneste trøst – nemlig den: at finde menneskene ufornuftigere og værre end sig selv – ingen af dem var herrer over livet, tværtimod dets slaver; livet hvirvlede dem afsted, som det fandt for godt, bøjede og knækkede dem.

Foma levede – som gik han på en sump, hvor han for hvert skridt risikerede at synke ned i dyndet – men hans gudfader stod på en tør og sikker plet og iagttog ham.

Efter sammenkomsten med Foma var Jakob Tarasovitch kommet mørk og tankefuld hjem. Hans øjne var matte og hans ansigt, furet af utallige rynker, var ligesom mindre.

Ljuba fik det indtryk, at han var alvorligt syg, men at han søgte at skjule det. Majakin gik uroligt op og ned i værelset, mens han besvarede datterens spørgsmål i enstavelsesord. Omsider blev han utålmodig og næsten råbte: Så lad mig dog have fred! Du må da kunne se, at jeg har andet at tænke på.

Det gjorde hende så ondt at se hans øjne så trætte og bedrøvede. Hun syntes, at det var hendes pligt at spørge ham om, hvad der var i vejen, og da han havde sat sig til middagsbordet, gik hun hen til ham, lagde hånden på hans skulder og sagde indtrængende:

"Fader! Er du syg – så sig mig det!"

Ljubas kærtegn var så sjældne, og de gjorde næsten altid den gamle mand blød om hjertet. Han besvarede dem aldrig – men i sit inderste var han dog taknemmelig for dem. Nu frigjorde han sig ved et skuldertræk for armene, som hun havde lagt om hans hals, og sagde:

"Så – så – så – sæt dig nu hen på din plads – og vær nu ikke kælen."

Men Ljuba gik ikke. Hun så ham påståeligt ind i øjnene og sagde alvorligt:

"Hvorfor skal du tale sådan til mig, far, jeg er dog hverken et barn eller helt dum?"

"Nej, men fordi du er stor og ikke synderlig klog. Der har du løsningen. – sæt dig nu blot hen og spis."

Hun satte sig uden at svare et ord lige overfor sin fader. Majakin spiste mod sædvane langsomt, mens han tankefuld stirrede ned i sin kålsuppe.

"Kunne blot din mugnede forstand opfatte, hvad din fader har at tænke på!" sagde han pludseligt med et suk, som næsten peb.

Ljuba lagde sin ske fra sig og svarede næsten grædefærdig:

"Hvorfor vil du såre mig? Du må dog kunne se, hvor ene jeg er, og hvor tungt det er for mig – særlig når jeg aldrig hører et eneste kærligt ord fra dig. – Du er jo selv alene og ved, hvad det vil sige … Men det er din egen skyld!"

"Å-hå! … Nu må man vist spidse øren?" svarede Majakin og lo. "Og hvad så videre?"

"Du er alt for stolt af, at du er så klog, far!"

"Nå og hvad så mere?"

"Det er ikke pænt! Og det gør mig så ondt, at du ligefrem støder mig fra dig. Jeg har jo kun dig!"

Tårerne brød frem i hendes øjne; hendes fader lagde mærke til det og sagde:

"Havde du blot været fornuftig og ikke sådant et pjankehoved, skulle jeg have blæst alle et stykke – og Foma med … Hold nu foreløbig op med at tude!"

Hun tørrede sine øjne og spurgte:

"Hvad er der i vejen med Foma?"

"Å – han gør oprør … Ha – ha! Han siger, at jeg skal tage alt, hvad han ejer – og hele hans forretning – tror at han kan have sin frihed. Det vil sige, for at han kan leve på beværtninger. Ja, se det har Foma udspekuleret!"

"Nå, men …" Ljuba ville have taget Foma i forsvar, men hun var bange for at irritere sin fader og så kun spørgende på ham.

"Hvad mener du?" Han blev helt ivrig. "De ideer må han have fået af at drikke, eller – hvad Gud forbyde – arvet efter sin hysteriske moder. Bliver den dej, som er i ham, ved med at hæve sig, så får jeg hårde kampe at bestå! Han sagde med den største frækhed lige ind i mine åbne øjne, at han ville drikke rub og stub op."

Den gamle mand var ved at tabe vejret af sindsbevægelse, og med lynende øjne så han på sin datter, som om hun havde været Foma. Ljuba var helt forfærdet over hans voldsomhed og havde ikke mod til at svare ham; hun så kun tavs og spørgende på hans strenge og ophidsede ansigt.

"Nu har jeg slidt i halvtredsindstyve år – og hvorfor? – For at mine børn kunne tage arbejdet op efter mig. Mine børn! Hvor har jeg mine børn?"

Oldingen bøjede i dyb sorg sit hoved, og hans stemme lød så hul, som talte han indvendigt til sig selv.

"Et af dem – er i tugthuset – og fortabt … det andet drikker – og der er vist ikke håb om noget godt dér … og så en datter … Hvem skal fortsætte mit arbejde? Havde jeg haft en svigersøn. Jeg tænkte, at når Foma havde fået raset ud og var blevet fornuftig, så skulle I to have giftet jer og overtaget alt. Men Foma er en klud og duer ikke til noget … Og hvor skal man finde en anden? … Det er også løjerlige mennesker nutildags – før et jernstærkt folk, men nu – elastisk …"

Majakin så uroligt på datteren, men hun tav.

"Sig mig," spurgte han hende, "hvad er det, du mangler? Du har lært, og du har læst … hvad vil du så mere?"

Hans spørgsmål overvældede i den grad Ljuba, at hun blev helt forvirret. Men hun var alligevel glad over, at hendes fader indlod sig med hende – men samtidig var hun også bange for at såre ham og for at synke i hans agtelse. Lige med et tog hun sig sammen og sagde til ham med skælvende stemme:

"For at alle kan være lykkelige og tilfredse, må alle stå på lige fod … og have samme ret til at nyde livets goder … For alle er frihed ligeså nødvendig som luft! …"

Da hun var begyndt at tale, hvilede hendes faders blik uroligt og forbavset på hende, men efterhånden som hun blev ivrigere, forandredes udtrykket i hans øjne, og omsider sagde han foragteligt til hende:

"Ja, jeg vidste det jo nok … du er en forblændet nar!"

Hun bøjede hovedet, men løftede det et øjeblik efter og sagde bedrøvet:

"Du siger jo selv …"

"Ti nu!" afbrød den gamle mand hende barskt. "Du må jo være fuldstændig blind – hvor kan folk være lykkelige og ligestillede, når hvert menneske for sig vil stå højere end sine medmennesker? – enhver har sin egen sjæl og sit eget syn, og kun dem, som ikke værner om deres sjæl og skåner deres syn, kan man måle med det samme mål … Å – du! … du har læst for meget og slugt for meget smuds."

Udtrykket i den gamle mands ansigt blev bebrejdende og foragteligt. Han skubbede stolen bort fra bordet og og gav sig til at gå op og ned ad gulvet med små, hurtige skridt. Han holdt hænderne foldede på ryggen og rystede på hovedet, mens han ondskabsfuldt og pibende snakkede med sig selv. Ljuba var blevet helt bleg af sindsbevægelse, hun følte sig så dum og ubehjælpsom overfor ham, og hendes hjerte hamrede i hendes bryst, mens hun lyttede til hans skænden.

"Så er jeg altså ganske alene – alene – ligesom Job … Å, Gud! Hvad skal jeg gøre? Alene! – Var jeg da ikke klog og dygtig? … Måske – men livet overrumplede mig dog. – Hvem har livet barmhjertighed med? Det tager hårdt både på de gode og de slette – og ingen forstår dets retsbegreber."

Det gjorde Ljuba ondt for den gamle mand; hun følte et inderligt ønske om at hjælpe ham og gøre sig uundværlig for ham.

Hun så på ham med feberhede øjne og hviskede så med et til ham:

"Min egen far! Vær nu ikke så bedrøvet … Taras lever jo endnu … Måske han …"

Majakin stod et øjeblik stiv som en støtte. Så løftede han langsomt sit hoved og sagde:

"Træet kom til at hælde, allerede mens det var ungt; det kunne ikke stå imod dengang – og nu det er blevet ældre, vil det sikkert have endnu mindre modstandskraft. Men der er dog måske håb … omendskønt han næppe er stort mere værd end Foma. Gordéjev har karakter – han har arvet faderens forvovenhed – og Taras … det var i tide, du huskede mig på ham … Hm, ja!"

Den gamle mand, som kort forinden helt havde tabt modet og i sin sorg var vandret urolig op og ned i værelset, gik nu rolig og besluttet hen til bordet, stillede stolen omhyggeligt tilrette, satte sig ned og sagde:

"Jeg må se at få lidt besked om Taras … Han er nok på en fabrik i Usolje. Der er nogle, som har fortalt mig, at han fabrikerer soda … Jeg vil prøve på at få nogle nærmere oplysninger – og så vil jeg skrive til ham."

"Far! vil du give *mig* lov til at skrive til ham?" bad Ljuba inderligt, mens hun næsten skælvede af glæde.

"Dig?" spurgte Majakin og så forskende på hende; så tav han, og da han havde betænkt sig lidt, svarede han:

"Det må du! Det er måske endda det bedste, at du gør det. Spørg, om han er gift – om hvorledes han har det, og om hvad han tænker på. Ja, jeg skal for resten nok sige dig alt, hvad der skal skrives, når tiden kommer."

"Men du må skynde dig, far!" sagde Ljuba.

"Skynde mig? – Ja, med at få dig gift. Jeg har allerede en rødhåret fyr i kikkerten; han er vist langtfra dum, og så er han af udenlandsk fabrikat."

"Er det Smolin?" spurgte Ljuba nysgerrigt.

"Nå, og hvis det nu var ham … hvad så?" forhørte Jakob Tarasovitch sig forretningsmæssigt.

"Å – ikke noget. Jeg kender ham ikke," svarede Ljuba ubestemt.

"Det bekendtskab skal vi nok få ordnet. Det er på tide, Ljuba, det er på høje tid! Der er ikke meget håb om Foma – men jeg vil dog ikke lade ham komme mig helt ud af øje."

"Jeg har ikke gjort regning på Foma. Hvad er han for mig?"

"Det skulle du nu ikke sige. Havde du bare haft mere ben i næsen, var han vist ikke kommet på gale veje. Jeg tænkte så ofte, når jeg så jer sammen: Ham skal min datter nok erobre! – Men jeg gættede galt. Jeg troede, at du måtte kunne indse din fordel derved, uden at man ligefrem pegede på den," sluttede faderen docerende.

Hun faldt i tanker. I den sidste tid havde hun så tit tænkt på giftermål som den eneste udvej for denne knugende ensomhed – og så var hun jo også så sund og så stærk. Hun havde for længst opgivet tanken om at rejse bort fra sin fader et eller andet sted hen for at lære noget eller for at arbejde – og mange andre ønsker både vage og bestemte – eksisterede nu ikke længere for hende. Af de forskelligartede bøger, hun havde læst, var der kun blevet et bundfald tilbage; og af dette havde der udviklet sig en følelse af ikke at være blevet tilfredsstillet af livet, en higen efter personlig uafhængighed, et ønske om at frigøre sig for faderens formynderskab. Naturen søgte at gøre sin ret gældende, og mere end én gang havde den unge pige, når hun havde mødt unge mødre med børn på armene, følt sig forurettet og krænket. Undertiden stillede hun sig foran spejlet og så bedrøvet deri sit sunde, friske ansigt, og hun fik

medlidenhed med sig selv: hun følte, at livet forbigik hende og glemte hende … Nu, da hun hørte faderen tale om Smolin, tænkte hun på, hvorledes han nu kunne være. Hun havde truffet sammen med ham, mens han var latinskolelev, og dengang var han fregnet og havde opstoppernæse; han var altid pæn og stille – men kedelig. Siden den gang var der løbet meget vand i stranden: han havde været i udlandet og uddannet sig der, – men hvordan var han nu? Fra Smolin gik hendes tanker over til broderen, og bange spurgte hun sig selv: hvad vil han mon svare på mit brev – og hvordan står det til med ham? Billedet af broderen, som hun forestillede sig ham, stillede både faderen og Smolin i skygge, og hun var allerede på det rene med, at førend hun havde set Taras, ville hun ikke på nogen måde indvilge i at gifte sig.

"Hejda, Ljuba! Hvad falder du i staver over? Hvad tænker du så grundigt over?" lød pludseligt Majakins stemme.

"Å, alting går da også med iltogsfart," svarede Ljuba og smilede.

"Hvad er det, der går så hurtigt?"

"Å, som nu for eksempel – for en uge siden turde man ikke vove at nævne Taras for dig, men nu."

"Nød bryder alle love, min pige! Den er en magt, som bøjer en stålstang, som var den en fjeder. Nu får vi se Taras! Et menneske må værdsættes efter, hvordan det klarer sig – er det ham, der kan tumle det, så rækker jeg ham min hånd, og så kan han og jeg se på sagerne sammen. – Å – gammel er jeg. – Men hvor livet dog er blevet fyrigt! For hvert år knytter der sig flere og flere interesser til det – man kunne få lyst til stadig at leve for stadig at virke!"

Den gamle mand smaskede med læberne og gned sine hænder, mens hans øjne skinnede.

"Men I er småfolk med tyndt blod, som ikke kan se, at livet bliver smukkere og smukkere. Jeg har levet syv og tresindstyve år på denne jord og står nu på gravens rand: I gamle dage, den gang jeg var ung, var der færre blomster i haverne, og de var langtfra så smukke som nu! Og de bygninger, vi nu har! Alle de handelsvarer … og de vældige dampskibe! men I … føj! I er dvaske dyr, man skulle sprøjte jer ild i årerne eller flå skindet af jer og drysse salt i det blodige kød – så blev I måske livligere!"

Jakob Tarasovitch, som var lille, rynket og benet, med sorte tandstumper i munden, ligesom skoldet af livets hede og røget til i den, rystede af sindsbevægelse og lod skarpe og sårende ord falde til sin unge, voksne og udviklede datter.

Hun så ydmygt på ham, idet der hos hende opstod en dyb agtelse for den gamle mand.

Foma blev ved at flakke omkring; han drak og tilbragte dage og nætter i beværtninger, og han kom mere og mere til at hade de mennesker, som omgav ham.

Til tider kunne der opstå et brændende ønske i ham om, at en eller anden ville byde ham trods og bebrejde ham hans slette opførsel. Og for hver gang dette ønske opstod hos ham, blev det stærkere og stærkere; Foma trængte og længtes efter hjælp fra et menneske, som forstod, at han var kommet på gale veje og i færd med at gå til grunde.

"Brødre!" råbte han engang, da han sad i en beværtning, halvt fuld og omringet af skummelt udseende og griske mennesker, som åd og drak med en begærlighed, som om de i flere dage

hverken havde fået vådt eller tørt. "Brødre! jeg er ved at få kvalme ved at omgås jer! Slå mig fordærvet eller jag mig bort! I er alle nogle slyngler – men I holder sammen. Jeg er også en drukkenbolt og en slyngel, men fremmed for jer – ja, jeg mærker, at I betragter mig som en fremmed. I lader mig tylle drikkevarer I jer, og I spytter i stilhed af mig – å – jeg ved det så godt."

De kunne naturligvis heller ikke være anderledes overfor ham; der var måske ikke en af dem, som i sit inderste regnede sig for at stå under ham – men han var rig, og det var det, som hindrede dem i at stå på en kammeratlig fod med ham, og dertil kom, at han altid udtrykte sig på en så hånlig og spotsk måde. Det var netop det, han ville, og han ønskede oven i købet, at et af disse mennesker, som han foragtede, ville stille sig op imod ham og sige ham sandheden – sige noget, der kunne drage ham bort fra den farlige vej, han var inde på.

Og det varede ikke længe, før Foma fik sit ønske opfyldt.

Engang da hans svirebrødre fuldstændig ignorerede ham, råbte han til dem:

"Nu har I – lus som I er – at holde jeres mund! Hvem er det, som giver jer at spise og drikke? Jeg skal nok lære jer at have respekt for mig!"

De tav stille – bange for muligvis at miste hans venskab – eller måske for at få en dragt prygl af denne stærke og ubændige fyr. I nogle minutter sad de bøjede over deres tallerkener, idet de søgte at skjule deres vrede og forvirring. Foma så foragteligt på dem, og veltilfreds med deres slaveagtige opførsel sagde han pralende:

"Aha! Nu kunne I lystre ordre … ja, her går det strengt til … jeg …"

"Drivert!" råbte en pludselig roligt, bestemt og højt.

"Hva-ad?" brølede Foma og sprang op. "Hvem siger det?"

For enden af bordet rejste en besynderligt udseende mand sig; han så udslidt ud, var iført en lang frakke, og hans mægtige hoved var dækket af et gråsprængt og stridt hår, som i tykke tjavser stak ud til alle sider; hans ansigtsfarve var gul og hans næse kroget. Det forekom Foma, at han lignede en svaber, som man på damperne spuler dæk med.

"Det er nok," sagde han og lo. "Hvorfor bjæffer du? Hvad? Eller ved du måske ikke, hvem jeg er?"

Manden strakte sin hånd ud mod Foma; hans fingre var lange og smidige som en tryllekunstners, og med en kraftig men hæs stemme sagde han:

"Du er din faders rådne efterladenskab; din fader var en røver – men i sammenligning med dig et agtværdigt menneske."

Det kom så overraskende for Foma, at han var nær ved at tabe vejret; han stirrede rasende på den dumdristige uden at kunne finde ord til svar på denne frække beskyldning. Og manden, der stod overfor ham, hvæsede som et vildt dyr og vendte det hvide ud af de store, men matte og ophovnede øjne.

"Du forlanger agtelse – din nar! Hvorved skulle du have fortjent den? Hvad er du for en? En drukkenbolt, som drikker alle sin faders penge op. En vild! Du burde være stolt af, at jeg, en berømt kunstner, en uegennyttig og tro tjener af kunsten, gider drikke af samme flaske som du!"

"Å, din tugthusslave!" brølede Foma og gik løs på kunstneren. Men man greb ham og holdt ham tilbage. Han sprællede

mellem hænderne på dem, som havde taget et tag i ham og måtte finde sig i at høre manden buldre løs.

"Du har spenderet en forsvindende brøkdel af stjålne rubler på folk – og så mener du, du er en helt! Du er på to måder en tyv: først har du stjålet rublerne, og nu stjæler du vor taknemmelighed! Men jeg giver dig den ikke! Jeg har helliget hele mit liv på at afsløre laster og står nu her foran dig og siger dristigt: Du er alt for rig og derfor en nar og en tigger! Det er min visdom: Alle rige folk er tiggere … Se, sådan tjener den berømte sanger Rymskij-Kannibalskij sandheden!"

Foma stod nu rolig midt iblandt dem og lyttede opmærksomt til sangerens tordentale, der virkede på ham, som om man gned ham på et sygt sted og derved lindrede smerten. Stemningen var ophidset: nogle søgte at standse sangerens ordstrøm, mens andre søgte at føre Foma bort.

"Du tror, at du er hersker – du er en stakkels slave af rublerne! …"

Spejlene på væggene gengav denne berusede forvirring, og de drukne mennesker så i dem næsten endnu hæsligere ud, end de i virkeligheden var.

"Jeg siger ikke mere!" råbte sangeren, "jeg vil ikke kaste sandhedens og min vredes perler for svin!"

Og med denne slutningsbemærkning gik han med knejsende hoved og tragiske skridt hen mod døren.

"Du lyver!" råbte Foma og løb efter ham. "Vent! Du må give mig en forklaring …"

Han blev grebet, omringet, og der blev råbt til ham, men han sled sig fremefter, væltende alt på sin vej. Dog modstanden

havde kølnet hans hidsighed, og da han kort efter stod på fortovet, så han sig omkring og tænkte skamfuld:

"Hvor kunne jeg dog tillade denne sjover at spotte mig sådan og at skælde min fader ud for en tyv?"

Det var mørkt og stille omkring ham, månen skinnede klart, og der blæste en let og forfriskende vind. Foma fjernede sig med raske skridt, idet han flere gange så sig om, bange for, at en eller anden af gæsterne fra beværtningen skulle følge efter ham. Han gik og tænkte på, hvor vidt det var kommet med ham, at han, en stor købmands søn, måtte lade sig skælde ud i den grad, uden at han var i stand til at svare et ord på denne hån. Som i en tung drøm gik han ned til floden; her satte han sig på nogle stammer og gav sig til at stirre ud over det stille, mørke og fint krusede vand. Roligt og næsten lydløst flød den brede, kæmpestore flod, mens den bar uhyre byrder på sit bryst.

"Herre Jesus!" hviskede han og så bedrøvet op mod himlen. "Hvorfor er jeg dog blevet sådan?" og ved at mindes Kristus blev Foma ligesom lettere om hjertet, og ensomheden tyngede ligesom mindre knugende på ham; han sukkede dybt og gav sig stille til at bede til gud:

"Herre Jesus! Der er så mange uvidende mennesker, som tror, at de forstår alt, og som af den grund har så let ved at leve. Men for mig er der ingen skånsel. Nu er det nat – jeg er muttersene og har ingen steder at gå hen. Jeg har ingen at tale med og bryder mig ikke om nogen. Den eneste, jeg har noget at gøre med, er min gudfader – men han er fuldstændig hjerteløs. Blot du ville straffe ham på en eller anden måde. Han anser sig for klogere og bedre end nogen som helst anden på jorden – og

det finder du dig i – og jeg også … Gid der måtte ske mig en ulykke … at jeg for eksempel blev alvorligt syg. Men jeg har jo en jernnatur. Jeg drikker og svirer mellem al slags smuds og får dog ingen rustpletter … kun sjælen smerter. – Å, Herre! Hvorfor skal jeg dog leve sådant et liv?"

I Fomas hjerne opstod der alle slags modstridende ideer og tanker. Mørket omkring ham blev tættere og tættere, og ikke langt fra bredden lå en båd, som skvulpede med en hvinende og stønnende lyd.

"Hvordan skal jeg komme ud af alt dette?" tænkte Foma. "Og hvilket arbejde er der dog bestemt for mig? Alle andre arbejder jo –"

Pludselig slog en tanke ned i ham, og den forekom ham selv stor:

"Et strengt arbejde bliver dårligere betalt end et let. Der er dem, som sætter al deres ære ind på at tjene én rubel, mens andre næppe rører en finger for at skovle tusinder ind."

Denne følelse var ham behagelig; han troede at have fundet noget bedragerisk i sine medmenneskers liv, noget som de søgte at dække over. Han kom til at tænke på en af sine fyrbødere, den gamle Elias, som for 10 kopek påtog sig arbejdet for en kammerat i otte timer i træk i en kvælende hede. Engang blev Elias syg af overanstrengelse og lå og væltede sig på dækket, og da Foma spurgte ham om, hvorfor han også overanstrengte sig således, svarede han ham kort:

"Fordi – enhver kopek for mig er mere end hundrede rubler for Dem! …"

Og da den gamle mand havde sagt dette, vendte han sit af feber brændende legeme, så han kom til at vende ryggen mod

Foma.

Men pludseligt gik hans tanker, som før havde dvælet ved fyrbøderen, over til alle de småkårsfolk, som arbejdede så møjsommeligt for det daglige brød. Han kunne ikke forstå, hvorfor de i det hele taget skulle være til – og hvilken fornøjelse det kunne være for dem at leve. De må jo stadigt slide i deres besværlige gerning, leve dårligt og gå slet klædt … og drikke. Der er mange på tresindstyve år, som må arbejde på samme vilkår som ganske unge drenge. Og de forekom Foma som en bunke orme, der krøb over jorden blot for at mætte sig. Han erindrede nu talløse sammenstød, som han havde haft med disse mennesker – med deres snart spotske, snart håbløse og melankolske udtalelser – og med deres sange, der lød som hyl. Og her kom han også til at tænke på Jefim, som en gang på kontoret havde sagt til den mand, der hyrede matroser:

"Der er kommet bønder fra Lopuch for at søge hyre, mere end ti rubler om måneden skal de ikke have. De er i sommer blevet fuldstændig ruinerede ved ildebrand – så de går nok ind på det for ti."

Foma så på stammen og vuggede med hele kroppen. Ud af mørket, som lå over bredden og floden, dukkede alle mulige menneskelige skikkelser frem for ham: matroser, fyrbødere, kommiser, opvartere fra beværtningen, halvdrukne, sminkede kvindfolk og beværtningens stamgæster. De svævede i luften som skygger og bragte et klamt pust med sig. Bølgernes sagte plasken sneg sig ind i sjælen som en trist og sorgfuld melodi. Langt borte på den anden side af floden luede et bål midt i mørket; til tider blussede det op og ligesom spredte mørket – for så igen straks efter at kvæles af det.

"Herre! Herre!" tænkte Foma med bitterhed og følte, at tungsindet knugede hans hjerte stærkere og stærkere. "Jeg er lige så alene som ilden ovre på den anden bred. Men fra mig kommer der intet lys – kun os … Kunne jeg dog blot træffe et menneske, som jeg kunne tale alvorligt med. Jeg holder ikke ud at være så ganske ene."

Langt borte på floden kom to store luerøde lys til syne og højt over dem et tredje – og en mørk masse nærmede sig med en hul larm.

"Det er nok en damper," tænkte han. "Dér er der måske mange hundrede mennesker ombord – men ikke et af dem har noget tilovers for mig. De kender sikkert alle deres mål og deres vej – men jeg? …"

Lysene fra damperen spejlede sig i vandet og flimrede i det; bølgerne plaskede, mens damperen som en stor sort søslange med ildfinner gled videre.

Efter denne triste nat gik der endnu et par dage – og så gav Foma sig atter til at drikke. Det skete ganske tilfældigt og mod hans egen vilje. Han havde sat sig for at høre op med det, og var gået hen på en af de finere restauranter for at spise til middag. Her ventede han nemlig ikke at træffe sine soldekammerater, som plejede at søge de billigere og mindre velrenommerede steder. Men hans beregning slog fejl: han løb lige i armene på den mand, som nu holdt Sascha.

Denne stormede lige hen imod ham, omfavnede ham og lo glædestrålende.

"Det var rigtignok godt, at jeg traf Dem! Hele tre dage har jeg tilbragt her, ene og forladt. Ikke et eneste ordentligt menneske har jeg mødt, men har været henvist til omgang med

journalister; de er muntre folk, som nok kan gå an, skønt de til en begyndelse var noget store på det og lo ad mig; men senere drak de sig alle plakatfulde – og det vil de også gøre i dag – det sværger jeg på ved min faders formue! Jeg skal præsentere Dem for samtlige herrer … Har De spist til middag?"

"Nej, endnu ikke. Men hvorledes har Alexandra det?" spurgte Foma.

"Hun – ja ved De hvad! Hun er et skarns kvindemenneske, som man ikke kan holde ud at leve sammen med. Gid pokker ville tage hende. Kold er hun som en frø. Men hun skal også få sin afsked på gråt papir!"

"Kold – ja, det er hun," sagde Foma tankefuld.

"Ethvert menneske bør udrette sit arbejde efter bedste evne – også en kvinde, som bliver holdt. – Men skal vi nu ikke tage en snaps?"

Så drak de; og selvfølgelig blev de fulde.

Da det lakkede mod midnat, var der et stort og støjende selskab forsamlet i restauranten; Foma, som var fuld, snakkede med alle – tungsindig og læspende.

"I opfatter det på den måde: nogle mennesker er orme – og andre spurve. – Spurvene – det er købmændene, der spiser ormene. Det er nu engang deres sag. De er nødvendige, men jeg og alle I andre er ikke til den ringeste nytte. Vi lever uden spor af ret til det; jeg kunne græde, brødre, hvad er jeg til for? Jeg er unødvendig – slå mig ihjel – lad mig dø!"

Og han græd i sin fuldskab strømme af tårer. En lille sortsmudset fyr, som også var beruset, satte sig hviskende hen til ham, og mens han søgte at gnide sig op ad ham og at kysse ham, slog han i bordet med en kniv og råbte:

"Nå, hold så mund! Lad så elefanterne få ordet, for at de kan ordne livet!" Og han hagede sig på ny fast i Fomas skulder og krøb næsten op på hans skød.

"Så lad mig dog være! Gå din vej!" råbte Foma arrigt.

Der lød en øredøvende larm og beruset latter omkring dem. Brændevinsbrænderens søn, som var lige ved at tabe vejret, brølede hæst til en af gæsterne:

"Kom du bare til mig! Du skal få hundrede rubler om måneden og kost og værelse. Det giver jeg dig mit æresord på! Blæs aviserne et stykke – jeg betaler såmænd bedre."

Alt gyngede i jævne, bølgeagtige bevægelser fra side til side for Foma; snart fjernede menneskene sig fra ham, og snart kom de nærmere; loftet sænkede sig, og gulvet hævede sig i vejret, og det forekom ham, at han i løbet af et sekund ville være knust. Så var det ham, som om han sejlede ned ad en uhyre bred og svulmende flod, og i angst gav han sig til at råbe:

"Hvorhen sejler vi? Hvor er kaptajnen?"

Det fulde kompagni svarede ham med en støjende og idiotisk latter. Den sortsmudsede fyr råbte med en skærende og frastødende stemme:

"Ja – det er sandt! Alle er vi uden ror og sejl … Hvor er kaptajnen? … Hvad? Ha-ha-ha!"

Ovenpå dette mareridt kom Foma til sig selv i et lille tofags værelse; lige udenfor vinduerne stod et vissent træ, som med sin tykke stamme med revnet bark og med sine sorte, bladløse grene, som det så bedrøveligt og kraftesløst strakte ud i luften, spærrede lyset adgang til værelset. Det regnede. Strømme af vand flød ned ad ruderne, og man kunne høre, hvorledes det fra taget faldt ned på jorden med en lyd som en hulken. En anden

lyd blandede sig i denne – det var en pens hastige kradsen henover et papir.

Foma løftede med besvær hovedet fra puden og så en lille sortsmudset mand, som sad ved et bord og skrev, som om det gjaldt livet; denne nikkede bifaldende med hovedet, drejede det til alle sider, trak på skuldrene og bevægede uden ophør den lille krop, der kun var iført skjorte og underbenklæder. Hans venstre hånd, som var smal og fin, for snart hen over hans pande og gjorde snart uforståelige bevægelser i luften. Hans nøgne fødder daskede på gulvet; på hans hals ligesom bævrede store blå årer, og selv hans øren bevægede sig. Foma lagde mærke til hans smalle læber, der syntes at hviske noget, og til hans spidse næse, som hang ned over det tynde overskæg, der hoppede, hver gang manden smilede. Ansigtet var gult, hovent og rynket, og de sorte, livlige og strålende øjne syntes slet ikke at passe i det.

Da Foma havde fået nok af at se på ham, lod han langsomt øjnene løbe rundt i stuen. På væggene hang på store søm bunker af aviser. Loftet, som engang havde været beklædt med hvidt papir, var nu bulnet ud og revnet, mens store laser hang ned fra det; på gulvet flød det med klæder, fodtøj, bøger og papirstumper.

Den lille mand kastede pennen fra sig, bøjede sig ned over bordet, trommede livligt på det med fingrene og gav sig til at nynne:

"Tag trommen og vær ikke bange,
men kys marketendersken fri!
Det er tanken i dybeste visdom,
mening med al filosofi."

Foma sukkede dybt og sagde:

"Bare man dog havde lidt sodavand!"

"Aha!" udbrød den lille mand, sprang ned fra stolen og var i et nu henne ved den brede, voksdugsbetrukne sofa, som Foma lå på.

"God morgen, min ven! Sodavand – det skal du få. Vil du have det med eller uden cognac?"

"Helst med –" svarede Foma, idet han trykkede den tørre og hede hånd, som blev rakt ham.

"Jegorovna," råbte den lille mand hen mod døren, og idet han atter vendte sig mod Foma, spurgte han: "Kan du ikke kende mig igen, Foma Ignatjevitch?"

"Jo, jeg kan nok huske, at vi har truffet hinanden før."

"I fire år har vi kendt hinanden … Kan du ikke huske Jeschov?"

"Gode Gud!" udbrød Foma bestyrtet og rejste sig i sofaen. "Er det virkelig dig?"

"Ja, min ven! Til tider tror jeg det næppe selv; men det er et faktum, som tvivlen preller af på som en gummibold på jern."

"Hvor du er kommet til at se gammel ud!" sagde Foma. "Hvor gammel er du i grunden?"

"Tredive år."

"Man skulle have troet, at du var halvtreds – så vissen og så gul. Man kan da se, at du ikke har danset på roser. – Og så drikker du jo …"

Det gjorde Foma ondt at se denne glade og friske skolekammerat så havareret og boende i et så elendigt hul. Han så bedrøvet på ham og lagde mærke til, hvorledes Jeschovs ansigt fortrak sig, og hvorledes hans øjne brændte. Jeschov

holdt en flaske mellem sine knæ og anstrengte sig for at trække proppen op, og denne kraftesløshed rørte Foma.

"Hm – ja! Livet har rigtignok taget på dig. Og du har dog læst flittigt. Der kan man se, til hvad nytte videnskaberne er," fortsatte Gordéjev tankefuld.

"Drik!" sagde Jeschov, som var blevet helt bleg af anstrengelse. Så tørrede han sin pande og satte sig på sofaen ved siden af Foma.

"Lad videnskaben ligge – den er en guddommelig drik, men den har endnu ikke gæret tilstrækkeligt og er endnu ikke så fuldkommen, at den er tjenlig til at bringe menneskene lykke, min ven; den bringer kun hovedpine til dem, som nyder den – som nu til dig og mig … Men hvorfor nipper du så forsigtigt til glasset?"

"Jeg? Hvordan vil du have, at jeg skal drikke?" spurgte Foma leende.

Jeschov så forskende og med sammenknebne øjne på Foma.

"Når jeg lægger dette spørgsmål til alt det vås, du kom med i går, så føler jeg med min forvirrede hjerne, at du, min ven, heller ikke af et glad hjerte nyder livet."

"Å," sukkede Foma og rejste sig fra sofaen. "Mit liv … det er noget så urimeligt. Jeg lever muttersene og forstår intet. Men der er dog noget, jeg ligesom vil blæse ad det hele – og synke i jorden! Løbe bort fra det hele … Alting er så trist!"

"Det er virkelig interessant!" sagde Jeschov og gned sig i hænderne – "Det er meget interessant, hvis du da mener det ærligt og oprigtigt, for det beviser, at den hellige utilfredshedens ånd allerede er trængt ind i købmændenes sovekamre … i de døde sjæle, som er druknede i fede kålsupper

og i have af te og andre flydende sager. Du må udlægge det hele ganske naturligt for mig, for så vil jeg skrive en roman om det."

"Jeg har hørt fortælle, at du allerede skulle have skrevet noget om mig," svarede Foma nysgerrigt, idet han igen opmærksomt betragtede sin gamle kammerat.

"Ja, det har jeg! Har du ikke læst det?"

"Nej, jeg har ikke."

"Hvad har du da hørt fortælle om det?"

"At du ordentlig skulle have skældt mig ud."

"Hm! Kunne det ikke more dig at læse det selv?" spurgte Jeschov og så stift på Gordéjev.

"Jo – jeg skal nok læse det ved lejlighed," svarede Foma. Det var ham i grunden ligegyldigt, men han føjede godmodigt til: "Det kunne jo være ganske interessant." Men det var noget andet, som han kunne lide at få besked om: nemlig, hvorledes Jeschov var blevet et sådant vrag.

Dette møde med Jeschov havde fremkaldt noget blødt og godt i ham: minder fra hans barndom, der tændtes i hans sjæl som små lys, der beskedne og forskræmte vinkede til ham fra det fjerne forbigangne.

Jeschov nærmede sig nu bordet, hvorpå der allerede stod en dampende temaskine; så skænkede han to glas te, som var så sort som tjære, og sagde til Foma:

"Kom så og drik te – og fortæl mig noget om dig selv."

"Jeg har ikke noget at fortælle – jeg har ikke set noget som helst i mit liv … Det har været så usigelig tomt. Fortæl du hellere mig noget om dig –."

Jeschov faldt i tanker – dog uden at høre op med at vugge med sin krop.

"Hm – ja, min ven, en del har jeg jo set, og noget kender jeg jo," begyndte han. "Og måske ved jeg mere, end jeg behøver at vide; for jeg tror, det er lige så skadeligt at vide mere end højst nødvendigt – lige så skadeligt som det er ikke at kende det, som man nødvendigvis må vide. Vil du have, at jeg skal fortælle dig, hvordan det er gået mig, så skal jeg forsøge at gøre det. Jeg har aldrig før talt til nogen om mig selv – fordi det aldrig har interesseret nogen."

"Ja, jeg kan jo nok se på det hele, at dit liv ikke har været så lysteligt!" sagde Foma, idet han følte en vis tilfredshed over, at det ikke var gået hans kammerat bedre.

Jeschov drak sin te ud i et drag; så bøjede han sig sammen, idet han slyngede armene om sine knæ, og begyndte:

"Min forhenværende lærer, student Satchkov, nu *doktor medicinæ*, sagde ofte til mig, når han havde hørt mig i min lektie: Du er en flink fyr – en rigtig begavet dreng. Vi fattige og simple folk, som står udenfor rangklasserne, må fra livets baggård læse og lære for at kunne træde frem i de første rækker. Rusland trænger til kloge og ærlige mennesker; bestræb dig for at blive et sådant; så vil du selv blive din skæbnes herre og et uundværligt hjul i samfundets maskineri. Landets eneste håb står nu til os udenfor rangklasserne; det er os, som er kaldede til at bringe lys og retfærdighed … osv. – Og jeg, asen, troede så fuldt og fast på ham. Der er nu gået tyve år, siden vi voksede op, og vor viden har vi ikke omsat, og lyset har vi ikke bragt ind i livet. Rusland lider som før af sin kroniske sygdom: overflod på nederdrægtige mennesker – og vi udenfor rangen slutter os til deres tætte skarer."

Jeschovs ansigt fortrak sig til en bitter grimasse, og hans læber lo med et tonløst smil. Foma, som i grunden slet ikke havde forstået ham, svarede for dog at sige noget:

"Så har du altså ikke nået det, du havde sat dig for?"

"Nej, jeg troede, at jeg skulle være vokset op til noget stort – og jeg kunne også være blevet det, det kunne jeg, siger jeg dig!"

Han sprang op fra sin stol og gav sig til at gå rundt i stuen. Så fortsatte han: "Men for at opfylde sin mission her i livet og for at være et frit menneske er det nødvendigt at være i besiddelse af uhyre kræfter! … Dem havde jeg … Jeg var smidig og behændig, men jeg har sat alt til blot for at lære noget, som jeg slet ikke har brug for nu. Å – død og helvede! Vi har alle – både jeg selv og mange andre, plyndret os selv til sidste trevl for at skrabe noget sammen til livet. Se nu, hvilke værdier jeg har sat ind på at blive et værdifuldt menneske for samfundet: For at kunne studere og for ikke at krepere af sult har jeg seks år i træk terpet med halvidioter og tålt talrige uforskammetheder af disses fædre og mødre. Jeg havde svært nok ved at tjene til føden – så der blev ikke noget til overs til klæder. Jeg henvendte mig derfor til godgørende foreninger med de ærbødigste bønner om hjælp. Men gid blot de godgørende kunne forstå, hvor megen sjæl de dræber i mennesket ved at opretholde dets legemes liv! Gid de vidste, at hver rubel, som de giver til brød, indeholder mindst for halvfems kopek gift til sjælen. Der findes ikke noget mere modbydeligt menneske på jorden end det, som rækker almissen, ligesom der heller ikke eksisterer noget ulykkeligere end det, der tager imod den."

Jeschov tav og vaklede rundt i værelset og lignede nærmest en stakkels fugl med knækkede vinger.

På én måde gjorde det Foma ondt for ham, men denne følelse blandedes med en vis nydelse over at være vidne til, hvorledes han pintes.

"Jeg er nok ikke ene om det … han har det nok heller ikke for godt!" tænkte Foma ved at lytte til Jeschovs stemme, der lød som en klirren af ituslået glas sammen med et rustent hængsels hvinen.

"Jeg var forgiftet af menneskers barmhjertighed og mistede fodfæstet, takket være den evne, som enhver stakkel, der kæmper sig frem for at blive et menneske, er i besiddelse af – nemlig evnen til at forlige sig med det små i forventning om det store … Å! Du kender det vist? … Der går flere mennesker til grunde af mangel på selvvurdering end af svindsot …"

"Å – blæse være med dem! … Kør på om dig selv."

"Om mig selv! Der er ikke mere!" udbrød Jeschov. "Jeg har gjort alt, hvad jeg kunne – og har kun nået at være til moro for publikum – og længere når jeg næppe. Det at vide, hvad man *skal* gøre, men at måtte opgive det, fordi man ikke kan det – ikke har kræfter til det – se, det er det, man kalder for at pines."

"Stop lidt!" spurgte Foma. "Hvordan skal man bære sig ad for at kunne føle sig rolig og tilfreds med sig selv?"

"For at opnå det er det nødvendigt at leve vildt – man må sky muligheden af at være tilfreds med sig selv som en smitsom sygdom."

Ordene lød for Foma, men de døde hen uden at røre en eneste følelse i hans bryst og uden at vække en eneste tanke i hans hjerne.

"Man skal leve og stræbe efter noget uopnåeligt. Jo højere mennesket higer op efter – des højere når det."

Nu da Jeschov havde hørt op med at tale om sig selv, lød hans stemme roligere og fastere, og hans ansigt var blevet strengt og stolt. Han stod midt i værelset med opløftet arm og talte, som læste han op:

"Menneskene er lave, fordi deres stræben kun går ud på at mætte sig. Et mæt menneske er et dyr, for mæthed er legemets selvtilfredshed. Og åndens tilfredshed gør mennesket til et dyr."

Og atter trak det i ham, som om alle hans årer og muskler pludselig spændtes, og han begyndte igen at storme op og ned ad gulvet i kogende sindsoprør.

"Et selvtilfredst menneske er som en ondartet byld på et bryst – og min svorne fjende. Det propper sig med godtkøbs sandheder og med skrammel plettet af muggen visdom, og er som et pulterkammer, hvori en gerrig husmoder opbevarer alt muligt – ting, som hun slet ingen brug har for, og som ikke duer til noget som helst. Rører du ved et sådant menneske, åbner døren ind til ham, da vil der slå dig en stank af råddenskab i møde, og en strøm af muggent snavs vil flyde ud i den luft, som du indånder. Disse ulykkelige går for at være mennesker med en udpræget intelligens, mennesker med principper og overbevisninger, og der er ingen, som ser, at overbevisningen for dem kun er bukser, i hvilke de trækker deres sjæles usle nøgenhed. På sådanne menneskers små pander stråler altid den bekendte overskrift: Ro og overbevisning. – Men gnid med en fast hånd deres pande, og du vil få det sande skilt at se – og på det står der: Indskrænket og uden hjerte."

Foma så på Jeschov, mens denne fo'r op og ned ad gulvet, og tænkte sørgmodigt:

"Hvem mon det i grunden er, at han skælder ud? Det er ikke til at forstå, men man kan se, at han må være blevet dybt krænket."

"Hvor mange af den slags mennesker har jeg ikke set!" udbrød Jeschov vredt. "Og hvor mange af den slags kramboder eksisterer der ikke i verden! I dem kan man finde både lærred til ligklæder, tjære og brystsukker og boraks til at fordrive fårekyllinger med, – men noget friskt, varmt eller sundt finder man ikke. Man kommer til dem med en syg sjæl, udpint af ensomhed, man kommer med begær efter at høre noget levende, og de tilbyder én drøvtyggede udgydelser af bøger, som er sure af ælde. Og altid er disse tørre og hårde tanker i den grad miserable, at man for at udtrykke dem må have en uhyre mængde tomme – men klangfulde ord nødige. Når jeg hører et sådant menneske tale, forekommer det mig, som ser jeg en forædt, men også forgiftet krikke, behængt med bjælder, trække et læs skarn ud af byen – og den ulykkelige – er tilfreds med sin skæbne!"

"*Det* må altså være overflødige mennesker," sagde Foma. Jeschov standsede lige over for ham og svarede med et bidende smil spillende om sine læber:

"Nej, du, de er ikke overflødige, å, nej! De er til for eksemplets skyld – til belæring om, hvorledes et menneske ikke skal være. Strengt taget er deres plads i de anatomiske museer, hvor alle mulige vanskabninger og måske enkelte harmoniske udstilles. I livet er der ikke noget som helst overflødigt, min ven! Selv jeg er til nytte: Kun de individer, i hvem en slaveagtig fejhed overfor livet har taget plads, hos hvem der i stedet for det døde hjerte har udviklet sig en mægtig byld, bullen af den

usleste selvforgudelse – kun de er til overs. Men også de kan være nødvendige, om ikke til andet, end at jeg kan have dem til at udgyde mit had over."

Hele dagen lige til aften sydede det i Jeschov, og uagtet Foma ikke rigtig kunne følge ham, smittede Jeschov ham dog med sin ondskabsfuldhed og fremkaldte en stridslysten følelse i ham. Af og til blussede der noget mistroisk op i ham imod Jeschov, og i et sådant øjeblik spurgte han ham:

"Nå – tør du også sige folk det lige op i øjnene?"

"Ja, hver gang, jeg har lejlighed til det … og hver søndag i bladet. Gider du høre, skal jeg læse det højt for dig."

Uden at afvente Fomas svar rev han nogle aviser ned fra væggen og gav sig til at læse op af dem, mens han travede rundt i værelset. Han brummede og hylede og viste tænder som en arrig hund, der i kraftesløs vildskab vil slide sig løs fra lænken. Foma kunne ikke fange tanken i Jeschovs udviklinger, men han følte deres dristige frimodighed, giftige spot og glødende ondskab, og den fornemmelse, han følte, forekom ham lige så behagelig som et varmt dampbad.

Uden ophør remsede Jeschov navnene på bekendte købmænd og borgere op, og han sårede dem snart skarpt og uden omsvøb og snart nænsomt med en brod så fin som en synålespids.

"Nå, men læs nu noget op af det, du har skrevet om mig!" udbrød Foma leende.

Jeschov rodede i en bunke aviser; så trak han et blad frem, spredte det ud mellem sine hænder og stillede sig op foran Foma, som lå henslængt i en lænestol.

Artiklen om Foma begyndte med en beskrivelse om solderiet ude på flåderne, og under læsningen følte Foma, at der var

enkelte ord i det, der stak ham som myg. Hans ansigt blev mere og mere alvorligt, mens han mørk og tavs bøjede sit hoved. Og der kom stadig flere og flere myggestik.

"Jeg synes, at du er gået lovlig vidt!" sagde han omsider flov og irriteret. "Fordi du har forstand på at rakke ned på et menneske, belønner Gud dig vist næppe."

"Ti stille, vent lidt!" svarede Jeschov ham kort og fortsatte oplæsningen.

Han havde i sin artikel fastholdt, at det var folk af købmandsstanden, som var de værste til at skeje ud og lave skandaler, og her spurgte Jeschov: Hvoraf kommer det? Og hans svar lød:

"Mig forekommer det, at denne hang til vilde udsvævelser fremkommer af en skavank, som har sin rod i en overflod af energi og driveri. Der kan ikke være tvivl om, at vore købmænd – på få undtagelser nær – er den stand, som er rigest på sundhed, men også den, som er den mindst virksomme."

"Ja, det har du ret i!" udbrød Foma og slog sin knyttede hånd i bordet. "Sådan er det fat! Jeg har kræfter som en tyr – men arbejder som en spurv."

"Hvad skal nu købmanden gøre med sin overflod af kraft? Han sætter den over styr i beværtninger ved sold uden nogen som helst forståelse af, at han kunne vie sine kræfter til mere produktive og værdifulde livsopgaver. Han er endnu et vildt dyr, og livet er blevet ham et bur, som er for snævert for hans stærke helbred, og hans trang til at have frit spillerum. Han føler sig pint af civilisationen, og så må han engang imellem skeje ud. Købmandens udskejelser er altid et indespærret dyrs oprør. Selvfølgelig er dette pinegalt! Men, ak! Det vil blive endnu

værre, når dette dyr får lagt lidt klogskab og forstand til sin styrke, som det så kan disciplinere! Tro mig – det vil da ikke indskrænke sig til skandaler, det vil udvikle sig til historiske begivenheder. – Men, Gud fri os for sådanne begivenheder! For de vil bero på, at købmændene tragter efter magten, og deres mål vil være deres stands overherredømme, og med dette mål for øje vil de ikke vige tilbage for midlerne."

"Nå, hvad mener du – har jeg ret?" spurgte Jeschov, da han havde endt og kastet avisen til side.

"Det sidste forstår jeg ikke," svarede Foma. "Men det om styrken – det er rigtigt nok! Hvor skal jeg få anvendelse for mine kræfter, når der ingen efterspørgsel er på dem? Jeg burde kæmpe mod røvere, eller måske selv være røver – og gøre noget stort; ikke med hjernen, men med et stærkt bryst og en kraftig arm. Her skal man gå på Børsen og være lumsk for at hugge en rubel. Og hvad skal jeg så med den? Og hvad så? Skal livet da i al evighed være ordnet på den måde? Hvad er det også for et liv, når alle hyler og har det ondt? Livet – det må rette sig efter folk. Er det mig for trangt, så må jeg se at vide det ud, for at jeg kan få mere plads. Man må altså styrte det bestående og bygge op på ny. Men, hvordan? Se, det er netop knuden! Hvad skal man gøre for at kunne ånde friere? Jeg begriber det ikke ...!"

"Hm – ja – ja!" trak Jeschov på det. "Nå, så du er kommet så vidt! Det er meget godt, gamle ven! Hvad er din mening om bøger? Læser du noget?"

"Jeg kan ikke lide bøger og har aldrig læst noget."

"Det er, fordi du aldrig har prøvet på det."

"Jeg er ligefrem bange for at læse. Jeg kender en, som det er blevet en ren drankergalskab for! Er der nogen som helst

mening i bøger? En eller anden hitter på noget, som han lader trykke, og så læser andre det. Er det noget, som er morsomt eller interessant, så er der ganske vist ingen skade sket … Men, at man af bøger skulle kunne lære at leve livet – det er sikkert absurd. Det er jo et menneske, som har skrevet bogen, og ikke Gud – og hvorledes kan et menneske foreskrive love og stille sig selv som eksempel?"

"Men nu evangeliet? Det er dog også skrevet af mennesker."

"Ja, af apostle … Men dem har vi jo ikke flere af."

"Det var ganske godt opponeret. Det er ganske sandt, at vi ikke har flere apostle … Vi har kun Judasser tilbage – og de er endda tarvelige nok."

Foma følte sig vel til mode, for han lagde mærke til, at Jeschov opmærksomt hørte på ham og ligesom vejede hvert af hans ord. Det var den første gang i sit liv, at Foma havde mødt nogen, som nærede en sådan interesse og deltagelse overfor ham, og han udgød også derfor uforbeholdent sine tanker og følelser overfor kammeraten uden at bekymre sig om ordene og følte, at han ville blive forstået, fordi hans ven ønskede at forstå ham.

"Du er virkelig helt interessant!" sagde Jeschov et par dage efter dette møde. "Og skønt du har svært ved at udtrykke dig, mærker man dog straks, at der er meget bag ved! Forstod du dig blot noget mere på livet – da ville du tale … og nok så højt, tror jeg!"

"Og dog kan ord ikke gøre alt," svarede Foma med et suk. "Du talte engang om mennesker, der gjorde sig til af at forstå sig på alt. Af den slags kender jeg også flere, som nu for eksempel min gudfader. Man burde gå angrebsvis frem og søge at overbevise dem, for det er et skadeligt folkefærd."

"Jeg kan ikke tænke mig, hvorledes du skal kunne leve, Foma, når du vedbliver at gøre dig alle de skrupler," sagde Jeschov tankefuld.

"Det er også svært … Jeg har ingen standhaftighed i mig. Ved en personlig indskydelse kunne jeg måske gøre et eller andet. Jeg forstår så inderligt godt, at det er trangt og tungt for alle – og jeg indser, at min gudfader også ved det. Men han forstår at benytte sig af det; han er spids som en synål og trænger igennem, hvor han vil. Men jeg er en stor og tung klods, og derfor er jeg ved at kvæles, og derfor lever jeg, som om jeg var lagt i lænker. Men gøre en kraftanstrengelse i et nu, så alle lænker sprænges, det kan jeg!"

"Og hvad så siden?" spurgte Jeschov.

Denne lille mand, som livet havde været hård imod, drak. Hans dag gik således: ved sin morgente løb han de stedlige blade igennem, og fra dem samlede han stof til sine føljetoner [Note 1)], som han kradsede op her ved bordet. Så skyndte han sig hen i redaktionen og gennemløb de udenbys blade, af hvilke han sammensatte sin "provinsrubrik". Om fredagen måtte han skrive sin søndagsføljeton. For dette arbejde fik han 125 rubler om måneden.

Foma kunne dårligt nok forstå, når Jeschov talte, – om det var spøg eller alvor. Han talte altid så varmt og lidenskabeligt, idet han kritiserede alt skarpt, og det kunne Foma godt lide. Men det kunne ofte hænde, at Jeschov, når han lidenskabeligt havde forsvaret et eller andet, kort efter med lige så stor lidenskab tog parti for det stik modsatte eller sluttede af med en eller anden spøgefuld bemærkning. Da var det for Foma, som om der ikke var det fjerneste i dette menneske, som han

kunne holde af, eller som kunne støtte og styre ham. Jeschovs forhold overfor ham var et slags dobbelt.

"Gå frem og styrt alt, hvad der står dig i vejen! Brug dit brede bryst! Der er ikke noget, der er så kostbart som et menneskeliv, må du vide! Skrig ud af dine fulde lunger: Frihed, frihed!"

Men når der så opstod ild i Foma ved de gløder, som Jeschov havde tændt, gav han sig til at spekulere over, hvorledes man bedst skulle frigøre sig for at afvæbne de mennesker, som for deres egen fordels skyld ikke ville være med til at stræbe hen efter idealerne i livet.

Så kunne Jeschov afbryde ham:

"Hold dog op! Du har ikke begreb om noget som helst. For dig og dine lige har vi ingen brug. – Jeres tid – de stærkeres, den er forbi – men ikke de kloges. Du er kommet for sent, min ven, der er ingen plads her i livet for dig."

"Å, du lyver!" råbte Foma opbragt.

"Nå, hvad tror du da, at du kan udrette?"

"Jeg?"

"Ja, du!"

"Jeg kan slå dig ihjel!" svarede Foma ondskabsfuldt, idet han knyttede hånden.

"Å!" – svarede Jeschov og trak bekymret på skuldrene. "Det siger ikke så meget, jeg er i forvejen pint halvt til døde."

Og pludselig grebet af bitter ondskab krøb han helt sammen og sagde:

"Min skæbne har været mig ond! Hvorfor har jeg arbejdet i tolv år som en maskine? For at lære … Hvorfor har jeg i samfulde 12 år i gymnasiet og universitet slugt alt det unødvendige tørre, kedelige og afskyelige vrøvl og sludder? For

at blive journalist, for dag ud og dag ind at være klovn for et publikum, som skal mores … Hvor er alt det krudt henne, som jeg lå inde med, da jeg var ung? Jeg har nok skudt det alt sammen op for tre kopek pr. skud … Og min tro? – Jeg tror kun … at der ikke er noget som helst i dette liv, som dur – og at livet helt skulle udslettes. Hvad elsker jeg? Mig selv … og jeg føler, at genstanden for min elskov ikke er den værd … Hvad skal jeg gøre?"

Gråden sad ham i halsen, og han blev ved med at rive sig på brystet med de spinkle og fine hænder.

Men en gang imellem skiftede tonen:

"Jeg? Nå, nå, endnu er det ikke ude med mig … Vent blot – jeg skal kaste journalistikken overbord og tage fat på et alvorligt arbejde – jeg skal skrive en bog … Den skal hedde "*Forbi*" og være som en bøn, man læser over en døende. Og dette samfund, knuget af magtesløshedens forbandelse, skal, når det er ved at opgive ånden, nyde min bog som en dosis moskus."

Foma iagttog ham nøje og lyttede til hvert af hans ord, og ved at sammenholde hans forskellige udtalelser kom han til det resultat, at Jeschov var et lige så svagt og forstyrret menneske som han selv.

Men Jeschovs stemning vedblev dog at øve sin virkning på Foma, som derved fik tungen på gled og ligefrem forbavsedes over sin egen veltalenhed.

Hos Jeschov havde han ofte truffet sammen med besynderlige mennesker, mennesker om hvem han fik det indtryk, at de vidste alt, forstod alt og altid sagde imod – og dertil bedrog, når de blot kunne komme til det. Han beundrede deres frækhed, men på den anden side syntes han ikke om

deres overlegne optræden overfor ham. Og han lagde særligt mærke til, at de alle var meget klogere og vigtigere, når de var i Jeschovs værelse, end når de befandt sig på gaden eller på restaurationer. Her hos Jeschov benyttede de sig af særlige ord og gestus, som så snart de kom udenfor døren afløstes af ganske almindelige menneskelige. Undertiden kunne de som et stort bål blusse op i stuen med Jeschov som den lyseste brand imellem dem, men skæret fra dette bål formåede kun svagt at klare op i mørket i Foma Gordéjevs sjæl.

"I dag skal vi solde! Vore sættere har i anledning af, at de har dannet en forening, besluttet at holde gilde; det er mig, som har rådet dem til det, og jeg er også inviteret … går du med? Og så kan du jo nok spendere lidt godt på dem?"

"Ja, det kan jeg gerne," svarede Foma, som det var absolut ligegyldigt, hvem han skulle slå tiden ihjel sammen med.

Om aftenen sad så Foma og Jeschov i et selskab af mennesker med grålige ansigter tæt udenfor byen op ad skovbrynet. Der var seks sættere; de var særdeles ordentligt klædte og opførte sig, som om de stod på lige fod med Jeschov; dette forbavsede og forvirrede Foma noget, da Jeschov dog i hans øjne var deres overordnede. De ligesom oversåGordéjev, som de dog alle havde trykket i hånden, da Jeschov præsenterede ham for dem, idet de havde sagt, at det glædede dem at gøre hans bekendtskab. Han rykkede sig lidt til side hen under en nøddehæk og iagttog herfra selskabet; han følte sig fremmed i det og syntes også, at Jeschov ligesom med vilje tog lidet hensyn til ham. Han lagde mærke til noget besynderligt ved Jeschov: den lille føljetonskriver, forekom det Foma, gjorde sig umage for at anslå sætternes tone og væsen. Han trak ølflasker op, talte

højrøstet og lo højt og søgte på alle måder at opføre sig som de. Han var også tarveligere klædt, end han plejede at være.

"Å, brødre!" udbrød han muntert. "Hvor jeg befinder mig vel ved at være sammen med jer! Jeg er jo heller ikke højt på strå – min fader Matvej Jeschov var ikke andet end opsynsmand og forhenværende underofficer."

"Hvorfor fortæller han mon dem det?" tænkte Foma. "Det kan jo være dem lige meget, hvem han er en søn af ..."

Solen var ved at gå ned, og på himlen luede skyerne i farver af ild og guld. Fra skoven duftede det af fugtighed, og tavshed og ro slog en i møde derfra, men ved skovbrynet tumlede en flok støjende, larmende menneskeskikkelser omkring; nogle af dem havde travlt med en kurv fyldt med madvarer og øl; en høj mand med gråsprængt skæg kastede kviste i et optændt bål, som blussede i en tung, hvidlig røg. De fugtige grene knagede og sydede i ilden, og lyden heraf blandede sig med en harmonikas muntre toner og gæsternes sang.

Lidt borte fra de andre havde tre af dem gjort sig det bekvemt i en lille fordybning, og foran dem stod Jeschov og talte:

"I bærer arbejdets hellige fane ... Og jeg er som I en menig soldat i den armé, som tjener Hendes Højhed pressen – og vi bør leve i et fast og urokkeligt venskab."

"Det er vist og sandt, Nikolaj Matvejitch," afbrød en rungende stemme ham. "Og vi vil bede Dem tale vor sag hos redaktøren og gøre Deres indflydelse gældende! Sygdom og drukkenskab må ikke betragtes som det samme. Hans metode er den: drikker en af arbejderne sig fuld, mister han en dags løn, og bliver han syg, er straffen den samme. I sygdomstilfælde kunne

vi jo aflevere lægeattest og så betale en stedfortræder vor halve løn ..."

"Hm, ja ... forstår sig, det kan der være rimelighed i ..." indrømmede Jeschov.

Mere hørte Foma ikke af, hvad hans kammerat sagde; dertil var han alt for optaget af en anden samtale. Det var to, som talte: den ene høj, dårligt klædt og brystsyg. Den anden lille, rødmosset, med blondt hår og fikst skæg.

"Efter min mening," sagde den høje bittert, idet han hostede, "er det dumheder! Hvor kan folk i vor stilling gifte sig? Kommer der børn, hvor kan så midlerne strække til? Og konen skal dog også have klæder. Og så kommer det også an på, hvad for én man får."

"Hun er en prægtig pige," svarede den blonde.

"Men én ting er det at være kæreste, en anden at være hustru. Det er nu ikke det, det drejer sig om ... man kan jo forsøge ... måske bliver hun virkelig dygtig og god. Men pengene vil alligevel ikke slå til ... du vil slide dig selv op i arbejde, og det vil gå ud over hende. Nej, du – giftermål er en umulighed for os ... Kan vi sørge for en familie med vor fortjeneste? Du kan se – jeg er gift kun på fjerde år ... og er allerede snart færdig. Og hvad har jeg haft af glæder i den tid ... ingen, kun sorger og bekymringer."

Han begyndte igen at hoste, længe og pibende, og da han omsider hørte op, sagde han stakåndet til sin kammerat:

"Lad os ikke tale mere om det ... der kommer dog ikke noget ud af det."

Kammeraten bøjede bedrøvet sit hoved, og Foma tænkte ved sig selv:

"Det er fornuftig tale, man kan høre, at han også har forstand."

Han var lidt krænket over, at man til dels ignorerede ham, men på samme tid fik han en vis agtelse for disse mennesker med de mørke ansigter, som var gennemtrængt af blystøv. De talte næsten alle roligt og alvorligt, og ingen af dem sleskede for ham eller trængte sig på, som hans ellers var vant til det mellem sine svirebrødre.

"Se, se," tænkte han og lo indvendig, "de er nok også stolte."

"Vil De ikke rykke Dem lidt nærmere hen til os, hr. Gordéjev?"

Foran ham stod en lille, tyk fyr, klædt i bluse og lange støvler og så ham smilende og troskyldig ind i ansigtet. Foma syntes godt om hans brede, runde ansigt med den tykke næse, og han svarede ham venligt:

"Det vil jeg så gerne … og var det nu ikke på tide, at vi gav os i lag med cognac'en? Jeg har for sikkerheds skyld taget en halv snes flasker med …"

"Aha! Man kan da se, at De er en elskværdig herre … Nu vil jeg lige med det samme meddele selskabet Deres diplomatiske note." Og han lo højt og fornøjet over sine egne ord. Foma kunne heller ikke lade være med at le og følte, hvorledes der, om det nu var fra bålet eller fra den unge mand, strømmede varme og glæde ind over ham.

Aftenrøden svandt langsomt. Det så ud, som om et mægtigt purpurfarvet forhæng sænkedes ned i jorden, idet det åbnede for himlens bundløse dyb, hvorfra utallige venlige stjerner blinkede. Langt borte, hvor den mørke by hævede sig, var det, som om en usynlig hånd tændte tusinder af lys – men her stod skoven i majestætisk ro, og strakte sig som en sort mur op imod

himlen. Månen var endnu ikke kommet frem, og over engene lå der et varmt tusmørke.

Hele selskabet satte sig i en stor kreds ikke langt fra bålet. Foma og Jeschov sad ved siden af hinanden med ryggen mod det og havde foran sig en række klart oplyste ansigter, som så fornøjede og glade ud. De var alle oprømte af cognac'en, men var ikke berusede; de spøgte og lo, forsøgte at få en sang i gang, drak og spiste agurker, hvedebrød og pølse.

Alt dette tiltalte Foma; han blev grebet af den fælles prægtige stemning, og fik lyst til at sige noget hjerteligt til disse mennesker og følte trang til at vinde dem. Jeschov puffede ham uroligt i siden, rystede på hovedet og mumlede noget uforståeligt.

"Brødre!" råbte den tykke. "Lad os få studentervisen ... en ... to ... tre!"

"Kammerater!" afbrød Jeschov, idet han rejste sig med et glas i hånden. Han vaklede lidt og støttede sig med den anden hånd på Fomas hoved.

"Arbejdere! Tillad mig at sige et par ord ... ord, som kommer fra hjertet ... Jeg er så lykkelig ved at være sammen med jer ... Og det er fordi I hører til dem, som mere end andre må bære livets byrder, og hvis ret til lykken ikke er nogen tvivl underkastet, til trods for at den ikke er vedtaget. I eders midte, blandt sunde sjæle og ærlige folk ånder den ensomme mand, som er blevet syg til døden af livets gift, både frit og let."

Jeschovs stemme skælvede. Foma følte noget varmt dryppe ned på sin hånd og kastede et blik hen på Jeschovs furede ansigt. Denne rystede over hele kroppen og fortsatte:

"Jeg er ikke den eneste, som en ond skæbne har forfulgt, nej, der er mange af den slags forslåede og syge mennesker, og vi er mere ulykkelige end I, fordi vi er svagere både på legeme og sjæl, men vi er stærkere, fordi vi er i besiddelse af kundskab … Vi er alle rede til med glæde at komme til jer og gøre alt, hvad vi kan, for at hjælpe jer til at leve … mere kan vi ikke gøre! Havde vi ikke jer, stod vi uden jordbund, og havde I ikke os – var I uden lys! Kammerater! Af selve skæbnen er vi bestemt til at udfylde hinanden!"

"Hvad er det dog, han vil dem?" tænkte Foma, mens han hørte på Jeschov, og han lagde mærke til, at sætterne også så spørgende hen på taleren.

"Fremtiden er jeres, kære venner!" fortsatte Jeschov noget vagt, idet han bedrøvet rystede på hovedet, som om det gjorde ham ondt for fremtiden – "fremtiden tilhører det ærlige arbejdes folk … Der forestår jer et stort arbejde. Det er jer, som skal skabe en ny kultur … alt det frie, levende og lysende. Af kød og sjæl er jeg jeres, jeg foreslår at drikke et glas på jeres fremtid! Hurra!"

Jeschov tømte sit glas og satte sig tungt ned på jorden. Sætterne brød ud i et rungende hurraråb, som rullede ud i luften og fik træernes blade til at skælve.

"Og nu en sang!" råbte den unge, tykke mand.

"Ja, lad os få en!" svarede flere stemmer, og der opstod en livlig disput om, hvad man skulle synge. Jeschov drejede hovedet fra den ene til den anden side, idet han betragtede dem alle nøje.

"Brødre!" råbte han pludselig. "Svar mig – svar mig med et par ord på min skål for jer."

Og igen tav de alle og så på ham, nogle nysgerrigt, andre med et udtryk af spot eller af ligefrem utilfredshed.

"Vi er to her, som livet har forskudt – det er mig og ham dér. Vi har begge den samme hensigt, den at tage hensyn til alle mennesker og så at føle lykken ved selv at være nyttige mennesker! Og dette store og dumme menneske …"

"De skulle ikke fornærme vor gæst, Nikolaj Matvejevitch!" afbrød en stærk og vred stemme ham.

"Det synes jeg heller ikke!" føjede den tykke til, idet han bad Foma rykke sig nærmere til bålet. "Vi er da ikke kommet herud for at fornærme hinanden."

"Dumme!" fortsatte Jeschov smilende. "Skikkelige! Det gør jer ondt for ham? Men ved I, hvad han er for én? Han er en af dem, som udsuger jeres blod."

"Nej, nu kan det være nok, Nikolaj Matvejevitch!" råbtes der fra alle sider til ham, og alle begyndte de at give deres harme luft i vrede tilråb. Det gjorde Foma i den grad ondt for Jeschov, at han helt glemte at blive fornærmet på ham. Han så nu, at disse mennesker, som havde beskyttet ham mod Jeschovs overfald, nu fuldstændig vendte føljetonskriveren ryggen, og han forstod, at det ville smerte denne føleligt, om han mærkede det. Og for at redde kammeraten for mulige ubehageligheder gav han ham et puf i siden og sagde spøgende: "Nå, du vrøvlehoved, skal vi så drikke et glas sammen? Men, forresten er det vel snart på tide at komme hjem?"

"Hjem? Hvor har det menneske sit hjem, som ikke har sin plads i livet?" spurgte Jeschov og råbte på ny: "Kammerater!"

Men hans råb druknede i støjen af stemmer og blev ikke besvaret. Så bøjede han hovedet og sagde til Foma:

"Lad os se at komme afsted!"

"Ja, lad os det … forresten var jeg gerne blevet lidt endnu … Det er jo ganske interessant …"

"Nej – jeg kan ikke mere … jeg fryser, og jeg kan ikke få luft."

"Nå, ja, ja – så går vi."

Foma rejste sig, tog sin hat af og hilste på sætterne, idet han højt og fornøjet sagde:

"Mine herrer, må jeg takke Dem for i aften! Farvel!"

Han blev straks omringet, og der lød indtrængende anmodninger:

"Så vent dog! Hvorfor går De dog allerede? Nu skulle vi lige til at synge."

"Nej, jeg må afsted … jeg kan heller ikke lade min ven gå alene – og nu: God fornøjelse!"

"Å, nej, gå dog ikke!" udbrød den tykke, "vi skal nok besørge ham fulgt hjem …"

Foma ville inderligt gerne blive, men han var på den anden side ligesom bange for noget. Men Jeschov rejste sig nu op, greb ham i frakkekraven og mumlede:

"Lad os nu gå … Gid Fanden havde dem!"

"På gensyn, mine herrer! Jeg må gå!" sagde Foma og gik bort, fulgt af høflige beklagelsesudbrud.

"Ha, ha, ha!" lo Jeschov, da de var kommet et stykke vej fra bålet. "De følger os grædende til dørs, og dog er de glade over, at vi går … Jeg hindrer dem kun i, at de forvandler sig til dyr …"

"Ja, det er sikkert, at du var dem i vejen," sagde Foma. "Hvad skulle du også holde de tossede taler for? De var jo kommet sammen for at more sig; men du gav dig til at hyle for dem, og det kedede dem."

"Å, hold mund! Du forstår heller ingenting," svarede Jeschov skarpt. "Du tror, at jeg er fuld? Det er mit legeme, som er beruset, min sjæl er ædru – som altid … og føler alt … Å, hvor der dog er meget afskyeligt, sløvt og ynkeligt her i verden! Og menneskene – hvor er de dog dumme og ulykkelige."

Jeschov standsede og holdt sig med begge hænder om hovedet.

"Hm, ja-a!" trak Foma på det. "Det ene er meget forskelligt fra det andet … Se nu dem, vi var sammen med, så høflige og forstandige. Og det er dog kun ikke andet end ligefremme arbejdsfolk."

I mørket bag ved dem lød korsang af stærke stemmer. Til en begyndelse lød den uharmonisk, men så voksede den mere og mere og strømmede som en bred, munter bølge ud i nattens kølige luft hen over den bare mark.

"Å, min Gud!" sagde Jeschov sørgmodigt og sukkede.

"Disse tarvelige folk," sagde Foma langsomt, "de er dog slet ikke så tossede, når man rigtig ser på dem! De er endda meget interessante … Både bønder og arbejdere kan – når man tager det ligefremt – sammenlignes med heste. De trækker og de puster …"

"De slæber hele deres liv på deres pukler," udbrød Jeschov irriteret. "De trækker underdanigst og sløvt som heste … og denne deres underdanighed er vor ulykke, vor forbandelse …"

Men Foma fortsatte:

"De trækker og slider hele deres liv igennem for bagateller … og pludselig siger de et eller andet, som man selv aldrig i evighed kunne finde på … Altså må de dog kunne tænke og føle … hm – ja-a, de er interessante."

Jeschov dinglede og gik længe uden at sige et ord; så begyndte han igen:

"Hør, min ven! Du er langt lykkeligere end jeg, fordi du er dum … og jeg …"

"Lad nu være med at hyle!" afbrød Foma ham irriteret. "Hør hellere efter deres sang."

"Jeg vil ikke høre deres sange; jeg har mine egne … sange fra en af livet forpint sjæl. – Jeg havde i sin tid et helt drivhus af lyse og levende fantasier og forhåbninger … De døde alle … de visnede og døde … Døden er i mit hjerte … Mine drømmes lig rådner nu dér … Å – å –!"

Jeschov græd som et barn. Det gjorde Foma ondt for ham; han ruskede ham utålmodigt i skulderen og sagde:

"Hold nu op! Lad os gå … Du er da ikke nogen klud …"

Fra det fjerne bares gennem mørket sætternes sang til dem. Foma så tilbage og kunne skimte skovenes høje, sorte mur, bålets legende ildplet på den og de tågede menneskeskikkelser om det. Skovmuren var som et bryst og bålet som et blodigt sår på den. Og det så ud, som om brystet skælvede og var i færd med at forbløde.

Jeschov havde tiet i nogen tid, men idet han gav sig til at gå videre, begyndte han atter at hulke:

"Herre, herre, lad min sjæl få ro, den er så håbløs syg! …"

Foma blev helt uhyggelig til mode ved lyden af disse mørke hyl, og han skyndte sig efter Jeschov. Men førend han nåede ham, begyndte den lille føljetonist at hvine hysterisk, hvorefter han smed sig lige ned på vejen, hvor hans hvinen lidt efter lidt gik over i en stille og klagende hulken – ligesom når små, syge børn græder.

Men han skammede sig slet ikke: han sprællede på jorden som en fisk, der lige er trukket op af vandet, og da Foma omsider havde fået ham stablet på benene, trykkede Jeschov sig ind imod hans bryst og slyngede sine tynde arme om livet på ham, mens han fortsatte at græde.

"Nå, nå, lad det nu være godt!" sagde Foma gennem de sammenbidte tænder. "Lad det nu være nok."

Og oprørt over dette menneskes lidelser, som var fremkaldt af livets snæverhed og ondskab, råbte han i et udbrud af bitter sørgmodighed højt og kraftigt ind mod byen, hvor lysene blinkede i mørket:

"Forbandede være I! Vent blot – også I vil kvæles! Forbandelse over jer!"

11

"Ljuba!" sagde Majakin en dag, da han kom hjem fra Børsen. "Gør dig i stand til i aften, jeg kommer med en frier! Du må også arrangere et solidt aftensmåltid … Sæt godt med gammelt sølvtøj på bordet … Frugtskålene må du også tage frem … for at han kan blive rigtig imponeret! Han må se, at hver ting hos os er noget særligt."

Ljuba sad ved vinduet og stoppede sin faders sokker med hovedet dybt bøjet over sit arbejde.

"Hvorfor nu det?" spurgte hun utilfreds og fornærmet.

"For saucens skyld … for at sætte smag på det … et pigebarn er ikke nogen hest – uden seletøj får man hende ikke afhændet."

Ljuba rystede nervøst på hovedet og kastede arbejdet fra sig, mens hun højrød af vrede så hen på faderen – så tog hun igen sin saks, bøjede hovedet endnu dybere og fortsatte sit arbejde. Majakin gav sig til at gå op og ned i værelset, mens han bekymret rykkede sig i skægget; hans øjne så ud i det fjerne, og man kunne se, at han var fordybet i en stor og indviklet plan. Ljuba forstod, at han ikke brød sig om hendes mening, og at han ikke ville forstå, hvor nedværdigende hans ord var for hende. Hendes romantiske drømme om manden og vennen, som sammen med hende ville læse gode bøger og hjælpe hende med at komme til klarhed over hendes urolige higen, var kvalt af faderens ubøjelige bestemmelse om, at hun skulle gifte sig med Smolin; de var dræbt og havde opløst sig, og der var nu kun et bittert bundfald af dem tilbage i hendes sjæl. Hun havde vænnet sig til at betragte sig selv som noget bedre og højere end

en almindelig ung pige af købmandsstanden, hvis døtre som regel kun tænkte på deres påklædning. Og som blev gift med en eller anden ifølge deres forældres ordre og ønske og sjældent efter deres hjertes frie valg. Og nu skal hun selv giftes, fordi det er på tiden, og fordi hendes fader har brug for en svigersøn, en som med tiden kan overtage hans forretning. Og hendes fader tænker vist, at hun ikke selv er i stand til at drage en mands opmærksomhed til sig, og han pynter hende derfor med kostbare sølvsmykker.

Hun var oprørt, og hun arbejdede nervøst, stak sig i fingrene og knækkede nålene; hun vidste så godt, at hvad hun end ville sige, så ville hendes ord ikke nå faderens hjerte.

Majakin blev ved med at trave rundt i værelset; snart nynnede han salmer, og snart belærte han sin datter om, hvorledes hun havde at forholde sig overfor frieren. Og samtidig regnede han noget ud på fingrene og smilede …

"Hm-m – ja – sådan! … Vær mig nådig, Gud! – Fri mig for et syndigt og falsk menneske … Hm – ja-a … Du må tage din moders smaragder på, Ljuba …"

"Lad det nu være nok, far!" udbrød Ljuba bedrøvet. "Lad mig dog nu være i fred!"

"Å – du skulle såmænd ikke sparke ud, når man vil gøre sig den ulejlighed at lære dig noget."

Og atter fordybede han sig i sine beregninger, kneb de grønne øjne sammen og legede med fingrene for øjnene af sig.

"Det bliver altså femogtredive procent … snu fyr … Siden får vi respektabiliteten at se."

"Far!" sagde Ljuba bedrøvet og bange.

"Ja?"

"Du … synes du om ham?"

"Om hvem?"

"Om Smolin."

"Smolin? Hm – ja … han er en gavstrik, en der er om sig, en dygtig købmand! – Nå, nu må jeg gå … sørg nu for at få alt i stand."

Da Ljuba blev alene, kastede hun sig tilbage i stolen og lukkede øjnene. Hendes hænder lå knyttet så fast over knæene, at fingrene knagede. Hun var blevet krænket, og hun var fuld af bitterhed og følte en forunderlig angst for, hvad der ville komme. Så bad hun stille:

"Å, min Gud og herre! … Blot han må blive et godt menneske … Å, Gud, hjælp til, at han må blive god og kærlig … Nu kommer der en mand, og synes han om mig, så tager han mig for mange, mange år. Hvor det er skændigt og frygteligt … Min Gud, min Gud! Kunne jeg endda flygte bort. Hvem er han. Hvordan skal jeg lære ham at kende? Jeg kan ikke noget! Jeg har tænkt og tænkt så meget! Jeg har læst … og hvorfor har jeg læst? Hvorfra skal jeg vide, at man kan leve anderledes – leve som jeg ikke kan? Å – hvis det ikke var de bøger, så levede jeg måske lettere – og mere lige ud ad landevejen … Hvor alt dog er pinagtigt! Hvor jeg er ulykkelig og alene – havde jeg endda Taras."

Ved at tænke på broderen følte hun sig endnu mere krænket og fattede endnu mere medlidenhed med sig selv. Hun skrev et langt brev til Taras, hvori hun fortalte, hvor meget hun holdt af ham, og hvor trygt hun stolede på ham. Hun bønfaldt sin broder om hurtigst muligt at vende hjem for at tale med faderen; hun lagde planer for, hvorledes Taras og hun skulle slå

sig sammen og forsikrede ham om, at deres fader var en klog mand, som kunne forstå alt, og hun fortalte om, hvor ensomt han havde det, men hun lagde heller ikke skjul på det mindre gode forhold, der bestod mellem hende og faderen.

I to uger ventede hun med bæven på svar, og da hun så endelig havde fået det og læst det, brød hun ud i gråd – både af glæde og skuffelse. Svaret var tørt og kort. Taras meddelte, at han om en månedstid kom til Volga i forretningsanliggender, og at han så ikke skulle undlade at besøge sin fader, hvis denne virkelig ikke havde noget imod det. Brevet var så koldt som is. Hun læste det flere gange igennem og trykkede det ind til sig, mens tårerne løb ned ad hendes kinder; men brevet blev ikke varmere – det blev kun vådt. Det var som om det lille, våde ark brevpapir, der var beskrevet med en stor og fast håndskrift, så på hende med et rynket, mistroisk og mørkt ansigt, som var lige så kantet og magert som faderens.

På Jakob Tarasovitch gjorde brevet et andet indtryk.

Da den gamle mand hørte, at Taras havde skrevet, fo'r han op og sagde med et glad smil til sin datter:

"Nå, kom så da med det – og lad os se, hvorledes fornuftige folk skriver … Hvor er mine briller? Hm-m …: "Kære søster!" Hm – ja!"

Majakin tav, og da han havde læst sønnens brev igennem, lagde han det på bordet, rynkede brynene og gik med et forbavset ansigt hen over gulvet. Så læste han det atter igennem, trommede tankefuld med fingrene på bordet og sagde:

"Det er ganske godt skrevet, grundigt uden overflødige ord … Nå, måske er manden virkelig også blevet hærdet i kulden …

Kulden er slem dér … Lad ham blot komme … så skal vi se på ham … Det kan blive interessant. Hm-m ja! Men lad os nu tale sammen om sagen."

Den gamle mand gjorde sig umage for at tale roligt, mens han søgte at smile lidt foragteligt, men smilet kom ikke rigtig frem, rynkerne i hans ansigt bevægede sig uroligt, og øjnene lyste med en usædvanlig glans.

"Skriv til ham, Ljuba … Kom bare, kom kun dristigt …"

Ljuba skrev så til Taras, men denne gang kortere og mere roligt, og ventede nu fra dag til dag på svaret, mens hun søgte at forestille sig, hvorledes denne hemmelighedsfulde broder kunne være. Når hun tidligere havde tænkt på ham, havde det været med den gudfrygtige ærbødighed, med hvilken de troende tænker på forkæmperne for det salige liv, men nu var det med angst, for han havde jo gennem tunge lidelser og med sin ungdom, der var visnet under landsforvisningen, købt sig retten til at dømme livet og menneskene … Nu ville han komme og spørge hende:

"Er det af din egen fri vilje, er det af kærlighed, du gifter dig?"

Hvad vil hun kunne sige ham? Vil han kunne tilgive hende hendes forsagthed? Og hvorfor gifter hun sig? Er der virkelig ingen anden udvej for hende?

Den ene triste tanke efter den anden opstod i den unge piges hoved og forvirrede og pinte hende; hun var grebet af uro og nervøsitet, næsten af fortvivlelse, og hun havde svært ved at holde tårerne tilbage; men hun gav sig alligevel nu i færd med, skønt næsten ubevidst, at adlyde faderens ordre: hun dækkede bordet med gammelt sølvtøj og sjældent krystal, iførte sig en stålgrå silkekjole og begyndte nu, siddende foran spejlet, at

fæste de store smaragder i ørerne – de smaragder, som havde hørt til de grusinske fyrsters familiekostbarheder, og som Majakin havde beholdt som uindfriet pant sammen med en mængde andre sjældne sager.

Hun betragtede opmærksomt sit trodsige ansigt i spejlet; hendes store og fyldige læber syntes usædvanlig røde mod de blege kinder; hun så sin yppige skikkelse klædt i stramtsiddende silke, og hun følte, at hun var en hvilken som helst mands tilbedelse værdig. De grønne sten, som funklede i hendes ørenringe, syntes hende overflødige, og dertil forekom det hende, at de kastede et grelt skær over hendes kinder. Hun tog smaragderne af og ombyttede dem med et par små rubiner, mens hun samtidig tænkte på, hvorledes Smolin i grunden kunne være. Hvilken karakter han havde? Hvad der var hans livsopgave, og om han holdt af bøger?

Så var hun utilfreds med de sorte rande, hun havde under øjnene og gav sig til at pudre dem. Men da de omsider var dækket af et lag af sminke og pudder, fandt hun dog, at hendes øjne derved havde mistet deres glans, og hun gned det derfor af igen. – Et sidste blik i spejlet overbeviste hende om, at hun virkelig var indtagende og smuk. Denne bevidsthed gav hende mod, og hun trådte ind i spisestuen stolt som en brud, der ved, hvad hun er værd.

Faderen og Smolin var der allerede.

Ljuba standsede et sekund i døren og så stolt frem for sig. Smolin rejste sig og gik hende i møde og hilste ærbødigt på hende. Dette lod til at tiltale hende, og hun beundrede. Den elegante diplomatfrakke, som sad som støbt om Smolins smidige skikkelse … Han havde ikke forandret sig meget; han

var lige så rødhåret, tætklippet og fregnet som før; kun var hans overskæg blevet noget længere og tykkere og hans øjne ligesom noget større.

Han trykkede hendes hånd, smilede og sagde:

"Det skulle glæde mig, frøken, om De ikke har glemt en gammel kammerat."

"Nå. – – I kan bagefter snakke sammen," sagde Majakin, mens han skarpt iagttog datteren. "Nu må du sørge for bordet, mens Smolin og jeg har lidt at tale med hinanden om … Nå, Afrikan Mitritch, lad mig så høre …"

"De undskylder … Ljuba Jakovlevna?" sagde Smolin venligt.

"Å, jeg be'r, gener Dem ikke," svarede Ljuba.

"Hvor han i grunden opfører sig fint og taktfuldt," tænkte Ljuba ved sig selv, mens hun gik frem og tilbage mellem buffeten og bordet og samtidig lyttede opmærksomt til, hvad der blev talt om.

"Ja, sådan har jeg i fire år omhyggeligt undersøgt det russiske læders stilling på det udenlandske marked … Den var kun sørgelig og slet! For tredive år siden regnedes vort læder for mønsterværdigt, men nu er efterspørgslen på det faldet og med den selvfølgelig også prisen. Og dette er en ganske naturlig ting. Det er ikke muligt for alle disse små læderfabrikanter uden kapital og nødvendige kundskaber at hæve fabrikationen til den tilbørlige højde og på samme tid at sætte priserne ned … Deres varer er utrolig slette og dyre. De begår atter en forbrydelse mod Rusland, idet de ødelægger det ry, som deres fædreland har vundet ved sin læderfabrikation. I det hele taget er en lille fabrikant, som mangler kapital og tekniske kundskaber, og hvem det altså er umuligt at forbedre sin

produktion i forhold til teknikkens udvikling – en ulykke for landet; han er dets handels parasit …"

"Hm-m," brummede den gamle mand, idet han med det ene øje iagttog den talende, mens det andet fulgte datteren. "Kort og godt – det er altså din hensigt at starte en sådan enorm fabrik, at der til de andre kun bliver en kiste og et låg til overs?"

"Å, nej!" udbrød Smolin. "Hvorfor gøre andre fortræd? Hvad ret har jeg til det? Nej, min hensigt er at søge at hæve det russiske læders omsætning og pris i udlandet, og da jeg sidder inde med et grundigt kendskab til fabrikationen, vil jeg bygge en mønsterfabrik og sende første klasses varer på markedet …"

"Hvor stor kapital mener du, der skal til?" spurgte Majakin tankefuld.

"Å, en henved tre hundrede tusinde rubler."

"Så stor en medgift giver min fader mig såmænd ikke," tænkte Ljuba.

"Fabrikken skulle også selv forarbejde lædervarer, såsom kufferter, fodtøj, seletøj, remme osv."

"Og hvor mange procent drømmer du om, at denne fabrik skal indbringe dig?" spurgte Majakin.

"Jeg drømmer ikke, jeg regner det ud så nøjagtigt, som det under russiske forhold vel er muligt," svarede Smolin.

"Nå, ja, ja, – man kan mærke, at du ikke har spildt tiden på dine rejser –. Men lad os nu få noget at spise!"

"Hvorledes har De det, Ljuba Jakovlevna?" spurgte Smolin, idet han tog sin kniv og gaffel.

"Hun har det kedeligt her …" svarede Majakin for sin datter. "Hun styrer mit hus – hele husholdningen hviler på hende, og så kan der jo ikke blive tid til fornøjelser."

"Og jeg har heller ingen steder at gå hen," tilføjede Ljuba, "for købmændenes selskaber og baller bryder jeg mig ikke om."

"Men teatret!" spurgte Smolin.

"Dér kommer jeg også kun sjældent … jeg har ingen at gå med."

"Teatret!" udbrød Majakin. "Hør, forklar mig engang, hvorfor er det blevet en fast regel dér altid at fremstille købmanden som en nar? Det kan være meget morsomt at se det – men der er ingen sandhed i det. Er jeg en nar, når jeg er den første i rådet og den første på Børsen … og teatret er jo også mit? – – Betragter man købmanden, som han fremstilles på teatret, ser man, at det ikke er i overensstemmelse med virkeligheden. Derimod gør det ikke så nøje med sandheden, når de spiller stykker som '*Livet for Zaren*' med sang og dans, eller '*Hamlet*'; det er noget forbigangent – noget som ikke vedkommer os … Men vil man skildre os, må man ikke lyve, men vise os mennesket, som det virkeligt er."

Smolin hørte med et høfligt smil på den gamle mands foredrag og tilkastede på samme tid Ljuba sådanne blikke, som ville han opfordre hende til at sige faderen imod. Hun var en smule forlegen, da hun sagde:

"Men, far, købmandsstanden er dog for størstedelen udannet og vild."

"Hm – ja," sagde Smolin bekymret, "det er en sørgelig sandhed."

"Som nu for eksempel Foma," fortsatte Ljuba.

"Nå, nå," udbrød Majakin, "I er unge mennesker – når I bare altid kan hænge over en bog …"

"De tager altså slet ikke del i nogen selskabelighed?" spurgte Smolin Ljuba.

"Nej," sukkede Ljuba, "jeg lever helt borte fra alt."

"Tænk på husholdningen," sagde hendes fader. "Se nu alle de mange ting, vi har, dem må hun virkelig holde regnskab med og orden i."

Og med en selvtilfreds håndbevægelse viste han ud over bordet, som var dækket med glimrende krystal og sølvgenstande, og hen imod skabet, hvis hylder bugnede af kostbare ting og nærmest mindede om en vinduesudstilling. Smolin så ud over det, mens et ironisk smil spillede om hans læber. Derfra så han hen på Ljuba. Hun syntes, at han så på hende med et venligt og deltagende udtryk. En let rødme gled hen over hendes kinder, og hun sagde indvendigt til sig selv i bange glæde:

"Gud være lovet!"

Og det var ligesom om lyset fra den tunge bronzelampe glimtede stærkere i krystalglassene, og som om der blev lysere i værelset.

"Jeg synes så godt om vor gode, gamle by!" sagde Smolin, "der er noget modigt over den, som opfordrer en til at arbejde. Man får lyst til at udvide sig i den og til at arbejde meget og alvorligt. Og så er det en intelligent by. Se nu for eksempel avisen, som udkommer her. Forresten har vi i sinde at købe den."

"Hvem?" spurgte Majakin.

"Urvantsov, Sikkentin og jeg."

"Det er fornuftigt," sagde den gamle mand, idet han slog i bordet, "det kan der være mening i! Det er på tide at stoppe munden på de fyre – og det på høje tid. Der er særlig denne

Jeschov – han er en skarp sav – ham må De tage ordentlig i skole."

Smolin så atter smilende hen til Ljuba, og hendes hjerte bævede atter af glæde.

"Så vidt jeg kan forstå," sagde hun til sin fader, "køber Smolin ikke bladet for at lukke munden på det."

"Af hvad grund ellers?" spurgte den gamle mand med et skuldertræk. "Bladet, som det nu er, udbreder jo kun forvirring og tom snak. Men når de driftige og dygtige købmænd selv vil skrive i det, så er det naturligvis en anden sag."

"Udgivelsen af en avis," begyndte Smolin docerende, idet han afbrød Majakin, "kan, set fra et kommercielt standpunkt, være særdeles indbringende. Men bladet har et endnu vigtigere formål, nemlig det at beskytte den personlige frihed og handelsstandens interesser."

"Ja, det er som jeg siger, når købmændene selv vil redigere den, så er en sådan avis til stor nytte."

"Undskyld, far!" sagde Ljuba.

Hun følte trang til at gøre Smolin bekendt med sine meninger; hun ville lade ham vide, at hun forstod ham, og at hun ikke var som alle de andre købmandsdøtre, som kun tænkte på stads og baller. Hun kunne godt lide Smolin. Det var første gang, hun så en købmand, som så længe havde opholdt sig i udlandet, der var så elegant klædt, og som talte i en næsten nedladende tone til hendes fader.

"Når vi har haft bryllup, vil jeg se at få ham til at tage mig med på en udenlandsrejse," tænkte hun, blev forvirret og glemte, hvad hun ville sige. Hun blev højrød og tav en stund,

grebet af angst for, at Smolin skulle udlægge hendes tavshed på en for hende ikke smigrende måde.

"Du har helt glemt at byde vor gæst vin," fandt hun omsider på at sige.

"Det tilkommer dig – du er værtinde," svarede hendes fader hende.

"Å, bryd Dem ikke om det!" udbrød Smolin. "Jeg drikker næsten aldrig vin."

"Er det muligt?" spurgte Majakin.

"Ja, jeg forsikrer Dem! Kun når jeg er meget træt eller syg, kan jeg drikke et par glas; for min fornøjelses skyld gør jeg det aldrig. Der er dog andre ting, man kan have mere glæde af ..."

"Damer måske?" spurgte Majakin, idet han blinkede.

Blodet steg Smolin til hovedet, og både hans hals og kinder blev højrøde. Han så på Ljuba med et undskyldende blik og sagde højt til hendes fader:

"For eksempel teater, bøger og musik."

Ljuba glædede sig over hans svar.

Men den gamle mand skottede hen til den agtværdige unge mand, lo lidt spydigt og busede så pludseligt ud:

"Ja, hvor alting dog forandrer sig! Før åd hunden skorper, nu finder moppen, at fløden er for tynd ... ja, undskyld mig, kære venner, det var ikke om jer, jeg talte – det var sådan i al almindelighed ..."

Ljuba blev bleg og så forskrækket hen på Smolin. Han sad rolig og betragtede et antikt emaljeret saltkar, mens han snoede sit overskæg, og lod som han overhørte Majakins ord ... Men hans øjne var blevet mørke, og læberne havde han presset tæt sammen.

"Altså, vordende hr. fabrikant," begyndte Majakin, som om der ikke havde været noget i vejen, "tre hundrede tusinde rubler, og din fabrik vil være i gang!"

"Ja, og om halvandet år vil jeg have varer færdige til levering, og man vil straks rive dem fra mig," sagde Smolin ligefremt og tillidsfuldt, idet han så Majakin stift i øjnene.

"Kort og godt: Firmaet Smolin & Majakin? Det er det, De mener … Men er det nu ikke for sent for mig at begynde en forretning … Min kiste er sikkert færdig til mig, tror De ikke?"

I stedet for at svare lo Smolin højt, men ligegyldigt og koldt; så sagde han kun:

"Å, lad dog være …"

Så tav de alle et øjeblik.

"Hm – ja – ja –," sagde Majakin uden at løfte sit bøjede hoved. "Det må nøje overvejes – det må der tænkes meget over … Nu går jeg et øjeblik ind i mit kabinet … I keder jer vel næppe så længe?"

Og han gik med tunge skridt, bøjet ryg og sænket hoved ud af værelset.

De unge mennesker, som nu var alene, udvekslede til en begyndelse nogle tomme bemærkninger, som kun bidrog til at fjerne dem fra hinanden. Så tav de omsider begge, og en tung, generende tavshed lagde sig imellem dem. Ljuba tog en appelsin, som hun gav sig til at skrælle omhyggeligt, mens Smolin med den ene hånd glattede sit overskæg og med den anden legede med en kniv.

Så så Smolin omsider hen på Ljuba og sagde:

"De må undskylde mig min dristighed, Ljuba Jakovlevna, men det er vist ikke let for Dem at leve her sammen med deres

fader – han er, om jeg så må sige, noget konservativ."

Ljuba fo'r sammen og så med øjne fulde af taknemmelighed på Smolin og sagde så:

"Nej, det er det ikke – dog, jeg har vænnet mig til det … Men han har nu også sine gode sider."

"Ja, det tvivler jeg virkelig ikke om! Men for Dem, som er ung, smuk og intelligent – for Dem med Deres syn på tingene … Jeg har virkelig tit hørt Dem omtale …"

Han smilede så venligt, og hans stemme var så blød … Det var, som om der svævede en god engel i værelset, og i den unge piges hjerte blussede håbet om at frigøre sig for sin ensomheds lænker stærkere op.

12

Der lå en tyk, grålig tåge over floden, og en damper, som langsomt arbejdede sig op mod strømmen, lod ustandseligt fløjten høre. Våde og kolde ligesom døde skyer trykkede sig fra alle sider ind mod skibet og optog alle lydene i sin uldne klamhed. Signalernes messingbrøl lød dæmpede og trætte fra fløjten: det var, som om lyden ikke kunne skaffe sig plads i luften. Og larmen fra damperens hjul lød så fantastisk hul, som om den ikke kom fra skibssiderne, men dybt nede fra den sorte flodbund. Fra damperen kunne man hverken øjne vandet, bredderne eller himlen: den var fuldstændig indhyllet i en blygrå tåge, som lå ubevægelig, tyngende og hindrende over den. Og til trods for skovlenes dumpe slag i vandet og skrogets regelmæssige vibreren, forekom det én, som om den kæmpede på stedet og rallede i dødskamp – som uhyret i eventyret, der hyler af smerte og frygt for døden.

Lysene fra damperen skinnede mat. Toplanternen lyste med en svag gul glans, mens dens bagbords lanterne lignede et blodunderløbet øje.

Røgen fra skorstenen trængte sammen med tågen ned gennem sprækken på dækket til tredje klasses passagerer, som sad tavse, klædt i deres pjalter og bunket sammen som får.

Fra maskinen lød en tung, anstrengt stønnen, skurrende ringen og ensformige kommandoord …

Agter ude havde en del mennesker taget plads i en krog, som var oplyst af en elektrisk lampe. Det var alvorlige, varmt og godt klædte bønder, og deres øjne var rettet mod en rundrygget lille

mand i en falmet præstekjole og laset pelshue; denne sad foroverbøjet på en kasse og talte med en dæmpet, men indtrængende stemme:

"Herrens langmodighed vil få en ende, og hans vrede vil nå alle mennesker. Overfor ham er vi alle orme – og når han vil straffe, hvilke veråb vil der da ikke lyde for at bønfalde om barmhjertighed?"

Foma var forpint af tungsind gået op på dækket og stod nu bag nogle vareballer og lyttede til prædikantens milde og formanende stemme. Det var tilfældigt, at han havde lagt mærke til dette menneske, men han syntes nu, at han kendte denne svære skikkelse med det strenge, mørke ansigt og de store rolige øjne. Det krøllede, gråsprængte hår var gledet ud fra huen; det uredte skæg filtrede sig i tykke totter; den lange, krogede næse, de spidse øren, alt dette genkendte Foma, – men hvorfra – det vidste han ikke.

"Hm, ja … megen gammel gæld til Herren hviler endnu på os!" sagde en af bønderne og sukkede dybt.

"Man skal bede …" hviskede bonden, som lå på bænken.

"Tror du, at du med bønnens ord kan skrabe det syndige liv af din sjæl?" svarede en højt og fortvivlet.

Ingen af dem, som stod omkring pilgrimmen, vendte hovedet til den side, hvorfra stemmen lød; de bøjede kun hovedet dybere, og længe sad disse mænd ubevægelige og tavse.

Fra pilgrimmens lyseblå øjne gled et alvorligt og tankefuldt blik henover tilhørerne; så sagde han:

"Efraim fra Syrien siger: Søg at samle dine tanker i din sjæl og at befæste den mod disse syndige lyster …"

Og atter sænkede han hovedet og lod rosenkransen løbe mellem sine fingre.

"Man må altså tænke," sagde en af bønderne, "men hvornår har man i grunden tid til det?"

"Rundt omkring en er der et syndigt virvar."

"Og drage ud i ørkenen," sagde bonden, som lå på bænken, "det kan dog ikke alle og enhver …"

Så tav bønderne en kort stund. Dampbådens fløjte hvinede, og maskinen rystede skibet, så klokken på dækket gav sig til at ringe.

"Å, Gud og himmelske herskerinde!" lød det med et tungt suk.

Klumper af tåge væltede sig som en kold, grå røg hen over dækket.

"Kære venner, kommer Davids ord ihu …" sagde pilgrimmen og gav sig med rystende hoved til at læse: "Herre, vejled mig med din sandhed og vend min vej imod dig, at jeg kan vende ryggen til mine fjender, på hvis læber der ikke er sandhed … Døm dem, herre … at de kunne aflade med deres onde tanker …"

"Otte – sy-yv …" lød det langtrukkent som tunge suk.

Damperen gav sig til at hvæse vredt og satte farten ned. Dens larmen overdøvede pilgrimmens stemme, og Foma så kun, at hans læber bevægede sig.

"Flyt dig!" lød en høj og ond råben. "Det er min plads!"

"Di-in?"

"Hvor har du din?"

"Du skal få sådan en i synet, at du nok skal finde den … Sikken en herre!"

"Gå din vej!"

Og så begyndte der en tummel. Bønderne vendte hovederne bort fra pilgrimmen og så hen i den retning, hvorfra larmen lød. Tæt ved maskinen blussede et heftigt skænderi op. Det mindede om tørre kviste, som var blevet kastet ind i et næsten udgået bål, og som nu begyndte at brænde.

"Jeg skal gi' jer, I sataner! Kan I holde op ..."

"Ned til kaptajnen med dem ..."

"Ha, ha, ha, det var jo net!"

"Det var en ordentlig en, han fik sig!"

"Ja, søfolkene, de er nogle raske karle!"

Foma lyttede opmærksomt til alt, hvad der blev sagt rundt om ham, og det flød sammen for ham til et billede, han så godt kendte.

Han ser en menneskemængde bevæge sig i tæt tåge; de sukker tungt og angrer deres synder, mens de på selv samme tid slås om det bedste ben.

"Ni-i ... Ot-te ..." lød det fra maskinen, mens pilgrimmens prædiken overdøvedes af støjen på dækket.

Foma fik lyst til at tale med denne pilgrim, i hvis rolige ord der lød en oprigtig frygt for Gud, og hvis bløde formanende røst besad en sælsom magt, som nødte Foma til at lytte til den.

"Nu burde man spørge ham om, hvorledes han lever," tænkte Foma og betragtede opmærksomt den store, bøjede skikkelse. "Og hvor er det dog, at jeg har set ham – eller skulle han ligne en eller anden, som jeg kender?"

Med et forekom det Foma, at denne blide prædikant ikke kunne være nogen anden end den gamle Ananij Schturovs søn, og han nærmede sig ham nu, satte sig ved siden af ham og spurgte utvungent:

"Kommer du fra Irgis, fader?"

Pilgrimmen løftede langsomt hovedet og drejede med besvær ansigtet mod Foma, så på ham og svarede blidt og roligt:

"Dér har jeg også været."

"Stammer du selv derfra?"

"Nej!"

"Kommer du nu derfra?"

"Jeg kommer fra den hellige Stefans grav ..."

Samtalen stoppede op, Foma havde ikke mod til at spørge ham, om han ikke var Schturov.

"Tågen sinker os," var der en som sagde.

"Ja, naturligvis må den det! ..."

Alle tav nu og så hen på Foma. Den unge, smukke og rigt klædte unge mand havde ved sin pludselige tilsynekomst mellem dem vakt opsigt og nysgerrighed, og han følte det selv og forstod, at de ventede på at høre, hvad han videre ville sige, for at få besked om, hvorfor han havde blandet sig i deres selskab; dette forvirrede ham og gjorde ham vred.

"Det forekommer mig, at jeg før har set dig, fader," sagde han omsider.

Pilgrimmen svarede uden at se på ham:

"Ja, måske ..."

"Jeg ville gerne tale med dig ..." hviskede Foma frygtsomt.

"Ja, gerne! Hvad har du på hjerte?"

"Kom med mig."

"Hvorhen?"

"Ned i min kahyt."

Pilgrimmen betragtede Foma opmærksomt, tav lidt og sagde så indvilligende:

"Ja, kom så!"

Da de gik, følte Foma bøndernes blikke på sin ryg, og nu var det med en vis tilfredshed, at han mærkede, at han var genstand for deres interesse.

I kahytten spurgte han ham venligt:

"Ønsker du ikke at spise noget? Sig blot til, så skal jeg forlange det!"

"Frels os, Kristus ... Nå, hvad vil du mig så?"

Dette menneske, klædt i en præstekjole, der var falmet, smudsig og forreven af ælde, så sig med væmmelse om i kahytten, og da han satte sig på den fløjlsbetrukne sofa, løftede han præstekjolen, som var han bange for, at den skulle blive besmudset af fløjlet.

"Hvad hedder du, fader?" spurgte Foma, som havde bemærket udtrykket i hans ansigt.

"Miron ..."

"Ikke Michael?"

"Hvorfor Michael?"

"For i min by er der en købmand Schturov, som havde en søn, som også tog til Irgis, og han hed Michael."

Foma iagttog fader Miron skarpt, men denne forandrede ikke en mine.

"Jeg har aldrig truffet nogen sådan ... jeg mindes ikke at have truffet en sådan ..." sagde han tankefuld. "Var det ham, du ville have spurgt mig om?"

"Ja!"

"Jeg har ikke mødt Michael Schturov ... Men tilgiv mig nu for Kristi skyld!" og han rejste sig og gik hen mod døren.

"Ja, vent nu lidt … sæt dig … og lad os tale sammen," udbrød Foma, som var sprunget op efter ham, bange for at han skulle gå. Fader Miron stirrede forskende på ham og satte sig derpå igen.

Langt borte fra kunne man høre en mat lyd, ligesom et dybt suk – og nu peb dampfløjten forfærdet og længe lige over hovedet på Foma og hans gæst; fra det fjerne svaredes der, men nu lød det tydeligere, og atter hylede damppiben over dem.

Foma åbnede vinduet: i den tætte tåge ikke langt fra damperen var der noget, som bevægede sig tungt; lyspletter gled forbi, mens tågen bevægede sig uroligt for på ny at lægge sig over floden i død ubevægelighed.

"Hvor det er skrækkeligt!" udbrød Foma og lukkede vinduet.

"Hvad er der at være bange for?" spurgte pilgrimmen.

"Ja, som nu! Det er hverken dag eller nat … hverken lyst eller mørkt! Man kan intet som helst se … Vi sejler og ender måske på bunden af floden."

"Hav ild i dit indre og lys i din sjæl, og du vil kunne skelne alt," svarede pilgrimmen strengt og formanende.

Foma følte sig ubehageligt berørt af disse kolde ord og skottede hen til fader Miron. Denne sad med sænket hoved og ubevægelig, som var han stivnet hen i tanker og bøn. Svagt raslende gled rosenkransen gennem hans hænder.

Ved at se ham sidde således følte Foma sig helt frimodig, og han spurgte:

"Sig mig, fader Miron, er det godt at leve sådan, som du gør … i fuld frihed … uden legemligt arbejde … uden slægt … og at vandre sådan omkring?"

Fader Miron løftede hovedet og lo stille med en venlig og barnlig latter. Hans ansigt, som var brunet af sol og vind, strålede af en indvendig glæde. Det var et helt andet menneske, Foma nu så – ikke en bønnebrægende prædikant – men en god og ligefrem bonde, hvis bløde latter fik et godt smil til at spille om Fomas læber. Men da fader Miron havde lét lidt og vendt sig mod Foma, sukkede han dybt og sagde:

"Kan det være dårligt?"

"Altså er du tilfreds med dit liv."

"Det være langt fra mig at besvære Herrens øre med bebrejdelser eller beklagelser … jeg lever godt! De fattiges liv er Guds sande liv … og det eneste, som er fri for jordelivets lænker."

"Og jeg …" begyndte Foma, men brød af og tav. Han hørte endnu i sine øren denne glade og misundelsesværdige latter.

"Hvorfor gav du afkald på verden?" spurgte han lidt efter.

"Jeg er fremmed for mine brødres liv …" svarede Miron roligt, idet han lod et prøvende blik glide rundt i kahytten; så sagde han med en blanding af foragt og medlidenhed:

"Å, som de dog lever! De pynter og pynter sig udvendig, og indvendig er der ikke andet end skrammel."

"Ja-a …" trak Foma på det og så ud af vinduet. "Du synes altså, at det er godt at vandre sådan omkring? Alene – så kan man leve frit?"

"Ej, min ven!" sagde pilgrimmen stille; han rykkede sig nærmere til Foma og så ham venligt og bedrøvet ind i ansigtet. "Jeg forstår, at din sjæl er faret vild … er det ikke sådan?"

Foma nikkede tavs og så forventningsfuld hen på sin gæst. Mirons ansigt strålede af stille glæde; han lagde sin hånd på

Fomas knæ og sagde inderligt:

"Kast det jordiske overbord, thi deri er der ingen sødme. Forlad, hvad der er ondt. Husk der står skrevet: Salig er den, som ikke lytter til de urenes råd og ikke står på de syndiges vej. Drag bort, kvæg din sjæl ved ensomhed og fyld dit sind med tanken om Gud. – Thi kun ved at tænke på ham frelser mennesket sig fra det, som er urent ..."

"Det er ikke det!" svarede Foma. "Jeg skal ikke frelses ... har jeg måske syndet så meget? ... Se til andre ... Jeg skulle blot lære at forstå ..."

"Og det vil du kunne lære, når du frasiger dig verden – drager ud på den frie vej, ud over marker og dale og stepper ... derfra – fra det fjerne – kan du frit studere verden."

"Ja-a!" udbrød Foma; "sådan havde jeg også tænkt mig det ... Man ser og forstår bedre på afstand."

Miron svarede ikke på hans ord, men vedblev at tale dæmpet, som om det drejede sig om en dyb hemmelighed, som kun han, pilgrimmen, kendte.

"Omkring dig suser de mørke skove, og med dejlige stemmer fortæller de om Herrens uransagelige visdom, Guds fugle vil synge for dig om hans hellige ære, og steppegræsset vil brænde røgelse for den hellige gudsmoder ..."

Snart hævede pilgrimmen stemmen, og snart sænkede han den i hemmelighedsfuld hvisken. Han var som blevet helt ung: hans øjne strålede så klare og overbevisende, og hele hans ansigt lyste med et lykkeligt smil som hos et menneske, der har fundet lejlighed til at udgyde sin overstrømmende glædesfølelse og jubler ved at gøre det.

"I ethvert lille græsstrå banker Herrens hjerte; ethvert insekt både i luften og i jorden ånder med hans hellige ånd: over alt lever Herren vor Gud, Jesus Kristus! Og hvor dejligt er der ikke her på jorden, på markerne og i skovene. Har du været i Kerschenets? Der findes ikke mage til stilhed som dér … det er som et paradis."

Foma lyttede til, og hans indbildningskraft udmalede for ham disse brede marker og store, stille skove, fulde af skønhed, som bringer fred og lægedom til trætte og syge sjæle.

"Har du lagt dig til hvile under en busk, og du ser op mod himlen, er det som om den sænker sig ned over dig for at omfavne dig … og du føler dig så usigelig glad til mode … intet begærer du … og ingen misunder du … og det forekommer dig, at på hele jorden er kun Gud og du til."

Pilgrimmen blev ved med at tale, og hans syngende stemme mindede Foma om gamle tante Anfisas dejlige eventyr. Han følte det, som om han efter en lang vandring på en hed dag slukkede sin tørst i en skovbæks krystalklare og kølige vand, – vand som smagte af græs og blomster, som det havde kærtegnet … Bredere og bredere oprullede de lyse billeder sig for ham: her finder han en lille sti, som snor sig gennem den tykke skov; solens klare stråler har trængt sig gennem træernes løv og sitrer i luften og foran vandringsmandens fod … Her dufter så lækkert af svampe og blomster; fyrretræernes stærke duft bølger som røgelse i luften og trænger som en varm og mættende strøm ind i brystet … Der er så stille rundt omkring dig – kun fuglene synger – og du finder det alt sammen så vidunderligt, at du går ganske langsomt og tror, at dit liv er en drøm.

Men her på floden er alt omklamret af en grå og død tåge, og vi kæmper i den uden at kunne finde lys eller vej. Nu lyder der dæmpede stemmer dernede fra, men om det er sang eller bønner, kan vi ikke skelne.

"Syv og en halv … Syv!" lyder det fra maskinen.

"Og du vil være fri for sorger," fortsatte pilgrimmen, og hans stemme lød som en rislende bæk, "og et stykke brød kan du altid få; hvad behøver du mere, når du er fri?"

"Du taler smukt!" sagde Foma med et suk.

"Min egen, kære ven!" sagde pilgrimmen sagte og rykkede sig endnu nærmere til Foma. "Er din sjæl vågnet og beder om frihed, da skal du ikke med magt døve den … men du skal lytte til dens stemme …"

En langtrukken tuden i fløjten overdøvede ham. Han rejste sig hurtigt op og sagde:

"Nu er vi nok ved havnen … her skal jeg i land. Nå, farvel, min ven! Herren give dig fasthed og styrke til at virke efter dit hjertes vilje! Farvel!"

Han bukkede dybt for Foma; der var noget kvindeligt, blødt og venligt i hans afskedsord og hilsen. Også Foma bukkede dybt og fulgte ham med øjnene, da han gik.

"Kommer du til byen, så se ind til mig …" råbte han til pilgrimmen, som skyndsomt smuttede ud af døren.

"Tak, jeg skal nok se ind – jeg skal nok komme … Farvel. – Kristus være med dig …"

Da damperen skurede langs kajen, gik Foma op på promenadedækket og gav sig til at stirre ud i tågen. Passagererne myldrede i land over gangbrættet, men i det tætte mørke kunne han ikke skelne pilgrimmen. Alle, som forlod

damperen, forsvandt hurtigt for øjet, som om de smeltede i den grå fugtighed.

Damperen lagde fra og gled atter ind i tågen. Pilgrimmen, anløbsbroen og passagerernes stemmer forsvandt pludselig som en drøm, og damperen var atter alene tilbage i tågen. Foma så frem for sig i mørket og tænkte på den klare, blå og varme himmel – hvor mon den nu var?

Næste dag ved middagstid sad han i Jeschovs værelse og hørte de sidste nyheder. Jeschov havde sat sig ved bordet, som var overdænget med aviser, og gav sig nu til at berette:

"Valgkommiteen er begyndt at arbejde … Købmandsstanden vil foreslå din gudfader – den gamle djævel – til borgmester. Han er lige så udødelig som selve Satan, og det til trods for, at han vist snart må være en halvandethundrede år gammel. Hans datter skal giftes med Smolin … du husker nok ham – den rødhårede! Der siges om ham, at han er et ordentligt menneske … Men nu til dags kalder man jo også durkdrevne skurke for ordentlige mennesker …"

"Å, jeg vil blæse dem alle et stykke," sagde Foma, idet han ligegyldigt slog ud med hånden. "Hvad kommer de mig ved? Men, hvordan går det dig selv – – bliver du ved med at drikke?"

"Ja, jeg gør! Og hvorfor skulle jeg lade være?"

Jeschov, som var halvpåklædt og forpjusket, lignede en stakkels fugl, der lige havde været oppe at slås og endnu ikke var kommet til kræfter ovenpå kampens hede.

"Jeg drikker, fordi jeg fra tid til anden må dæmpe branden i mit krænkede hjerte … Men hvad har du i sinde?"

"Jeg må hen og tale med den gamle …" svarede Foma, idet han rynkede på næsen.

"Vær du bare fræk!"

"Nej, det vil jeg ikke – så læser han mig teksten, kan du tro."

"Nå, så lad være med at gå!"

"Ja, men det er nødvendigt ..."

"Nå, så gå da!"

"Hvorfor vrøvler du sådan i dag? Man skulle næsten tro, at du havde noget at være særlig glad over ..."

"Ja, det har jeg også!" svarede Jeschov og sprang ned fra bordet. "Hvor jeg i går stillede en vis herre til skue i bladet – jeg siger ikke ..."

"Å, du!" sagde Foma. "Farvel ... nu går jeg ..."

"Ja, se bare at komme afsted! I dag er jeg i en løftet stemning og gider ikke tude med dig ... så meget desto mere som du ikke tuder, men hvæser ..."

Så gik Foma.

Hos Majakin tog Ljuba imod ham. Hun stod pludselig for ham på én gang urolig og glad.

"Er det virkelig dig? Å, min Gud! Hvor du er bleg, og hvor du er blevet blevet mager ... Du fører vist et nydeligt liv."

Hendes ansigt fortrak sig ligesom af smerte, og næppe hørligt sagde hun:

"Å, Foma! Du ved jo ikke – se ... nu! ... Hør, det ringer ... måske er det ham ..."

Den unge pige fo'r ud af værelset, og Foma blev alene tilbage, uden at han havde fået lejlighed til at spørge til hendes fader. Jakob Tarasovitch var hjemme. Han stod pludselig i døren, iført lang diplomatfrakke og med ordner på brystet. Hans grønne øjne hvilede på Foma, og da denne følte blikket rettet mod sig, løftede han hovedet, så deres øjne mødtes.

"Goddag, min gode herre!" sagde Majakin, idet han rystede bebrejdende på hovedet. "Hvorfor behager De at komme? – Svinet søger sølet – og Foma alt, hvad der er slettest?"

"Har De ikke andre ord til mig?" spurgte Foma vredt og så stift på sin gudfader.

Majakin begyndte pludselig at skælve, hans ben rystede, og hænderne greb krampagtigt om dørstolpen. Foma, som troede, at hans gudfader havde fået ondt, skyndte sig hen imod ham, men Jakob Tarasovitch råbte vredt:

"Gå din vej ... Gå!"

Derefter antog hans ansigt atter det sædvanlige udtryk.

Foma veg tilbage og befandt sig side om side med en lille tyk mand, som gik hen mod Majakin og med en hæs stemme sagde:

"God dag, fader!"

"God dag, Taras Jakovlitch, god dag ..." svarede den gamle mand, idet han bukkede sig uden at tage hænderne fra dørstolpen.

Foma trak sig forlegen tilbage og satte sig i en lænestol og iagttog med vidt opspilede øjne mødet mellem fader og søn.

Faderen blev stående i døren og så med sammenknebne øjne hen på sønnen. Taras stod et par skridt fra ham og mødte hans blik med store mørke øjne og rynkede bryn.

Bag hans skulder så Foma Ljubas blege, overraskede og glædestrålende ansigt. Nogle øjeblikke tav de alle; så afbrød Jakob Tarasovitch stilheden, idet han med en besynderlig hul og skælvende stemme sagde:

"Du er rigtignok kommet til at se gammel ud, Taras ..."

Sønnen smilede og målte faderen med et hastigt blik fra top til tå.

Faderen slap dørstolpen, gik hen mod sønnen, blev pludselig stående og så mørkt frem for sig. Da gik Taras hurtigt hen mod sin fader og rakte ham sin hånd.

"Nå … lad os så give hinanden et kys …" hviskede faderen.

To gamle mennesker slyngede krampagtigt armene om hinanden, kyssede hinanden inderligt – og slap så hinanden. Rynkerne på Majakins pande skælvede, mens Taras' tørre ansigt forblev ubevægeligt, næsten hårdt. Det kys, de havde givet hinanden, havde ikke forandret noget udvendigt; kun Ljuba græd af glæde, og Foma bevægede sig uroligt i stolen, som om han følte, at vejret var ved at gå fra ham.

"Å … børn … I er ikke til lutter glæde," sagde Majakin med sin tørre stemme, men kort efter klaredes hans ansigt op, og han sagde i en munter og glad tone til datteren:

"Nå, du har nok tabt både næse og mund af glæde? Du skulle hellere sørge for at give os te! … Nu må vi virkelig beværte den tilbagevendte søn."

Taras betragtede ligesom i tanker faderen med sine store øjne; han smilede svagt, men svarede ikke noget.

"Nå, kom nu og sæt dig og fortæl mig om, hvordan du har haft det, og hvad du har taget dig for? … Å … Det er sandt … Det er min gudsøn … Ignat Gordéjevs søn, Foma … Kan du huske Ignat?"

"Jeg husker alt," svarede Taras.

"Så? – Ja, når det bare ikke er praleri, så er det jo meget godt … Nå … er du gift?"

"Jeg er enkemand."

"Har du børn?"

"De døde. Jeg havde to."

"Det var skade … ellers havde jeg jo været bedstefader."

"Tillader du, jeg ryger?" spurgte Taras.

"Ja, værsgo! … Se, se … du ryger cigarer?"

"Ryger du da ikke selv cigarer?"

"Jeg? Ryg du bare væk, jeg er såmænd ligeglad … jeg synes blot, at det er så herskabeligt … det at ryge cigarer …"

"Nå … hvorfor skal man ikke regne sig selv med til herskaberne?" svarede Taras og lo.

"Nej … det er meget sandt! Jeg sagde det kun, fordi det morede mig at se min egen søn som en solid gammel fyr med skægget efter udenlandsk facon og med cigar i munden …" Og han gav Taras et puf i siden, men ligesom bange for at være gået for vidt, stirrede han mistænksomt og forskende ind i sønnens store øjne.

Taras smilede varmt og hjerteligt og sagde tankefuld:

"Se, sådan … glad og livlig … Husker jeg dig … Skulle du virkelig ikke have forandret dig i alle disse år?"

Majakin rettede sig stolt og svarede, idet han slog sig med sin knyttede hånd for brystet:

"Jeg – forandrer mig aldrig! … Livet tager ikke magten over et menneske, som ved hvad det er værd … Se, det er sagen!"

"Nå, hvor du er stolt …"

"Så slægter jeg måske min søn på?" svarede den gamle mand med et listigt smil. "Min søn – han tav i fulde sytten år af lutter stolthed …"

"Men det var fordi, hans fader ikke ville høre ham …" svarede Taras.

"Nå! Ja, hvor meget er der ikke sket … Kun Gud alene ved, hvem der har den største skyld … Han er retfærdig, og han vil også sige dig det … Vent blot … Nu er det ikke tid at tale om det … Fortæl mig hellere om, hvad du har befattet dig med i alle disse år … om sodafabrikken … og om hvordan du har skabt dig en stilling …"

"Ja, det er en lang historie!" svarede Taras og sukkede, idet han sendte en tyk røgsky ud af munden; så fortsatte han langsomt:

"Først fik jeg en plads på kontoret ved brødrene Remesovs guldgruber …"

"Å, dem kender jeg godt – det er rige folk! Der er tre brødre – som jeg alle kender. Den ene er vanfør, den anden naragtig og den tredje gerrig … Men videre!"

"Da jeg havde været der i to år – giftede jeg mig med forretningsbestyrerens datter," fortsatte Taras.

"Det var ikke så tosset!"

Taras faldt i tanker og tav, mens Majakin opmærksomt iagttog sønnens bedrøvede ansigt.

"Men du levede godt med din kone …" sagde han … "Nå, de døde har jo deres paradis … Og de levende kan leve videre … Du er jo ikke så gammel … Hvor længe har du været enkemand?"

"Snart i tre år."

"Nå … og hvordan kom du så til soda-historien?"

"Det er min svigerfader, som ejer fabrikken."

"Se-se, og hvor meget har du dér?"

"Å, – en fem tusind rubler …"

"Det var jo ikke så lidt … men hvad var det så med tugthuset?"

Taras så bestemt på sin fader og spurgte:

"Hvor har du forresten det fra, at jeg skulle have været i tugthuset?"

Majakin så forbavset på sønnen og spurgte glad:

"Er det da ikke sandt, at du har været der? Å, sikke sladrekællinger … Men, hvad var det da? … Du må endelig ikke blive vred! … Det er jo ikke til at blive klog på. Der blev fortalt, at du var blevet forvist til Sibirien … til tvangsarbejde …"

"Lad mig hellere sige det alt sammen med det samme," sagde Taras alvorligt. "Jeg blev forvist til Sibirien på seks år, og i den tid boede jeg i det Lenske bjergdistrikt … I henved ni måneder sad jeg fængslet i Moskva … og dermed er alt fortalt!"

"Men, så det, der blev fortalt hér?" mumlede Jakob Tarasovitch.

"Ja, hér fandt man på at udsprede dette tåbelige rygte … og du kan tro, at jeg kom til at mærke følgerne …"

"Hvordan det – da?"

"Jo … jeg begyndte en forretning for egen regning … men takket være bagtalelsen, mistede jeg al kredit."

"Føj for pokker!" Majakin spyttede vredt. "Der kan man se!"

Foma havde hele tiden fulgt samtalen med opmærksomhed og betragtet Taras. Han var til en vis grad blevet påvirket af, hvad Ljuba havde fortalt ham om sin broder, og han havde derfor ventet, at der skulle være noget usædvanligt ved ham – noget der ikke lignede folk i almindelighed. Han havde også troet, at Taras' stemme havde lydt mere interessant, og at han havde været klædt helt anderledes. Men nu så han foran sig en tyk og solid mand, som var ulastelig påklædt, havde strenge øjne og i det hele taget lignede faderen. Kun at faderen ikke havde skæg eller røg cigar. Taras talte kort og

forretningsmæssigt om ganske almindelige sager. Hvor var så det særlige ved ham? Nu gav han sig til at forklare sin fader, hvor indbringende sodafabrikationen var … i tugthuset havde han aldeles ikke været … det var noget, Ljuba havde bildt ham ind! Og Foma glædede sig meget til at få en passiar med Ljuba om hendes broder.

Hun var gentagne gange kommet hen i døren, men hendes fader og broder var stadig optaget af deres samtale, og hun havde set med strålende øjne på Taras og hævet sig op på tåspidserne for bedre at kunne se. Foma så spørgende på hende, men hun lagde ikke mærke til det, optaget som hun var af at sørge for bordet.

Netop da Taras var ved at tale om tugthuset, kiggede Ljuba ind i værelset. Hun blev stående som forstenet og hørte alt, hvad broderen havde gået igennem – så gik hun langsomt ud uden at lægge mærke til Fomas uforstående og spydige blikke.

Han sad hensunken i sine egne tanker angående Taras og var halvt fornærmet over, at ingen henvendte et ord til ham, da han pludselig følte sig grebet i skuldrene. Han fo'r sammen og sprang op, idet han nær havde væltet sin gudfader, som stod foran ham med et bevæget udtryk i ansigtet.

"Se – der kan du se, hvad en Majakin dur til. Han dér er syv gange blevet kogt i den skarpeste lud, og man har kogt tran på ham – men lige frisk er han … og tilmed rig … forstår du? Uden hjælp fra andre har han kæmpet sig frem til så stolt en plads? En fuldblods Majakin – en, som selv er sin skæbnes herre … Lær du det! Se på ham! Søg blandt hundreder – ja blandt tusinder, og du vil ikke finde hans lige … Du skal vide: en Majakin smeder du fra et menneske hverken om til en djævel eller til en engel …"

Foma vidste slet ikke, hvad han skulle svare på dette stærke udbrud. Han så, at Taras roligt røg videre på sin cigar, og at der spillede et smil om hans læber.

Jakob Tarasovitch fortsatte henvendt til Foma:

"Jeg kender ikke min egen søn … han har ikke udøst sit hjerte for mig … Måske er der opstået en så stor forskel imellem os, at selv en ørn ikke kan flyve over den – og ikke Fanden heller kan klare den … Måske har hans blod sydet, så ikke engang lugten af hans faders blod er blevet tilbage … Men en Majakin er han! Og det mærkede jeg straks … Jeg føler det og jeg siger: Forløs nu din tjener – Herre!"

"Nå, vær nu blot rolig lille far," sagde Taras, som havde rejst sig og nærmede sig faderen. "Hvorfor skal man forvirre det unge menneskes begreber? Lad os nu sætte os roligt hen …"

"Jeg tror på blodet …" svarede Jakob Tarasovitch. "På slægtskabets blod … Jeg kan huske min fader sagde til mig: Jaschka, du er mit blod! Og det er det … Majakins blod er tykt, det går fra fader til fader, og ingen kvinde formår at fortynde det … Nå, du vil vel nok have champagne … Fortæl så videre … om dig selv … og om hvorledes der er i Sibirien."

"Ja, hvad guldgraveriet angår, så er det en solid affære," svarede Taras, "men det er forbundet med risiko og kræver stor kapital. Jorden røber ikke med et ord, hvad den indeholder."

Ljuba kom og bød dem ind i spisestuen. Da Majakin gik ind, trak Foma Ljuba i ærmet; hun blev tilbage og spurgte ham hastigt:

"Hvad vil du?"

"Ikke noget sådan …" svarede Foma. "Jeg ville kun spørge dig, om du er glad?"

"Ja, selvfølgelig!" udbrød Ljuba.

"Over hvad?"

"Hvad mener du?"

"Jo … hvad er du glad for?"

"Hvor du er underlig!" svarede Ljuba og så forbavset på ham. "Har du da ikke øjne til at se med?"

"Hvad skulle jeg se?" spurgte Foma spydigt.

"Fy! Hvad går der af dig?" sagde Ljuba, idet hun med uro så på ham.

"Å-å du!" svarede Foma foragteligt. "Du løj jo for mig, idet du sagde: Taras er sådan og sådan … og hvad er der så ved ham? En ganske almindelig købmand … selv hans mave er som andre købmænds."

Han frydede sig over, at Ljuba forvirredes af hans ord og snart blev bleg, snart rød.

"Du … du, Foma …" begyndte hun stakåndet, og pludseligt stampede hun i gulvet og råbte:

"Vov ikke at sige et ord til mig!"

Da hun stod på dørtrinet, vendte hun sit opbragte ansigt imod ham og sagde sagte, men bittert:

"Hvor du er afskyelig!"

Foma lo. Han ville ikke gå ind til bordet, hvor tre lykkelige mennesker sad og talte livligt sammen. Han hørte deres glade stemmer og tallerkenernes klirren, og han forstod, at han med sit tunge sind ikke havde plads dér. Og ingen steder var der plads for ham. Om nu alle mennesker ville hade ham – som nu Ljuba – så havde han måske haft det bedre mellem dem; så havde han da vidst, hvad han havde at rette sig efter. Men nu:

Føler man medynk for ham eller gør man nar af ham, fordi han er gået fejl af sin vej, og fordi han ikke har noget at tage sig til.

Da Foma havde betænkt sig lidt, bestemte han sig til at forlade dette hus, hvor andre glædede sig, mens han var til overs. Da han kom ud på gaden, følte han sig krænket af Majakins: de var dog de mennesker, som stod ham nærmest i verden. Han så for sig gudfaderens ansigt; rynkerne i hans pande skælvede, og et glædestrålende blik strålede fra de grønne øjne med en fosforagtig glans.

"I mørke lyser alt, selv om det er råddent," tænkte han bittert. Så kom han til at tænke på Taras' rolige og alvorlige ansigt og på Ljuba, som så opmærksomt stirrede på det og det vakte sorg og misundelse i ham.

"Hvem mon nogensinde vil se således på mig? ... Ikke én ..."

Han vågnede op af sine drømmerier, da han nåede til anlægspladserne ved kajen, ved den larmende støj af det travle arbejde. Over alt blev der båret og kørt forskellige varer. Folkene bevægede sig hastigt, kuskene piskede på hestene, alle råbte de op og fyldte pladsen med et meningsløst virvar og øredøvende støj. De havde særlig travlt ude på en smal strimmel jord, som var tørlagt, på den ene side var den begrænset af høje huse og på den anden af en stejl skrænt. På Foma gjorde arbejdernes rasende travlhed det indtryk, at de alle havde samlet sig her på dette sted for at flygte sammen fra dette slavearbejde i fattigdom, smuds og larm – og at de nu skyndte sig med at få det påbegyndte færdigt – for at komme afsted. Ved kajerne lå store dampere – og ventede på dem, idet de udsendte store røgskyer. Det grumsede flodvand plaskede klagende mod bredden, som bad det også om et øjebliks ro og fred.

"Gode herre!" lød en hæs stemme i Fomas øren. "Gi'r herren ikke til en pægl?"

Foma så ligegyldig på tiggeren; denne var en stor, skægget fyr på bare ben, i en hullet skjorte og med et hovent og forslået ansigt.

"Skrub af!" mumlede Foma og vendte sig bort.

"Å, herre, når du dør, kan du dog ikke tage pengene med, så gi' nu til et glas! Eller du gider måske ikke stikke hånden i lommen?"

Foma kastede igen et blik på den bedende, som stod foran ham mere tildækket af snavs end af klæder; fyren rystede ovenpå rusen og ventede stridigt, mens han stirrede på Foma med sine hovne, blodunderløbne øjne.

"Er det en måde at bede på?" sagde Foma til ham.

"Jeg skulle måske falde på knæ for dig for ti kopeks skyld?" spurgte tiggeren frækt.

"Der!" sagde Foma og rakte ham en mønt.

"Tak – femten kopek – mange tak! Men skulle herren ikke have lyst til at give femten til, så skal jeg gå på fire lige hen til den beværtning dér?" spurgte tiggeren.

"Nå, lad mig nu være," svarede Foma afvisende, idet han slog ud med hånden.

Tiggeren gik, og Foma vendte sig om efter ham og tænkte:

"Se, det var dog et fortabt menneske – men hvor han alligevel var modig … Han bad om en almisse, som krævede han sit tilgodehavende … Hvori kan det mon ligge, at den slags folk er så modige?"

Han sukkede dybt og svarede sig selv:

"Fordi de er frie … og hvad skulle frie mennesker have at klage over? Hvad skulle de være bange for? Hvorfor er jeg bange, og hvorfor kan jeg ikke blive tilfreds?"

Disse spørgsmål gav Fomas hjerte ligesom et stød og fremkaldte en sløv og besynderlig følelse i ham.

"Jeg selv kan ikke ved egen magt komme frem … altid vil jeg tumle om blandt andre mennesker som en tåbe … være til nar og vække anstød. Når de blot ville støde mig bort … Og hade mig … så – kunne jeg frit gå til alle verdens fire hjørner … Om jeg havde lyst."

Fra den ene af anløbspladserne lød glad sang; Foma gik derhen. Han lyttede længe til sangen – så gik han bort …

Om aftenen gik han igen til Majakins. Den gamle Majakin var ikke hjemme, men i spisestuen sad Ljuba og hendes broder ved et glas te. Da Foma nærmede sig døren, hørte han Taras sige:

"Og hvad nøder så fader til at tage sig sådan af ham?"

Da han fik øje på Foma tav han og så alvorligt og forskende på ham. Man kunne tydeligt se på Ljubas ansigt, at hun blev forlegen, og utilfreds og på samme tid ligesom undskyldende udbrød hun:

"Å! Er det dig …"

"Det var nok mig talen drejede sig om," tænkte Foma og satte sig ved bordet.

Taras vendte blikket bort fra ham og satte sig dybere ind i lænestolen. Den trykkende tavshed varede et øjeblik, og den var Foma behagelig.

"Skal du med til middagen?" spurgte Ljuba omsider.

"Hvilken middag?"

"Ved du da ikke, at Kononov lader en ny damper indvi … Først skal der være takkegudstjeneste, derefter sejler de op ad Volga."

"Jeg er ikke inviteret," svarede Foma.

"Det er der heller ingen andre, der er … Han sagde ligefremt på Børsen: de der vil gøre mig den ære at komme er velkomne."

"Nej, jeg har ikke lyst …"

"Ikke! Han skal have de mest excellente vine," sagde Ljuba og skottede til ham.

"Vil jeg have god vin, kan jeg godt selv købe den."

"Ja, det ved jeg nok …" svarede Ljuba med en udtryksfuld hovedbevægelse.

Taras legede med en flaske og drejede den mellem fingrene, idet han iagttog dem.

"Men, hvor er gudfader?" spurgte Foma.

"Han er i banken … I dag er der bestyrelsesmøde … Der skal være valg."

"Han bliver vel genvalgt."

"Naturligvis."

Samtalen gik igen i stå. Foma gav sig til at betragte de to søskende. Taras lagde skeen fra sig og drak i lange drag sin te, så skubbede han tavs sit glas hen mod søsteren, idet han smilede til hende. Hun smilede også glad og lykkelig, og med et spændt – næsten andægtigt – udtryk bad hun sin broder:

"Lad os vende tilbage til det, vi begyndte at tale om."

"Ja, gerne!" svarede Taras kort.

"Du sagde, at jeg ikke forstod det – hvordan var det nu? Jeg spurgte: hvis det nu alt sammen er utopier – noget der er umuligt – fantasier … hvad skal så et menneske, hvem livet nu engang ikke har kunnet tilfredsstille, gøre?"

Den unge pige bøjede sig helt hen mod broderen, og hendes øjne så med spændt forventning på hans rolige ansigt. Han rettede sig i stolen og sagde så indtrængende:

"Man må se at finde, fra hvilken kilde utilfredsheden med livet udspringer. Mig forekommer det, at den først og fremmest kommer af, at man ikke forstår sig på at arbejde … og af mangel på respekt for arbejdet. Og for det andet af menneskets tilbøjelighed til at overvurdere sine evner og kræfter. Det gælder om at vælge sig det arbejde, som man kan magte, og at have kærlighed til det. Jo mere man går op i sit arbejde, desto lettere vil livet tilfredsstille en, og hindringerne for vejen til lykken vil blive færre."

Taras Majakin talte så langsomt og kedeligt, som om han ikke gad svare på hendes spørgsmål, men Ljuba bøjede sig med spændt opmærksomhed over imod ham som for med sin sjæl at indsuge hvert af hans ord.

"Men, hvis nu et menneske er blevet modbydelig ved alt?" spurgte Foma pludselig og så Taras stift i øjnene.

"Hvad skal det sige?" spurgte Majakin uden at se på Foma.

"Jeg mener: når nu alt, både mennesker og deres handlemåde, forretninger, arbejde – ja hele verden forekommer en som et bedrag – når der er tusinder, som arbejder, mens der er andre, som kun kommanderer og solder, men alligevel har mere ud af det … Hvad kan så meningen være med det?"

"Jeg forstår Dem ikke," svarede Taras og så ligegyldigt og roligt på Foma.

Men Fomas hjerte bankede langsomt og besværligt, som følte det, at ingen hér havde et eneste trøstende ord til overs for hans tunge tvivl.

"Det kan ikke være sandt, at retfærdiggørelsen findes i arbejdet; der er folk, som hele livet igennem slet ikke arbejder, men lever hundrede gange bedre end dem, som arbejder. Arbejderne er rene heste; man spænder dem for, og de trækker læsset og finder sig i det; men de har deres retfærdiggørelse overfor Gud, for når der engang vil blive spurgt dem: Hvorfor levede I, så ville de kunne svare: Det har vi ikke haft tid til at tænke over, for hele livet igennem har vi kun arbejdet. Men på hvilken måde kan jeg og alle de mennesker, som kun har kommanderet, retfærdiggøre os? Hvad har vi levet for? Jeg synes, at enhver *må* vide, hvorfor han lever."

Foma kunne endnu længe have fortsat, men Taras rejste sig op fra bordet og sagde sukkende:

"Nej tak, nu har jeg fået nok!"

"Hvorfra har du dog fået den livsfilosofi?" spurgte Ljuba tørt.

"Det er ingen filosoferen, se dig om og du vil selv få øjnene op og give mig ret."

"Sig mig, læser De aldrig noget?" spurgte Taras.

"Nej," svarede Foma kort, "jeg bryder mig ikke om at læse; kan menneskene ikke hjælpe mig til forståelse, hvor skulle så bøger kunne gøre det?"

Han følte sig ubehagelig til mode i dette ligegyldige menneskes selskab og havde lyst til at gå; men forinden ville han gerne sige Ljuba noget krænkende om hendes broder, og han ønskede blot, at Taras ville gå ud af stuen. Ljuba var i færd med at vaske teglassene af, og Taras gik op og ned i værelset, standsede af og til foran sølvtøjskabene, trommede med fingrene på glasdørene og fløjtede sagte.

Foma, som havde lagt mærke til, at Ljuba gentagne gange havde tilkastet ham et spørgende og fjendsk blik, forstod at han var hende i vejen, og at hun kun ventede på, at han skulle fjerne sig.

"Jeg overnatter hos jer," sagde han med et smil til hende, "jeg skal tale med gudfader, og forresten keder jeg mig også alene derhjemme."

"Så må du gå ud og sige til pigen, at hun skal rede til dig i hjørnestuen," sagde Ljuba til ham.

"Det kan jeg gerne."

Og han rejste sig og gik ud af stuen, men i det samme hørte han, at Taras hviskende spurgte sin søster om noget.

"Det må være om mig," tænkte han, og en ond tanke fo'r igennem hovedet på ham. "Det kunne være morsomt at lytte til, hvad kloge mennesker taler om?" Han lo sagte og listede sig lydløst ind i det værelse, som stødte op mod spisestuen. Der var mørkt, kun en smal lysstribe faldt gennem døråbningen hen over det mørke gulv. Foma sneg sig helt hen til døren, mens det samme onde smil spillede om hans læber.

"Han er en besværlig fyr," sagde Taras.

Ljuba fortsatte sagte, men hurtigt:

"Og hvor han for ikke længe siden rasede … først mørbankede han viceguvernørens svigersøn i klubben – fader gjorde alt for at neddysse skandalen, men den historie kostede ham dog over 2000 rubler; og mens fader havde besvær med det, var Foma nær ved at drukne et helt selskab i Volga."

"Ha-ha … sikken én, og så vil han filosofere over livet. Men sig mig engang, Ljuba, hvad har fader med hans forretning at gøre?"

"Ved du ikke det? … Han har fuldmagt til at administrere den – men hvorfor?"

"Å, ikke for noget … det er jo en glimrende forretning, til trods for at den er efter russisk mønster – altså frygtelig – men en forretning, som, hvis man ville tage sig af den, kunne blive til en sand guldgrube."

"Foma bekymrer sig ikke om noget som helst; fader forestår det alt sammen."

"Se, se, … det er da godt."

"Ved du hvad, når jeg ser Foma i trist humør og hører på hans bedrøvelige livsanskuelser, så får jeg ondt af ham og tror på ham – men når jeg ser hen til alle hans udskejelser i de sidste år og ser den dybe kontrast – så ved jeg ikke, hvad jeg skal tro."

"Det er såmænd heller ikke noget at spekulere over. Han er jo en ren dreng og en dovenkrop, som søger at undskylde sin dovenskab."

"Nej, ser du, ofte er han så – barnlig … det var især tidligere …"

"Det var jo også det jeg sagde, han er jo ikke andet end en dreng, som opfører sig som en gal og ikke lægger skjul på det."

"Du er alt for streng."

"Ja, streng er jeg! Til alt held former livet sig sådan, at vi er nødt til, enten vi vil eller ikke, at måtte tage os sammen … Drenge og unge piger kan fantasere – men alvorlige folk må have alvorligt arbejde."

"Undertiden gør det mig så ondt for Foma … hvad skal det dog blive til med ham?"

"Det kommer ikke mig ved … Jeg tror ikke, at der bliver noget særligt af ham – hverken noget ondt eller noget godt. Han er et

fæ, som vil forbruge alle sine penge – han vil simpelt hen ruinere sig … Nu om stunder er der heldigvis ikke så mange af den slags. Nu forstår købmanden, hvad en rationel uddannelse vil sige – og Foma, han er sikkert færdig."

"De har vist ret, min herre!" sagde Foma, idet han viste sig i døren. Han var bleg, med rynkede bryn og fortrukne læber så han stift på Taras og sagde hult:

"De har ret – jeg går til grunde – og gid det måtte ske snart!"

Ljuba sprang forfærdet op og løb hen til Taras, som stod rolig midt i stuen med hænderne i lommerne.

"Å, Foma, å, Foma – du skulle skamme dig … du har luret," sagde hun fortabt.

"Ti du bare!" sagde Foma.

"Jeg synes heller ikke, at det er særlig smukt at lytte ved dørene," sagde Taras og så foragteligt på ham.

"Gå nu Foma, vær nu god …" bad Ljuba.

"Eller De har måske noget at sige mig?" spurgte Taras roligt.

"Jeg?" udbrød Foma. "Hvad skulle jeg have at sige Dem …?"

"Så har vi altså ikke mere at tale om?"

"Nej!"

"Det glæder mig …"

Han vendte ryggen til Foma og spurgte Ljuba:

"Tror du, far snart kommer hjem?"

Foma tog afsked. Han ville ikke gå hjem til det store tomme hus, hvor hvert skridt gav et larmende ekko, og han drev derfor på må og få gennem gaderne, gennem efterårets grå og tungsindige mørke.

Han bar noget tungt og uforståeligt i sig. Det voksede i hans bryst, og det forekom ham, at hans hjerte hovnede op og

smertede som en byld. Og uden at vide, hvad han skulle stilne smerten med, ventede han sløvt på, hvorledes det skulle ende.

"Skulle jeg gå hen og overnatte hos Jeschov – og drikke med ham? ..." tænkte Foma; og han gik derhen uden den ringeste lyst til at se journalisten eller til at drikke.

13

"Er vi her alle?" spurgte Ilja Jefimovitch Kononov, som stod på bakken af sin nye damper og så med glædestrålende øjne på sine gæster. "Jeg synes, vi alle sammen må være her," og så løftede han sit tykke, røde og lykkelige ansigt i vejret og råbte til kaptajnen, som stod på kommandobroen: "Lad gå, Peter!"

"Ja, vel!"

Kaptajnen blottede sit store, skaldede hoved, slog andægtigt kors for sig med himmelvendte øjne, strøg så med hånden hen over sit brede, sorte skæg, rømmede sig og kommanderede:

"Bak!"

Gæsterne havde opmærksomt og i stilhed iagttaget kaptajnen og fulgte nu hans eksempel ved at slå kors for sig.

"Herre, giv din velsignelse!" udbrød Kononov bevæget.

"Giv los agter! Frem!" kommanderede kaptajnen.

Den store damper sendte med et dybt suk en strøm af damp ud mod kajen, og stolt og rolig som en svane bevægede den sig op mod strømmen.

Det var gråvejr. Himlen, som var aldeles overtrukket af efterårsskyer, afspejlede sig i flodvandet og gav det et koldt, blyagtigt udseende. Damperen skinnede af friske farver og flød stor og strålende henover den ensfarvede flod. Den var helt hvid med blegrød hjulkasse og højrøde hjul, og den skar let gennem det kølige vand, som den i bølger jog ind mod bredderne.

"Mine ærede herrer!" udbrød Kononov, idet han tog hatten af og hilste dybt på sine gæster. "Når vi nu har givet Gud, hvad Guds er, så tillad nu, at musikanterne giver kejseren, hvad der

tilkommer ham." Og uden at vente på noget svar, satte han hånden for munden og råbte til orkestret:

"Hymnen!"

Militærorkestret spillede.

"Må jeg byde Dem til bords, mine herrer, og må jeg bede Dem tage til takke," indbød Kononov smilende.

Der var vel i alt en tredive gæster og alle alvorlige folk, blomsten af den stedlige handelsstand. De ældre af dem, de skaldede og gråhårede, var klædt i gammeldags diplomatfrakker, lavpuldede hatte og langskaftede støvler. Men af dem var der nu ikke mange.

Dominerende var de høje hatte, fjederstøvlerne og moderne jakker.

Lidt efter lidt samledes hele selskabet agter ude under solsejlet om de dækkede borde. Foma, som efter mange overtalelser fra gudfaderens side havde givet møde ved festen, gik mørk og bleg omkring blandt disse mennesker, som alle var ham ubehagelige.

Han havde i de sidste par dage været i selskab med Jeschov og drukket svært, og nu følte han atter trang til at drikke. Tanken om, hvad der havde været årsagen til, at hans gudfader havde været så venlig stemt imod ham, og hvorfor han i dag havde taget ham med til et selskab af byens første købmænd, lod ham ingen ro. Hvorfor havde han dog så indtrængende overtalt ham, ja endog tryglet ham om at gå med til indvielsen og middagen hos Kononov.

Han huskede, at hans gudfader sagde til ham: Vær nu ingen tosse – der er jo ikke noget at være bange for – du behøver ikke at stå tilbage for nogen – karakteren er mennesket medfødt –

og der er få, der er så rige som du ... "Men hvornår kan vi så tale alvorligt sammen," havde Foma spurgt, mens han iagttog spillet i Jakob Tarasovitchs grønne øjne.

"Mener du angående afståelsen af din forretning? Det skal vi såmænd nok få talt om. Du er nu en underlig én! Har du måske i sinde at gå i kloster ligesom de hellige mænd, når de har skilt sig af med deres verdslige gods?"

"Vi får at se!" svarede Foma.

"Nå sådan! Men lad os da så se at komme afsted, førend du går i kloster – se nu at blive færdig og få lidt parfume hos Ljuba, at du ikke skal stinke af spiritus. – Kom så."

Da Majakin og Foma kom ombord var de allerede midt i gudstjenesten. Købmændene stod i andagtsfuld tavshed og bad ivrigt. Foma betragtede hver især og mindedes det, han kendte til dem. Der var næppe en, som Foma ikke vidste en eller anden skændighed om. Og han var sikker på, at de alle uden undtagelse misundte Kononov hans held.

"Sikke nogle hyklere!" tænkte Foma, idet han betragtede de sukkende og bedende skikkelser.

Kort efter sad de alle ved bordet, som var dækket med en masse forskellige retter, og de betragtede med beundring den vældige, næsten favnelange stør, som var smukt dekoreret med grønt og store krebs. Foran Kononov stod på en fod et anker fyldt med gammel brændevin, som han havde forskrevet fra Polen; i en mægtig, sølvbeslået muslingeskal lå der østers, og højt over alle retterne hævede en mangefarvet postej sig, lavet i form af et tårn.

"Mine herrer, jeg beder Dem tage for Dem af retterne," råbte Kononov. "Her er kaviar, snegle fra Indien, inden – og

udenlandske retter – ganske som De ønsker det."

Og der blev spist og drukket.

Foma havde sat sig for enden af bordet mellem nogle stilfærdige og beskedne mennesker, som han ikke kendte, men han følte stadig sin gudfaders gennemborende blikke på sig.

"Han er rimeligvis bange for, at jeg skal gøre skandale," tænkte Foma.

Maskinens suk og hjulenes larmen flød sammen med musikkens toner og lød gennem luften som et hvirvlende snefog.

Der taltes i munden på hinanden, og den ene skåltale afløste den anden.

"Stille, mine herrer! Jakob Tarasovitch har ordet."

Jakob Tarasovitch Majakin rejste sig op, strøg sig med hånden over sit skaldede hoved og begyndte:

"Mine herrer! Der tales så meget om kultur … og man kalder os købmandsfolk for vilde og ukultiverede mennesker … Det gør mig – gamle mand – ondt at høre det; for hvad vil 'kultur' sige. En skønne dag gav jeg mig til at undersøge det." Majakin tav og lod øjnene triumferende glide hen over selskabet og fortsatte:

"Jeg kom til det resultat, at ordet 'kultur' betyder stor kærlighed til livet og til arbejde. Den vil altså være et kulturmenneske, som sætter arbejdet og et korrekt liv som nummer ét og som ved at elske livet og kender dets værd."

Jakob Tarasovitch skælvede, og købmændene stirrede måbende på ham.

"Vi har kærlighed til vort arbejde – og når vi taler om vort arbejde, kommer vi først og fremmest til at tænke på Volga, vor egen moder! Der er ikke gået mere end hundrede år, siden

kejser Peter den Store sendte barkskibe ud på denne flod – men nu går der tusinder af dampere på den. Hvem har bygget dem? Den russiske bonde, et fuldstændig uoplært menneske. Hvem tilhører alle disse mægtige dampere og barkskibe: Os ... Ingen har ydet os deres hjælp. Hvilken by er den vigtigste ved Volga? Den der er flest købmænd i. Hvem tilhører de bedste huse i byen? ... Købmændene. Hvem giver mest til de fattige? – Købmændene. Hvem har bygget kirker? Det har vi. Hvem har landet størst indtægt af? Af os købmænd! Mine herrer! Jeg ser i jer de bedste, de mest arbejdsomme mennesker, dem der oprigtigt elsker arbejdet, som kan gøre alt, og som vil gøre alt, og jeg hæver mit glas og tømmer det på den prægtige købmandstands vel! I leve! I længe leve for jeres moder Ruslands vel!"

Majakins tale blev modtaget med stormende begejstring.

Midt i jublen lød et råb, som overdøvede alt:

"Å ... Hvor I kan prale! Å – I ...", og der fulgte et groft skældsord, som blev udtalt højt og ondt. Ingen kunne undgå at høre det, og alles øjne søgte den, ordene kom fra.

I dette øjeblik hørtes kun maskinens suk og rorkædernes raslen.

"Hvem er det, der er misfornøjet?" råbte Kononov.

Købmændene så sig uroligt og nysgerrigt omkring, kun Jakob Tarasovitch var rolig og ligesom glad over optrinnet; han rejste sig på tåspidserne og kiggede med strålende øjne ud over bordet, som havde han opdaget noget, der særligt tiltalte ham.

Foma havde rejst sig op. Han stod med hænderne støttet mod bordet, og med et ansigt, som var fordrejet af vrede, betragtede

han tavs med vidt opspilede øjne købmændene. Hans læber dirrede, og hans fingre greb krampagtigt i dugen.

"Hvad stirrer I på?" råbte Foma og lod atter et kraftigt skældsord følge efter.

"Han har nok fået for meget i hovedet," var der en, som sagde.

"Og hvorfor blev han dog også inviteret med?" var der en anden, som sagde.

"Foma Ignatjevitch!" sagde Kononov alvorligt. "Gør nu ikke skandale. Er du blevet svimmel, så gå du kun stille og fredeligt ned i kahytten, min ven, og læg dig der."

"Vil du behage at tie; der er ingen her, som er mere ædru, end jeg er! Forstår du?"

"Nå, nå … vær nu blot rolig … hvem har i grunden inviteret dig?"

"Det var mig, som tog ham med," lød Majakins stemme.

"Ah, nå – så beder jeg undskylde, Foma Ignatjevitch. Men er det dig Jakob, som har taget ham med, så må du også se at få lidt ro på ham. – For dette er ikke særlig tiltalende."

Foma tav og smilede, og også Kononov tav.

"Å, Foma dog!" begyndte Majakin. "Skal du virkelig bringe skam over min alderdom?"

"Gudfader!" sagde Foma. "Endnu har jeg intet gjort, og så er det for tidligt at holde straffeprædikener for mig … Jeg er ikke fuld … jeg har ikke drukket … men kun hørt til … Mine herrer, tillad mig at sige et par ord … Nu har min gudfader, som I alle agter, talt; hør nu hvad hans gudsøn har at sige."

"Å, lad os bare være fri … vi er her jo dog for at more os …" blev der råbt.

"Kom her Foma, lad os drikke et glas sammen; din fader var en prægtig mand!"

Foma trådte tilbage fra bordet, rettede sig og hørte med et smil på, hvorledes de søgte at overtale ham. Blandt alle disse mennesker var han den yngste og smukkeste. Hans ranke skikkelse i den smukke diplomatfrakke gjorde sig fordelagtig gældende i denne samling af levemænd med oppustede kinder og tykke maver. Han skød brystet frem, slog frakkeskøderne til side og stak hænderne i lommerne.

"Med smiger og gode ord får I ikke lukket munden på mig," sagde han bestemt og truende. "Nu vil jeg tale – enten I vil høre på mig eller ikke ..."

Han gjorde en bevægelse med hovedet og sagde roligt:

"Men rører en eneste mig med en finger – så slår jeg ham ihjel! Jeg sværger ved Herren min Gud – så mange jeg magter, dræber jeg!"

"Gordéjev, hold dog op – du har ikke ret til at tale sådan!"

"Mine herrer!" lød Majakins stemme som en fil, der hviner på et stykke jern, "lad ham skabe sig, som han vil ... Der er dog ingen af jer, som tager skade af hans vrøvl!"

Men ved siden af Foma stod Smolin og hviskede ham i øret:

"Hold dog op ... Er De gået fra forstanden? Man vil jo ..."

"Gå din vej!" sagde Foma, og så vredt på ham. "Gå du hen og slesk for Majakin, så kan der måske falde noget af dér."

Smolin vendte ham ryggen, og efterhånden trak købmændene sig også til side.

Dette irriterede Foma; han havde tænkt sig at nagle dem fast ved sine ord, men nu forstod han, at han ikke havde fundet ord stærke nok.

"Skulle I være dem, som bestemte livets ordning?" råbte han. "Hvad er I for nogle? Bedragere, røvere …"

Enkelte af gæsterne vendte sig om mod Foma, som havde han kaldt på dem.

"Kononov! Bli'r du snart straffet, fordi du voldtog den lille pige? Du vil jo blive dømt til tugthuset – og så færdig. Du behøver såmænd ikke selv at bygge dampere; staten sender dig nok på en af sine til Sibirien …"

Kononov smed sig i en stol. Hans ansigt blev højrødt, og han knyttede truende hånden.

Foma lagde mærke til hans fortrukne ansigt og dirrende læber, og han forstod nu ved hvilke midler han bedst og sikrest kunne fælde disse mennesker.

"Ha-ha-ha, livets bygmestre! Du, Guschtin, hjælper du dine søskendebørn? Lad dem dog få en kopek om dagen; det er ikke så lidt, du har stjålet fra dem – 67.000 rubler … Og du, Bobrov, hvorfor har du løjet din elskerinde på, at hun har bestjålet dig, og fået hende arresteret? Var du blevet ked af hende, kunne du have ladet hende gå videre til din søn … han er dog før gået dig i bedene … Og du, Lupp … du skulle igen åbne et bordel og flå kunderne … så kunne Djævlen bagefter flå dig … Ha-ha … Det er let at bedrage med et så gudfrygtigt åsyn … Hvem var det, du i sin tid slog ihjel?"

Foma gjorde ofte en afbrydelse og opløftede en høj, ondskabsfuld latter, når han mærkede, at hans ord traf.

De personlige fornærmelser gjorde købmændene skamfulde og rasende, og fra flere sider lød det:

"Bind ham!"

Foma lo.

"Sandheden lader sig ikke binde. Selv om man binder den, tier den ikke."

"Mine herrer! Vil De se, hvad han er for et menneske!" sagde Majakin.

En for en nærmede købmændene sig Foma, som så, at frygt, vrede og nysgerrighed stod malet på deres ansigter.

"Robustov!" råbte Foma. "Hvad ler du af? Hvad er du så glad for? Du er såmænd sikker på tugthuset?"

"Lad os få ham i land!" råbte Robustov og sprang op. Kononov gav kaptajnen ordre til at gå tilbage.

"Bind ham, der er ikke andet for – bind ham!"

Foma greb en champagneflaske og svingede den i luften …

"Prøv på at komme mig nær! … I kommer vist til at høre på mig lidt endnu," og han fortsatte med en sand nydelse at udslynge sine fornærmelser.

Forvirringen tog til på damperen, og ved synet af disse rasende mennesker, som han havde fornærmet, følte han sig som kæmpen i eventyret, der dræbte uhyret.

De var alle ophidsede, blege eller blussende røde, men alle lige magtesløse i at standse hans skånselsløse spot.

"Hvad har I udrettet her i livet? … Kun lavet en mødding af al slags smuds. Har I en samvittighed? Husker I, der er en Gud? Penge – det er jeres gud! Hvor er jeres samvittighed henne? I blodsugere! Men I skal komme til at gøre regnskab for alt! Hvor mange mennesker har ikke grædt blod, for hvad I har udrettet? Helvede vil være alt for godt til jer! Nej, i sydende beg vil I blive kogt, og aldrig i evighed vil I kunne købe jer fri for jeres pinsler!"

Foma skoggerlo …

I dette øjeblik vekslede en del af gæsterne blikke og styrtede på én gang over Foma, som de klemte inde.

"Nu har vi dig!" var der en, som råbte.

"Nå, det er på den måde, I går til værks!" skreg Foma hæst.

I nogen tid tumlede en mængde legemer rundt mellem hinanden.

"Smid ham på dækket!"

"Hold hans hænder!"

"Knyt nogle servietter sammen, så kan vi binde ham med dem!"

"Han bider!"

"Jeg skal lære dig … så – så – nu er du vist færdig!"

"Lad os lægge ham hen ved rælingen."

"Ja, han kan vist have godt af at blive kølet lidt af!"

De slæbte Foma hen over dækket og lagde ham med ryggen til kaptajnens kahyt; så gik de fra ham, rettede på deres tøj og tørrede deres sveddryppende ansigter; Foma, som var træt af kampen og nedbøjet af skam over nederlaget, lå tavs, forrevet, tilsmudset og bundet på hænder og fødder. Med store, blodunderløbne øjne så han på himlen; hans blik var sløvt og mat som en idiots, og brystet hævede sig ujævnt og besværligt.

Nu var det de andre, der kunne spotte.

Subov var den, som begyndte; han nærmede sig Foma, sparkede ham i siden med sin fod og spurgte med en sødladen stemme, som om han godtede sig over at kunne hævne sig:

"Hvordan går det, du tordnende profet? Nu skal du nyde sødmen ved det babyloniske fangenskab … Ha, ha, ha …"

"Vent du blot," svarede Foma hæst uden at se på ham. "Vent blot lidt … Min tunge har I ikke bundet …"

Men Foma forstod alligevel, at nu kunne han hverken sige eller gøre noget, og det var ikke fordi, man havde bundet ham, men fordi, der var noget slukket i ham, så der var blevet mørkt og tomt i hans sjæl.

Majakin var allerede sammen med flere andre gået ind i bestiklukafet, hvor de sagte og alvorligt talte sammen.

Damperen gik med fuld fart tilbage mod byen og rystede, så flaskerne og glassene klirrede på bordene.

"Slip mig fri!" tryglede Foma.

"Nej, såmænd om vi gør!"

"Slip mig dog ... bed min gudfader om at komme herhen."

Jakob Tarasovitch kom af sig selv; han så med strenge øjne på Foma og sukkede tungt.

"Nå, Foma," begyndte han.

"Du må få dem til at løse mig," bad Foma sagte og med sønderbrudt stemme.

"For at du igen kan gøre skandaler – Nej, nu få du blive liggende lidt," svarede hans gudfader ham.

"Jeg sværger dig til, jeg skal ikke sige et eneste ord mere! For Guds skyld, slip mig, jeg er jo ikke fuld."

"Sværger du højt og helligt på, at du ikke vil lave flere spektakler?" spurgte Majakin.

"Å, Gud, å Gud ... jeg skal ikke ..." stønnede Foma.

Man løste fødderne på ham, men hans hænder lod man være bundet.

Da han havde rejst sig op, sagde han ynkeligt:

"I var de stærkeste!"

"Og det vil vi altid være," svarede hans gudfader og lo hårdt.

Foma gik bøjet og tavs med de bundne hænder på ryggen hen til bordet. Han var ligesom blevet mindre og mager; det pjuskede hår hang ned over hans pande, og det iturevne og krøllede skjortebryst stak ud af vesten.

Da Majakin viste sig, holdt det inde med spottegloserne over Foma, og man så spørgende og nysgerrigt på Majakin, som ventede man sig noget særligt.

Majakin var rolig, og hans øjne skinnede – til trods for det skete – tilfredse og glade.

"Lad mig få noget at drikke!" bad Foma, som havde sat sig ved bordet med brystet støttet mod det. Hans sammensunkne skikkelse var ynkværdig og ubehjælpsom.

Gæsterne trippede hviskende og forsigtige omkring dem.

Majakin gav ikke straks sin gudsøn noget at drikke. Først så han stift på ham, så skænkede han langsomt et glas brændevin og førte det uden at sige et eneste ord til Fomas læber.

Foma sugede brændevinen i sig og bad om mere.

"Nej, det får være nok!" svarede Majakin, og derefter påfulgte et øjebliks stilhed, som var trykkende for alle.

"Nå, Fomka! Forstår du nu, hvad det er du har gjort?" spurgte Majakin.

Han talte sagte, men alle kunne dog forstå det.

Foma rystede på hovedet, men svarede ikke.

"Der kan ikke være tale om tilgivelse …" fortsatte Majakin bestemt og hævede stemmen, "skønt vi alle er kristne, kan vi ikke tilgive dig – det må du forstå."

Foma løftede hovedet og sagde tankefuld:

"Min mening om Dem, gudfader, fik jeg ikke sagt – det glemte jeg helt!"

"Der kan I høre, hvad han er for én!" råbte Majakin bittert og pegede på sin gudsøn.

"Men det kan nu også være det samme," fortsatte Foma med et suk. "Jeg ville dog ikke få noget ud af det ..." og han sank atter sammen over bordet.

"Hvad gik der dog af dig?" spurgte hans gudfader vredt.

"Hvad jeg ville?" Foma løftede hovedet og så på købmændene, idet han lo. "Jeg ville ..."

"Drukkenbolt, slyngel!"

"Jeg er ikke fuld!" råbte Foma. "Jeg havde ikke drukket mere end et par glas og var aldeles ædru."

"Ja, du har sikkert ret, Majakin, når du påstår, at han har mistet forstanden," sagde Bobrov.

"Jeg?" udbrød Foma.

Men man tog ikke hensyn til ham. Flere af købmændene bøjede sig hen mod Majakin og talte hviskende med ham Foma opfangede ordet "formynderskab".

"Jeg er ved min fulde forstand og er aldeles ikke gal!" sagde han og kastede sig tilbage i stolen, idet han med matte øjne så på købmændene. "Jeg ved så godt, hvad jeg ville; jeg ville sige, hvad der var sandt ... jeg ville afsløre jer ..."

Han blev på ny grebet af sindsbevægelse og prøvede på at vride sine hænder løs.

"Å, stop nu lidt!" råbte Bobrov og greb ham i skulderen. "Det er nok nødvendigt at holde på dig."

"Ja, hold I bare på mig," sagde Foma bedrøvet og bittert ... "Hold I blot ... men hvad vil I egentlig med mig?"

"Forhold dig nu rolig!" råbte hans gudfader strengt.

Foma tav. Han forstod så godt, at alt, hvad han havde sagt, havde været forgæves.

Nu omringede de ham; de er rolige og bestemte, og han aner, at de har noget i sinde med ham.

Han følte sig ynkelig og tilintetgjort, og det forekom ham, at der allerede var gået lang tid hen, siden han havde hånet dem – så lang tid, at han nu knap kunne forstå, hvorfor han havde gjort det. Og han skammede sig. Han gjorde sig umage for at forklare sig selv sin adfærd, og langsomt og tankefuld gav han sig til at tale uden at se på nogen:

"Jeg ville kun sige sandheden … Er dette et liv?"

"Nar!" sagde Majakin foragteligt. "Hvad slags sandhed skulle du fortælle os … som om du havde forstand på den slags ting?"

"Det er da tydeligt at høre, at han er komplet gal!" var der en, som føjede til.

"Det er ikke enhver givet at kunne sige, hvad der er sandhed," sagde Jakob Tarasovitch strengt, idet han løftede den ene arm i vejret. "Sandheden kommer mere forstanden end hjertet ved – forstår du! Følelser – er noget sludder!"

Foma så sløvt på ham og rystede så underligt på hovedet.

"Dumme dyr!" sagde Majakin.

"Lad mig være!" bad Foma ynkeligt. "Alt bliver jo Deres … og hvad forlanger De så mere …"

Alle lyttede opmærksomt til, hvad han sagde, men der var noget ulykkespående over deres nysgerrighed.

"Jeg levede og så på livet," sagde Foma, "jeg tænkte og blev ved med at tænke, til det bulnede i mit hjerte, og så endelig sprang bylden, og nu er jeg aldeles ude af stand til noget. Det er som

havde jeg mistet alt mit blod. Lige indtil i dag havde jeg levet i den tro, at sandheden måtte kunne siges … Og jeg sagde den …"

Han talte ensformigt, tonløst og ligesom fantaserende.

"Jeg talte sandhed … og opnåede kun at føle mig selv fuldstændig tom … Hvad har jeg nu at håbe på? … Intet …"

Han kæmpede vildt i stolen og forsøgte at frigøre sine hænder, hans øjne lynede, og han råbte højt:

"Løs mine hænder!"

De trængte sig endnu nærmere ind på ham, og deres ansigter blev mørkere.

Resnikov sagde indtrængende til ham:

"Ti nu stille – og gør ikke skandale; nu er vi jo snart inde … og du skal da ikke straks på en galeanstalt."

"Nå, så I vil spærre mig inde?" udbrød Foma.

Han fik intet svar.

Han så på dem, og så bøjede han sit hoved.

"Vær nu bare stille, så skal vi nok løse dine bånd," var der en, der sagde.

"Det kan være lige meget," sagde Foma sagte. "Nu er alt mig ligegyldigt … nu er jeg jo fortabt – det forstår jeg … Men det er ikke jer, der har æren for det – min egen svaghed skylder jeg det … jeg gik til grunde, fordi jeg var blind – og jeg blev blind, fordi jeg så for meget – ligesom uglen. Jeg husker, at jeg, mens jeg var dreng, jagede en ugle i en kløft … den fløj op, men hver gang stødte den mod noget … solen havde blindet den … Den forslog sig – og døde … Og dengang sagde far til mig: Sådan kan det også gå mennesker: mangt et menneske styrter sig ud i livet – og forslår sig og pines – og kaster sig til sidst ned – lige meget hvor – blot for at få nogle minutters hvile …"

"Å, slip mine hænder!" Hans ansigt blev blegt, hans øjne lukkede sig, og skuldrene rystede.

Købmændene så forstående på hinanden.

Jakob Tarasovitchs ansigt var ubevægeligt og som hugget i sten.

"Skulle vi ikke løse hans hænder?" hviskede Bobrov.

"Nej, det er ikke værd," sagde Majakin, "lad ham nu blive hér, så kan vi lade en vogn hente ham … han skal lige på sygehuset!"

Majakin rejste sig og gik hen til lukafet, idet han sagde:

"Pas på ham, det kunne godt ligne ham at springe overbord."

"Det gør mig alligevel ondt for fyren," sagde Bobrov og så efter Majakin.

"Og Jakob Tarasovitch har såmænd ikke sat noget til ved denne historie …"

"Nej, det har han vist næppe …"

"Det er vel meningen, at Majakin skal være formynder for Foma?"

"Nu er nok Majakins søn kommet hjem," hviskede Bobrov.

"Nå, så har Majakin måske ikke brug for Foma … det er måske det, der er i vejen?"

"Se … Foma – græder!"

"Å, den stakkel!"

Foma sad lænet tilbage i stolen; hans øjne var lukkede, og en for en faldt tårerne ned fra øjenvipperne; de trillede ned ad kinderne og faldt i hans overskæg … Hans læber dirrede, så tårerne fra overskægget randt ned på brystet, der hævede sig tungt og besværligt.

Købmændene så på det blege, forpinte ansigt og fjernede sig efterhånden tavse.

Foma sad nu ene med bagbundne hænder foran bordet, som var opfyldt af smudsige tallerkener og alle mulige rester fra festmåltidet. Af og til løftede han de tunge og hovne øjenlåg og så gennem tårer med bedrøvede øjne ud over bordet, som nu var smudsigt og grimt …

Der er gået henved tre år. For et år siden døde Jakob Tarasovitch Majakin; han døde ved sin fulde bevidsthed og forblev sig selv tro indtil det sidste; nogle timer før han døde, sagde han til sin søn, datter og svigersøn:

"Mine børn, lev i den rigdom, jeg efterlader. Jeg har nu nydt livets goder i fuldt mål – men nu er tiden kommet, da jeg må gå fra gårde. Jeg ved, at jeg skal dø, men jeg sørger ikke … jeg takker Herren for al den nåde, han har ladet mig vederfares i mit liv … Lev vel, børn – Kom godt ud af det med hinanden og spekulér ikke alt for meget over livet, og husk, at skal I have noget ud af livet, da må I ikke være bange for at fejle – for en fejl vil Herren tilgive jer. Gud har bestemt mennesket til at ordne livet, men har ikke givet ham et overmål af forstand – og derfor vil han vel næppe straffe fejltagelserne så strengt – for barmhjertig er jo Gud!"

Han døde efter en kort men meget pinefuld dødskamp.

I byen etableredes et nyt stort handelshus under firmaet: Taras Majakin & Afrikan Smolin.

I disse tre år havde man intet hørt til Foma.

Man fortalte, at Majakin fra sindssygeanstalten havde sendt Foma til Ural, hvor hans moders slægtninge boede.

Men nu så man atter Foma på byens gader. Han var udslidt, laset og sløv.

Han har næsten altid noget i hovedet, og han viser sig snart alvorlig med sammentrukne bryn og bøjet hoved og snart smilende med en sindssvags ynkelige og bedrøvelige smil.

Undertiden raser han; men det er kun sjældent; han bor hos Ljuba i en lille sidebygning i gården.

De, der kender ham, gør tit nar ad ham. Når Foma går ned ad gaden, hører han ofte en eller anden råbe efter sig: "Hej, du profet … kom her!"

Men Foma undgår mennesker og er helst fri for at tale med dem.

Om "Foma Gordéjev"

Forfatter: Maksim Gorkij (1868-1936).
Org. udg.: *Фома Гордеев*, føljeton i *Жизнь* februar-september 1899, bogudgave 1900 på samme blads forlag.
Denne udgave efter: Maksim Gorki: *Foma Gordéjeff.* En Roman. Autoriseret Oversættelse fra Russisk ved J. Weihe. Gyldendalske Boghandels Forlag, København 1903.
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter Konstantin Ivanovitch Rudakov (1891-1949): *Foma Gordéjev og Jakob Majakin* (1948). Original i "Moldovas Nationalmuseum for Kunst" i Chișinău.

ISBN 978-87-7628-485-5
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-738-3 (Ølstykke 2021).

© 2021 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk

Indhold

Forside
Titelblad
Ophavsret og brugsbetingelser
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
Om "Foma Gordéjev"

Note 1:

Føljetoner: Ordet er her brugt i sin daværende betydning, som nærmest kan sammenlignes med vore dages kronik eller artikel, ofte som en del af en længere række. *Red.*